

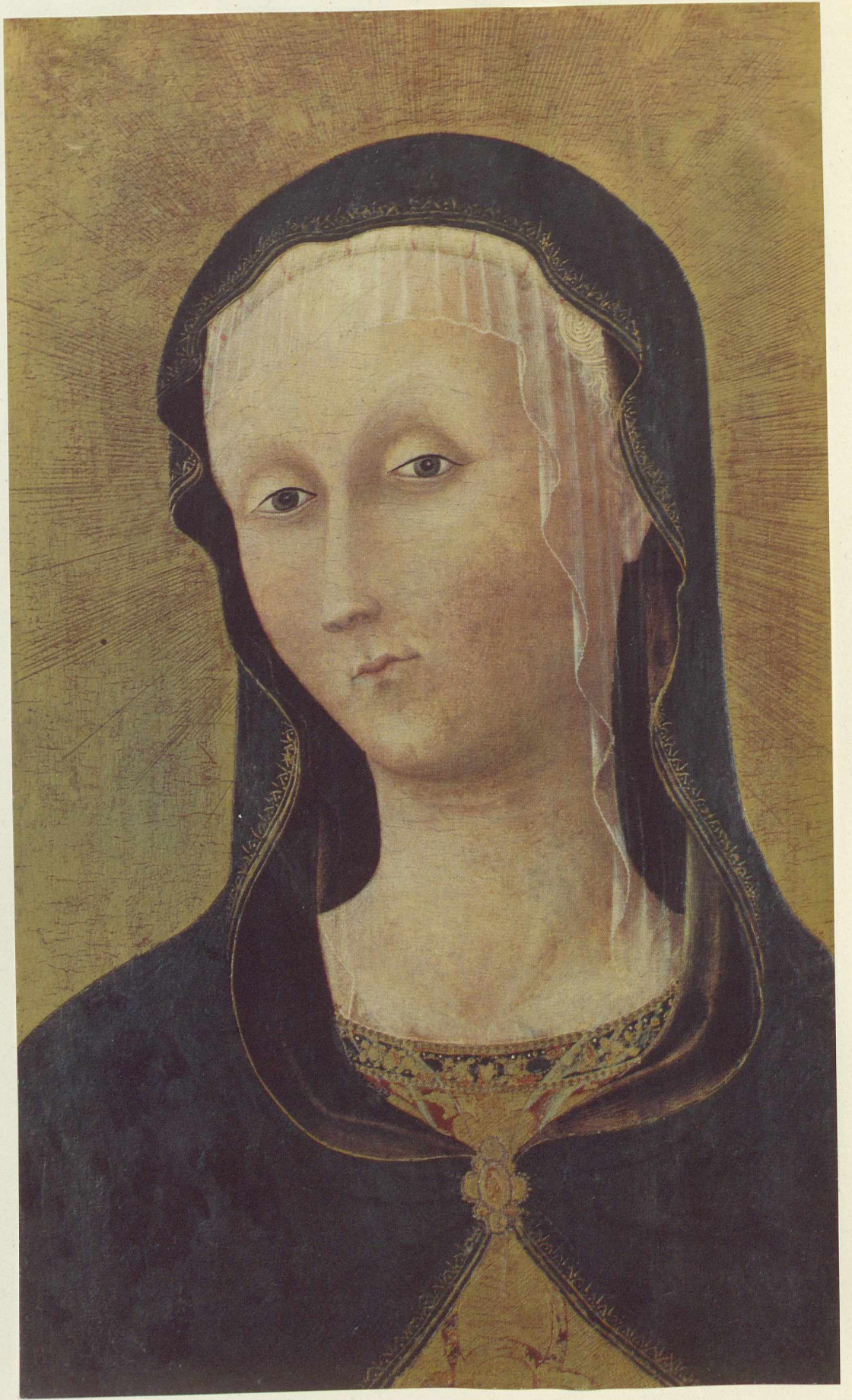

AZ ESZTERGOMI
KERESZTÉNY MÚZEUM KÉPTÁRA

504550

AZ ESZTERGOMI KERESZTÉNY MÚZEUM KÉPTÁRA

81 színes tábla,
152 fényképillusztráció

AKADÉMIAI KIADÓ · BUDAPEST 1964

MTA
KIK

352282

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

Összeállították

BOSKOVITS MIKLÓS

MOJZER MIKLÓS

MUCSI ANDRÁS

Lektorálta

DERCSÉNYI DEZSŐ

✱

A színes felvételeket készítette

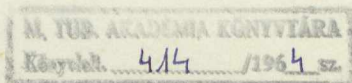
SCHILLER ALFRÉD

✱

© Akadémiai Kiadó, Budapest 1964

AK 395 k 6367

Printed in Hungary

ESZTERGOM

Amikor a még kéthitű Géza fejedelem, az első magyar király atyja, Esztergomban telepítette meg udvarát és országának — Székesfehérvár mellett — székvárosává tette meg a Duna-parti várost, a magyar középkor krónikájának legszebb lapjait nyitotta fel. A római erősség, ahol a filozófus-császár, Marcus Aurelius Elmélkedései születtek, főváros és Szt. István szülőhelye, a korai magyar kereszténység központja lett. Rövidesen érseki székhely, amelynek 1010 körül alapított székesegyháza első a magyar templomok között. Érseke a király koronázója, a magyar egyházkormányzat első személye. Jób érsek, Esztergom fénykorának emlékezetes alakja, a XII. század végén abban a várban élt, amelyben III. Béla király idején a királyi palota kapott helyet. A magyar későromán—koragót építészet remeke, a várkapolna, és a többé-kevésbé jól fennmaradt kapuzatok emlékei annak a keretnek, amely udvartartásukat körülvette. A királyi palotához csatlakozott főtemplom különösen ritka, zománcszerű márványinkrusztációval készült porta speciosájának, dískapujának ikonográfiája a királyi és egyházi hatalom sajátos — bizánci példára utaló — együttélésének művészi megfogalmazása. A király Esztergomban fogadta a fejedelmi látogatásokat, fényes vendégséggel az átvonuló kereszteshadakat, így 1189-ben Barbarossa Frigyes császárt és seregét. A város virágzó település volt, amelynek polgársága az ország legvagyonosabb városi lakosságához tartozott.

A székváros Esztergomot és a város gazdagságát a tatárjárás söpörte el. A vár érintetlen maradt, s ezentúl csak az érseké; a polgári város egyházi-földesúri várossá süllyedt. Az új királyi székhely, Buda indult hatalmas fejlődésnek, és Esztergom ekkortól csak egyházi jelentőségű. — Vára, székesegyháza pompássá épült. Telegdy Csanád, Demeter bíboros és Széchy Dénes a nagy építtető érsekek, akiket a Hunyadi-párt feje, Vitéz János követett a főpapi székben. Mint elődje, ő is az olasz korareneszánsz neveltje. Udvara, könyvtára, gyűjteményei a magyarországi humanizmusnak Budával vetekedő központját jelezték. Az érsek palotája éppoly nemesen alakított emléke volt a reneszánsz vörösmárvány architektúrájának, mint a budai királyi vár. Fennmaradt freskói szerint

itt éppúgy megfordultak olasz művészek, mint Budán. Az esztergomi vár pompája azonban csak ezután tetőződött: a II. Gyula pápa örökségére áhító Bakócz Tamás bíboros korában. Bakócz gazdagsága tárházává tette Esztergom várát. Ő is építkezett; vörösmárvány sírkápolnája a reneszánsz építészetnek az Alpokon túl legtisztábban olasz emléke (1506—1511).

A mohácsi csata és a török előrenyomulás Esztergom számára is végzetes volt. Az egy évtizednyi megszakítással másfél évszázados török uralom mindent elpusztított, amit elmenekíteni lehetetlen volt. Bakócz sírkápolnája mecset lett. 1594-ben nem az udvari élet vonzotta ide Monteverdit — mint annak idején Peire Vidalt —, hisz Mátyás főherceg karmestereként a felszabadító sereggel fordult meg itt. Janus Pannonius nagybátyjának várát ekkor Balassi Bálintnak a török ellen kellett ostromolnia. A felszabadító háborúk során Descartes szintén katonaként harcolt a környéken. — A Rákóczi-szabadságharc bukása után az osztrák megtorlás sújtotta a várost.

Az érsekség visszatelepülése Nagyszombatból (Trnava) még sokáig késett. Az érseki székhely új kiépítését célzó barokk kori tervekben nem valósult meg semmi, s csak 1820-ban tért vissza a primás Esztergomba. A barokk és rokokó házaival a Várhegy tövében meghúzódó immár kisváros felett megindult a kanonoki házak és a bazilika óriási építkezése, amelyet végső soron Simor János érsek fejeztetett be.

Ő az utolsó nagy építtető, s emellett gondos és kegyeletes elhelyezője mindannak, ami korára fennmaradt. A Küküllei Jánostól a XIV. században alapított könyvtárnak az esztergomi Bibliotheca épületében történt elhelyezését a székesegyház kincstárának akkoriban szakszerű felállítása és kiállítása követte. Azok az érsekek, akik Esztergomban érsekként nem rezideálhattak — köztük Oláh Miklós, Kutasy, Pázmány, Szelepcsényi —, kincstáruk legszebb darabjaival vannak jelen a székesegyházban. A XII. századi esztergomi sztaurotéka, a koronázási eskükereszt, a Corvin-Kálvária, az európai későgótikus ötvösművészet egyik legszebb ilyenemű emléke — Mátyástól rendelt talprésszel —, a Suky-kehely vagy Francesco Francia keresztje a magyar egyház legkiválóbb kincsei. Ami az esztergomi érsekek után fennmaradt, az — könyvtárral gazdagítva s a közönségnek is hozzáférhetővé téve — nagyrészt ma is úgy áll, ahogyan Simor János elhelyezte. Igaz, a primás késett csaknem egy évszázadot, hiszen az értékek többszörösét őrizhette volna meg valamely elődje. Ez a tény mégse von le érdeméből; ma szinte úgy látjuk: ő pótolni is igyekezett — a historizmus korában — a mulasztottakat. S e késés olyannyira a történelemből is eredő, mint az esztergomi bazilika elnyúlt építkezése — amelynek felszentelése az 1823-ban erre is ajánlott beethoveni Missa Solemnis helyett 1856-ban Liszt Esztergomi miséjének hangjainál történt.

Magyar (?) mester, XIV. század: Trónoló Mária a kis Jézussal

A KERESZTÉNY MÚZEUM

A gyűjteményt először alapítója, Simor János érsek (1813—1891) nevezte Keresztény Múzeumnak. Az akkoriban szokásos keresztény régészet, keresztény középkor megjelölésekhez társult a gyűjtemény neve is. A bíboros érsek a régi és különösen az újabb egyházművészetnek kívánt emléket állítani. A régi és az új egyaránt fontos volt számára; amaz példájával, emez aktualitásával vonzotta. Sajátos egyházi képtár megteremtése volt a célja, amelyben a történeti, liturgikus — egykor egyházművészetnek nevezett — művek mellé természetesen társulnak a jelenkor vallásos ihletre specializálódott festőinek alkotásai.

Simor elsősorban az utóbbiakat gyűjtötte. A győri püspöki, majd az esztergomi prímási székhelyen mindvégig vásárlója és megrendelője volt a késői bécsi és düsseldorfi nazarénusoknak. Führich, Dobyaschofsky, Blaas, Deger, Ittenbach, Flatz, Steinle, Veit és a magyar Szoldatits működésének Simor képtára egyik leghűségesebb megörökítője. A gyűjtő érsek példának és tanulságul is szánta képeit kora egyházi festőinek, akik közül többen melegen pártfogolt. A nagy mecénási gesztus Overbeck követőinek méltatásával mintha hidat kívánt volna építeni azon a roppant, egyre mélyülő szakadékon, amely a XIX. század művészi ihlete és vallásos áhítata között tátongott. Áhítatot és ihletet minden nazarénus festő Raffaelltől igyekezett tanulni. Ezt a törekvést a megrendelők is — túlnyomórészt a világi és egyházi arisztokrácia és a kolostorok — elvárták tőlük. A magyar hercegprímás is számos másolatot készíttetett Perugino, Raffaello, Tiziano művei után, s ő is e buzgó, simulékony művészetű németekben látta a kor festészetének új csúcsait. Rajtuk kívül a biedermeier és a szelíd realizmus finom mesterreit kedvelte. Franz Cauzig, Amerling, Waldmüller, Pettenkofen, a magyarok közül az id. Markó Károly, Ligeti, Molnár József, Liezen-Mayer, a fiatal Lotz voltak kedveltjei, akiknek békés, idilli képei nem mondtak ellent a nazarénusok szentjeinek. — Gyűjteménye megalkotásában a primást elsősorban a képek érdekelték; szobrokat — Caspar Hardy viaszdomborművei kivételével — alig gyűjtött, viszont rajzokat és metszeteket igen. Schnorr von Carolsfeld, Kaulbach, Settegast rajzaiból is szerzett a

Hans Multscher műhelye: Női szent (töredék)

fent felsoroltakéin kívül, és régi német fametszetekkel, jelentős rézmetszet-gyűjteménnyel is kiegészítette az együttest.

1875-ben nyílt meg a gyűjtemény a nagyközönség számára, a legnagyobb magyar egyházi könyvtár, a Bibliotheca emeletén. A képek nagy része már ekkor középkori és barokk kori volt. Számos középkori magyar tábla, sőt két szárnyasoltár az egyházmegye területéről, továbbá a bécsi árveréseken és a római műkereskedőktől addig vásárolt képek társultak a modern vallásos művekhez. Az ország harmadik közgyűjteményszámba vehető képtára nyílt meg ezzel; az elsőnek a Nemzeti Múzeum, illetve az Esterházy-képtárnak a Tudományos Akadémia nyújtott otthont Pesten, a másodiknak pedig a nagyszebeni (Sibiu) Brukenthal Múzeum. A hazai főúri gyűjtemények nem voltak jelentősek; közülük a legnagyobbak — Festetich Sámuelé, Zichy Edmundé — Bécsben voltak. A XVIII. századi magyar főpapi gyűjteményekből — Csáky Imrééből, Barkóczy primáséból, Patachich Ádáméból — semmi sem, vagy csak töredékek maradtak; Pyrker érsek képtára pedig az Országos Képtár alapját alkotta.

Simor képtár-alapítása a XVIII. századi főpapi képtárak elvesztéséért kárpótolta valamelyest az országot és a magyar egyházat. Azonban még az alapítói gesztusban is volt valamilyen barokkos vonás; Simor alkotásain „bizonyos egyházas exclusivitas színezete húzódik . . . át” — írja a főpap egyik életrajz-írója. Az alapítót különös módon egy elképzelt képtár eszméje vezette, szinte ehhez látszott keresni a műveket. A kiállítást áhítat- és ihletkeltő prezentációnak gondolta, amely egyszersmind értékes díszé primási székhelyének. Simort magas állása tette gyűjtővé. Mint hercegprimás tudatosan szedte össze és vásárolta a primás-elődjeitől származó emlékeket. Elődjei közül a magyar reneszánsz nagy alakját, Vitéz Jánost kívánta követni, akinek hatalmas könyvtárát és képtárát vette példának mecénási tevékenységében. Amikor 1882-ben Duna-parti új palotáját megépíttette, a legnagyobb és legszebb helyet könyvtárának, levéltárának és képtárának biztosította benne. Úgy érezte, hogy egész munkássága az esztergomi bazilika köré fonódik — amelynek építtetését befejezte —, ezért a képtárat is e katedrálisra hagyta; gondjával — némi fenntartás mellett — a káptalant bízva meg.

A székesegyházra, illetve a káptalanra hagyott Keresztény Múzeum léte teljes egészében Simor érdeme, sőt ízlésének, művészi tájékozódásának is tükre. Ízlése doktriner előítéleteknek és olyan elvi megkötéseknek engedelmeskedett, amelyek a sokban félreértett művészettörténet tudálékos eszmei párlatai voltak. Barokkos egyházfejedelmi gyűjtőszándékát így sokszor hideg, elvont megfontolások befolyásolták. Azonban alig találhatunk valakit korában, aki kritikusi vagy műgyűjtői magatartásában ne viselkedett volna hasonlóan. Végül is nem tagadhatjuk el tőle az egyfajta gyakorlati szellemű, historizáló érzékű szerzeményező munka nagyszerűségét: a legtöbb értékes emlékét neki köszönheti Esztergom. — Régi képeinek számát a primás állandóan gyarapította; legszerencsésebben 1878-ban, a római Bertinelli kanonok hagyatékából vásárolt 63 képpel. Ezek máig törzsét alkotják a képtár XIV—XVI. századi olasz gyűjteményének. A 80-as években a kölni Schnütgen-gyűjteményből vett iparművészeti tárgyakkal s a Felvidékről származó középkori táblaképekkel zárult a simori gyűjtés.

Osztrák mester, 1460 körül: Mária halála

A képtár további fejlesztését, kiegészítését sem az új primás, sem a káptalan nem folytatta. A következő 25 év csak egy kisebb tűzeset és néhány kevésbé szerencsés restaurálás révén lett emlékezetes.

A primási képtár történetében az Ipolyi-gyűjtemény beolvadása az egyik legjelentősebb esemény. Ipolyi Arnold (1823—1886) — akivel Simor a Keresztény Múzeum tervét oly szívesen ápolta — a magyar művészet- és művelődés-történetírásnak, valamint a hazai műgyűjtésnek egyik legkitűnőbb alakja. Őt tudása, rendkívül alapos és korszerű műveltsége tette gyűjtővé. Első műtárgyait még mint egyszerű zohori plébános szerezte. Kincsei java részét azonban később, egri kanonok korában gyűjtötte, s többségét az akkori Országos Képtárnak adományozta. A budapesti Szépművészeti Múzeum korai olasz részben német műveinek jó része Ipolyi ajándéka. Szerényebb javadalmazású beszercebányai (Banská Bystrica) — igen rövid ideig nagyváradi (Oradea) — püspökként néprajzi és gazdag iparművészeti anyaggal is kiegészítette gyűjteményét. Külföldi vásárlásainak — az olasz vásárlásokat nem tekintve — két legnagyobb forrása a kölni Ramboux-, illetve a bécsi Lemann-gyűjtemény árverése volt. Az itt szerzett tárgyak jelentős része jutott a Keresztény Múzeumba. Ezenkívül magyar egyházi tulajdonból származó táblaképekben, középkori magyar emlékekben volt hagyatéka gazdag.

Ipolyit mint gyűjtőt elsősorban a középkori művészet érdekelte. Azok közé tartozott, akik elsőnek választották szét a reneszánsz művészet két szakaszát, a quattrocentót és a cinquecentót. A trecento és quattrocento alkotásokat középkori jellegük miatt is gyűjtötte. Különös figyelemmel volt a magyar érdekű vagy magyar vonatkozású emlékekre (tudományában is, ahol e figyelmet vezérmotívummá tette). Velük kapcsolatban terjesztette ki érdeklődését a korai osztrák és a német táblaképfestés emlékeire. Míg Simor előszeretettel szerzett XVI. századi — Raffaello és Dürer századából való — táblaképeket, Ipolyi műtárgyai között a XV. századiaké a túlsúly. Simorral ellentétben, aki meglehetősen alkalomszerűen gyűjtött, Ipolyi a tervszerű, tudós gyűjtő, akinek ebben a században a későbbi magyar Szépművészeti Múzeumért annyit tett Pulszky Károly lehetne csak méltó társa. Ipolyi — az első magyar ikonográfia összeállítója s kora legjobb műértője — történeti dokumentumokat is látott a művekben. A tárgyak legsokoldalúbb, analizáló vizsgálatára ő tanította a magyar művészettörténetet; emellett egy magyar érdekű és a maga korában korszerű művelődéstörténeti múzeum létesítéséhez ő tette meg akkoriban a legfontosabb lépést. Az 1920-as évek elején véglegesen a Keresztény Múzeumba épült az Ipolyi-gyűjtemény, s kitűnően egészítette ki a Simor-féle gyűjtés anyagát. Valójában ezzel a ténnyel vált a képtár szélesebb érdekű, többretnű — szobrászati, iparművészeti, képtári — és tudományos szempontból is jelentős gyűjteménnyé. A Keresztény Múzeum az európai nagy gyűjtemények történetét — hasonlíthatatlanul kisebb lévén azoknál — kicsiben tükrözi. Azoknál a királyi vagy arisztokrata-feudális gyűjteménymaghoz a XIX. század második felének tudományos alapozottságú, rendszeres gyűjtése járult. Az előbbihez a Simor-féle gyűjtés hasonló. Ennek elkésett volta látszott a képtáron is, amely nem mutathatott fel „nagy” neveket; kiemelt mesterei a nazarénusok voltak. Az utóbbi „korszak”-ot pedig az Ipolyi-gyűjtemény jelentette

Német mester, 1480 körül: Szent püspök

Esztergomban. Nem maradt el teljesen a harmadik nagy gyűjtemény-történeti jellegzetesség sem, az ajándékozás vagy örökletétbe-helyezés, de ez történeti okok miatt lényegesen kisebb jelentőségű.

Az első világháború után került Esztergomba a San Marco- és a nápolyi Capese-Zurlo-család főleg arcképekből s iparművészeti tárgyakból álló gyűjteménye. A fajansz- és porcelán-, az óra- és szelence-gyűjtemény, a miniatűrök s egy XVI. századi, gazdagművű salzburgi kályha érdekesen bővítették a Simor-képtár anyagát. Ezekon kívül azonban csak egy-két kép járult a kiállított művekhez ajándékként — évtizedeken át. A műgyűjtő egyháziaktól egyetlen egy sem, a világiaktól hasonló képp szinte semmi. A Keresztény Múzeum nem vált közös üggyé a magyar egyházon belül, feudális, egyéni alkotás maradt; és még későbbi gyűjtési lehetősége sem léphette át az esztergomi egyházmegye határait. A káptalan tehetetlen volt vele, sőt közömbös is.

A gyűjtemény továbbra is egyéni ügy maradt. A Gerevich Tibor által 1916-ban újárendezett kiállítás egyetlen személyben talált lelkes barátra: Lepold Antalban, a Keresztény Múzeum egyházi őrében. A két világháború közötti időszakban a Múzeum csaknem mindent neki köszönhetett. Azt, hogy a magyar középkori táblaképek számosabbak lettek (az utolsó még magántulajdonban vagy műkereskedelemben levő ilyen emlékek jutottak ekkor múzeumba), hogy a szoborgyűjtemény több jeles darabbal (köztük az alistáli — Alistál — Madonnával és a vitnyédi szobrokkal) gyarapodott. Lepold igyekezett a lehetőségekhez képest a simori és Ipolyi-féle szerzeményt kiegészítgetni, folytatni a gyűjtőmunkát. Gerevich Tibor és Lepold Antal munkássága révén vált a Keresztény Múzeum külföldön is — legalább részben — ismertté. Lepold törekvése, hogy a Múzeum magyar anyagát további tárgyakkal szaporítsa, s amennyire lehet, a történeti teljesség irányában építse ki — új, fontos mozzanat volt a gyűjtemény történetében. A második világháborút minden veszteség nélkül túlélte Múzeum újrafelállítása a régi, zsúfolt, raktárszerű elrendezésben történt meg. Az elkövetkező évek dermedt érdektelensége e téren nem hozott változást.

Bármily különös: tény, hogy a Keresztény Múzeum igazán csak 1954-ben vált gyűjteményből múzeummá, állami segítséggel. Ekkor kapott állandó, felszerelt restaurátori műhelyt és szakképzett képrestaurátort. Kiállítását újárendezték, raktári anyagát tanulmányi gyűjteményszerűen helyezték el; az odahelyezett állami, múzeumi szakemberek pedig megkezdték új szakkönyvtárának kiépítését. 1954-től folyik Esztergomban tervszerű múzeumi munka, s azóta nőtt ugrásszerűen a Múzeum látogatottsága — a belföldi és külföldi szinte egymással vetekedve. Még 1948-ban megjelent az egész gyűjtemény első teljes tudományos ismertetése — jellemző módon a Magyarország Műemléki Topográfiája első köteteként —, majd állandó kiállításáról két vezető. Lassan megindultak a minden múzeum életét legjobban tükröző időszak kiállítások (kódexkiállítás, Ferenczy Béni kamarakiállítása, Szőnyi-, Gadányi-kiállítás). Ezek alkalmával mutatkozott meg legszebben a magyar állam megértő magatartása, sőt segítése a Keresztény Múzeum létét illetően.

A Keresztény Múzeum Magyarországnak — a Nemzeti Galéria megalakítása óta — harmadik legnagyobb művészeti gyűjteménye. Vidéken az egyetlen, amely történetileg és művészettörténetileg nemzetközi szinten is jelentős. Ez a tény határozza meg a Keresztény Múzeum jelenét és jövőjét. A Múzeum révén nyílik lehetőség arra, hogy a régi magyar művészet — elsősorban a középkori — legszebb fennmaradt alkotásait a korabeli európai festészet értékes gyűjteménye mellett mutathassuk be. Abban a városban áll a képtár, amely a középkori Magyarországnak egy ideig fővárosa volt, s amely az építtető királyok és érsekek hagyatékát megőrizni igyekezett. Mint második nemzeti galériára, a Keresztény Múzeumra fontos szerep vár.

A Múzeum gyarapításáról csak az Egyház gondoskodhat. A tulajdonát alkotó gyűjtemény folyamatos gazdagítására — annak hagyományait és az új, egyre szélesebb távlatú érdeklődést tekintetbe véve — megvan a lehetősége; ezt az eddigi új szerzeményekkel immár a gyakorlat bizonyítja. Állami részről az állagmegóvás, a tudományos ellenőrző és kutatómunka, s az egyházzal közös ügyvitel biztosítja a története folyamán egyre tágabb, nemzeti érdekű Keresztény Múzeum létét.

*

Sem Simor, sem utódai nem voltak igazán tudatában annak, hogy hazai gyűjtésük közben a régi magyarországi művészet remekeit szerezték vagy mentették meg. Persze, e képeket csaknem mind barokk kori átfestés takarta, s a magyar középkor és emlékeinek ismerete még elég hiányos volt. — Ma csak sajnálhatjuk azokat a lehetőségeket, amelyeket akkoriban annyi főpapi gyűjtő elmulasztott; azonban az esztergomi Keresztény Múzeum esetében el kell ismernünk: a java emlékek jutottak ide (bár a magyar középkor legnagyobb székesegyházaiból és a török-birta országrész nagy centrumaiból egyetlen egy táblakép sem maradt fenn). Az alkotások révén képviselt „Báti I. mester”, Kolozsvári Tamás — talán a „Jánosréti mester” is — és MS mester a középkori magyarországi festészetnek bizonyára a csúcsain állnak.

Szinte jellemző, hogy a sort a legkorábbi nagy egyéniségnek, a „Báti I. mester”-nek Alexandriai Szt. Katalin-táblája nyitja meg. A szép szűz, akinek a reneszánsz művészet indulásakor nagy szerepe van — így a római S. Clementében Masolino előadásában —, a tudósok védőszentje; ész-érvekkel győzi meg ellenfeleit, „ratio”-val, bölcsességgel él, és legendája szerint a remeténél látott festett kép előtt tér meg. Ritkán vallott középkori művész a művészetről szebben, mint a „Báti I. mester”, művének ezen „ars poetica”-jában. Ezzel az alkotással — kép a képben — feltűnik a magyarországi trecento. E trecento művészet olasz, német, cseh és magyar hagyományait összegezte Kolozsvári Tamás. Egyetlen hiteles, ismert műve az esztergomi — e megindítóan komoly, a természetet, egyéniséget, indulatot, fájdalmat először érzékeltető, kissé a lovagi-udvari szellemet lehelő alkotás. Abban a nagy háromszögben, amely az oltár adataiból adódik — Kolozsvár (Cluj), Győr, Garamszentbenedek (Hronský Svätý Beňadik) —, minden bizonnyal Buda is benne van. Zsigmond-kori festészetünknek Tamás festő az egyik főszereplője.

*Magyar mester, 1480 körül:
Evangelista Szt. János*

*Magyar mester, 1480 körül:
Evangelista Sz t. János (?)*

Az 1440—1460-as évek festői fejlődését, a motívumok gazdagodását, a táj, a távlat, a szereplők életszerűbb, mozgalmasabb ábrázolását az aranyosmaróti (Zlaté Moravce) táblák, a cseigöldi Vizitáció és egy 1440 körül készült, megkapó Szt. Pál-tábla mutatja be; mind középkori festészetünk java terméséből valók.

A legkiterjedtebb hatású, legjellegzetesebb középkori magyarországi festőnek — a „Jánosréti mester”-nek — egy teljes szárnyasoltára található Esztergomban. Bár az ő művészetének számai vezetnek legmesszebb, áttételeken keresztül Németalföldre, stílusa — nagyobb képein a monumentális előadást megkísérelve — különös, helyi sajátosságú. Erőteljes, hosszú, keményen töredező vonalú rajza szinte a régebbi freskófestési eljárásokra emlékeztet. Nem érzelmes művész, inkább szigorú elbeszélő, aki súlyos, kissé darabos szépprózában deklamál. Tanítványai és követői ezt a csaknem katonás, érzéketlen modort veszik át tőle: a kedvesen vidékies B E mester (esztergomi táblái 1494-ből valók), a „Jakabfalvi mester”, és a kör többi tagja; szinte kivétel nélkül mindegyiküknek van egy vagy több műve Esztergomban.

A XVI. századot megelőző korszakot igen jelentős oltártöredékek képviselik: a Bécs-újhelyen és a Felvidéken tevékenykedő „Apostolvértanúságok mesteré”-nek sorozata, a Szepességről származó oltárszárnyak, a nagytótlaki (Selo) és telkibányai táblaképek. Figyelemre méltók továbbá azok a szárnyképek, amelyek 1500 körül készülhettek. Ezek lovag- és püspökszentjeinek finoman mintázott arca, előkelő ruházata egy pompásan gazdag kornak mívesen szép megörökítése. Itt említjük a nemrég letétbe helyezett felsőerdőfalvi (Stará Lesná) oltárt is; az osztrák művészet hatása alatt álló tehetséges mester különösen a mű szárnyképeiben remekelt. Erőteljesen, megragadó egyénítéssel festett alakjai Ulászló-kori festészetünk nagy egyéniségeinek előfutárai.

Vannak művek, amelyek az utókor megértésében és értékelésében egyre „érnek”, az újabb kutatással egyre jelentősebbekké válnak. Egy-egy alkotást sokszor remekműnek értékelték már elődeink is, de az időben egyre távolodva tőle — néha egyre jobban értjük, sőt becsüljük. A későgótika egyik legnagyobb művészeivel, M S mesterrel — és hagyatékával — így vagyunk. Hat képéből — egy hetedik kérdéses — négy Esztergomba került. Ezek a Keresztény Múzeum minden művét túlszárnyaló monumentális alkotások, az európai északi gótika sokrétű hagyományának csodálatos lendületű, egyéni, költői érzésű összefoglalásai. M S mester bámulatos festő, akinek ellágyulása vagy dühe, szelíd idillbe hajló hangulata vagy kétségbeesése és elragadtatása csaknem barokkos egységbe ötvözi a gótika stilizáló formáit. Inkább ideális, mint spirituális; művészi vénájába valamilyen déli könnyedség, dallamosság vegyül. Érdekes „bellezza” mélyíti el Krisztus-passiójának tragédiáját, és ugyanekkor ez emeli fel művét eszmei magaslatokra. A német festészet e nagy tanítványa a későközépkori művészet pompás betetőzését végzi a magyarországi bányavárosokban. E városok művészetét további, értékes és kevésbé jelentős művek formájában is gazdagon őrzi a Múzeum.

A magyar barokk emlékek sokkal szerényebbek. A legbecsesebbek közé tartozik Balassi Bálintnak, a magyar reneszánsz líra mesterének egyetlen hiteles arcképe. Méltó helyre jutott: a költő Esztergom várának vívásakor, a török elleni harcban vesztette életét.

*Magyar (?) mester,
1500 körül: Szt. Anna
harmadmagával*

Néhány kuruckori csataképet a Rákóczi-szabadságharc ihletett. Egypár kevésbé ismert arckép a magyar barokk arckép-festészet legjobbjai közé tartozik. Két kis nemesi életképpel fejeződik be a régi magyar gyűjtemény.

Az olasz művészet bemutatása azzal a ducento Kálváriával indul, amely a firenzei „Magdolna-oltár mesteré”-nek műhelyéből származik; kegyeletes emléke az egyik legkorábbi ismert toszkán festőműhelynek. Az esztergomi trecento anyag csupa kisméretű képből áll: házioltárok vagy nagyobb oltárművek töredékei. Jelentős részük az Ipolyi-gyűjteményből került ide. Három XIV. századi velencei emlék — egy jó állapotú diptichon, egy „Veronika kendője” oromzatrész, és egy „Királyok imádása” tábla — kitűnőbb színvonalat képvisel. Hasonló minőségű több firenzei alkotás. Néhány Taddeo Gadditól és Daddi követőjétől származó mű mutatja be a firenzei trecento korát

A sienai festők sora a leginkább összefüggő Esztergomban. Duccio di Buoninsegna kis Jeremiás-képe, „Ugolino Lorenzetti” két remek, oltárpártázathoz tartozott táblája, az Ugolino da Siena követőjének tulajdonított szép kis triptichon, Luca die Tommè (?) predellaképe és a mellettük felsorakozó képek emlékeznek meg az olasz művészet e második, a firenzei mellett legfontosabb, édes érzelmű, gótizáló, költői központjáról. E város jelenik meg részletformáiban — a Lorenzetti-testvérek és különösen Simone Martini nyomán — Andrea di Bartolo esztergomi táblácskáján. Siena szolgál háttérül Giovanni di Paolo Szt. Ansano-történetének; ez a kedves város, amelynek zászlóját ünnepélyesen átadják egy további képünkön; mindkét festményen tudatosan archaizált környezetül szolgál a jelenetnek. Nem mintha e festői kör nem ismerte volna a szabad tereket és tájakat: hiszen egyike a legszebbeknek Pietro di Giovanni esztergomi „Mária mennybemenetele” képén látható — vagy éppen Giovanni di Paolo másik, remekművű, nagyméretű alkotásán, Jézus születésének háttereként, a pásztorokkal. Még a kisebb mesterek is igazán érdemest alkotnak itt e tekintetben: Cozzarelli képén Szt. Péter vértanúsága vörös falak és zöld lombok között, a szabadban történik. A sienai művészettel kölcsönhatású Boccati Kálváriáján is megragadó, nagyszerű léptékű a tér és a táj.

Sok érdekes, sőt kiváló Madonna-kép jutott Esztergomba: a trecento példák mellett a firenzei „Griggs-Kálvária mesteré”-nek Madonnája, és a sienaiak remekei. Pietro di Giovanni szelíd Máriája nagyobb oltárkép töredéke. Sano di Pietro és Neroccio következnek e sorban, megadó, szép Mária-alakjaikkal, s Matteo di Giovanni. Az utóbbinak egyik legnemesebb Madonnáját birtokolja a képtár; másik Mária-képe már fáradtabb, kései munka, amely műhelyének segítségével készülhetett. Firenzéből is jutott ide néhány becses Madonna: Pesellino műhelyéből (igen valószínűnek látszik, hogy ez az erősen filippeszk alkotás Pierfrancesco Fiorentinótól való), továbbá Botticelli közeléből, egy másik szintén Pierfrancesco Fiorentinótól. A Toszkánán kívüli mesterektől: egy kiváló mű Foppa egyik tanítványától, aztán Giampietrinótól, és Pinturicchio egyik tehetséges követőjétől. — A gyűjtemény legszebb cinquecento műve Lorenzo di Credinek Magdolna mennybevitelét ábrázoló képe; tanulságos ellenpárja, későbbi rokona Pietro di Giovanni esztergomi Assuntájának.

Az olasz quattrocento iskolák nagy része egy-két művében talál képviselőre. Kiemelkedő Niccolò da Foligno Szentháromság-kompozíciója. A lombard festők közül a „Baltimore-i Páris-történet mesteré”-nek „Fiatal lány az egyszarvúval” című képe a szüzességnek a lovagi-udvari művészetben fogant dekoratív, arisztokratikusan artisztikus allegóriája. Különös módon az umbriai, a velencei és a többi szomszédos, helyi iskolát követő Marche vidéki festészetnek számos, még a quattrocento stílusában fogant késői emléke látható Esztergomban: Palmezzano három képe, továbbá Rositi, Vincenzo Pagano, Agapiti és más mesterek művei. E területen is tevékenykedett a velencei művészet egyik kiemelkedő tehetsége: Carlo Crivelli. Három kis predellaképe érdemes emléke kései stílusának. A Keresztény Múzeumban — több barokk családi képtől eltekintve — kevés az arckép. A legjobb Juan de Borgoñától, az Itáliában is működött érdekes spanyol festőtől való.

Magyar mester, 1490 körül: Az Atyaisten zenélő angyalokkal

Az ő művén kívül három XVI. századi predellakép és Ribera (?) „Szt. Jeromos”-a képviseli a spanyol festészetet.

A barokk képek közül az újabban Johann Lissnek tulajdonított Vanitas kiemelkedő. Rutilio Manetti s Cantarini képe a XVII. századi, Panini és Fontebasso egy-egy képe a XVIII. századi olasz festészet idejutott hírnöke.

A németalföldi piktúra Esztergomban szórványos emlékeiből értékesebb Memlingnek — vagy körének — finom Krisztusa. Megemlítendő Jan de Cock, Amrosius Benson és Rogier van der Weyden unokájának műhelyéből két tábla. A romanizáló flamandok közül Jan van Hemessen Piombo keresztvivő Krisztus-alakjainak flamand változatát alkotta meg esztergomi képén. A XVII. századi flamand és holland festmények közül Hendrik van Balen, néhány kismester és Claes Moeyaert — feltehetőleg fiatalkori — képe mutatja, hogy a Keresztény Múzeum gyűjtőinek csak alkalomszerűen nyílt lehetőségük németalföldi művek megszerzésére; s érdeklődésük is kisebb volt ezek irányában. Sokkal nagyobb kedv vezette a mecénásokat a régi német és osztrák táblaképek összedésében. Ebben mintha némi ikonográfiai érdeklődés is tapasztalható volna Simornál

és Ipolyinál a történeti vagy esztétikai szemponton kívül. A német és osztrák szárnyasoltárok gazdagon sorakozó, elbeszélő modorú táblái — érdekes — még Simor primás esetében is áttörhették az újklasszicista-akadémizáló ízlés határait. — A kvalitásos Madonna-képeken kívül az is jellemzi a Keresztény Múzeumot, hogy sok kitűnő, de legalábbis érdekes Kálvária-képet birtokol. A keresztény művészet e tárgyánál fogva is leginkább monumentális feladatának megvalósítását oly nagyszerű alkotásokon csodálhatjuk, mint Kolozsvári Tamásé, a „Jánosréti mester”-é és MS mesteré. Továbbá: a „Magdolna-oltár mesteré”-nek műhelyéből való Kálvárián kívül egész sor igen jó — már említett — alkotáson és Pesollino Kálváriáján át addig a csaknem paraszti típusokat felvonultató osztrák szárnyasoltárig, amelyen Mária halála, egyik szárnyán pedig a Kálváriának a falusi passiójátékok egyszerűségére emlékeztető jelenete látható. Az a kissé darabos, de becses értékű, nagyobb méretű Kálvária-kép, amelynek a felső-ausztriai vagy a közép-rajnai festőkörből származása vitatott, reprezentatív darabja e sornak. Egy szerényebb Keresztrefeszítés-kompozíció 1546-ból, egy Baldung közeléből származó és egy egyszerűbb kölni, valamint több más Kálvária-kép jeleníti meg Esztergomban Krisztus halálának történetét és jelentőségét. — A német mesterek inkább a XVI. század első feléből számosabbak a képtárban, szép kivétel az „Augsburgi mester 1477-ből”. Az osztrák kismestereknek pedig a XV. századból van több képviselőjük. Többnyire a bécsújhelyi vagy a salzburgi körhöz tartozó művészek, némelyikük igen jó festő, a magas átlagot megütően kvalitásos; más részük éppen megragadó módon provinciális volta miatt kedves. A szórakozottan imádkozó embert példázó XV. századi kis osztrák (esetleg magyar?) táblácska ikonográfiailag is ritkaság.

A német barokk — mint az olasz is — esetenként, egy-egy emlék révén szivárgott be a Múzeumba. A legkorábbiak között Rottenhammernek egy nagyméretű vászna — „A pásztorok imádása” — az értékeesebb. A XVIII. században egyházi megrendelésre Magyarországon működő kiváló vagy átlagos osztrák festőknek és szobrászoknak alig jutott ide alkotásuk; Simor és Ipolyi kora nem kedvezett műveik megőrzésének vagy gyűjtésének. Maulbertschet csak Leicherrel kapcsolatban említhetjük a Keresztény Múzeumban. Az osztrák settecentót néhány szerényebb műve mellett Kremerschmidt két késői képe zárja le; az egyik: „A Kálvária”.

A Keresztény Múzeum anyagát e rövid vázlattal korántsem merítettük ki. Már Simor primás gyűjteménye jelentős iparművészeti tárgyakat foglalt magába; az Ipolyi-féle gyűjtéssel pedig e tárgyak száma megsokszorozódott. A Capese-Zurlo- és a San Marco-gyűjtemény, valamint több szerencsés szerzemény révén a kerámia-, porcelán-, szobor- és metszetállomány is gyarapodott. A gobelinek közül több valóban kiemelkedő társul a képtár legszebb alkotásaihoz, a szőnyegekből pedig számos kisázsiai darab értékes része a gazdag textilgyűjteménynek. Az ötvöstárgyak és a történeti emlékek teszik igen sokrétűvé a Múzeum anyagát.

*

Tournai, XV. század utolsó negyede: A Kálvária

Brüsszel, 1520—1530 körül: Négy múzsa (töredék)

Brüsszel, XVI. század vége: Az actiumi csata

A jelen kötet a Keresztény Múzeumnak csak a képtárát mutatja be, válogatásban. A közölt művek egysége miatt elhagytuk a XIX. századi emlékeket. Úgy éreztük, hogy ezek az itt közöltek mellé félreértőn társulnának — bár legnagyobb részük érdekes és más szempontból fontos dokumentuma Simor primás és a kor gyűjtői munkájának, ízlésének. Sok régi alkotást is elhagytunk, amely nem bizonyul érdemesnek sem a közönség, sem a tudomány figyelmére, s így kieshet az idő rostáján. Bizonyára nem sértjük ezzel az alapító emlékét, aki Ipolyi Arnolddal együtt azt akarta, hogy múzeuma érdemes tárgyakkal tovább gyarapodjék — és maga sürgette annak tudományos feldolgozását is. Az idők folyamán a Keresztény Múzeum egyre jelentősebbé vált, a magyar művészet és történelem egy részének megőrzője lett. Ez a könyv szívesen járul hozzá a Múzeum jelentőségének növeléséhez és fejlődése alakulásához, tudva: minden gyűjteményhez jellemzően teheti hozzá egy új kor a maga munkáját.

Megemlítendő, hogy a színes táblák előzetes kijelölése számos technikai problémát és a képek állapotát is figyelembe vevő munka volt, amely nem a szerzőktől való, hanem Zolnay László érdeme. A színes táblák elsősorban Schiller Alfréd művészetét dicsérik. A kötetben szereplő magyar emlékek ismertetését Mucsi András, a trecentóé és néhány koraquattrocento képét Boskovits Miklós készítette. Az osztrák—német és németalföldi anyagot, továbbá az olasz quattrocento—settecento anyagát e sorok írója állította össze. — A Keresztény Múzeum első, teljes állagát közlétevő ismertetője Genthon István volt, aki ez évben 60 éves. Mint régi táblaképeken az ajánlás, álljon itt: e munkát tisztelettel és szeretettel ajánljuk Neki.

Budapest, 1963. május

Mojzer Miklós

KATALÓGUS

RÖVIDÍTÉSEK

Acta Hist. Art.	= Acta Historiae Artium
AÉ	= Archeológiai Értesítő
B. Berenson, It. Pict. 1932	= Italian Pictures of the Renaissance. Oxford 1932
B. Berenson, Pitt. it. 1936	= Pitture italiane del Rinascimento. Milano 1936
B. Berenson, Ven. School 1957	= Italian Pictures of the Renaissance. Venetian School. London 1957, I—II
Czobor Á., V. 1955	= Az esztergomi Keresztény Múzeum kiállításának vezetője. Bp. 1955
U. Galetti—E. Camesasca, Enciclopedia 1950	= Enciclopedia della pittura italiana. Milano 1950, I—II
Genthon I., RMF 1932	= A régi magyar festőművészet. Vác 1932
Gerevich T., IpGy 1930	= Az Ipolyi-gyűjtemény. Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat Évkönyve. Bp. 1930
Gerevich T., PA 1928	= Esztergomi műkincsek. Prímás-Album. Bp. 1928
Ipolyi A., BvM 1898	= Kalauz a Biharvármegyei és Nagyvárad Régorészeti és Történelmi Egylet Múzeumához. Nagyvárad 1898
Lepold A.—Homor I., EK 1924	= Esztergomi kalauz. II. kiad. Esztergom [1924]
Magy. Műv.	= Magyar Művészet
R. van Marle, It. Schools	= The Development of the Italian Schools of Painting. I—XVIII. Hage 1923
Maszlaghy F., II. 1891	= Az esztergomi hercegprímási képtárban levő művek jegyzéke. II. kiad. Esztergom 1891
MMTop. I. 1948	= Magyarország Múemléki Topográfiája I. Esztergom múemlékei. I. Összeáll. Genthon I. Szerk. Gerevich T. Bp. 1948
Mojzer M., V. 1958	= Az esztergomi Keresztény Múzeum képtárának útmutatója. Bp. 1958
Művt. Ért.	= Művészettörténelmi Értesítő
Radocsay D., KMT 1955	= A középkori Magyarország táblaképei. Bp. 1955
Ramboux-kat. 1867	= Catalog der nachgelassenen Kunst-Sammlungen des Herrn Johann Anton Ramboux. Köln 1867
Rényi R., EPK 1879	= Az esztergomi prímási kép- és metszettár és annak műirodalma kultúrtörténelmi szempontból. Bp. 1879
U. Thieme—F. Becker, Lexikon	= Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler. Leipzig 1907—
A. Venturi, Storia 1901—	= Storia dell'arte italiana. Milano 1901—
VU	= Vasárnapi Ujság

ITÁLIA

DADDI, BERNANDO (firenzei festő, első említése 1312 és 1320 között — megh. 1348-ban?) KÖVETŐJE

A királyok imádása (55.138)

Fa, tempera, 24 × 37,5 cm. — Valószínűleg predella töredéke. Közepesen jó állapotban. — Ismeretlen származású.

1
II

Képünk stílusa ahhoz a festménycsoporthoz áll közel, amelyet R. Offner „Close following of Daddi” megjelöléssel kapcsolt egybe (A Corpus of Florentine Painting. III. köt. New York 1934). Különösen a ruballai S. Giorgio Madonna-képe, a bostoni Museum of Fine Arts Keresztrefeszítés-kompozíciója és a firenzei Museo Bardini Feszülete mutat rokonságot az esztergomi táblával (vö.: Offner i. m. 42, 62, 126). Képünk a XIV. század 40-es éveiben készülhetett.

Gerevich T., PA 1928, 230 (romagnai, XIV. század). — MMTop. I. 1948, 93 (ua.).

FIRENZEI FESTŐ, 1400 körül

Madonna a trónon gyermekével, Szt. Jeromossal és Magdolnával, valamint két angyallal (55.170)

2

Fa, tempera, 111 × 65,5 cm. — Csúcsos felső záródással. Különösen Mária alakja és a háttér erősen átfestve. — Ismeretlen származású.

Lorenzo di Niccolò hatása alatt dolgozó firenzei festő munkája a XIV—XV. század fordulóján.

Gerevich T., PA 1928, 227 (Puccio di Simone). — MMTop. I. 1948, 69 (firenzei, 1420 körül.) — V. Lazarev szóbeli közlése, 1962 (Giovanni del Biondo köre).

ÉSZAK-OLASZ FESTŐ, XIV. század utolsó negyede

Szt. Mihály arkangyal félalakja (60.1060)

3
II

Fa, tempera, eredeti keretével 29 × 29 cm, a képmező 21 × 21 cm. — Kisebb retusálásoktól eltekintve közepesen jó állapotban. — 1960. évi vétel a műkereskedelem útján.

Háromszögletű tábla, amely egykor oltármű oromzatán foglalhatott helyet. Mestere, Lorenzo Veneziano távoli követője, a későtrecento venetói festői közt keresendő.

A „MAGDOLNA-OLTÁR MESTERÉ”-NEK (firenzei festő a XIII. század második felében) MŰHELYE

- 4 *Krisztus a kereszten, Máriával, Szt. Jánossal és a levegőben szálló angyalokkal (55.133)*
Fa, tempera, 43 × 29,5 cm. — Közepesen jó állapotban. Kisebb kiegészítésekkel. — A kölni Ramboux-, ill. az Ipolyi-gyűjteményből. — Kiállítva a budapesti Múcsarnok 1930. évi Őszi kiállításán, 8. sz.

Valószínűleg diptichon jobb szárnya volt, s ugyanattól a kéztől származhat, mint a firenzei Acton-gyűjtemény „Krisztus a kereszten” képe (közli: E. B. Garrison, *Italian Romanesque Panel Painting*. 101. old., 259. sz.). — Az 1270–1280-as években készült. Ramboux-kat. 1867, 22. sz. (Margaritone d’Arezzo vagy Jacopo Turrita?). — Ipolyi Arnold képgyűjteménye. *Uj Magyar Sion* II. 1871, 368 (Jacopo Torriti). — Gerevich T., *PA* 1928, 222 (románstílusú). — O. Benesch, *Belvedere* VIII. 1929, 70 (XIII. századból). — Gerevich T., *IpGy* 1930, 95 (ua.). — *MMTop.* I. 1948, 83 (olasz, XIII. századi). — E. B. Garrison, *Italian Romanesque Panel Painting. An Illustrated Index*. Firenze 1949, 101. old., 258. sz. (a „Magdolna-oltár mesteré”-nek műhelyéből, a XIII. század negyedik negyedéből; diptichon jobb szárnya volt). — G. Coor, *Wallraf-Richartz Jahrbuch* XVI. 1954, 80 (a „Magdolna-oltár mesteré”-nek tanítványától, az 1270-es évek elejéről). — G. Coor, *Wallraf-Richartz Jahrbuch* XVIII. 1956, 131 (ua.).

GADDI, AGNOLO (firenzei festő, kimutatható 1369-től — megh. 1396-ban) MŰHELY-TÁRSA

- 5
I *Madonna gyermekével mandorlában, balról Remete Szt. Antallal, Keresztelő Szt. Jánossal és Alexandriai Szt. Katalinnal, jobbról Szt. Jakab és András apostolokkal (?), továbbá Szt. Dorottával (55.144)*

Fa, tempera, 74 × 42 cm. — Csúcsíves záródással. Jó állapotban. — A Bertinelli-gyűjteményből, 39. sz.

Képünk mestere azok között a festők közt keresendő, akik Agnolóval együtt dolgoztak a pratói dóm Cappella della Cintolájának és a firenzei S. Croce Cappella Castellani-jának freskóin. E festők egyike (vagy több közülük?), akit a modern kutatás „Maestro delle Madonne” néven tart nyilván, számos egymáshoz hasonló típusú Madonna-képet festett. Ezek közül gyűjtött össze legújabbán egy csoportot F. Zeri (*Il Maestro di Santa Verdiana. Studies in the History of Art. Dedicated to W. E. Suida*. New York 1959, 35. kk.). Valamennyi pontosan követi képünk kompozícióját (Frederick Montgomery, New York; Weitzner-gyűjt., New York; E. Sestieri-gyűjt., Róma; Galleria Nazionale di Roma, 702. sz.; Museo Stibbert, Firenze, Foto Brogi 22.134). Zeri néhány további táblával együtt az ún. „Maestro di Santa Verdiana” művének tartja őket. Azonban az esztergomi kép és néhány más, hasonló kompozíciójú tábla, amelyet F. Zeri

nem említ (Szépművészeti Múzeum, Budapest, 4207. sz., valamint az 1960-ban F. X. Scheidwimmer müncheni műkereskedésében volt tábla), azt sejteti, hogy még ezt a szűkebb válogatást is több mesterkéz között kell megosztani. E mesterek természetesen egy műhelyhez tartoztak. Képünk a XIV. század utolsó évtizedében készülhetett.

Maszlachy F., I. 1878, 57. sz. (Giotto Vespigniani). — Z[átori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 677 (ua.). — Maszlachy F., II. 1891, 57. sz. (Giotto Vespigniani). — Gerevich T., PA 1928, 227 (Jacopo di Cione). — MMTop. I. 1948 (nem említi). — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 98 (firenzei festő, XIV. század; azonosítja a Bertinelli-gyűjtemény 39. sz. képével). — F. Zeri szóbeli közlése, 1962 (Maestro di Santa Verdiana).

GIOVANNI DAL PONTE (?) (firenzei festő, 1385 — 1437 vagy 1442)

⁶
I *Krisztus a kereszten, mellette Mária és Szt. János (55.149)*

Fa, tempera, eredeti keretével 47 × 24,6 cm, a képmező 39 × 19 cm. — Csúcsos záródással, amelynek felső része újabb kiegészítés. Erősen kopott. — Ismeretlen származású. Képünk kompozíciója, továbbá az alakok, elsősorban a ruhák megfestési módja meglehetősen jellegtelen trecentista festőre utal a század második feléből. Az arcok azonban — elsősorban Máriaé és Szt. Jánosé — egyénibb vonásokat mutatnak, s erősen emlékeztetnek azokra az arctípusokra, amelyeket Giovanni dal Ponte alkalmazott korai műve, a Szt. János mennybevitelét ábrázoló oltárkép (London, National Gallery, 59. sz.; vö.: M. Davies, *The Earlier Italian Schools*. London 1961, 246, és *Plates*. London 1953, I. 195—203. sz.) kisebb tábláin. E hasonlóság, valamint az alakok mozdulatainak rokonsága alapján feltételezhetőnek tartjuk, hogy képünk is a fiatal Giovanni dal Ponte ecsetje alól került ki, valószínűleg az 1400 körüli években.

MMTop. I. 1948, 83 (Allegretto Nuzi).

GADDI, TADDEO (firenzei festő, 1300 körül — 1366?) vagy MŰHELYE

⁷ *Madonna a trónon, Alexandriai Szt. Katalinnal, Magdolnával és két angyallal (55.140)*

Fa, tempera, eredeti keretével 41 × 22 cm, a festett képmező 36 × 19 cm. — Csúcsos felső záródás. Kisebb kopásoktól eltekintve közepesen jó állapotban. — A kölni Ramboux-, ill. az Ipolyi-gyűjteményből.

A firenzei S. Croce sekrestyéjének egykori szekrényét díszítő táblákkal (ma a firenzei Accademián, 104—115, 117—126. sz.) és a pistoiái S. Giovanni Fuorcivitas oltárképének felső tábláival, valamint a S. Martino a Mensola-i templom oltárképével való rokonsága alapján valószínű, hogy a mester érettkori műveivel egyidőben készült, azonban szerényebb művészi kvalitása miatt feltehetőleg nem Taddeo sajátkezű alkotása. — Az 1340-es években készülhetett.

Ramboux-kat. 1867, 290. sz. (Giotto vagy iskolája). — Lepold A.—Homor I., EK 1924, 40 (Taddeo Gaddi). — Gerevich T., PA 1928, 227 (ua.). — Gerevich T., IpGy 1930, 95 (ua.). — E. Berti Toesca, *Dedalo* XII. 1932, 950 (Agnolo Gaddi köre). — MMTop. I. 1948, 70 (Taddeo Gaddi, az 55.164. lt. sz. kép irodalmát közli képünkkel kapcsolatban).

7

FIRENZEI FESTŐ, XIV. század utolsó évtizede

Jelenetek szent remeték életéből (55.168)

Fa, tempera, 79 × 82 cm. — Festékrétege néhol repedezett, illetve karcolt. Egyébként jó állapotban. — A Bertinelli-gyűjteményből, 25. sz.

8
II

Képünk egyszerűsített változata a firenzei Uffizi táblájának (447. sz.), amelynek bal oldali részletét ismétli. Valószínűleg — ahhoz hasonlóan — kolostor berendezéséhez tartozó bútordarab vagy falburkolat része lehetett. A kompozíció további két változata a londoni Earl Crawford-gyűjteményben van, egy pedig a budapesti Szépművészeti Múzeumban (7. sz.) található. Az Uffizi példányát újabban Gherardo Starnina valószínű művének tartják (F. Antal, *Florentine Painting and its Social Background*. London 1947, 321; E. Sandberg-Vavalà, *Uffizi Studies*. Firenze 1948, 103—105). P. Toesca azon-

ban (Il Trecento. Torino 1951, 650) még a hagyományos Lorenzo Monaco-attribúciót tartja fenn. Képünk feltehetően az Uffizi táblájánál valamivel korábban készült, talán Niccolò di Pietro Gerini műhelyében, nyilvánvalóan azzal közös mintakép alapján.

Maszlaghy F., I. 1878, 99. sz. (Pietro Laureati). — Rényi R., EPK 1879 (a Lorenzetti-testvérek). — R. van Marle, It. Schools IX. 1927, 132 (Lorenzo Monaco budapesti képének egykorú másolata). — U. Thieme—F. Becker, Lexikon XXIII. 1929, 392 (régimásolat Lorenzo Monaco művéről?). — U. Procacci, Rivista d'Arte XVII. 1935, 369 (az Uffizi képe Gherardo Starninától, az esztergomi kép XVII—XVIII. századi másolat; véleménye fényképen alapul). — Rabinovszky M., A trecento. Bp. 1947, 189 (korabeli másolat az Uffizi-beli kép után). — MMTop. I. 1948, 98 (sienai festő, XIV. század). — Pigler A., A régi képtár katalógusa. Bp. 1954, 328 (hasznos a budapesti 7. sz. képhez, amely Lorenzo Monaco műve). — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 98 (Lorenzo Monaco; azonosítja a Bertinelli-gyűjtemény 25. sz. képével: „Pietro Laurati: Szt. Efrém temetése”).

BICCI DI LORENZO (firenzei festő, 1373 — 1452) MŰHELYTÁRSA

9 *Trónoló Madonna Remete Szt. Antal és Szt. Katalin között (55.150)*

Fa, tempera, 35,5 × 19 cm, eredeti keretével 40,5 × 22 cm. — Csúcsos felső záródás. Jó állapotban. — Ismeretlen származású.

Képünk bizonytalan attribúciójú Madonna-képek egy sorával szorosan kapcsolatos (Montesenario, Convento; Offida, Colleggiata; 1938-ban Roland and Delbanco — London — birtokában volt kép stb.). Ezek kompozíció tekintetében is hasonlóak, de gyengébb minőségűek. Másrészt mindezek kapcsolódnak Bicci di Lorenzo néhány 1420 (azaz Gentile da Fabriano hatása) előtt készült művéhez, s valószínű, hogy az ő műhelyében vette át kompozícióját az esztergomi kép festője a XV. század első évtizedében.

MMTop. I. 1948, 97 (sienai festő, XIV. század).

FIRENZEI FESTŐ, XIV. század vége — XV. század eleje

¹⁰_I *Krisztus a kereszten, Mária, Szt. János és Szt. Ferenc (55.166)*

Fa, tempera, 64 × 34 cm. — Csúcsos záródású. Erősen kopott. Restaurálták 1933-ban, amikor a korábbi átfestések miatt Magdolna alakjának látszó jobb oldali figura letisztításakor előkerült a ma látható Szt. János-alak. — Ismeretlen származású.

A festmény kompozíciója még a trecento hagyományt őrzi. Az alakok megformálása azonban arra mutat, hogy a kép — a hagyományos meghatározással szemben — a XIV—XV. század fordulóján készült mű. Mestere Agnolo Gaddi távoli követője lehetett. Ahhoz a körhöz tartozhatott, amelyből a New York-i Metropolitan Museum (korábban: M. F. Griggs-gyűjtemény) „Krisztus keresztrefeszítése”, illetve a detroiti Institute of Art „Szentháromság”-a is kikerült. (E két táblával kapcsolatban vö.: L. Venturi, Pitture italiane in America. Milano 1931, CIV, CLVIII. t.)

9

Maszlachy F., I. 1878, 53 (ismeretlen). — E. Berti Toesca, Dedalo XII. 1932, 957 (Masolino követője; a letisztítás előtt látta a képet). — MMTop. I. 1948, 62—63 (Giovanni del Biondo).

A „MAESTRO DEL BAMBINO VISPO” (anoním firenzei festő a XV. század első negyedében) KÖVETŐJE

Madonna a trónon gyermekével, Szt. Ágostonnal (?), Szt. Ignáccal és két női szenttel 11
I
(55.165)

Fa, tempera, 73 × 46 cm. — Csúcsíves felső záródással. Arany-hátttere megújítva, a gyermek alakja átfestve, egyébként közepesen jó állapotban. — A Bertinelli-gyűjteményből, 37. sz.

Képünk festője kétségtelenül az Agnolo Gaddi hagyományát továbbfejlesztő mesterek között keresendő. Az arctípusokat és mozdulatokat tekintve hasonló a „Bambino Vispo” mesterének tulajdonított korai képekhez: egy Mária halálát és mennybevételét ábrázoló kompozícióhoz (kettéfürészelve a philadelphiai J. G. Johnson-gyűjteményben, ill. a cambridgei — Mass. — Fogg Art Museumban), valamint Lorenzo Monaco Uffizibeli Trónoló Madonnájához (vö.: R. van Marle, *It. Schools IX.* 1927, 20. kép), továbbá az altenburgi Staatliche Lindenau Museum 26. sz. képéhez („Madonna játszó gyermekével és két angyallal”; vö.: R. Oertel, *Frühe italienische Malerei in Altenburg.* Berlin 1961, 53. kép). Képünk festője tehát Lorenzo Monaco és a „Bambino Vispo” mesterének munkásságából tanult, de kétségtelenül az utóbbihoz állt közelebb. — Valószínűleg 1410 és 1420 között készült mű.

Maszlaghy F., *I.* 1878, 56. sz. (Taddeo Gaddi, „Madonna Szt. Ágostonnal, Szt. Ambrussal és két angyal”). — R. van Marle, *It. Schools IX.* 1927, 35 (Bicci di Lorenzo iskolája). — Gerevich T., *PA* 1928, 227 (Agnolo Gaddi bágyadt követője). — *MMTop.* I. 1948, 69 (firenzei festő, XIV. század). — Prokoppné Stengl M., *Annales Strigonienses I.* 1960, 98 (ua.; azonosítja a Bertinelli-gyűjtemény 37. sz. képével).

A „GRIGGS-KÁLVÁRIA MESTERE” (firenzei festő a XV. század második és harmadik negyedében)

12 *Madonna gyermekével (55.163)*

Fa, tempera, 55 × 37,5 cm. — Nagyobb méretű oltárkép minden oldalon körülvágott töredéke. Erősen kopott. Restaurálva 1920-ban és 1925-ben. — Az Ipolyi-gyűjteményből.

A „Griggs-Kálvária mesteré”-nek tulajdonított művek közül képünkhöz a pesciai Museo Civico „Madonna szentekkel és angyalokkal” kompozíciója áll legközelebb (közli: R. Offner, *The Mostra del Tesoro di Firenze Sacra. II.* The Burlington Magazine LXIII. 1933, a 166. oldallal szemben). Ugyane mester hasonló felfogású művének látszik a pontormei S. Martino szenteket ábrázoló képe (Rosello di Jacopo Franchi műveként publikálta: G. Castelfranco, *Rivista d'Arte XV.* 1933, 751). Táblánkhoz hasonló Madonna-képet őriz a „Griggs-Kálvária mesteré”-nek műveként a firenzei Corsi-gyűjtemény is (D. C. Shorr, *The Christ Child.* 125).

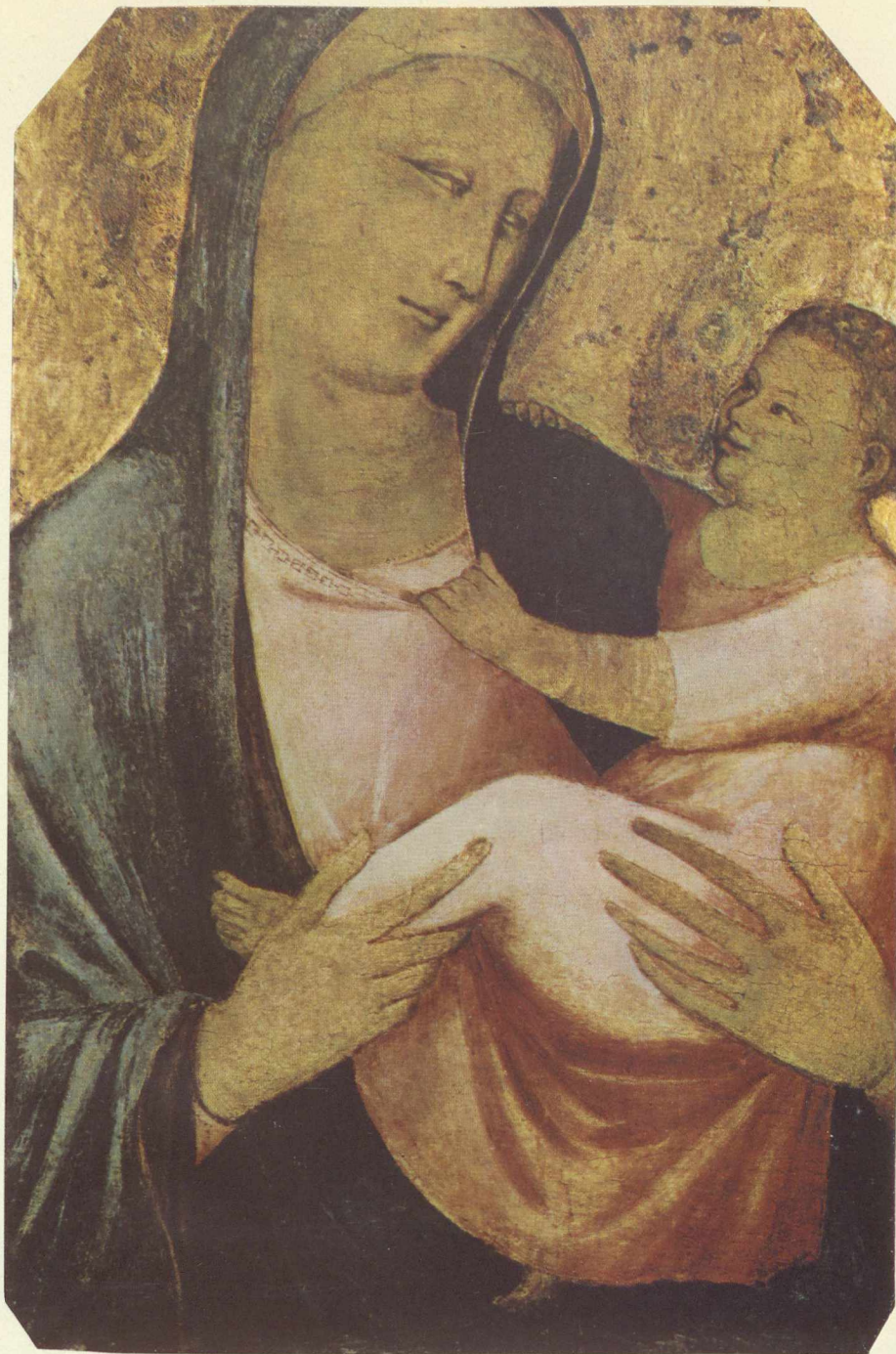
Gerevich T., *PA* 1928, 224 (Luca di Tommè). — Rónay M., *A Műgyűjtő V.* 1931, 6 (ua.). — *MMTop.* I. 1948, 76 (ua.). — D. C. Shorr, *The Christ Child in Devotional Images in Italy.* New York 1954, 142 (a „Griggs-Kálvária mesteré”; hasonló kompozíciókat sorol fel a Lorenzettiek és Daddi köréből). — Mojzer M., *V.* 1958, 7 (firenzei festő).

UGOLINO DA SIENA (sienai festő, kimutatható 1317 és 1327 között) KÖVETŐJE

13 II *Izaiás próféta félalakja (55.135)*

Fa, tempera, 27,2 × 21 cm. — Eredetileg csúcsíves záródású felső része hiányzik. Háttere, valamint az alak ruházatának egyes részei átfestve, egyébként közepesen jó állapotban. Felirata a próféta mondatszalagján: „Corpus meum dedi percutientibus et genas meas vellentibus.” (Izaiás, 50, 6.) — A kölni Ramboux-, ill. az Ipolyi-gyűjteményből.

Kétségtelenül a ducciói hagyomány befolyása alatt dolgozó festő műve. Azonban a próféta arcának, hajzatának rusztikusan realiztikus festésmódja arra figyelmeztet, hogy mesterét nem a közvetlen követők között kell keresni. Valószínűleg Ugolino da Siena körében készült. Talán a „Maestro di Città di Castello”-nak nevezett mestertől származott az az oltár, amelynek oromzatát képünk díszíthette. (Vö. a sienai képtár e mesternek tulajdonított 29. és 30. sz. képeit; közli: C. Brandi, *La regia Pinacoteca di Siena*. Roma 1933, 171.)

Ramboux-kat. 1867, 73. sz. (Pietro di Lorenzo, Sienából származik; még csúcsíves záródásúnak írja le a képet). — Ipolyi A., *BvM* 1898, 45. sz. — A. Colasanti, *Bolletino*

d'Arte IV. 1910, 408 (az 55.134. lt. sz. képpel együtt mint Lorenzo Veneziano művét említi). — B. Berenson, *It. Pict.* 1932, 306 (ua.). — B. Berenson, *Pitt. it.* 1936 (ua.). — MMTop. I. 1948, 67—68 (Duccio iskolája). — G. Coor, *Wallraf-Richartz Jahrbuch XVIII.* 1956, 112 (ugyanahhoz az oltárhoz tartozott, mint az 55.134. lt. sz. kép). — B. Berenson, *Ven. School* 1957, 99 (Lorenzo Veneziano?).

SIENAI FESTŐ, XIV. század közepe

- 14 I *Madonna a trónon gyermekével, Alexandriai Szt. Katalinnal és Magdolnával (55.141)*
Fa, tempera, eredeti keretével $37,3 \times 21$ cm, csúcsos záródású festett képmezője $31 \times 15,5$ cm. — Erősen kopott, rongált. — A kölni Ramboux-, ill. az Ipolyi-gyűjteményből.

A kisméretű táblát eddig Taddeo Gaddi körébe utalták, jóllehet stílussajátságai világosan sienai eredetre utalnak. Ennek egyik oka talán az, hogy a kutatók figyelmét elkerülte: a Ramboux-gyűjtemény katalógusa is mint sienai eredetű képet említi. Arctípusai, alakjainak beállítása és a festett felület díszítései a Lorenzetti-körből kikerült kései művekre emlékeztetnek. A bostoni múzeum egyik hasonló témájú képe (közli: R. van Marle, *It. Schools II.* 332. kép) és a sienai képtár 121. sz. kompozíciója — Niccolò di Buonaccorso kezétől — ugyancsak bizonyos hasonlóságot mutatnak. Másrészt képünkkel azonos mester munkájának látszik az altenburgi Staatliche Lindenau Museum 57. sz. képe, amelyet R. Oertel (*Frühe italienische Malerei in Altenburg.* Berlin 1961, 77) Ambrogio Lorenzetti követőjének műveként tart számon.

Ramboux-kat. 1867, 292. sz. (mestermegjelölés nélkül, Sienából származik). — Gerevich T., *IpGy* 1930, 95. — MMTop. I. 1948, 70 (Taddeo Gaddi követője; az 55.140. lt. sz. képre vonatkozó irodalmat közli képünkél).

DUCCIO DI BUONINSEGNA (sienai festő, 1255 körül — 1319) vagy MŰHELYE

- 15 *Jeremiás próféta félalakja (55.134)*
Fa, tempera, $30,5 \times 22$ cm. — Csúcsíves felső záródással. Jó állapotban. Restaurálva 1915-ben. Felirata a próféta mondatszalagján: „ET EGO · Q[AS]I · AGN[US] · MA[N] · SUET[US] · Q[UI] · PO[R]TAT[UR] · AD VI[C]T[IMAM].” (Jeremiás, 11, 19.) — A kölni Ramboux-, ill. az Ipolyi-gyűjteményből.

A magyar szakirodalomban eddig a képet egy a római Bertinelli-gyűjteményből származó Szt. Pál-képpel azonosították, amely körülbelül azonos méretmegjelöléssel Maszlaghy F. katalógusában (I. kiad., 1878) a 45. számnál szerepelt. A meghatározás azonban a képen olvasható Jeremiás-idézet miatt nyilvánvalóan téves. Képünk feltehetően oltár-mű pártázatán foglalt helyet. Duccio műhelyéből került ki, talán magának a mesternek a műve. — A XIV. század első évtizedeiben készülhetett.

Ramboux-kat. 1867, 74. sz. (Pietro di Lorenzo; Sienából származik). — A. Colasanti, *Bollettino d'Arte IV.* 1910, 407 (Lorenzo Veneziano feltehetőleg fiatalkori műve; téve-

sen az 55.135. lt. sz. képpel együtt említi, mint egy táblára festett két próféta alakot — nyilván ez elírás következtében a két táblát a szakirodalom a legutóbbi időkig egy kéz művének tartotta). — Lepold A.—Homor I., EK I. 1923, 40 (Lorenzo Veneziano). — Gerevich T., PA 1928, 230 (ua.). — B. Berenson, It. Pict. 1932, 306 (ua.). — E. Berti Toesca, Dedalo XII. 1932, 944 (Duccio). — B. Berenson, Pitt. it. 1936 (Lorenzo Veneziano). — G. Delogu, Emporium XLII. 1936, 184 (Duccio). — MMTop. I. 1948, 66 (ua.). — U. Galetti—E. Camesasca, Enciclopedia 1950, 1412 (Lorenzo Veneziano). — P. Toesca, Il trecento. Torino 1951, 515 (Duccio). — C. Brandi, Duccio. Firenze 1951, 141, 154 (a Duccio körében készült művek közül talán a legkiemelkedőbb művészi kvalitású; a brüsszeli Stocklet-gyűjtemény Madonnájával, illetve a londoni National Gallery triptichonjával egy időben készülhetett). — G. Coor, Wallraf-Richartz Jahrbuch XVIII. 1956, 112 (Duccio műhelyében röviddel 1310 előtt készíthették; a Keresztény Múzeum 55.135. lt. sz. képével egyazon oltárképhez tartozott; az ábrázolt nem Szt. Pál, hanem Jeremiás, a próféta glóriáját díszítő mustra a képet Segna di Bonaventura művészetével

kapcsolja össze). — B. Berenson, Ven. School 1957, 99 (Lorenzo Veneziano?). — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 98 (Duccio; tévesen a Bertinelli-gyűjteményből származó Szt. Pál-képpel — 16. sz. — azonosítja).

„UGOLINO LORENZETTI” (anoním sienai festő, működött 1330 és 1350 között)

16 *Mózes (55.142)*

17 *Dániel próféta (55.143)*

Fa, tempera, egyenként $50 \times 21,5$ cm. — Csúcsos felső záródásuk újabb kori kiegészítés. Festékrétegük és aranyalapjuk erősen kopott. Az alakok kezében mondatszalag „Moises profeta”, illetve „Daniel profeta” felirattal. — A kölni Ramboux-, ill. az Ipolyi-gyűjteményből. — Az első kép kiállítva a budapesti Műcsarnok 1930. évi Őszi kiállításán, 63. sz.

Eredetileg nagyméretű oltártábla pártázatos felső részét díszíthették képeink. A két próféta arctípusa a sienai képtár „Maestro dell’Ovile”-nek attribuált „Mária mennybemenetele” képének (61. sz.) prófétafejeire emlékeztet. — Az 1340-es években készülhettek. Ramboux-kat. 1867, 71—72. sz. (Maestro Mino, Sienából származnak). — Ipolyi Arnold képgyűjteménye. Uj Magyar Sion II. 1871, 369 (ua.). — Ipolyi A., BvM 1898, 40, 43. sz. (mestermegnevezés nélkül). — Lepold A.—Homor I., EK 1924, 97. — Gerevich T., PA 1928, 223—224 (a Lorenzettiék köre). — Gerevich T., IpGy 1930, 95 (ua.). — Péter A., Rivista d’Arte XIII. 1931, 44 (Maestro di S. Pietro a Ovile). — E. Berti Toesca, Dedalo XII. 1932, 942 (Ugolino da Siena). — G. Delogu, Emporium XLII. 1936, 184 (ua.). — U. Thieme—F. Becker, Lexikon XXXIII. 1939, 544 (Ugolino da Sienával kapcsolatban idézi E. Berti Toesca cikkét). — MMTop. I. 1948, 76 (Ambrogio Lorenzetti?). — U. Ga-

letti—E. Camesasca, Enciclopedia 1950, II. 2481 (csak a „Mózes” táblát említi mint „Ugolino Lorenzetti” művét). — G. Coor, Wallraf-Richartz Jahrbuch XVIII. 1956, 116 („Ugolino Lorenzetti” S. Croce-beli oltárképére és Pietro Lorenzettinek az arezzói Pievében levő oltárképére emlékeztetnek).

SIENAI FESTŐ, XIV. század közepe

- 18 *Diptichon (55.146)* — Bal oldalt „Köpenyes Mária” egy szent nővel, jobb oldalt Krisztus a kereszten, Máriával, Szt. Jánossal és több mellékalakkal

Fa, tempera, 32,5 × 67,5 cm. — Rendkívül rossz állapotban, nagyon erősen lekoptatva, az ábrázolások részletei már alig vehetők ki. — A kölni Ramboux-, ill. az Ipolyi-gyűjteményből.

A diptichon jelenlegi állapotában csak azt lehet meghatározni, hogy a képek a XIV. század közepén (vagy második felében?) dolgozó sienai mester művei.

Ramboux-kat. 1867, 64. sz. (Simone Martini stílusa, Sienából származik). — J. A. Crowe—G. B. Cavalcaselle, A New History of Painting in Italy. II. London 1864, 105—106 (Lippo Memmi iskolájából származó gyenge munka). — Gerevich T., PA 1928, 230 (Pesudo-Avanzi modora). — MMTop. I. 1948, 61 (Barna da Siena).

SIENAI FESTŐ, XIV. század közepe

- 19 II *Triptichon (55.145)* — Középen a megfeszített Krisztus, két oldalán Mária és Szt. János, a kereszt lábához borulva Mária Magdolna; a bal szárnyon Keresztelő Szt. János, a jobb szárnyon Assisi Szt. Ferenc stigmatizációjának jelenete

Fa, tempera, a középkép 40,5 × 24 cm, a két szárny 40,5 × 12,5 cm. — Erősen kopott. Keresztelő Szt. János kezében mondatszalag: „E[C]CE · AGNUSD · EI E[C]CE · QUI · TOL[L]I[T].” — A kölni Ramboux-, ill. az Ipolyi-gyűjteményből. — Kiállítva a budapesti Műcsarnok 1930. évi Őszi kiállításán, 11. sz. (Barna da Siena).

Az alakok megnyújtott arányai, a jellegzetes arctípusok a közelálló, keskenyvágású szemekkel, hajlott vonalú orral arra figyelmeztetnek, hogy a hagyományos attribuciót, amely Barna da Siena munkái körébe utalja, fenntartással kell kezelni. Mesterét inkább az Ugolino da Sienát követő konzervatívabb festők között kellene keresni, akik bár érezték Simone Martini hatását is, művészi formálásmódjukban megmaradtak az idősebb generáció követőinek. Talán ugyanettől a kéztől származott a firenzei Museo Horne 38. sz., a megfeszített Krisztust ábrázoló képe (Foto Alinari 463.16) — amelyet az említett gyűjteményben „Duccio iskolájá”-hoz tartozó műként állítottak ki — és a chicagói Art Institute (Ryerson-gyűjtemény) „Madonna szentekkel” táblájának Szt. János- és Szt. Ferenc-figurája (közli: L. Venturi, Pitture Italiane in America. Milano 1931, XXII. kép, mint Duccio követőjének művét). Triptichonunk valószínűleg a század közepén készülhetett.

Ramboux-kat. 1867, 302. sz. (Giotto modora, Sienából származik). — Gerevich T., PA 1928, 224. (Barna da Siena). — Gerevich T., IpGy 1930, 95 (ua.). — Rónay M.,

A Műgyűjtő V. 1931, 6 (ua.).
 — MMTop. I. 1948, 61 (ua.).
 — V. Lazarev szóbeli közlése,
 1962 (ua.).

LUCA DI TOMMÈ SIENAI
 VAGY PISAI KÖVETŐJE,
 XIV. század vége

Szt. Bonaventura írópultja mel- 20
lett, és egy szerzetes (55.139)

Fa, tempera, 26,5 × 28,5 cm.
 — Festékrétege kopott, hiányos, igen rossz állapotban. —
 A kölni Ramboux-, ill. az
 Ipolyi-gyűjteményből.

Luca di Tommè irányát követő festő munkája, aki a pisaiak, nevezetesen Cecco di Pietro festésmódjához is közel állt.

Ramboux-kat. 1867, 96. sz.
 (Ugolino di Prete Ilario). —
 Gerevich T., PA 1928, 230
 (pisai iskola; az ábrázolt szentet tévesen Jeromosnak mondja). — MMTop. I. 1948, 91
 (ua.; a kép tárgyának helytelen meghatározása következtében a Ramboux-katalógus 137. sz. képével azonosítja).

PAOLO DI GIOVANNI FEI
 (sienai festő, kimutatható 1369-
 től — megh. 1411-ben)

MŰHELYE

Triptichon (55.151) — Közé- 21
pen a Madonna gyermekével, két II
női szenttel és négy zenélő angyallal; felül háromkarélyos me-
zőben Krisztus keresztfeszítése;

a bal szárnyon Keresztelő Szt. János, a jobbon Remete Szt. Antal, felettük az Angyali üdvözlés Fa, tempera, a középkép kerettel együtt $50,5 \times 22$ cm, keret nélkül 44×19 cm, a két szárny 44×9 cm. — Erősen kopott, igen rossz állapotban; a szárnyak alakjai már alig felismerhetők. — A kölni Ramboux-, ill. az Ipolyi-gyűjteményből.

Bár kétségtelenül Fei köréhez tartozik, alakjainak arányai és a kevésbé érzékeny megmintázás arra utal, hogy nem a mester saját kezű műve. Mindenesetre Fei második korszakához kapcsolódik, amelyben a mester Bartolo di Fredi hatása alatt állott. Közel állnak hozzá: a Siena melletti Celso templomában található triptichon (Foto Sansoni 2584), amely talán azonos kéz műve lehet, valamint a sienai Chiesa dell'Istrice némelykor Paolo di Giovanni Fei művének attribuíált triptichonja (közli: G. de Nicola, Studi sull'arte senese. Rassegna d'Arte XIX. 1919, 99, mint Cola Petruccioli művét), amely valószínűleg szintén csak műhelymunka. — Képünk a századforduló idején készülhetett. Ramboux-kat. 1867, 315. sz. (Lorenzetti korából, Sienából származik). — Gerevich T., PA 1928, 224 (Paolo di Giovanni Fei). — Gerevich T., IpGy 1930, 95 (ua.). — Rónay M., A Műgyűjtő V. 1931, 6 (ua.). — MMTop. I. 1948, 86 (ua.).

LUCA DI TOMMÈ (?) (sienai festő, kimutatható 1356 és 1389 között)

22 Szt. Pál lefejezése (55.156)

Fa, tempera, $32 \times 39,5$ cm. — Jó állapotban. — A kölni Ramboux-, ill. az Ipolyi-gyűjteményből. — Kiállítva a budapesti Műcsarnok 1930. évi Őszi kiállításán, 22. sz.

Oltármű predellarészlete, amelyhez — mint azt először Gerevich Tibor megállapította — két, jelenleg a sienai képtárban őrzött tábla is tartozott (117—118. sz., „Szt. Pál prédikációja Athénben”, ill. „Szt. Pált mártíromságának helyére hurcolják”). A sienai táblák eredete ismeretlen. Először a képtár 1842. évi katalógusa említi őket „maniera di Spinello” megjelöléssel (C. Pini, Catalogo delle tavole dell'antica scuola senese . . . 72, 77. sz.). Ezt az attribúciót a későbbi kutatók is átvették. B. Berenson (It. Pict. 1932, 549) Spinello saját kezű, ifjúkori műveinek tartja e táblákat; véleményét feltételesen C. Brandi (La Regia Pinacoteca di Siena. Roma 1933, 365—366) is elfogadta. Legújabbban azonban E. Carli — véleményünk szerint helyesen — elutasította a hagyományos attribúciót, és a sienai képtár két tábláját feltételesen Luca di Tommè igen jó művészi színvonalú műveinek nevezte. Ugyancsak Carli tesz említést arról is, hogy korábban R. Longhi Bicci di Lorenzo műveinek tartotta azokat.

Ramboux-kat. 1867, 146. sz. (ismeretlen, a kép sienai eredetű). — Lepold A.—Homor I., EK 1924 (Spinello Aretino műhelye). — Gerevich T., PA 1928, 227 (ua.). — Gerevich T., IpGy 1930, 95 (ua.). — MMTop. I. 1948, 100 (Spinello Aretino).

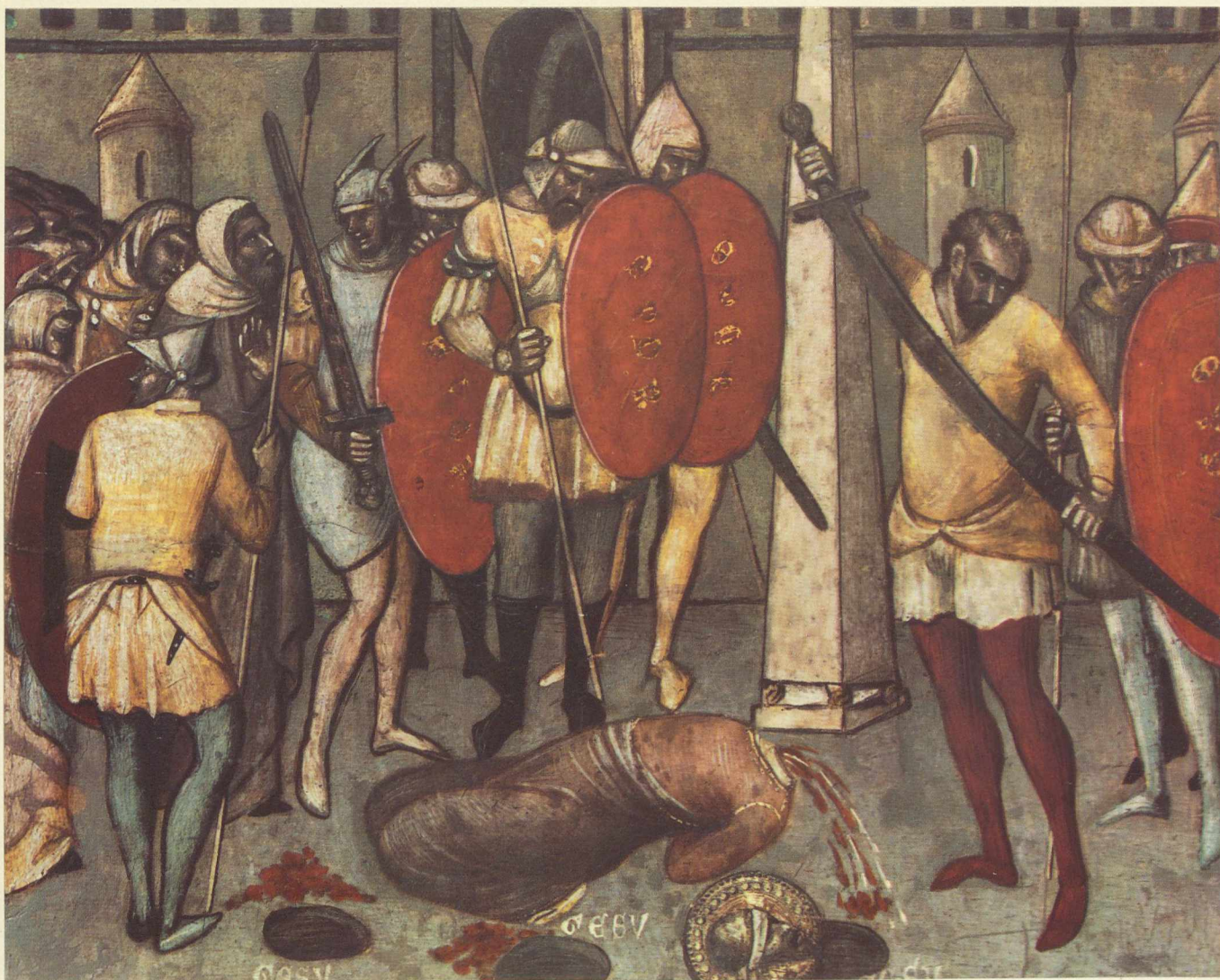
ANDREA BONAIUTI (?) (firenzei festő, kimutatható 1351 és 1377 között)

23 I Apostol féllakja (55.157)

Fa, tempera, 75×49 cm. — Félköríves záródással. Igen jó állapotban. Restauráltak 1961-ben. — A Bertinelli-gyűjteményből (16. sz.).

A hagyományos attribúció szerint sienai munka, s valóban a szent nyulánk, elegáns

formálású alakja sok a sienai későtrecento festészetére emlékeztető vonást rejt. A kemény rajzosság, a sajátos arctípus — egymástól távoleső, éles metszésű szemeivel —, a jellegzetes kalligráfiájú hajzat azonban szokatlan e korszak sienai festményein. A sienai mesterekhez talán legközelebb álló firenzei Andrea Bonaiuti művének tartathatjuk e képet, a firenzei Carmine sekrestyéjének hasonló típusokat bemutató poliptichonja alapján.

Maszlaghy F., I. 1878, 40. sz. (bizánci iskola; a kép címe: „Jézus a mester”). — Gerevich T., PA 1928, 224 (Andrea di Bartolo; a kép címe: „Szt. Pál”). — Rónay M., A Műgyűjtő V. 1931, 6 (ua.). — MMTop. I. 1948, 61 (ua.).

UMBRIAI FESTŐ, XIV. század eleje

Krisztus és Mária a trónon, felettük az Atyaisten (55.249) — A kép alsó részén öt férfiszent, középen Szt. Mihály, két oldalán Szt. Péter és Pál 24
I

Fa, tempera, 35,7 × 18,7 cm. — Jó állapotban. — A Bertinelli-gyűjteményből, 5. sz.

Képünket kétségtelenül ugyanaz a kéz készítette, mint a milánói Poldi Pezzoli-múzeum diptichonját (584—585. sz., „Krisztus a kereszten”, illetve „Angyali üdvözet és a Madonna”) s a vatikáni képtár predellaképeit a passió jeleneteivel (108—109. sz.). Az előbbi képeket van Marle (It. Schools V. 1925, 198) a marchei iskolához tartozó, népies stílusú munkáknak nevezte, míg C. Brandi (Mostra della pittura riminese. Catalogo a cura di . . . Rimini 1935, XXXII—XXXIII) a vatikáni predellaképekkel és egy a müncheni Böhler-cégnél volt triptichonnal együtt Jacopo dei Bavosi munkáihoz közel álló bolognai műveknek. Újabban F. Russoli (La Pinacoteca Poldi Pezzoli. Milano 1955, 255) R. Longhi véleménye alapján a milánói és a vatikáni táblákat az umbriai trecento egyik legkorábbi mestere kiemelkedő jelentőségű műveinek tartja. E csoportot a Keresztény Múzeum képe mellett valószínűleg a perugiai képtárnak egy nemrégiben felfedezett táblácskája is gazdagítja (vö.: B. Toscano, Un crocifisso umbro. Rivista d'Arte XXX. 1955, 93. kk.).

Maszlaghy F., I. 1878, 78 (Giotto). — E. Berti Toesca, Dedalo XII. 1932, 957 (rimini festő, XIV. század közepe). — MMTop. I. 1948, 93 (romagnai iskola, XIV. század). — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 97 (ua.; azonosítja a Bertinelli-gyűjtemény 5. sz. képével). — Dávid K., Művt. Ért. XI. 1962, 25 (romagnai iskola, XIV. század).

UMBRIAI (?) FESTŐ, XIV. század második fele

25 II *A királyok imádása (55.147)*

Fa, tempera, eredeti keretével 33,5 × 45 cm, a festett képmező 28 × 40,5 cm. — Az eredetileg közepén kettéosztott tábla igen rossz állapotban, festékrétege hiányos, kopott. Hátoldalán régi felirat: „Giovanni da Melano.” — A kölni Ramboux-, ill. az Ipolyi-gyűjteményből.

Mestere valószínűleg umbriai festő, aki távoli sienai előképek emlékét őrizte. Lehetséges, hogy e mestert — a hagyományos attribúciónak megfelelően — valóban Cola Petruccioli körében kell keresni. Azonban még valószínűbbnek látszik, hogy a gubbiói iskolából, Guidoccio Palmerucci tanítványai közül került ki.

Ramboux-kat. 1867, 107. sz. (Giovanni da Melano). — MMTop. I. 1948, 90 (Cola Petruccioli).

GIOVANNI DI BARTOLOMEO CRISTIANI (pistoiai festő, kimutatható 1366 és 1394 között)

26 *Krisztus létrán a keresztre megy (55.153)*

Fa, tempera, 76,5 × 30,5 cm. — Eredetileg csúcsos felső záródását levágták. Háttérét, amely feltehetőleg arany lehetett, talán a kopások miatt, feketére mázolták. Festékrétege egyébként is erősen kopott. — A kölni Ramboux-, ill. az Ipolyi-gyűjteményből. Festőnk művészi felfogása ahhoz az irányzathoz kapcsolódik, amely Orcagna hatása alatt bontakozott ki Firenzében és környékén. A festés sajátosságai alapján megállapítható az is, hogy a kép Andrea és Nardo di Cione pistoiai követőjének, Giovanni

di Bartolomeo Cristianinak munkája. A New York-i Metropolitan Museum két „Jelenet Szt. Lucia legendájából” képe és a pistoiai S. Giovanni Fuorcivitas 1370-es évszámmal jelzett predellaképe különösen közeli rokonságban áll képünkkel, amely e hasonlóság alapján az 1370-es évek első felére datálható.

Ramboux-kat. 1867, 59. sz. (Angelo Gaddi). — MMTop. I. 1948, 98 (sienai festő, XIV. század). — V. Lazarev szóbeli közlése, 1962 (firenzei festő, XIV. század). — F. Zeri szóbeli közlése, 1962 (ua.).

VELENCEI FESTŐ, XIV. század első negyede

Veronika kendője és két lebegő angyal (55.174)

27
II

Fa, tempera, 30 × 68,5 cm. — Szamárhátíves felső záródással. Festékrétege néhol töredézett, felső csúcsa hiányzik, jobb oldalán az angyal szárnya és bal lába későbbi kiegészítéssel. — Ismeretlen származású.

Oltármű felső, lezáró része lehetett. Erős bizánci befolyás alatt dolgozó festő műve a XIV. század elejéről.

O. Benesch, Belvedere VIII. 1929, 70 (XIII. század). — E. Berti Toesca, Dedalo XII. 1932, 956 (velencei festő bizán-

ci befolyás alatt a XIV. század első feléből). — MMTop. I. 1948, 101 (ua.). — P. Toesca, *Il trecento*. Torino 1951, 700 (velencei—bizánci festő a XIV. század első évtizedeiből).

DALMÁCIAI FESTŐ, XIV. század közepe

²⁸ II *Tóbiás az angyallal (55.155)*

Fa, tempera, 34,5 × 30,5 cm. — Jó állapotban. Restaurálták 1915-ben. — A Bertinelli-gyűjteményből, 46. sz.

Képünk festője Paolo Veneziano követőinek körében keresendő. Műve az említett mesternek a chioggiai S. Martinóban levő oltárképével (közli: R. van Marle, *It. Schools* IV. 1924, 20) és a velencei S. Maria della Salute 1339-ből származó Madonna-képével („Madonna gyermekével, Szt. Ferencsel, Szt. Erzsébettel, Dandolo dogéval és feleségével”, Foto Alinari 20.803) rokon. Ezért feltételezhető, hogy az 1340—1350-es években készült, azonban nem velencei, hanem csak ott dolgozó, bizáncias vonásokat őrző dalmáciai mester munkája.

Maszlaghy F., I. 1878, 46. sz. (bizánci iskola). — -ó, Magyar Korona III. 1879, 19. sz. (ua.). — Gerevich T., PA 1928, 223 (Meo da Siena iránya). — MMTop. I. 1948, 79 (Meo da Siena). — Prokoppné Stengl M., *Annales Strigonienses* I. 1960, 99 (ua.; azonosítja a Bertinelli-gyűjtemény jegyzékében szereplő 46. sz. képpel).

BOLOGNAI FESTŐ, XV. század eleje

²⁹ I *Mária gyermekével (Madonna dell'Umiltà) (55.196)*

Fa, tempera, 61 × 41,5 cm. — Közepesen jó állapotban. — Simor primás gyűjteményéből.

A Madonna arcának megformálása, köpenyének szeszélyes redőzete és különösen a Gyermekek alakja a XV. század első évtizedeiben dolgozó bolognai mesterek hasonló alkotásaira emlékeztet. Képünk rokon vonásokat mutat például Michele di Matteo műveivel is (vö.: R. van Marle, *It. Schools* VII. 1926, 218), azonban arra, hogy e mester művének tartsuk, nincs elegendő alap.

Maszlaghy F., I. 1878, 58. sz. (Giotto modorában). — Gerevich T., *Az Ujság* 1916. júl. 20 (Michele di Matteo Lambertini). — Gerevich T., PA 1928, 232 (ua.). — E. Berti Toesca, *Dedalo* XII. 1932, 957—958 (ua.). — MMTop. I. 1948, 74 (ua.).

VELENCEI FESTŐ, XIV. század első fele

³⁰ II *Diptichon (55.144) — Bal oldalt a trónoló Madonna félalakja, Szt. Jakab apostol és Szt. Lucia között; jobbra a keresztre feszített Krisztus, Mária és Szt. János között*

Fa, tempera, a két szárny egyenként 32 × 21 cm. — Csúcsos felső záródással. Festékrétege helyenként kopott, töredezett, egyébként közepesen jó állapotban. — A kölni Ramboux-, ill. az Ipolyi-gyűjteményből. — Kiállítva a budapesti Múcsarnok 1930. évi Őszi kiállításán, 129. sz.

Képünk mestere azok közé a konzervatív felfogású festők közé tartozott, akik még a trecento első felében is az előző század, különösen pedig a mozaikfestészet hatása alatt

30

dolgoztak. Hasonló felfogást mutat a worcesteri Art Museum „Utolsó ítélet” táblája (vö.: R. van Marle, *It. Schools IV.* 1927, 35).

Ramboux-kat. 1867, 283. sz. (nem bizonyos, hogy ez az adat valóban képünkre vonatkozik, mert — bár a leírás jól illik rá — a katalógus XV. századi, Firenzéből származó alkotásnak mondja, amelyet Rómában vettek meg). — Gerevich T., *PA* 1928, 222—223 (bizantinizáló olasz festő). — E. Berti Toesca, *Dedalo XII.* 1932, 956 (bizánci hatás alatt dolgozó velencei festő, XIV. század első fele). — *MMTop.* I. 1948, 101 (velencei festő, XIV. század).

LOMBARDIAI (?) FESTŐ, 1400 körül

Krisztus a kereszten, mellette balról Alexandriai Szt. Katalin és Mária, jobbról Szt. János és Assisi Szt. Ferenc, fent négy angyal (55.154)

31
I

Fa, tempera, 83 × 55 cm. — Csúcsos felső záródás. Erősen kopott, rongált. Fekete színű, csillagokkal beborított háttére megújítva. Helyenként a figurákon is átfestések figyelhetők meg. — A kölni Ramboux-, ill. az Ipolyi-gyűjteményből.

Valószínűleg távoli sienai hatás alatt dolgozó lombard mester műve.

Ramboux-kat. 1867, 432 (mestermegnevezés nélkül). — MMTop. I. 1948, 98 (sienai festő, XIV. század).

BIZANTINIZÁLÓ VELENCEI FESTŐ, XIV. század második fele

32 *Krisztus sírbatétele (55.136)*

Fa, tempera, 28,5 × 27 cm. — Erősen kopott, háttérét későbbi időpontban feketére festették. — Az Ipolyi-gyűjteményből. — Kiállítva a budapesti Műcsarnok 1930. évi Őszi kiállításán, 76. sz.

A „posztbizánci” ikonfestészet stílusát követő, egyes részletekben azonban már a velencei trecento újabb realiztikus megoldásait is alkalmazó mester műve.

E. Berti Toesca, Dedalo XII. 1932, 956 (bizánci befolyás alatt készült velencei munka a XIV. század első feléből). — MMTop. I. 1948, 68 (Duccio iskolája).

ANDREA DI BARTOLO (sienai festő, kimutatható 1389-től — megh. 1428-ban)

33 *Joachim elhagyja a várost (55.148)*

Fa, tempera, 46 × 34 cm. — Arany-háttére megújítva, egyébként jó állapotban. 1915-ben restaurálták. — Simor János primás vásárolta Rómában, 1878 előtt.

Annak az oltárműnek vagy ereklyetartó ládának (erről: C. Brandi, Quattrocentisti senesi. Milano 1949, 243) egyik táblája, amelynek további, hasonló méretű táblái a genovai Giustiniani-gyűjteményből a Kress-gyűjteményen át a washingtoni National Gallerybe jutottak („Joachim és Anna alamizsnát osztanak”, „Mária születése”, „Mária bemutatása a templomban”). Készült a XV. század első évtizedében.

Maszlaghy F., I. 1878, 39. sz. (bizánci iskola). — -ó, Magyar Korona III. 1879, 19. sz. (ua.). — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20 (Simone Martini). — G. de Nicola, Rassegna d'Arte Senese XIV. 1921, 14 (Andrea di Bartolo?). — Lepold A.—Homor I., EK I. 1923, 40 (Simone Martini). — R. van Marle, It. Schools II. 1924, 581 (Andrea di Bartolo?). — Gerevich T., PA 1928, 223 (Simone Martini). — O. Benesch, Belvedere VIII. 1929, 70 (Sassetta). — Rónay M., A Műgyűjtő V. 1931, 6. (Simone Martini). — MMTop. I. 1948, 99 (Simone Martini követője).

BIZANTINIZÁLÓ VELENCEI FESTŐ, XV. század eleje

34 *A királyok imádása (55.137)*

Fa, tempera, 27 × 27,5 cm. — Erősen kopott, helyenként átfestésekkel. Az ég fekete színe újabb kori ráfestés. — Az Ipolyi-gyűjteményből.

Igen bonyolult e kép pontos hovatartozását megállapítani, mivel a trecento festészetre jellemző megformálása mellett realiztikus, reneszánsz motívumokat is megfigyelhetünk rajta. Azonban éppen az ilyen részletek — például a tábla bal szélén látható dudáló

pásztorfiú vagy a jobb oldalon, a királyok kíséretében megjelenő karakterisztikus fejek — kétségtelenné teszik, hogy képünk már a XV. században készült. Nyilván „poszt-bizánci” ikonfestő műve, aki velencei — vagy talán bolognai — környezetében felfigyelt már az újabb festészeti eredményekre is, bár stílusának alapjában bizáncias igazodását nem változtatta meg.

E. Berti Toesca, *Dedalo* XII. 1932, 956 (bizánci befolyás alatt dolgozó velencei festő munkája, XIV. század első fele). — MMTop. I. 1948, 68 (Duccio iskolája).

SIENAI FESTŐ, XV. század eleje

- 35 *Triptichon (55.152)* — Középen a trónoló Madonna gyermekével, Szt. Margittal és Katalinnal; a bal szárnyon Remete Szt. Antal és Lőrinc, a jobb szárnyon Szt. Pál és Assisi Szt. Ferenc

Fa, tempera, a középkép kerettel és talapzattal $47 \times 23,3$ cm, a festett képmező 33×17 cm, a két szárny 35×10 cm. — Jó állapotban. Talapzatán felirat: „Ave · Maria · Gratia · Plena”. — A kölni Ramboux-, ill. az Ipolyi-gyűjteményből. — Kiállítva az árvízkárosultak javára rendezett kiállításon, Károlyi-palota, 1876, 6. sz., és a budapesti Műcsarnok 1930. évi Őszi kiállításán, 128. sz.

A trecento festői hagyományában gyökerező mester műve a XV. század első évtizedéből, talán Martino di Bartolomeo köréből.

Ramboux-kat. 1867, 317. sz. (mestermegnevezés nélkül, Sienából származik). — MMTop. I. 1948, 97 (sienai festő, XIV. század).

SIENAI FESTŐ, XV. század közepe

- 36 *Zászlóátadás (55.161)*

Fa, tempera, $28,5 \times 36,5$ cm. — Közepesen jó állapotban. Hátoldalán felirat: „Dante è electo Capitano a quel di Siena | Dante nell'atto che gli viene conferita la curia di | Gonfaloniere, | quadretto del Rusca di Firenze.” — A kölni Ramboux-, ill. az Ipolyi-gyűjteményből.

Képünknek sem tárgyát, sem mesterét nem sikerült még megnyugtatóan meghatározni. Az előbbire általában csak a hátoldal feliratából szoktak következtetni. Azonban valószínű, hogy e felirat a festmény keletkezésénél jóval későbbi, utólagos magyarázat csupán. Az utóbbit illetően pedig firenzei és sienai mesterneveket egyaránt emlegettek. A legvalószínűbbnek az látszik, hogy a kép festője Sassetta követői közül kerülhetett ki a XV. század közepén. Meggondolásokra késztet azonban, hogy a Ramboux-katalógus firenzei eredetűnek mondja a kis táblát.

Ramboux-kat. 1867, 111. sz. (Masolino vagy talán sienai; Firenzéből származik). — Ipolyi Arnold képgyűjteménye. *Uj Magyar Sion* II. 1871, 370 (Masolino). — Vaisz I., Masolino olasz képíró művei. Bp. 1883, 6 (ua.). — Ipolyi A., *BvM* 1898, 48. sz. (jelenet Dante Isteni színjátékából). — O. Benesch, *Belvedere* VIII. 1929, 70 (Benozzo Gozzoli köre). — R. van Marle, *It. Schools* XVI. 1937, 246 (Vecchietta? — antik történeti jelenet). — MMTop. I. 1948, 98 (sienai festő, XV. század).

SIENAI (?) FESTŐ, XV. század első fele

II. Sixtus pápa találkozása Szt. Lőrincel (55.159)

37

Fa, tempera, 29,5 × 14,5 cm. — Jó állapotban. — A kölni Ramboux- (?), ill. az Ipolyi-gyűjteményből.

A XV. század első felében dolgozó, valószínűleg sienai festő ügyetlen, népies felfogású munkája.

MMTop. I. 1948, 98 (sienai festő, XV. század).

TOSZKÁNAI FESTŐ, XV. század első fele

Szt. Jeromos (55.160)

38

Fa, tempera, 21,5 × 11,5 cm. — Közepesen jó állapotban. Hátoldalán rozetta formában felirat: „Spinello Propago fecit.” — A kölni Ramboux-, ill. az Ipolyi-gyűjteményből.

A XV. század első felének népies felfogású festőjétől származó kép. Alkotója közel áll ahhoz a mesterhez, aki az altenburgi Staatliche Lindenau Museum 34. sz. képét festette („Krisztus a kereszten, Máriával és Szt. Jánossal”, vö.: R. Oertel, Frühe italienische Malerei in Altenburg. Berlin 1961, 153. old., 48. kép). Talán Sano di Pietro hatása alatt készült.

Ramboux-kat. 1867, 81. sz. (Spinello Propago). — Ipolyi A., BvM 1898, 37. sz. (olasz, XIV. század). — MMTop. I. 1948, 98 (sienai, XV. század).

PIETRO GIOVANNI D'AMBROGIO (sienai festő, 1409—1410 körül — 1449)

39 *Mária mennybevittele (55.185)*

Fa, tempera, 86 × 51 cm. — Félköríves felső záródással. Arany-háttére és a glóriák nagyrészt megújítottak; a ruhákon apróbb kiegészítések; a kép alsó része a tájképpel érintetlen. Elég jó állapotban. — A Bertinelli-gyűjteményből, 30. sz. (Gherardo Starnina). — Kiállítva Londonban: Exhibition of Italian Art, Royal Academy of Arts, 1930, 947. sz. (Sassetta).

A művészre vonatkozó fontosabb irodalom: U. Galetti—E. Camesasca, Enciclopedia 1950; C. Brandi, Quattrocentisti senesi. Milano 1949; J. Pope-Hennessy, Art Bulletin XXXIII. 1951, 142; M. Gregori, Paragone VII. 1956, 75. sz.; és az alább idézett helyek. — Képünk felső része a XIV—XV. századi sienai festészetben különösen gyakori Assumptio-ábrázolások közül a müncheni Bayerische Staatsgemäldesammlungen-beli, újabban Gualtieri di Giovanninak (adatok róla 1389 és 1445 között) tulajdonított Assumptio-kompozíció átvétele, illetve újrafogalmazása. A kompozíció végső fokon Pietro Lorenzettinek Pieve d'Arezzo-i, elpusztult Assumptio-freskóját követi, amelynek közeli változata a „Maestro di San Pietro Ovale” késői műve a sienai képtárban („Mária mennybemenetele”). Az esztergomi alkotással még közlelő rokon a berlini Staatsgemäldesammlungen „Mária mennybemenetele” képe (1089. sz., Gualtieri di Giovanni?), a második világháborúig ugyanitt őrzött nagyméretű Assumptio — Sassetának és műhelyének késői alkotása —, valamint a sienai Chiesa del Carmine Assunta-freskója (Gualtieri di Giovanni). Bartolomeo Bulgarini, Bartolo di Fredi, Taddeo di Bartolo, Paolo di Giovanni Fei, Sano di Pietro, Giovanni di Paolo, Matteo di Giovanni, Vecchietta és más sienai művészek is többször variálják hasonló műveikben ugyanezt az Assumptio-formát. Hátrafelé lejtő, majd kitáruló tájábrázolásával az esztergomi kép — a hasonló tárgyú művek között is — kivételes helyet foglal el.

Rényi R., EPK 1879, 18. — Maszlaghy F., II. 1891, 59 (Starnina). — A. Colosanti, Bolletino d'Arte IV. 1910, 408 (Sassetta; a művész berlini képének változata). — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20. 3 (Sassetta). — Lepold A.—Homor I., EK 1924, 97. — R. van Marle, It. Schools IX. 1927, 340—342 (Sassetta kitűnő műve az 1430-as évekből). — Gerevich T., PA 1928, 224 (ua.). — Rónay M., A Műgyűjtő V. 1931, 6. — E. Berti Toesca, Dedalo XII. 1932, 946—947 (Sassetta). — B. Berenson, It. Pict. 1932, 512 (ua.). — U. Thieme—F. Becker, Lexikon XXIX. 1935, 482 (ua.). — G. Delogu, Emporium XLII. 1936, 184 (ua.). — B. Berenson, Pitt. it. 1936 (ua.). — J. Pope-Hennessy, Sassetta. London 1939, 113—114 (Sassetta műve 1430—1440 körül; a kompozíció a Lippo Memminek tulajdonított müncheni Assumptio nyomán készült; a táj a Szt. Antal-sorozat tájaihoz hasonló). — B. Berenson, Sassetta, un pittore senese della leggenda francescana. Firenze 1946, 52—53 (nem Sassetta, hanem közeli tanítványa: Pietro Giovanni d'Ambrogio). — B. Berenson, Sassetta, un peintre siennois de la légende franciscaine. Paris 1948 (ua.). — MMTop. I. 1948, 95—96 (Sassetta). — C. Brandi, Quattrocentisti senesi. Milano 1949, 226 (közel áll a brooklyni Babbot-Madonnához;

Pietro Giovanni d'Ambrogio). — U. Galetti—E. Camesasca, Enciclopedia 1950, II. 2224 (Sassetta). — M. Meiss, Painting in Florence and Siena after the Black Death. Princeton, New Jersey 1951, 21/28 (Pietro Giovanni d'Ambrogio; a hasonló kompozíciók közül többet említ). — Czobor Á., V. 1955, 8 (Sassetta). — E. Carli, Sassetta il Maestro dell'Osservanza. Milano 1957, 123 (Pietro Giovanni d'Ambrogio). — C. V., Arte Antica e Moderna I. 1958, 86 (Pietro Giovanni d'Ambrogio). — Mojzer M., V. 1958, 8 (Sassetta). — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 98.

40 *Mária (55.186)*

Fa, tempera, keretével 47×30 cm. — Arany-háttére többhelyütt kopott; az arcon és a ruhán kisebb kiegészítések. A köpeny alatti ruha eredeti vörös színéből ma csak néhány kis részlet látszik. Elég jó állapotban. — A kölni Ramboux-, ill. az Ipolyi-gyűjteményből. — Kiállítva a budapesti Műcsarnok 1930. évi Őszi kiállításán, 84. sz. (Sassetta). A kép hátán porfirt utánzó festett korong. Valószínűleg nagyobb méretű oltárkép töredéke, amelyet későbbi keletű, a táblához épített kerettel láttak el.

Trostspiegel in den Widerwärtigkeiten des Lebens. Dreissig Marienbilder... aus der Privatsammlung... J. A. Ramboux. Köln é. n. 20. kép. — Ramboux-kat. 1867, 149 (Sassetta). — Uj Magyar Sion II. 1871, 371 (ua.). — Ipolyi A., BvM 1898, 42. sz. — R. van Marle, It. Schools IX. 1927, 340—342 (Sassetta; töredék; feltehetőleg az 1430-as évekből, amikor Giovanni di Paolo hatott a festőre). — Gerevich T., PA 1928, 224 (Sassetta). — Gerevich T., IpGy 1930, 95 (ua.). — Rónay M., A Műgyűjtő V. 1931, 6. — J. Pope-Hennessy, Sassetta. London 1939, 88—89 (Sassetának 1436-ban a Frati dell'Osservanza alla Capriola-templom számára festett oltárképének egyetlen fennmaradt, erősen átfestett? töredéke). — MMTop. I. 1948, 97 (Sassetta). — E. Carli, Sassetta il Maestro dell'Osservanza. Milano 1957, 123 (Pope-Hennessy véleményének helyesbítése: a „Stephanus de Senis 1436” jelzetű Assumptio nem azonos az ugyanez évben készült Osservanza-templombeli oltárral; az esztergomi kép Pietro di Giovanni d'Ambrogio kiváló műve). — Mojzer M., V. 1958, 8 (Sassetta). — C. V., Arte Antica e Moderna I. 1958, 86 (Pietro Giovanni d'Ambrogio kitűnő műve). — G. Coor, Wallraf-Richartz Jahrbuch XXI. 1959, 79 (valószínűleg egy egészalakos oltárkép — „Trónoló Mária a kis Jézussal” — töredéke, Pietro Giovanni d'Ambrogio késői műve).

GIOVANNI DI PAOLO (sienai festő, Siena 1403?—1482 körül)

41 *Szt. Ansano keresztel (55.181)*

Fa, tempera, $31 \times 32,5$ cm. — A kép négy széle 1—1,5 cm szélességben kiegészített, a bal szélén középen nagyobb kiegészítés; függőleges repedések, az eredeti felszín különben jó állapotban. — A kölni Ramboux-, ill. az Ipolyi-gyűjteményből. — Kiállítva Londonban: Exhibition of Italian Art, Royal Academy of Arts, 1930, 74. sz. (Giovanni di Paolo), és a budapesti Műcsarnok 1930. évi Őszi kiállításán, 10. sz.

Predellatábla. További része a „Szt. Ansano lefejezése”, amely a firenzei Bargellóba (Carrand-gyűjtemény) jutott. Kérdésesen hozzá tartozó tábla a „Szt. Ansano olajban főzése”, amely a párizsi Du Luart-gyűjteménybe került.

Ramboux-kat. 1867, 123. sz. (Giovanni di Paolo iskolája; a városkapun Siena címere). — Uj Magyar Sion II. 1871, 370—371. — Leopold A.—Homor I., EK 1924, 97. — R. van Marle, It. Schools IX. 1927, 430 (Giovanni di Paolo; a főalakot Keresztelő Szt. Jánosnak tartja; az 1450-es évek elejéről). — Gerevich T., PA 1928, 224 (Giovanni di Paolo középső korszakából). — O. Benesch, Belvedere VIII. 1929, 70 (sienai festő). — Rónay M., A Műgyűjtő V. 1931, 6. — K. Clark, Commemorative Catalogue of the Italian Exhibition. London 1931, 35 (a tárgy meghatározása: „Szt. Ansano keresztel”). — E. Berti Toesca, Dedalo XII. 1932, 944—946 (Giovanni di Paolo). — B. Berenson, It. Pict. 1932, 245

(ua.). — G. Delogu, *Emporium* LXII. 1936, 184 (ua.). — B. Berenson, *Pitt. it.* 1936, 211. — J. Pope-Hennessy, *Giovanni di Paolo*. London 1937, 76—77, 108 (1453 körül készült; a háttérben Siena városfala; Giovanni di Paolo kitűnő műve). — C. Brandi, *Giovanni di Paolo*. Firenze 1947, 74 (a Bargello-beli párdarabjával együtt 1440 és 1445 között készült). — *MMTop.* I. 1948, 73. — G. Kaftal, *Iconography of the Saints in Tuscan Painting*. Firenze 1952, 60 (a predellához tartozó további darabok). — Czobor Á., *V.* 1955, 7. — Mojzer M., *V.* 1959, 8. — G. Coor, *Wallraf-Richartz Jahrbuch* XXI. 1959, 86 (mind Giovanni di Paolo műveként említik).

42 *Jézus születése, a kereten fent az Atyaisten (55.183)*

Fa, tempera, 174 × 73 cm. — Csúcsos felső záródással. Kerete az eredeti fatáblára erősítve, újabb. A képen apróbb kiegészítések. Igen jó állapotban. — Simor primás gyűjteményéből.

Képünk Gentile da Fabriano művészetének hatását mutató mű. A kompozíció hasonló variálása Giovanni d'Alemagna „Jézus születése” táblája a Padovából a csehországi Konopistba került, 1447-ben készült oltárműben (vö.: L. Planiscig, *Bolletino d'Arte* II. 1922, 427—433).

Rényi R., *EPK* 1879, 16—17. — Z[ádori J.], *Uj Magyar Sion* XVI. 1885, 674—675. — Maszlaghy F., *II.* 1891, 60. sz. (Cimabue). — Gerevich T., *Az Ujság* 1916. júl. 20. 3. — Lepold A.—Homor I., *EK* 1924, 97. — R. van Marle, *It. Schools* IX. 1927, 448 (Giovanni di Paolo késői stílusának fontos példája). — Gerevich T., *PA* 1928, 225 (késői Giovanni di Paolo). — O. Benesch, *Belvedere* VIII. 1929, 70 (sienai festő). — Rónay M., *A Műgyűjtő* V. 1931, 6. — E. Berti Toesca, *Dedalo* XII. 1932, 946 (Giovanni di Paolo, segédekkel). — J. Pope-Hennessy, *Giovanni di Paolo*. London 1937, 69—70 (Giovanni di Paolo legmegragadóbb műveinek egyike; kompozíciója végső fokon Gentile de Fabriano egy hasonló tárgyú rajzával függ össze, készült 1456 körül vagy az 1450-es évek végén). — C. Brandi, *Giovanni di Paolo*. Firenze 1947, 91 (a háttérben levő jelenet — az angyal híradása a pásztoroknak — a festőnek a New York-i Grenville-Winthrop-gyűjteményben levő hasonló tárgyú predellaképével rokon; Giovanni di Paolo késői műve). — *MMTop.* I. 1948, 73 (Giovanni di Paolo). — Czobor Á., *V.* 1955, 7. — Mojzer M., *V.* 1958, 7. — Dávid K., *Művt. Ért.* XI. 1962, 34.

43 *Háromrészes házioltár (55.182) — A középső képen Mária a kis Jézussal, a bal szárnyon fent Szt. Ansano, lent Remete Szt. Antal, a jobb szárnyon fent Sienai Szt. Bernardin, lent Assisi Szt. Ferenc*

Fa, tempera, a középső kép 35,5 × 25 cm, a két szárny 37 × 10 cm. — Erősen kopott, rongált állapotban. A keretrészek újabb aranyozással. — A kölni Ramboux-, ill. az Ipolyi-gyűjteményből.

Ramboux-kat. 1867, 319. sz. (Giovanni di Paolo). — R. van Marle, *It. Schools* IX. 1927, 432 (Giovanni di Paolo bájos műve, leginkább Sassetta hatása alatt, de valószínűleg 1450 után). — Gerevich T., *PA* 1928, 224 (Giovanni di Paolo korai műve). — Rónay M., *A Műgyűjtő* V. 1931, 6. — E. Berti Toesca, *Dedalo* XII. 1932, 946 (Giovanni di Paolo,

segédek közreműködésével). — J. Pope-Hennessy, Giovanni di Paolo. London 1937, 92 (a középső kép Giovanni di Paolónak az altenburgi Lindenau Museumban levő Madonnája egyik változata; az erősen rongált tábla a mester saját kezű műve lehet, míg a szárnyak egyik segédjétől valók; az 1450 előtti időből). — C. Brandi, Giovanni di Paolo. Firenze 1947 (nem említi). — MMTop. I. 1948, 73 (Giovanni di Paolo). — Mojzer M., V. 1958, 8.

MATTEO DI GIOVANNI (sienai festő, Borgo Sansepolcro 1435 körül — 1495 Siena)

44 *Szt. Jeromos (55.177)*

III

Fa, tempera, 42 × 25 cm. — Kisebb sérülésektől eltekintve elég jó állapotban. — A kölni Ramboux-, ill. az Ipolyi-gyűjteményből.

Matteo egyik szétfűrészelt oltárművének darabja, a volt bal oldali pillérről. Ugyanezen oltár jobb oldali pilléréhez tartozott az altenburgi Lindenau Museum Szt. Miklóst ábrázoló, hasonló méretű táblája (81. sz.), azonos keretdíszítéssel (utóbbi képre: R. Oertel, Frühe italienische Malerei in Altenburg. Berlin 1961, 102—103, az altenburgi példányt igen kvalitásos volta ellenére is inkább műhelymunkának érzi). — Feltehetőleg Matteo korai művei közé tartoznak (vö. a művész Borgo Sansepolcro-i oltárának hasonló, a pillérek és a predellán álló alakjaival, 1460—1470 körül).

Ramboux-kat. 1867, 169. sz. (Girolamo di Benvenuto). — J. A. Crowe—G. B. Cavalcaselle, Geschichte der italienischen Malerei. IV. Leipzig 1871, 81 (a Ramboux-gyűjteményben mint Girolamo di Benvenuto). — Uj Magyar Sion II. 1871, 371 (ua.). — Ipolyi A., BvM 1896, 50. sz. („Benvenuto Giovannini di Paolo”). — Gerevich T., IpGy 1930, 95—99 (Matteo di Giovanni: „Szt. Márk”). — M. Gengaro, La Diana IX. 1934, 149—185 (nem említi). — R. van Marle, It. Schools XVI. 1937, 358 (Matteo di Giovanni?). — MMTop. I. 1948, 79 (Matteo di Giovanni). — Mojzer M., V. 1958, 8 (ua.).

45 *Mária a kis Jézussal és két angyallal (55.175)*

Fa, tempera, 66 × 76 cm. — Az eredetileg íves felső részt téglalap alakúra egészítették ki; az újabb arany-háttér alatt, kissé rongált állapotban, nagyobb részekben látható a régi. A fejek jó állapotban, a ruhák több helyen kiegészítve; erősebb kopások a jobb oldali angyal ruháján. Elég jó állapotban. — Az Ipolyi-gyűjteményből. — Kiállítva Londonban: Exhibition of Italian Art, Royal Academy of Arts, 1930, 921. sz., és a budapesti Műcsarnok 1930. évi Őszi kiállításán, 32. sz.

J. Pope-Hennessy megállapítása szerint Matteo di Giovanninak a sienai S. Agostino-templom számára készült (1482, jelzett), a betlehemi gyermekgyilkosságot ábrázoló oltárműve felső, félköríves táblájának középső része. E lunettához tartozott balról egy Szt. Ágostont ábrázoló részlet (London, magángyűjtemény), jobbról egy Assisi Szt. Ferencet megjelenítő töredék (Milánó, magángyűjtemény). Az oltármű középső, nagy táblája ma is eredeti helyén található; képünk a XIX. század első negyedében még a S. Agostino dormitóriumában volt. A predellaképek közül a „Kálvária” az Earl of Oxford and Asquith-gyűjteménybe, két tábla Szt. Ágoston életének jeleneteivel a chicagói

Ryerson-gyűjteménybe s egy „Monika Szt. Ágostonért imádkozik” tábla a firenzei Berenson-gyűjteménybe jutott. Az ötödik tábla elveszett.

Ipolyi A., BvM 1986 (nem azonosítható). — Lepold A.—Homor I., EK 1924, 97. — Gerevich T., PA 1928, 225. — O. Benesch, Belvedere VIII. 1929, 70. — Gerevich T., IpGy 1930, 95. — London, Burlington Fine Arts Club. Catalogue of a Collection of Pictures. Furniture and other Objects of Art. 1930—31, 66. sz. (az esztergomi és londoni magángyűjteménybeli táblák összetartoznak). — E. Berti Toesca, Dedalo XII. 1932, 944, 947. — B. Berenson, It. Pict. 1932, 351. — M. L. Gengaro, La Diana IX. 1934, 180. — G. Delogu, Emporium XLII. 1936, 184. — B. Berenson, Pitt. it. 1936, 302. — R. van Marle, It. Schools XVI. 1937, 330—332 (1470 és 1477 között készülhetett). — MMTop. I. 1948, 79—80. — U. Galetti—E. Camesasca, Enciclopedia 1950, II. 1622. — Czobor Á., V. 1955, 7—8. — Mojzer M., V. 1958, 8 (mind Matteo di Giovanni műveként említik). — J. Pope-Hennessy, The Burlington Magazine CII. 1960, 63—67 (az oltár rekonstrukciója;

az esztergomi kép Matteo Madonna-képei között is az egyik legkiválóbb). — G. Coor, *Neruccio de' Landi, 1447—1500*. Princeton, New Jersey 1961, 123 old., 133. t. (rokon a sienai képtár 285. sz. Neruccio-Madonnájával és Francesco di Giorgiónak a bostoni Museum of Fine Artsban őrzött Madonna-képével; mindkettő Neruccio feltehetően az 1470-es években készült — és talán egy elveszett — Madonna-képének s képeinek hatása alatt).

46 *Mária a kis Jézussal és két angyallal (55.176)*

Fa, tempera, 64 × 46 cm. — Kisebb kiegészítésektől, repedésektől eltekintve jó állapotban. Vastag lakkréteg alatt. — A Bertinelli-gyűjteményből, 40. sz. (Matteo da Siena). A művész késői műve.

Maszlachy F., II. 1891, 74. sz. (Giovanni Matteo da Siena). — A. Colosanti, *Bolletino d'Arte* IV. 1910, 408 (Matteo di Giovanni; közvetlenül 1470 után készült; szoros kapcsolatban a percenai templomból származó hasonló, a pievei Buonconvento-múzeumban levő és a Contrada della Selva-i Madonna-képekkel). — Gerevich T., *Az Ujság* 1916. júl. 20. 3. — Lepold A.—Homor I., *EK* 1924, 97. — E. Berti Toesca, *Dedalo* XII. 1932, 947. — G. Delogu, *Emporium* XLII. 1936, 184. — R. van Marle, *It. Schools* XVI. 1937, 358. — *MMTop.* I. 1948, 79. — Czobor Á., V. 1955, 7—8. — Mojzer M., V. 1958, 8. — Prokopppné Stengl M., *Annales Strigonienses* I. 1960, 98 (mind Matteo di Giovanni műveként említik).

NEROCCIO, azaz Bartolomeo de' Landi (sienai festő, Siena 1447 — 1500 uo.)

47 *Mária a kis Jézussal, Szt. Sebestyénnel és Alexandriai Szt. Katalinnal (55.200)*

III

Fa, tempera, 73 × 50 cm. — Félköríves felső záródású. A képet átfestett állapotából régebbi, gyenge restaurátori munka szabadította ki. Mária, a kis Jézus és a két mellékalak erősen lemosott, lekoptatott állapotban, a glóriák szintén. — A Bertinelli-gyűjteményből, 4. sz. (Fra Angelico iskolája).

A művész késői műve. — Hasonló kompozíciók Nerucciótól vagy műhelyéből: Siena, Képtár, 294. sz.; Cambridge, Fitzwilliam Museum, 7. sz. (az esztergomi képtől eltérően festett mellékalakokkal).

Maszlachy F., II. 1891, 104. sz. (Fra Angelico iskolája). — A. Colosanti, *Bolletino d'Arte* IV. 1910, 408 (Neruccio). — Lepold A.—Homor I., *EK* 1924, 97. — Gerevich T., *PA* 1928, 225 (Neruccio). — Rónay M., *A Műgyűjtő* V. 1931, 7. — E. Berti Toesca, *Dedalo* XII. 1932, 947 (Neruccio). — B. Berenson, *It. Pict.* 1932, 390 (ua.). — B. Berenson, *Pitt. it.* 1936, 335 (ua.). — R. van Marle, *It. Schools* XVI. 1937, 310—311 (Neruccio késői műve). — *MMTop.* I. 1948, 81 (ua.). — Mojzer M., V. 1958, 8 (ua.). — Prokopppné Stengl M., *Annales Strigonienses* I. 1960, 94. — G. Coor, *Neruccio de' Landi, 1447—1500*. Princeton, New Jersey 1961, Cat. 11, 87f, 106, 165 (a szentek és általában a kép erősen megviselt, rosszul restaurált; az 1490-es évek közepén készült, talán az a művész festette, aki Neruccio tanítványaként segédkezett a New York-i Duveen-Madonna megfestésé-

ben; az alakok mindkettőn nagyon rokonok; a sienai és a cambridge-i hasonló kompozíciók; az esztergomi Madonna különösen Matteo di Giovanni hatása alatt készült; Neroccio műhelye).

SIENAI FESTŐ, XV. század második fele

48 *Sienai Szt. Katalin (55.173)*
III

Fa, tempera, 14 × 13,7 cm, a tondó átmérője 12,5 cm. — Kisebb sérülésektől eltekintve jó állapotban. — A kölni Ramboux-, ill. az Ipolyi-gyűjteményből.

Szétfűrészelt predellatábla töredéke, amelynek egy további — Tolentinói Szt. Miklóst ábrázoló — darabja a Ramboux-gyűjteményből ismeretlen helyre jutott. Képünk Giovanni di Paolo stílusának hatását mutatja.

Ramboux-kat. 1867, 165. sz. (Vecchietta). — J. A. Crowe—G. B. Cavalcaselle, *Geschichte der italienischen Malerei*. IV. Leipzig 1871, 71 (gyengébbek Vecchietta műveinél). — Lepold A.—Homor I., EK 1924, 97. — Gerevich T., PA 1928, 225 (Vecchietta). — MMTop. I. 1948, 101 (ua.). — F. Zeri szóbeli véleménye (Pellegrino di Mariano).

COZZARELLI, GUIDOCCIO (sienai festő, Siena 1450 — 1516 uo.)

49 *Szt. Péter keresztrefeszítése (55.167)*
III

Fa, tempera, 32 × 38,6 cm. — A felső és alsó perem kiegészítés; helyenként kisebb kopások; a két szélén — aranyalapon — benyomott virágminták és angyalszárnyak töredékei. Jó állapotban. — A kölni Ramboux-, ill. az Ipolyi-gyűjteményből. — Kiállítva a budapesti Műcsarnok 1930. évi Őszi kiállításán, 1. sz.

Cozzarelli aránylag fiatalkori műveinek egyike, amely nagyobb oltármű Szt. Péter történetét ábrázoló predellasorozatának lehetett középső részlete. Ugyanehhez a predellához tartozott egy hasonló méretű töredék: „Szt. Péter és Szt. András elhivatása” (11 × 12½ hüvelyk, C. Fairfax Murray-gyűjtemény; kiállítva: London, Burlington Fine Arts Club, 1904, *Exhibition of Pictures of the School of Siena*, 46. sz., XXXIII. t.; újabban: Williams-town, Sterling and Francine Clark Art Institute; közölve: *Emporium* LVII. 1962, 127). — A két tábla esetleg Matteo di Giovanni sienai, S. Pietro Ovile templombeli fiatalkori, talán Cozzarellivel festett, töredékesen fennmaradt oltárának volt predellarészlete.

Ramboux-kat. 1867, 145. sz. (Matteo da Siena iskolája). — Lepold A.—Homor I., EK 1924, 97. — Gerevich T., PA 1928, 225—226 (Francesco di Giorgio). — R. van Marle, *It. Schools* X. 1928, 378 (Andrea del Castagno iskolája). — O. Benesch, *Belvedere* VIII. 1929, 70 (Niccolò Alunno). — Gerevich T., *IpGy* 1930, 95 (Francesco di Giorgio). — E. Berti Toesca, *Dedalo* XII. 1932, 946—947 (Matteo di Giovanni). — *Magy. Műv.* IX. 1933, 61. — M. L. Gengaro, *La Diana* IX. 1934, 180 (a Matteónak tulajdonított művek között). — B. Berenson, *Pitt. it.* 1936, 302 (Matteo di Giovanni). — MMTop. I. 1948, 69—70 (Francesco di Giorgio). — U. Galetti—E. Camesasca, *Enciclopedia* 1950, II. 1622 (Matteo di Giovanni, predellarészlet). — Czobor Á., *V.* 1955, 8 (Francesco di Giorgio). — G. Coor, *Wallraf-Richartz Jahrbuch* XXI. 1959, 89 (Matteo di Giovanni műhelye).

SANO DI PIETRO (sienai festő, Siena 1406 — 1481 uo.)

Mária a kis Jézussal, Szt. Jeromossal és Sienai Szt. Bernardinnal (55.180)

50
III

Fa, tempera, 55,5 × 35 cm. — Sokszögben záródó. Erősen kopott felületű, egyes helyeken kiegészített; eredeti keretében. A kis Jézus kezében levő tekercsen „EGO” felirat. — Sienából került a kölni Ramboux-, majd az Ipolyi-gyűjteménybe. — Kiállítva a budapesti Műcsarnok 1930. évi Őszi kiállításán, 73. sz. (Sano di Pietro).

Készült az 1450-es évek végén.

Trostspiegel in den Widerwärtigkeiten des Lebens. Dreissig Marienbilder ... aus der Privatsammlung ... J. A. Ramboux. Köln é. n. 15. kép. — Ramboux-kat. 1867, 133. sz. (sienai, valószínűleg Sano di Pietro). — Lepold A.—Homor I., EK 1924, 97. — R. van Marle, It. Schools IX. 1927, 528 (Sano di Pietro, 1458 körül). — Gerevich T., PA 1928, 225. — Gerevich T., IpGy 1930, 95. — Rónay M., A Műgyűjtő V. 1931, 6. — E. Berti Toesca, Dedalo XII. 1932, 947. — B. Berenson, It. Pict. 1932, 499. — B. Berenson, Pitt. it. 1936, 429. — MMTop. I. 1948, 95. — Czobor Á., V. 1955, 7 (mind Sano di Pietro műveként említik).

SANO DI PIETRO (sienai festő, Siena 1406 — 1481 uo.) KÖVETŐJE

Mária az áldó kis Jézussal, Keresztelő Szt. Jánossal és Szt. Antal apáttal (55.179)

51

Fa, tempera, 44 × 36 cm. — Szúrágott, kissé kopott tábla. A kis Jézus kezében „Ego sum” feliratú tekercs, Keresztelő Szt. János kezében „Ecce Agnus Dei” feliratos szalag. — Valószínűleg az Ipolyi-gyűjteményből.

R. van Marle, It. Schools IX. 1927, 531 (Sano di Pietro iskolája). — Gerevich T., PA 1928, 225 (Sano di Pietro tanítványa). — MMTop. I. 1948, 95 (Sano di Pietro követője).

ANDREA DI NICCOLÒ (sienai festő, adatok 1450? és 1529 között)

Assisi Szt. Ferenc (55.171)

52
III

Fa, tempera, tondó, átm. 16—17 cm. — Kissé szabálytalanul körülvágott, kopott felületű. Közepesen jó állapotban.

Evangelista Szt. János (55.172)

53
III

Fa, tempera, tondó, megcsonkítottan körülvágva, oválisan 16 × 12,5 cm. — Kopott, több helyen kiegészített. — Mindkettő a kölni Ramboux-, ill. az Ipolyi-gyűjteményből. Szétfűrészelt oltárpredella medaillonképei. A Ramboux-gyűjteményben még meglevő, ismeretlen helyre jutott azonos méretű „Krisztus a kereszten” (160. sz.) és „Padovai Szt. Antal” (163. sz.) képekkel, valamint még legalább egy, már előbb elkallódott medaillonképpel együtt egy kérdéses eredetű predella részei. — Az új mestermegnevezés E. Carli levélbeni közlésén (Siena, 1961. nov. 20) alapul, fénykép után. A művész casolei (Colle di Val d'Elsa) oltárképének (jelzett, datált: 1498) predellájához az esztergomi tondók igen közel állnak. Vecchietta hatása alatt; valószínűleg aránylag fiatalkori művek (E. Carli).

Ramboux-kat. 1867, 161—162. sz. (Neroccio; azzal a megjegyzéssel, hogy Vecchiettától valók is lehetnek). — Gerevich T., PA 1928, 225 (a Keresztelő Szt. János-képet említi, mint Vecchietta művét). — R. van Marle, It. Schools XVI. 1937, 246 (az Assisi Szt. Ferenc-képet említi, mint kérdéses Vecchiettát). — MMTop. I. 1948, 70 (Francesco di Giorgio).

BECCAFUMI, DOMENICO (sienai festő, Valdibiena-Montaperti 1486 körül — 1551 Siena)

54 III *Sienai Szt. Katalin (55.158)*

Fa, tempera, 24,5 × 16,5 cm. — A tábla felső része 2,7 cm szélességben újabb kiegészítés. Kisebb kiegészítések. Kopott, közepesen jó állapotban. — A kölni Ramboux-, ill. az Ipolyi-gyűjteményből.

Az újabb mestermegnevezés A. Scharf szíves szóbeli közlésén alapul.

Ramboux-kat. 1867, 215. sz. (Andrea Brescianino). — MMTop. I. 1948, 98 (XV. századi sienai festő).

BOCCATI, GIOVANNI (umbriai festő, Camerino 1420 körül — 1480 után)

55 *A Kálvária (55.206)*

Fa, tempera, 75 × 49 cm. — Régebbi, szerencsétlen restaurálás miatt erősen rongált, kopott, lemaratott állapotban. — A Bertinelli-gyűjteményből, 29. sz. (Piero della Francesca).

Valószínűleg 1440 és 1450 között készült. A művész többször variálta e Kálvária-kompozíciót (Perugia, a Galleria Nazionale-ban levő oltár predellája, 1447; Velence, Ca'd'Oro; Velence, Cini-gyűjtemény; Torino, egykori Gualino-gyűjtemény). — A pajzsokon, zászlókon levő skorpiók a zsidókra vonatkoznak (vö.: M. Bulard, *Le Scorpion symbole du peuple juif*. Paris 1935, és J. Schwarz, *La Revue des Arts* II. 1952, 15—17).

Z[ádori J.], *Uj Magyar Sion* XVI. 1885, 676—677. — Maszlaghy F., II. 1891, 88. sz. (Piero della Francesca). — Gerevich T., PA 1928, 236 (lombard iskola; a ruhákon, pajzsokon, lobogókon levő skorpiókban a Viscontiak címerállatát látja; 1450 előttre datálja). — Rónai M., *A Műgyűjtő* V. 1931, 6. — E. Berti Toesca, *Dedalo* XII. 1932, 948—949 (Boccati). — *Magy. Műv.* IX. 1933, 61. — R. van Marle, *It. Schools* XV. 1934, 7 (erősen átfestett?, de Boccatitól való lehet). — G. Delogu, *Emporium* XLII. 1936, 184 (Boccati). — MMTop. I. 1948, 63 (ua.). — F. Zeri, *Bolletino d'Arte* XXXVIII. 1953, 130 (általában említi a Ca'd'Oro-beli kép variánsait). — Czobor Á., V. 1955, 8. — Mojzer M., V. 1958, 9. — Prokopné Stengl M., *Annales Strigonienses* I. 1960, 98. — M. Meiss, *Gazette des Beaux-Arts* LVII. 1961, 299, 313 (a kompozíció Jan van Eyck-től ered, s valószínűleg Domenico Venezianótól vette át Boccati; az esztergomi képet nem idézi, csak két variánsát). — P. Zampetti, *Carlo Crivelli e i crivelleschi*. Venezia. Cat. 1961, 178 (Boccati három fiatalkori Kálvária-képe között egy budapestit említ — tévesen az esztergomi helyett). — F. Zeri, *Due dipinti, la filologia e un nome*. Il Maestro delle Tavole Barberini. Torino 1961, 57 (az esztergomi — igen rongált kép — és a variánsok).

BECCAFUMI, DOMENICO (?)

56 *Jézus születése (55.230)*

Fa, tempera, 16 × 22 cm. — Lemosott, lemart festékréteg, helyenként hiányos. Erősen rongált állapotban. Hátlapján régi felirat: „Domenico Beccafumi detto Mecareno dipinse nell'Anno 1540”. — A kölni Ramboux-, ill. az Ipolyi-gyűjteményből. — Kiállítva a budapesti Múcsarnok 1930. évi Őszi kiállításán, 131. sz. (Beccafumi).

Oltármű predellarészlete. A súlyosan rongált tábla — amennyire ez megítélhető — rokonnak tűnik Beccafumi három, Szt. Katalin legendájának jeleneteit ábrázoló rajzvázlatával; ezek a sienai képtár „Szt. Katalin stigmatizációja” képe predellájának előkészítő rajzai (1513; London, British Museum; vö.: C. Brandi, *Critica d'arte*. I. 1936, 281. old., 191. t.). — A Ramboux-gyűjteményből ugyanennek a predellának azonos méretű töredéke — „Jézus bemutatása a templomban”, 217. sz. — ismeretlen helyre jutott. Ramboux-kat. 1867, 216. sz. (Beccafumi). — Uj Magyar Sion II. 1871, 371. — Ipolyi A., BvM 1898, 239. sz. — Lepold A.—Homor I., EK 1924, 97. — MMTop. I. 1948, 62 (Beccafumi).

SIENAI FESTŐ, 1510—1520 körül

57 *Sienai Szt. Katalin stigmatizációja (55.199)*

Fa, tempera, 60 × 39,2 cm, a képmező 53 × 32,5 cm. — Erősen rongált, barbár módon lemosott-maratott kép, de átfestések nélkül. — A kölni Ramboux-, ill. az Ipolyi-gyűjteményből.

Fogadalmi táblakép; e tényt a lent középen elhelyezett, ma már kivehetetlen rajzú címer mutatja. — E. Carli fényképen alapuló levélbeni közlése szerint a Sodoma stílusára emlékeztető architektúra s néhány, Perruzzira utaló vonás tekintetbevételével esetleg Matteo Balducci személyében vagy közvetlen közelében kereshető a mű mestere.

Ramboux-kat. 1867, 218. sz. (Baldassare Peruzzi modorában). — MMTop. I. 1948, 98 (sienai festő, XVI. század; a Ramboux-katalógusban a képet tévesen azonosítja egy Guidoccio Cozzarellinek tulajdonított képpel; ez képünkénél kisebb méretű volt, s párdarabjával, a „Keresztelő Szt. János a pusztában” című kompozícióval J. A. Crowe—G. B. Cavalcaselle — *Geschichte der italienischen Malerei*. IV. Leipzig 1871, 96 — szerint Cozzarelli műve).

NICCOLÒ DA FOLIGNO, azaz Niccolò di Liberatore di Giacomo di Mariano, tévesen Niccolò Alunno (Vasari) (umbriai festő, Foligno 1430 körül — 1502 uo.)

58 *Szentháromság (55.204)*

IV

Fa, olaj és tempera, 100 × 60 cm. — Csúcsos felső végződéssel. Kerete nagyjából új, háttére teljesen megújított; az alakok több helyen kiegészítve (az Atyaisten feje azonban érintetlen). Közepesen kielégítő állapotban. — A Bertinelli-gyűjteményből, 15. sz. (Niccolò da Foligno).

Nagyméretű oltárretabló felső, középső része. Stílusában a művész cambridge-i, Fogg Art Museum-beli triptichonjához áll legközelebb.

Rényi R., EPK 1879, 13. — Z[átori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 674. — Maszlaghy F., II. 1891, 52. — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20. 3. — Gerevich T., VU 1916, 825. — Lepold A.—Homor I., EK 1924, 97. — Gerevich T., PA 1928, 232. — O. Benesch, Belvedere VIII. 1929, 70 (nem Niccolò da Foligno). — Rónay M., A Műgyűjtő V. 1931, 6. — E. Berti Toesca, Dedalo XII. 1932, 948 (Niccolò da Foligno, egy nagyobb oltár felső része). — B. Berenson, It. Pict. 1932, 392 (Niccolò da Foligno). — R. van Marle, It. Schools XIV. 1933, 59 (ua.). — MMTop. I. 1948, 81. — U. Galetti—E. Camesasca, Enciclopedia 1950, II. 1566. — Czobor Á., V. 1955, 8. — Mojzer M., V. 1958, 8. — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 98. — Dávid K., Művt. Ért. XI. 1962, 28 (mind Niccolò da Foligno műveként említik).

SIGNORELLI, LUCA (umbriai festő, Cortona 1441 körül — 1523 uo.) KÖVETŐJE

Szt. Sebestyén vértanúsága (55.205)

59

Fa, tempera, 36,5 × 27,5 cm. — Többhelyütt kopott, helyenként kiegészített. Közepesen kielégítő állapotban. — A Capese-Zurlo—San Marco-gyűjteményből.

Gerevich T., PA 1928, 232, 263 (Signorelli követője). — Rónay M., A Műgyűjtő V. 1931, 6. — R. van Marle, It. Schools XVI. 1937, 97 (Signorelli?, valószínűbben egy más umbriai festő). — MMTop. I. 1948, 98—99 (Signorelli követője).

PERUGINO, PIETRO (umbriai festő, Castel della Pieve 1450 — 1523 Fontignano) KÖVETŐJE

Jézus születése — a kép felső részén: Angyali üdvözlés (55.211)

60

Fa, tempera, 71 × 58 cm. — Jó állapotban. — A Bertinelli-gyűjteményből, 18. sz. (Pinturicchio).

Rényi R., EPK 1879, 15. — Z[átori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 676 (Pinturicchio). — Maszlaghy F., II. 1891, 73. sz. (ua.). — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20. 3. — Gerevich T., PA 1928, 232 (Gerino da Pistoia). — Rónay M., A Műgyűjtő V. 1931, 6. — MMTop. I. 1948, 89 (Perugino követője). — Czobor Á., V. 1955, 8. — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 98.

PINTORICCHIO, azaz Bernardino di Betto di Biagio (1454 körül — 1513 Siena) KÖVETŐJE

Mária mandorlában, a kis Jézussal és angyalokkal (55.192)

61
III

Fa, tempera, tondó, atm. 41,5 cm, a képmező 34 cm. — Mária ruháján és a kis Jézus testen kiegészítések. Jó állapotban. — A Bertinelli-gyűjteményből, 38. sz. (sienai iskola).

A kompozíció távolabbi változata valamely kegyképnek, amelynek számos másolatát és variánsát Peruginónak, Pintoricchióknak és más mestereknek tulajdonítják (Pigler A., A régi képtár katalógusa. Bp. 1954, 447—448; M. Davies, National Gallery. The Earlier Italian Schools. 2. kiad. London 1961, 411—412).

-ó, Magyar Korona III. 1879, 20. — Rényi R., EPK 1879, 13. — Z[átori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 677. — Maszlaghy F., II. 1891, 49. sz. (sienai festő). — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20. 3. — MVV. Esztergom vármegye. Bp. é. n., 176. — Gerevich T., PA 1928, 232 (Pintoricchio ismeretlen tanítványa). — R. van Marle, It. Schools XI. 1929, 564 (Verrocchio iskolája). — MMTop. I. 1948, 91 (Pintoricchio követője). — Czobor Á., V. 1955, 8. — Mojzer M., V. 1958, 9. — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 98.

UMBRIAI FESTŐ, XVI. század első negyede

62 *Lovascsata (55.207)*

63 *Koronázás (Koronás, trónoló ifjú az előtte térdelő fiatal nő fejére koronát helyez; jobbra és balra kíséretük) (55.208)*

Fa, olaj és tempera, egyenként $27,5 \times 42,5$ cm. — Többhelyütt kiegészített, néhol kopott táblák. Közepesen kielégítő állapotban. — A Bertinelli-gyűjteményből, 48–49. sz. (Perugino iskolája).

Feltehetőleg cassone-képek.

-ó, Magyar Korona III. 1879, 20. sz. — Maszlaghy F., II. 1891, 61. sz. (Perugino iskolája). — MMTop. I. 1948, 100–101 (umbriai festő, XVI. század eleje). — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 99.

PESELLINO, FRANCESCO (firenzei festő, Firenze 1422 körül — 1457 uo.)

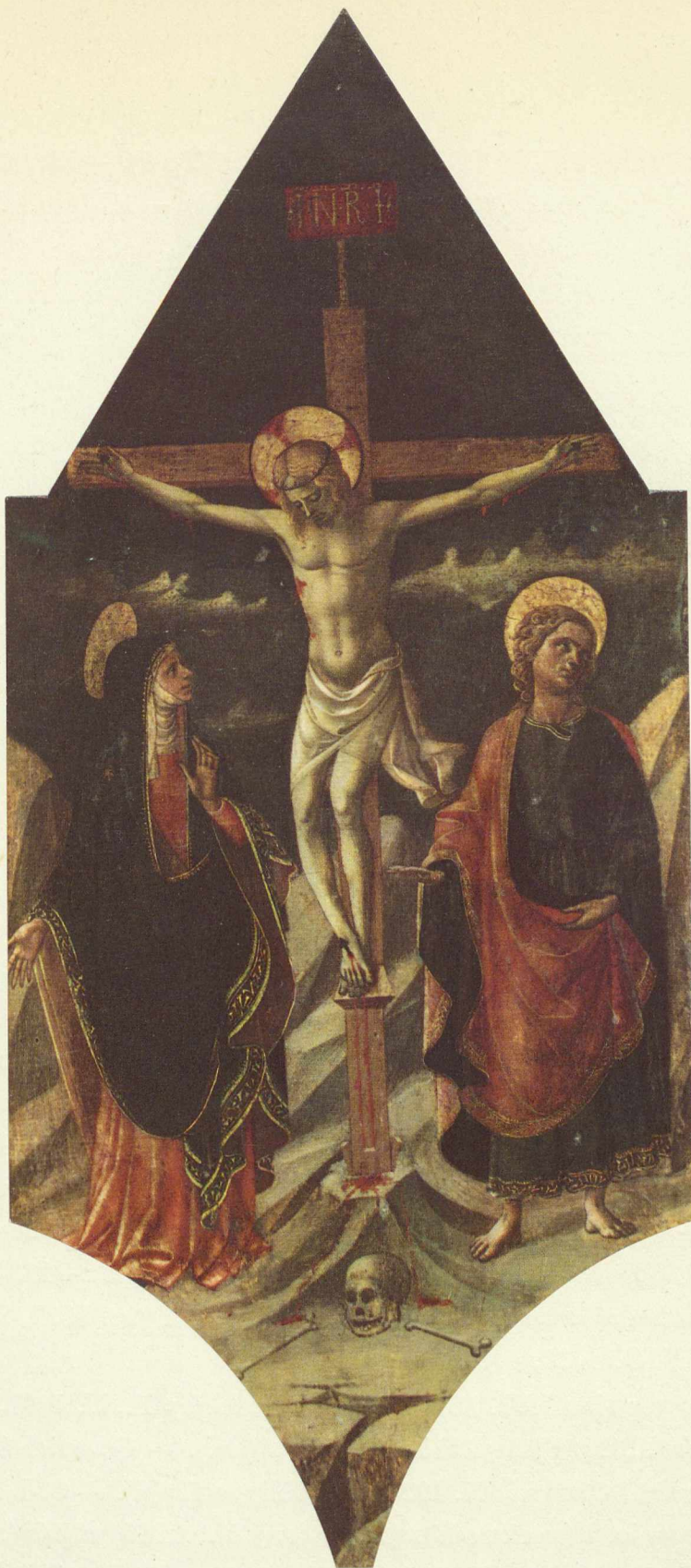
64 *Krisztus a kereszten, Máriával és Evangelista Szt. Jánossal (55.184)*

Fa, tempera, $88 \times 41,5$ cm. — Csúcsos felső és karélyos alsó záródással. Az előtérben Mária és Szt. János ruháján kiegészítések; Krisztus teste érintetlen; helyenként kisebb zúzódások. Elég jó állapotban. — A Bertinelli-gyűjteményből, 23. sz. (Taddeo Bartoli).

A művész hasonló kompozíciójú, kisebb méretű képe a berlini volt Kaiser Friedrich Museumban (1651. lt. sz.). A kereszten függő Krisztus alakja hasonlóan a washingtoni National Galleryben levő „Krisztus a kereszten, Szt. Jeromossal és Assisi Szt. Ferencsel” című képen. — Pesellino korai műve.

Maszlaghy F., II. 1891, 90. sz. (Taddeo Bartoli). — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20. 3. — Lepold A.—Homor I., EK 1924, 97. — Gerevich T., PA 1928, 230 (Pesellino). — R. van Marle, It. Schools X. 1928, 500 (Pesellino). — O. Benesch, Belvedere VIII. 1929, 70 (Niccolò Alunno). — Rónay M., A Műgyűjtő V. 1931, 6. — P. Toesca, Dedalo XII. 1932, 88. — E. Berti Toesca, Dedalo XII. 1932, 950–952. — U. Thieme—F. Becker, Lexikon XXVI. 1932, 463. — B. Berenson, Pitt. it. 1936, 380. — G. Delogu, Emporium XLII. 1936, 184. — MMTop. I. 1948, 89–90. — U. Galetti—E. Camesasca, Enciclopedia 1950, II. 1908. — Czobor Á., V. 1955, 8. — Mojzer M., V. 1958, 8. — L. Grassi, I disegni italiani del trecento e quattrocento. Venezia [1960?] 159. — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 98 (mind Pesellino műveként említik).

64

GRANACCI, FRANCESCO (firenzei festő, Villamagna?, Firenze mellett 1469 — 1543 Firenze)

Mária haldla (55.203)

65

Fa, tempera és olaj, 33,5 × 63,5 cm. — Oltármű predellarészlete, háromkarélyos felső díszítésekkel. Repedezett. Elég jó állapotban. — A Bertinelli-gyűjteményből, 33. sz. (Filippino Lippi).

71

Z[ádori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 676 (Filippino Lippi). — Maszlaghy F., II. 1891, 95. sz. — Gerevich T., PA 1928, 232 (Francesco Granacci). — MMTop. I. 1948, 73 (ua.). — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 98.

PESELLINO, FRANCESCO (firenzei festő, Firenze 1422 körül — 1457 uo.) MŰHELYE

66 *Mária a kis Jézussal (55.187)*

Fa, tempera, 60 × 36 cm. — Jó állapotban. — A Bertinelli-gyűjteményből, 41. sz. (Filippo Lippi).

Készült 1460—1470 körül. — A kompozíció a legnépszerűbb Madonna-ábrázolások egyike, s valószínűleg Desiderio da Settignano és Antonio Rosellino számos hasonló vagy rokon domborművével függ össze. A sok változat közül — amelyeket Fra Filippo Lippinek, Pesellinónak, Piero di Lorenzónak, Pier Francesco Fiorentinónak és követőinek tulajdonítanak — az esztergomi kép a legjobbak közé tartozik. — A változatok: Boston, Isabella Stewart Gardner Museum; Brüsszel, Stocklet-gyűjtemény; uo., Brousse-árverés, 1924. jún. 2., 36. sz.; Budapest, Szépművészeti Múzeum; Cambridge, USA, Fogg Art Museum; Chaltenham, A. Whitcombe-gyűjtemény; Englewood, New Jersey, Platt-gyűjtemény; Firenze, Museo Nazionale, Carrand-gyűjtemény; uo., S. Maria Maggiore; Gloucester, Parry-gyűjtemény; Gubbio, Képtár; London, Asscher and Welker-tulajdonban, 1930; uo., Lord Battersea-gyűjtemény; uo., Lord Carmichael-gyűjtemény; uo., Victoria and Albert Museum; Liverpool, Roscoe-gyűjtemény; München, F. Haniel-gyűjtemény; New York, Pratt-gyűjtemény; uo. Yerkes-gyűjtemény; uo., Warbug-gyűjtemény; Párizs, Louvre; uo., Jacquemart André-múzeum; Philadelphia, USA, Johnson-gyűjtemény; Zágráb, volt Strossmayer-gyűjtemény. Továbbá számos kép berlini, brüsszeli, londoni, kölni stb. árveréseken; közülük több a fentiekkel is azonos: M. Logan, Gazette des Beaux-Arts 1901. júl.—okt.; G. Soulier, Dedalo VII/I. 1926—27, 96; Burlington Magazine LIII. 1928, 67—74 (Ph. Hendy); uo. LVII. 1932, 212—213 (H. Mackowsky); Ph. Hendy, The Isabella Stewart Gardner Museum. Catalogue. 1931, 257—259; R. van Marle, It. Schools XIII. 1931, 440. kk.

Z[ádori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 761. — Maszlaghy F., II. 1891, 100. sz. (Filippo Lippi). — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20. 3 (ua.). — Gerevich T., PA 1928, 230 (ua.). — R. van Marle, It. Schools X. 1928, 434 (Filippo Lippi). — O. Benesch, Belvedere VIII. 1929, 70 (Domenico Veneziano köre). — Rónay M., A Műgyűjtő V. 1931, 6. (Filippo Lippi). — B. Berenson, It. Pict. 1932, 442 (Pesellino). — E. Berti Toesca, Dedalo XII. 1932, 950—952 (Compagno di Pesellino). — Magy. Műv. IX. 1933, 61. — B. Berenson, Pitt. it. 1936, 380 (Pesellino). — Babits M., Pesti Napló 1938. szept. 4. 31. — H. Friedmann, The Symbolic Goldfinch. Its History and Significance in European Devotional Art. Washington 1946, 149. — MMTop. I. 1948, 74—76 (Filippo Lippi követője). — U. Galetti—E. Camesasca, Enciclopedia 1950, II. 1908 (Pesellino). — Czobor Á., V. 1955, 8 (Fra Filippo Lippi követője). — Mojzer M., V. 1958, 8 (Pesellino). — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 99.

LIPPI, FILIPPINO (firenzei festő, Prato 1457 körül — 1504 Firenze) KÖVETŐJE

67 *Szt. Erasmus püspök vértanúsága (55.188)*

Fa, tempera és olaj, 29 × 37 cm. — Repedt tábla, kisebb hiányok, kopások. Elég jó állapotban. — Simor primás gyűjteményéből.

Maszlaghy F., II. 1891, 343. sz. (Gentile da Fabriano). — MMTop. I. 1948, 76 (Filippino Lippi követője; a képet Maszlaghy nyomán tévesen származtatja a Bertinelli-gyűjteményből).

SCHIAVO, PAOLO, azaz Paolo di Stefano Badaloni (firenzei festő, 1397 — 1478)

68 *Mária halála (55.162)*

II

Fa, tempera, 22 × 67 cm. — Elég jó állapotban. — Az Ipolyi-gyűjteményből. — Kiállítva a budapesti Műcsarnok 1930. évi Őszi kiállításán, 64. sz.

A fenti meghatározás F. Zeri szóbeli közlésén alapszik. — Alakjából következőleg predellakép.

Gerevich T., PA 1928, 225 (Vecchietta). — MMTop, I. 1948, 98 (sienai festő, XV. század). — F. Zeri szóbeli közlése, 1962 (Schiaivo).

NERI DI BICCI (firenzei festő 1419 — 1491)

69 *Tóbiás az angyallal és Szt. Jeromos (?) (55.178)*

Fa, tempera, 35 × 26 cm. — Jó állapotban. — A Bertinelli-gyűjteményből, 31. sz.

Valószínűleg az 1460-as évekből; a kölni Wallraf-Richartz Museum „Madonna szentekkel” kompozíciójának elkészülte után (közli: R. van Marle, It. Schools X. 1928, 532), amelyen Tóbiásnak és az angyalnak hasonló beállítású alakja szerepel.

Maszlaghy F., I. 1878, 83. sz. (Vittore Pisanello). — Lepold A.—Homor I., EK 1924, 97 (Neri di Bicci). — Gerevich T., PA 1928, 30 (ua.). — R. van Marle, It. Schools X. 1928, 542 (ua.). — Rónai M., A Műgyűjtő V. 1931, 6 (ua.). — E. Berti Toesca, Dedalo XII. 1932, 952 (ua.). — B. Berenson, Pitt. it. 1936, 332 (ua.). — MMTop. I. 1948, 81 (ua.). — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 98 (ua.; azonos a Bertinelli-gyűjtemény 31. sz. képével).

FIRENZEI vagy UMBRIAI FESTŐ, XV. század második fele

70 *A trónoló Mária a kis Jézussal, és két szerzetes (55.169)*

Fa, tempera, 112 × 62 cm. — Félköríves felső záródással. Igen rossz állapotban, erősen lekoptatva, helyenként átfestve. — A kölni Ramboux-, ill. az Ipolyi-gyűjteményből.

A sok helyen teljesen elvékonyított festékréteg alól előtűnő alárajzolás, valamint a viszonylag ép részek igen jó képességű festőre mutatnak, aki talán kapcsolatban lehetett az Arezzóban működő mesterekkel. A XV. század 70—80-as éveiben készülhetett.

MMTop. I. 1948, 138 (olasz festő, XV. század).

CREDI, LORENZO DI (firenzei festő, Firenze 1459 körül — 1537 uo.)

⁷¹ *Mária Magdolna mennybevitele (55.191)*

Fa, olaj és tempera, 51 × 38 cm. — Az angyalok szárnyain a festékréteg kopott; néhol kopások, kiegészítések, de kisebb mértékben. Elég jó állapotban. — A Bertinelli gyűjteményből, 26. sz. (Lorenzo di Credi). — Kiállítva Londonban: Exhibition of Italian Painting, Royal Academy of Arts, 1930, 369. sz.

A művész életének utolsó éveiben készült, különösen a két Pollaiuolo hasonló tárgyú képének (Pieve, Staggia) és A. Verrocchio domborművű Forteguerri-síremlékének (Pistoia, székesegyház) hatására. Hasonló angyalalakok Credi „Szt. Lajos mennybevitele” képén (Hamburg, egykori Weber-gyűjtemény) és rajzain. A Mária Magdolna fejéhez készült előkészítő vázlat a londoni British Museumban van. — Gyenge, műhelybeli változatként számontartott másolata az egykori római Sterbini-gyűjteményben volt, ma Philadelphiában (Johnson-gyűjtemény). — A kehellyel repülve közeledő angyal Credi berlini (Állami Gyűjtemények) „Egyiptomi Mária” képén csaknem az esztergomi-val egyezően látható.

Rényi R., EPK 1879, 15. — Maszlaghy F., II. 1891, 101. sz. — A. Colosanti, Bolletino d'Arte IV. 1910, 408. — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20. 3. — Gerevich T., VU 1916, 825. — A. Colosanti, Bolletino d'Arte III. 1922, 193. kk. (a jelenet Mária Magdolna és Egyiptomi Mária legendájának gyakori összetévesztéséből, illetve egyesítéséből). — Lepold A.—Homor I., EK 1924, 97. — Gerevich T., PA 1928, 231. — Rónay M., A Műgyűjtő V. 1931, 6. — R. van Marle, It. Schools XIII. 1931, 312—314, 316. — E. Berti Toesca, Dedalo XII. 1932, 954. — MMTop. I. 1948, 65—67. — U. Galetti—E. Camesasca, Enciclopedia 1950, II. 1405. — E. E. Popham—Ph. Pouncey, Italian Drawings in the Department of Prints and Drawings in the British Museum. London 1950, Cat. 29. old., XLIV. t. (a londoni vázlatrajz). — Czobor Á., V. 1955, 8. — Mojzer M., V. 1958, 9. — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 98 (mind Lorenzo di Credi műveként említik).

PIERFRANCESCO FIORENTINO (firenzei festő, működött 1474 és 1497 között)

⁷²
IV *Mária a kis Jézussal (55.189)*

Fa, tempera, 62,5 × 37,5 cm. — Félköríves felső záródással. Jó állapotban. — A Bertinelli-gyűjteményből, 21. sz. (Crivelli).

A művésznek és műhelyének több példányban megfestett kompozíciója még a következő helyeken található: Berlin, Staatliche Kunstsammlungen; uo., volt Garbaty-gyűjtemény; Cambridge, USA, Fogg Art Museum; Edinburgh, Gallery; Firenze, Uffizi; uo., Museo Bandini; London, Victoria and Albert Museum; Nancy, Museum; New Port, USA, Davis-gyűjtemény; Philadelphia, Academy of Fine Arts; uo., Johnson-gyűjtemény; New York, a Widener-gyűjteményben (jelenleg a washingtoni National Galleryben); egy francia magángyűjteményben (esetleg azonos az előbbivel, vö.: Les Arts I/3. 1902, 34—35); Lyon, egykori Aynard-gyűjtemény.

Z[átori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 760—761. — Maszlaghy F., II. 1891, 98. sz. (Carlo Crivelli). — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20. 3 (Pierfrancesco Fiorentino). — M. Oberschall, Gazette des Beaux-Arts LXXII/IV. 1930, 220 (ua.). — R. van Marle, It. Schools XIII. 1931, 455 (ua.; a kompozíció számos változatának felsorolásával). — E. Berti Toesca, Dedalo XII. 1932, 952—954 (ua.). — MMTop. I. 1948, 90. — Czobor Á., V. 1955, 8. — Mojzer M., V. 1958, 8. — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 98.

FIRENZEI FESTŐ, XVI. század első fele

73 *Mária a kis Jézussal, Szt. Anna és Fülöp apostol között (55.231)*

Fa, olaj, 57 × 43 cm. — Repedezett festékréteg, a kép alján kiegészítések. Elég jó állapotban. — A Bertinelli-gyűjteményből, 17. sz. (Beccafumi da Siena).

A kis Jézus Leonardo da Vinci „Binoit-Madonná”-ja (a leningrádi Ermitázsban) hasonló részletének ismétlése (V. Lazarev).

Maszlaghy F., II. 1891, 91. sz. (Beccafumi). — MMTop. I. 1948, 69 (firenzei festő).

FOPPA, VINCENZO (lombard festő, Brescia környékén 1427—1430 körül — 1515/16 Brescia) KÖVETŐJE

74 *Mária imádja gyermekét (55.195)*

Fa, tempera, 62,5 × 44,5 cm. — Helyenként kopott. Jó állapotban. — A Bertinelli-gyűjteményből, 12. sz. (Cima da Conegliano).

Képünk Vincenzo Foppa sokat vitatott Bottigella-oltárképével — „Mária és kis Jézus” — rokon (vö.: F. Wittgens, Vincenzo Foppa. Milano 1950, 102—103). Az alvó kis Jézus ugyanígy Moretto da Brescia „Mária a kis Jézussal, Szt. Domonkossal és Padovai Szt. Antallal” képén, a londoni National Galleryben. — Készült 1510—1520 körül. Rényi R., EPK 1879, 14—15 (Cima da Conegliano). — Z[átori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 761. — Maszlaghy F., II. 1891, 70. sz. (Cima da Conegliano). — Gerevich T., VU 1916, 825 (Foppa). — Lepold A.—Homor I., EK 1924, 97. — Gerevich T., PA 1928, 236 (Michele da Verona kitűnő műve). — Rónay M., A Műgyűjtő V. 1931, 6. — E. Berti Toesca, Dedalo XII. 1932, 957 (Andrea Solario műveihez áll közel). — B. Berenson, It. Pict. 1932, 258 (Girolamo dai Libri). — B. Berenson, Pitt. it. 1936, 222 (ua.). — MMTop. I. 1948, 79—80 (Michele da Verona). — U. Galetti—E. Camesasca, Enciclopedia 1950, II. 1346 (Girolamo dai Libri). — Czobor Á., V. 1955, 8 (Michele da Verona). — Mojzer M., V. 1958, 9 (ua.). — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 98.

BOTTICELLI, SANDRO (firenzei festő, Firenze 1444/45 — 1510 uo.) KÖVETŐJE

75 *Trónoló Mária a kis Jézussal és két angyallal (55.190)*

IV Fa, tempera, 74 × 51 cm. — Kisebb kopásoktól, repedésektől és kiegészítésektől eltekintve jó állapotban. — A Bertinelli-gyűjteményből, 34. sz. (Botticelli).

Rényi R., EPK 1879, 13. — Z[ádori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 761. — Maszlaghy F., II. 1891, 55. sz. (Botticelli). — Gerevich T., PA 1928, 231 (Botticelli modorában; Amico di Sandro?). — R. van Marle, It. Schools XII. 1931, 269 (Botticelli iskolája). — E. Berti Toesca, Dedalo XII. 1932, 954 (Francesco Botticini). — MMTop. I. 1948, 63 (Botticelli követője). — Czobor Á., V. 1955, 8 (ua.). — Mojzer M., V. 1958, 8. (ua.). — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 98. — A. Scharf szóbeli véleménye (Maestro di San Miniato). — V. Lazarev szóbeli véleménye (valószínűleg: Maestro di San Miniato).

MAINARDI, SEBASTIANO (firenzei festő, S. Gimignano 1460 körül — 1513 Firenze)

Mária a kis Jézussal, a kis Keresztelő Szt. Jánossal és a fiatal Szt. Jeromossal (55.193)
Fa, tempera, 64 × 64 cm. — Mai formájában nyolcszögletű, eredetileg valószínűleg

76
IV

négyszetes alakú. Apróbb hiányokkal, kiegészítésekkel. Közepesen jó állapotban. — A Bertinelli-gyűjteményből, 22. sz. (Ghirlandaio).

-ó, Magyar Korona III. 1879, 20. sz. — Rényi R., EPK 1879, 16. — Z[ádori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 675. — Maszlaghy F., II. 1891, 51. sz. — Lepold A.—Homor I., EK 1924, 97. — Gerevich T., PA 1928, 231 (Ghirlandaio-tanítvány). — Rónay, M., A Műgyűjtő V. 1931, 6. — R. van Marle, It. Schools XIII. 1931, 224 (Sebastiano Mainardi). — E. Berti Toesca, Dedalo XII. 1932, 954—956 (Ghirlandaio-iskola, Francesco Granacci). — B. Berenson, Pitt. it. 1936, 284 (a Maestro di San Miniato késői műve). — MMTop. I. 1948, 77—79 (Sebastiano Mainardi). — U. Galetti—E. Camesasca, Enciclopedia 1950, II. 1489 (Maestro di San Miniato). — Czobor Á., V. 1955, 8 (Mainardi). — Mojzer M., V. 1958, 9. — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 98.

⁷⁷
IV *Mária koronázása — lent Szt. Jeromos, Assisi Szt. Ferenc és egy néger (55.194)*

Fa, tempera, 108 × 72 cm. — Félköríves felső záródással. — Jó állapotban. — A Bertinelli-gyűjteményből, 13. sz. (Neri di Bicci).

Maszlaghy F., II. 1891, 62 (Neri di Bicci). — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20. 3. — Gerevich T., VU 1916, 825. — Lepold A.—Homor I., EK 1924, 97. — Gerevich T., PA 1928, 231 (Sebastiano Mainardi; a háttérben Pistoia látképe). — Rónay M., A Műgyűjtő V. 1931, 6. — R. van Marle, It. Schools XIII. 1931, 224 (Sebastiano Mainardi). — MMTop. I. 1948, 79 (ua.). — Czobor Á., V. 1955, 8. — Mojzer M., V. 1958, 9. — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 98.

BACCHIACCA, azaz Francesco Ubertini (firenzei festő, Firenze 1494—95 körül — 1557 uo.)

⁷⁸
IV *Mária a kis Jézussal, Szt. Erzsébettel és a kis Keresztelő Szt. Jánossal (55.250)*

Fa, olaj, 60 × 50,5 cm. — Két hosszanti repedése mentén kisebb kiegészítések; vastag lakkréteg. Elég jó állapotban. — A Bertinelli-gyűjteményből, 19. sz. (Pellegrino da Modena).

A kompozíció a régebben Raffaellónak tulajdonított (újabban Giovanni Francesco Penninek vagy Raffaello műhelyének — B. Molajoli, Notizie su Capodimonte. Catalogo delle Gallerie e del Museo. Napoli 1960, 37. old., 23. t.) „La Madonna del divino amore” kép (Nápoly, Museo Nazionale; 1518 körül) alakjainak csoportosítását ismétli. Ezt Bacchiacca máskor is, számos változatban felhasználta: Firenze, Pitti, Quartiere degli Occhi; uo., a Serristori-gyűjteményben és régebben két magángyűjteményben (vö.: G. Poggi, Monatshefte für Kunstwissenschaft I. 1908, 275. kk.); London (Catalogue of the Coll. of Pictures by Old Masters of H. Doetsch Esq. London 1895, 109. sz.); Wiesbaden, Gemäldegalerie (Kat. 1937, 1. t.). Az utóbbiak az esztergomi képpel csaknem azonos méretűek. — Az esztergomi kép, tájképes háttérét tekintve, a művész firenzei, londoni, berlini képeivel közeli rokon; s velük példája annak a hatásnak, amelyet Lucas van Leyden metszetei tettek a festőre.

Z[ádori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 762. — Maszlaghy F., II. 1891, 69. sz. (Pellegrino da Modena). — Gerevich T., PA 1928, 232 (Raffaello egyik követőjének akadémikusan felületes műve). — MMTop. I. 1948, 92 (Raffaello követője). — Mojzer M., V. 1958, 11 (Bacchiacca). — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 98 (ua.).

PADOVAI FESTŐ, 1470 körül

Mária a kis Jézussal, Assisi Szt. Ferencsel, Sienai Szt. Bernardinnal és két zenélő angyallal 79
(55.197)

Fa, tempera, 47 × 34 cm. — Erősen lekoptatott, lemaratott festékréteg. Megviselt állapotú kép. — A Bertinelli-gyűjteményből, 50. sz. (Innocenzo da Imola).

A kép — a korábbi attribúcióval ellentétben — Gregorio Schiavone művei közé sem művészi kvalitása, sem kissé merev, szárazabb előadásmódja miatt nem sorolható. Domenico Morone padovai hatású művei inkább állanak közel az esztergomi képhez. Ez utóbbival közelebbről rokonnak tűnik az altenburgi Lindenau Museum „A Szent család játszadozó angyalokkal” képe (156. sz., padovai festő, 1460 körül; vö.: R. Oertel, Frühe italienische Malerei in Altenburg. Berlin 1961, 194. kk., 85. t.).

Z[ádori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 677. — Maszlaghy F., II. 1891, 86. sz. — MMTop. I. 1948, 97 (Gregorio Schiavone). — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 99.

BREA, ANTONIO (nizzai festő, működéséről adatok 1504 és 1517 között)

Remete Szt. Antal (55.209)

80
V

Fa, tempera, 136 × 60 cm. — Több helyen kiegészítve, kisebb átfestésekkel. Rongált állapotban. — Valószínűleg az Ipolyi-gyűjteményből.

Az új mestermegnevezés Mucsi Andrástól. — Többrészes oltármű jobb oldali táblája vagy tábláinak egyike.

MMTop. I. 1948, 68 (ferrari festő, 1520 körül).

ÉSZAK-OLASZ vagy TIROLI FESTŐ, XV. század utolsó negyede

Térdelő fiatal nő koronás női szenttel (55.232)

81

Fa, tempera, 143 × 54,5 cm. — A rongált állapotú tábla nagy része (különösen a ruhák, részben a fejek és a háttér) átfestett. — Ismeretlen származású.

Oltármű jobb oldali szárnya.

MMTop. I. 1948, 102 (vicenzai festő, XV. század).

LUINI, BERNARDINO (milánói festő, Luino a Lago Maggiore mellett 1480 — 1531/32 Milánó) KÖVETŐJE

Krisztus keresztelese (55.280)

82

Fa, olaj, 113 × 85 cm. — Kisebb sérülésektől, kopásoktól eltekintve elég jó állapotban. — Az Ipolyi-gyűjteményből.

Uj Magyar Sion II. 1871, 371 (Luini iskolája). — Ipolyi A., BvM 1898, 201. sz. (Luini). — MMTop. I. 1948, 76—77 (Luini követője). — Czobor Á., V. 1955, 9. — Mojzer M., V. 1958, 9.

A „BALTIMORE-I PÁRIS-TÖRTÉNET MESTERE” (lombard festő, működött a XV. század közepén)

83 *Leány az egyszarvúval (A szüzesség allegóriája) (55.212)*

Fa, tempera, 100 × 90 cm. — A képet régebbi rossz állapotából az 1934. évi restaurálás állította helyre. A hosszanti repedések, a hiányzó bal alsó sarok és több kisebb folt kiegészítve. Helyreállítva, jó állapotban. — Az Ipolyi-gyűjteményből. — Kiállítva a budapesti Műcsarnok 1930. évi Őszi kiállításán, 70. sz. (Pisanello).

A név szerint egyelőre ismeretlen művésznek három nagyméretű táblaképe („quadri corniciati”) — „Heléna hajóra száll, hogy Cythera szigetére utazzék”, „Heléna elrablása”, „Priamus és Hecuba fogadják Párist és Helénát” — a baltimore-i Walters Art Gallerybe (37.1178—37.1180. sz.), egy szintén nagyméretű táblája — „A szerelem kertje” (?) — a melbourne-i National Gallery of Victoria gyűjteményébe, egy hasonló kép valószínűleg angol magángyűjteménybe s egy, az előbbivel azonos méretű tábla — „Hölgy és lovag rózsalugasban” — londoni árverésre jutott (Christie, Manson and Woods, 1939. jún., 110. sz.). — Az utóbbi három tábla egyazon képegyüttesnek lehetett része (E. S. King, S. Kenneth Clark). E képekhez hasonlóan palota-belső díszítését szolgálhatta az esztergomi kép is; talán az utóbbi sorozat egyik töredéke?

Lepold A.—Homor I., EK 1924, 97. — R. van Marle, It. Schools VIII. 1927, 208 (a Pisanello-iskola értékes alkotása). — Gerevich T., PA 1928, 236—238 (Pisanello). — Gerevich T., PA 1928, 236—238 (ua.). — O. Benesch, Belvedere VIII. 1929, 70 (Galasso Galassi). — Gerevich T., IpGy 1930, 99. — E. Berti Toesca, Dedalo XII. 1932, 959 (valószínűleg a Parma melletti Torchiara-kastély freskóinak mestere, aki a XV. század végén dolgozó cremonai művész lehetett). — Magyar. Műv. IX. 1933, 61. — G. Delogu, Emporium XIII. 1936, 184 (a Torchiara-kastély freskóinak mestere). — B. Berenson, Pitt. it. 1936, 515 (Antonio Vivarini?). — E. S. King, The Journal of the Walters Art Gallery II. 1939, 68/4 (a baltimore-i — egykori londoni — és az esztergomi képeket ugyanaz a művész festette, firenzei és különösen velencei — Antonio Vivarini! — példák nyomán). — MMTop. I. 1948, 91—92 (Pisanello?, de közli M. Pelliccioli szóbeli véleményét: Giovannino de' Grassi). — U. Galetti—E. Camesasca, Enciclopedia 1950, II. 2562 (Antonio Vivarini?). — Czobor Á., V. 1955, 8—9 (észak-olasz festő, XV. század második fele). — Dercsényi D. — Zolnay L., Esztergom. Bp. 1956, 81 (észak-olasz festő). — B. Berenson, Ven. School 1957, I. 198 (Antonio Vivarini?). — Mojzer M., V. 1958, 9 (a „Baltimore-i Páris-történet mestere”).

ÉSZAK-OLASZ FESTŐ, XV. század második fele

84 *Mária a kis Jézussal és a kis Keresztelő Szt. Jánossal (55.210)*

Fa tempera, 61,5 × 42 cm. — Félköríves felső záródással. Régebbi, helytelen restaurálás

következtében lemosott, lemart állapotban. — A Bertinelli-gyűjteményből, 20. sz. (Verrocchio).

Maszlaghy F., II. 1891, 108. sz. — Gerevich T., PA 1928, 236 (romagnai festő). — R. van Marle, It. Schools XVI. 1937, 484 (Bernardino Fungai kérdéses műve; a kép színei nagyon halványak). — MMTop. I. 1948, 68 (felső-olasz festő, XV. század).

GIAMPIETRINO, azaz Giovanni Pedrini (milánói festő, működött 1510 és 1540 között)

85 *Mária a kis Jézussal* (55.276)

Fa, tempera és olaj, 64 × 50 cm. — Kisebb kiegészítések. Jó állapotban. — A Bertinelli-gyűjteményből, 1. sz. (Leonardo da Vinci).

Feltehetően a művész működésének késői korából. A kép kompozíciója és kivitele Leonardo képeinek és rajzainak hatása alatt, de lényegében Giampietrino egyéni elképzelése alapján készülhetett. A népszerűvé vált képet a festő többször ismételte: Richmond, Anglia, Cook-gyűjtemény; Englewood, New Jersey, Platt-gyűjtemény, legutóbb a műkereskedelemben: The Art Journal XXII. 1962, 35; Minneapolis, Institute of Fine Arts.

Z[ádori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 761. — Maszlaghy F., II. 1891, 106. sz. (régi másolat Leonardo da Vinci után). — A. Colosanti, Bolletino d'Arte IV. 1910, 407 (Giampietrino; közel áll a római Borghese-képtár Magdolnájához). — Mason-Perkins, Rassegna d'Arte XI. 1911, 149 (a richmondi és englewoodi példányokon kívül a kompozíciónak egy, feltehetően flamand mestertől való másolatát is említi). — W. R. V., Art in America II. 1914, 163—164 (a minneapolis-i példány). — A. Venturi, Storia VII/IV. 1915, 1048—1051 (a richmondi példány). — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20. 3. — Gerevich T., VU 1916, 825. — Ch. Marcel-Reymond, Gazette des Beaux-Arts LXIII. 1921, II. 219 (a richmondi példány). — Gerevich T., PA 1928, 236. — W. Suida, Leonardo und sein Kreis. München 1929, 214 (csak a richmondi és englewoodi példányokat említi). — Rónay M., A Műgyűjtő V. 1931, 6. — E. Berti Toesca, Dedalo XII. 1932, 959. — B. Berenson, It. Pict. 1932, 229. — B. Berenson, Pitt. it. 1936, 197. — MMTop. I. 1948, 72. — U. Galetti—E. Camesasca, Enciclopedia 1950, I. 1092. — Czobor Á., 1955, 9. — Mojzer M., V. 1958, 9. — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 97 (mind Giampietrino műveként említik).

INNOCENZO DA IMOLA, azaz Innocenzo da Francucci (bolognai festő, 1494? — 1550)

86 VI *Alexandriai Szt. Katalin eljegyzése* (55.225)

Fa, tempera és olaj, 58 × 46 cm. — Az eredeti festékfelület sok helyen rongált, kisebb foltokban hiányok, kopások; apróbb kiegészítések. Közepesen jó állapotban. — A Bertinelli-gyűjteményből, 62. sz. (Innocenzo da Imola).

A művész gyakran megfestett, hasonló „Alexandriai Szt. Katalin eljegyzése” képeinek egyike. Ugyanez a kompozíció látható egy budapesti magángyűjteményben levő képen. A kis Jézus más beállításban a római Borghese-képtárban levő, valószínűleg ugyanebből az akadémitizáló korszakából származó képen.

Rényi R., EPK 1879, 18. — Maszlaghy F., II. 1891, 76. sz. — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20. 3. — Gerevich T., PA 1928, 232. — Bocz I., Az olasz manierista festészet. Pápa 1930, 46. — E. Berti Toesca, Dedalo XII. 1932, 958. — MMTop. I. 1948, 74. — Mojzer M., V. 1958, 11. — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 99 (mind Innocenzo da Imola műveként említik).

ASPERTINI, AMICO (bolognai festő, Bologna 1474 — 1552 uo.)

87
IV *Heroikus fej (55.224)*

Fa, tempera, 37,5 × 36,5 cm. Grisaille. — Repedések és kisebb kiegészítések, zúzódások a háttérén és az arcon. Elég jó állapotban. — A Bertinelli-gyűjteményből, 53. sz. (Luca Signorelli).

Képünkkel rokon, azonos tárgyú rajz található a londoni British Museum gyűjteményében, talán Peruginótól (vö.: O. Fischel, Jahrbuch der königl. preussischen Kunstsammlungen XXXVIII. 1917, Beiheft 42, 47. old., 122. kép).

Maszlachy F., II. 1891, 67. sz. (Luca Signorelli). — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20. 3 (Aspertini). — Gerevich T., PA 1928, 232 (ua.). — E. Berti Toesca, Dedalo XII. 1932, 959 (ua.). — MMTop. I. 1948, 61 (ua.). — Mojzer M., V. 1958, 10 (ua.). — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 99.

FONTANA, LAVINIA (bolognai festőnő, Bologna 1552 — 1614 Róma)

88
VI *Fiatal nő arcképe (55.274)*

Fa, tempera és olaj, 22,5 × 18 cm. — Jó állapotban. — Az Ipolyi-gyűjteményből. — Kiállítva a budapesti Műcsarnok 1930. évi Őszi kiállításán, 85. sz.

Ipolyi A., BvM 1898, 240. sz. (Fontana). — Gerevich T., PA 1928, 232 (ua.). — Gerevich T., IpGy 1930, 99. — Bocz I., Az olasz manierista festészet. Pápa 1930, 47 (Fontana). — MMTop. I. 1948, 69 (ua.).

MORAZZONE, PIER FRANCESCO, azaz Mazzucchelli (lombard festő, Morazzone 1571 — 1626 Piacenza)

89
VI *Assisi Szt. Ferenc (55.283)*

Vászon, olaj, 126 × 96 cm. — Jó állapotban. — Simor primás gyűjteményéből.

A művész hasonló tárgyú képei a milánói Brerában (Paolo d'Ancona tulajdonából) és egykor a milánói Bernasconi-gyűjteményben. — Feltehetőleg 1610 körül készült.

Z[ádori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 764 (Annibale Carracci). — Maszlachy F., II. 1891, 115. sz. (ua.). — Gerevich T., PA 1928, 240 (Morazzone). — MMTop. I. 1948, 80 (ua.). — M. Gregori, Il Morazzone. Catalogo della Mostra, Varese. Milano 1962 (nem ismeri).

PASSAROTTI, BARTOLOMEO (bolognai festő, Bologna 1529 — 1592 uo.)

90
VI *A Szent család a kis Keresztelő Szt. Jánossal és Alexandriai Szt. Katalinnal (55.302)*

Vászon, olaj, 111,5 × 92 cm. — Kisebb kopások. Jó állapotban. — Az Ipolyi-gyűjteményből. — Kiállítva a budapesti Műcsarnok 1930. évi Őszi kiállításán, 31. sz. (Passarotti).

Uj Magyar Sion II. 1871, 375 (Parmegianino). — Ipolyi A., BvM 1896, 203. sz. (Passarotti). — Lepold A. — Homor I., EK 1924, 97. — Gerevich T., PA 1928, 232 (Passarotti fiatalkori műve). — Gerevich T., IpGy 1930, 99 (ua.). — Bocz I., Az olasz manierista festészet. Pápa 1930, 47 (ua.). — MMTop. I. 1948, 89 (ua.). — Czobor Á., V. 1955, 10. — Mojzer M., V. 1958, 11.

SCHEDONI, BARTOLOMEO (emiliai festő, Modena 1570 körül — 1615 Parma)
MŰHELYE

Mária a kis Jézussal és a kis Keresztelő Szt. Jánossal (55.233)

91

Fa, tempera és olaj, 32,5 × 23,5 cm. — Megkoptatott, egyes kisebb részeken kiegészített, javított. Közepesen jó állapotban. — A Bertinelli-gyűjteményből, 27. sz. (Correggio). Variánsa a római Borghese-képtárban (fa, olaj, 28 × 22 cm, 316. lt. sz.) mint Bartolomeo Schedoni műve, Parmegianino modorában (vö.: Paola della Pergola. Galleria Borghese, I dipinti. I. köt. Roma 1955, 120. sz. 68. old., s itt a további irodalom a római példányról). Z[átori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 762 (Correggio). — Maszlaghy F., II. 1891, 63. sz. (Correggio után készült másolat). — Lepold A.—Homor I., EK 1924, 97. — Gerevich T., PA 1928, 232 (Pomponio Allegri). — MMTop. I. 1948, 61 (ua.). — Mojzer M., V. 1958, 9 (Schedoni vagy műhelye). — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 98.

BOLOGNAI FESTŐ, XVI. század utolsó negyede

A festő önarcképe családjával (55.294)

92
VI

Vászon, olaj, 92 × 133 cm. — Repedezések, apróbb hiányok és kopások. Elég jó állapotban. — Ismeretlen származású. MMTop. I. 1948, 83 (XVI. századi olasz festő).

ÉSZAK-OLASZ FESTŐ, 1570 körül

Fiatal nő arcképe (55.296)

93
VI

Vászon, olaj, 118 × 90 cm. — Helyenként kisebb hiányok, megromlott lakkréteg. Közepesen jó állapotban. — A San Marco-gyűjteményből.

Gerevich T., PA 1928, 262 (firenzei festő, XVI. század). — MMTop. I. 1948, 83 (olasz festő, 1570 körül).

ÉSZAK-OLASZ FESTŐ, XVI. század vége

Előkelő férfi képmása páncélban (55.271)

94

Vászon, olaj, 116 × 101 cm. — Rongált, helyenként kiegészített állapotban. — Valószínűleg Simor primás római vásárlásaiból.

Maszlaghy F., II. 1891, 250. sz. (ismeretlen festő; Alessandro Farnese képmása). — MMTop. I. 1948, 68 (észak-olasz festő, XVI. század).

AGAPITI, PIETRO PAOLO (Marche vidéki festő, Sassoferrato 1470 körül — 1540 körül Cupramontana)

Jézus születése

95
V

Fa, olaj és tempera, 215 × 124 cm. — Jelentéktelen kisebb kiegészítésektől eltekintve igen jó állapotban. Jelezve lent jobbra, a sziklán levő papírlapon: „Opera aeraelitto [?] lassata per giuliano ab ceccolino e dō piermario átē francesca soi fratelli curatorori [?]... [olvashatatlan]...: 1534, petro paolo agabito depinxit”. A budapesti Országúti r. k.

plébániahivatal letéte. 1948-ban még Teleki Andor tulajdonában volt. Később dr. Balogh István ajándékként a Törökvész úti r. k. templomba került.

A művész eddig ismert jelzett képei közül a legkésőbbi.

Genthon I., Magyarország műemlékei. Bp. 1951, 36.

JUAN DE BORGONA (spanyol festő, szül. 1470 előtt — 1495 és 1536 között Toledóban működött)

96 *Fiatal nő arcképe (55.378)*

Fa, tempera és olaj, 41,5 × 30,3 cm. — Karcolások, kiegészítések főleg az arcon, kezeken; a kép alsó részén kopások és tömítések. Közepesen jó állapotban. Jelezve a ruha felső szegélyén: „OPVS JOHANES BURGVNDI”. Restaurálva 1932-ben, ekkor került napvilágra a szignatúra. — A San Marco-gyűjteményből.

Készült az 1490-es évek első felében.

Gerevich T., PA 1928, 236, 263 (Bernardino dei Conti). — O. Benesch, Belvedere VIII. 1929, 70 (Bartolomeo Veneto köre). — Rónay M., A Műgyűjtő V. 1931, 6—7. — MMTop. I. 1948, 111 (Johannes de Burgundia, 1500 körül). — Pigler A., Művt. Ért. I. 1952, 41—43 (a művész azonosítása; a kép még Észak-Itáliában készült, fiataalkori mű; a ruha mintáinak és a nyúl ábrázolásának ikonográfiai vonatkozásai). — D. Angulo Iniguez, Juan de Borgona. Madrid 1954 (nem ismeri). — Mojzer M., V. 1958, 10.

BONIFAZIO DE' PITATI DA VERONA, azaz Bonifazio Veronese (velencei festő, Verona 1487 körül — 1553 Velence) KÖVETŐJE

97 *Mária a kis Jézussal, Alexandriai Szt. Katalin, Szt. Ágoston és Szt. Jeromos (55.245)*
V

Fa, tempera és olaj, 55 × 81,5 cm. — Helyenként kisebb kopások; kisebb kiegészítések. Jó állapotban. — A Bertinelli-gyűjteményből, 10. sz. (Palma Vecchio).

Rényi R., EPK 1879, 14 (Palma Vecchio). — Z[ádori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 759. — Maszlaghy F., II. 1891, 68. sz. (Palma Vecchio). — Gerevich T., PA 1928, 238 (Francesco Bissolo). — E. Berti Toesca, Dedalo XII. 1932, 957 (Bonifazio követője). — MMTop. I. 1948, 63 (Francesco Bissolo). — Czobor Á., V. 1955, 9 (ua.). — Mojzer M., V. 1958, 9 (ua.). — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 98.

POLIDORO DA LANCIANO, azaz Polidoro Veneziano (velencei festő, 1515 — 1565 Velence)

98 *Mária a kis Jézussal és a kis Keresztelő Szt. Jánossal (55.243)*
V

Fa, olaj, 48,8 × 12 cm. — Mária feje felett és a ruháján kisebb kiegészítések; a széleken rongálódások. Jó állapotban. — A Bertinelli-gyűjteményből, 36. sz. (Tiziano).

Z[ádori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 761—762. — Maszlaghy F., II. 1891, 64. sz. (Tiziano). — Gerevich T., PA 1928, 238 (Polidoro Veneziano). — B. Berenson, It. Pict. 1932, 463 (Polidoro). — E. Berti Toesca, Dedalo XII. 1932, 954, 957 (ua.). — U. Thieme—F. Becker, Lexikon XXVII. 1933, 207 (ua.). — B. Berenson, Pitt. it. 1936, 398 (ua.). —

MMTop. I. 1948, 91 (ua.). — Czobor Á., V. 1955, 9. — B. Berenson, Ven. School 1957, 142 (Polidoro). — Mojzer M., V. 1958, 9—10. — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960. 98.

SCHIAVONE, ANDREA, azaz Meldolla (velencei festő, Zára 1522—1563 Velence) UTÁN

99 *Krisztus Pilátus előtt (55.309)*

Vászon, olaj, 125 × 198 cm. — Jó állapotban. — Simor primás 1876. évi vásárlása az Erba-Odescalchi-család egy magyarországi tagjától (a kép állítólag 1599-ben e család birtokában volt).

Schiavone többször variált, hasonló kompozíciói közül (London, Hampton Court, 289. sz.; Nápoly, Museo Nazionale, Pinacoteca, 858. sz.; Velence, Accademia, 271. sz.; Stockholm, Nemzeti Múzeum, 5194. sz., 1954-ig Londonban, Bridgewater House, Earl of Ellesmere tulajdonában) a stockholmi, azonos méretű példány után kisebb változtatásokkal és egyszerűsítésekkel a XVI. században készült másolat.

Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20. 3 (Schiavone). — Lepold A.—Homor I., EK 1924, 97 (ua.). — Gerevich T., PA 1928, 238 (ua.). — MMTop. I. 1948, 97 (ua.). — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 96 (a kép származása, de a közölt jegyzékben említéssel való azonosítás nélkül).

SANTACROCE, FRANCESCO DA (velencei—bergamói festő, Santacroce 1440—1450 körül — 1508 Padova?)

100 *A Szent család Szt. Zakariással és a kis Keresztelő Szt. Jánossal (55.242)*

Fa, olaj, 54 × 74 cm. — Kisebb repedések, kiegészítések (Szt. József és Zakariás fején); kopások. Elég jó állapotban. — A Bertinelli-gyűjteményből, 9. sz. (Giovanni Bellini).

Maszlachy F., II. 1891, 65. sz. (Giovanni Bellini). — Gerevich T., PA 1928, 238 (Francesco da Santacroce). — MMTop. I. 1948, 95 (ua.). — Czobor Á., V. 1955, 9. — Mojzer M., V. 1958, 9. — Prokoppné Stengl. M., Annales Strigonienses I. 1960, 98 (mind Francesco da Santacroce műveként említik).

VERONAI (?) FESTŐ, XV. század második fele

101 *Háromosztatú tábla (55.219) — Középen a trónoló Madonna gyermekével, bal oldalt Sienai Szt. Bernardin, jobb oldalt Remete Szt. Antal*

Fa, tempera, 50,6 × 87 cm. — Jó állapotban. — A Bertinelli-gyűjteményből, 41. sz.

Képünk kompozíciója, alakjainak megformálási módja Stefano da Verona egyik kései követőjének munkáját sejteti. — Valószínűleg az 1470—1480-as években készült. Maszlachy F., I. 1878, 50. sz. (Cola della Matrice). — -ó, Magyar Korona III. 1879, 20. sz. (ua.). — R. van Marle, It. Schools VII. 1926, 310 (egy amszterdami magángyűjteményben, egy a bécsi Lanckorowsky-gyűjteményben és egy a Keresztény Múzeumban levő táblával — 55.196. lt. sz. — együtt Stefano de Verona modorában készült művek). —

R. van Marle, *It. Schools XVI.* 1937, 514 (Sassetta sienai követője a XV. század második feléből). — *MMTop.* I. 1948, 90 (piemonti iskola, XV. század). — Prokoppné Stengl M., *Annales Strigonienses I.* 1960, 99 (piemonti iskola, a Bertinelli-gyűjtemény jegyzékében 41. sz.-mal mint Cola della Matrice műve).

SCHIAVONE, GREGORIO, azaz Chulinovich (padovai festő, Scardona, Dalmácia 1434 körül — 1504/5) UTÁN

A halott Krisztus két angyallal (55.240)

102

Fa, tempera, 43 × 34,5 cm. — Kopott, lemaratott állapotban. — Simor primás gyűjteményéből.

A feltehetőleg Marco Basaiti körében működött művész Schiavone londoni (National Gallery) nagyméretű oltárművének középső, felső képét másolta ezen a művén. — Készült a XVI. század elején.

Z[átori J.], *Uj Magyar Sion XVI.* 1885, 674. — Maszlaghy F., II. 1891, 54. sz. (ismeretlen). — Lepold A.—Homor I., *EK* 1924, 97. — Gerevich T., *PA* 1928, 238 (Basaiti köre). — E. Berti Toesca, *Dedalo XII.* 1932, 956—957 (gyenge Liberale da Verona). — R. van Marle, *It. Schools XVII.* 1935, 509 (Marco Basaiti?). — *MMTop.* I. 1948, 61 (Basaiti iskolája; tévesen a Bertinelli-gyűjteményből valónak mondja).

SCARSELLINO, azaz Ippolito Scarsella (ferrarai festő, 1551 — 1620) KÖRE

103 *Krisztus a keresztfán, Máriával és Evangelista Szt. Jánossal* (55.238)

104 *Antiochiai Szt. Margit vértanúsága* (55.239)

Fa, olaj, egyenként 36×26 cm. — Csúcsos felső záródással. Számos kisebb repedéstől és szúrágástól eltekintve elég jó állapotban. — A Bertinelli-gyűjteményből, 43—44. sz. (Scarsellino da Ferrara).

Az eredetileg két oldalán festett, később szétfűrészelt táblakép annak a sorozatnak tagja, amelynek két további, két oldalán festett tábláját (mindkettő egyik oldalán „Krisztus a keresztfán, Máriával és Evangelista Szt. Jánossal”, a másikon „Szt. Eufémia vértanúsága”, illetve „Egy férfiszent mártíromsága”) F. Beltrami a ravennai S. Giovanni Decollato-templomban levőként említi (Il forestiere istruito delle cose notabili della città di Ravenna. Ravenna 1783, 112—113). Ezek jelenleg a ravennai Galleria dell'Accademia-ban találhatók (26—27. sz.). Az esztergomi kép e táblákat megelőzve kerülhetett el a templomból, ahová a Confraternita della Misericordia o della Buona Morte készíttethette el — 1572. évi megalakulása után — a ferrarai iskola egyik festőjével. A képek Gerolamo da Capri, Surchi, Scarsellino és Bastarolo stílusával rokonok; különösen azonban Mazzuoli (Ferrara, 1536—1589) modorával, amely kiváltképp Scarsellino fiatalkori stílusához hasonló (vö.: A. Martini, La Galleria dell'Accademia di Ravenna. Venezia 1959, 66—69).

-ó, Magyar Korona III. 1879, 20. sz. — Z[ádori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 676. — Maszlaghy F., II. 1891, 47—48. sz. — Gerevich T., PA 1928, 233. — MMTop. I. 1948, 97. — Czobor Á., V. 1955, 10. — Mojzer M., V. 1958, 11. — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 99 (mind Scarsellino műveként említik).

ÉSZAK-OLASZ FESTŐ, XVI. század utolsó harmada

105 *A Szent család* (56.822)

Vászon, olaj, 170×106 cm. — A Bertinelli-gyűjteményből, 55. sz. (Jacopo da Treviso). Egy ideig a bajcsi (Komárom megye) templom oltárképe volt.

Z[ádori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 764. — Maszlaghy F., II. 1891, 114. sz. — MMTop. I. 1948, 141 (az id. Gerolamo da Treviso). — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 99—100.

FERRARAI FESTŐ, XV. század utolsó harmada

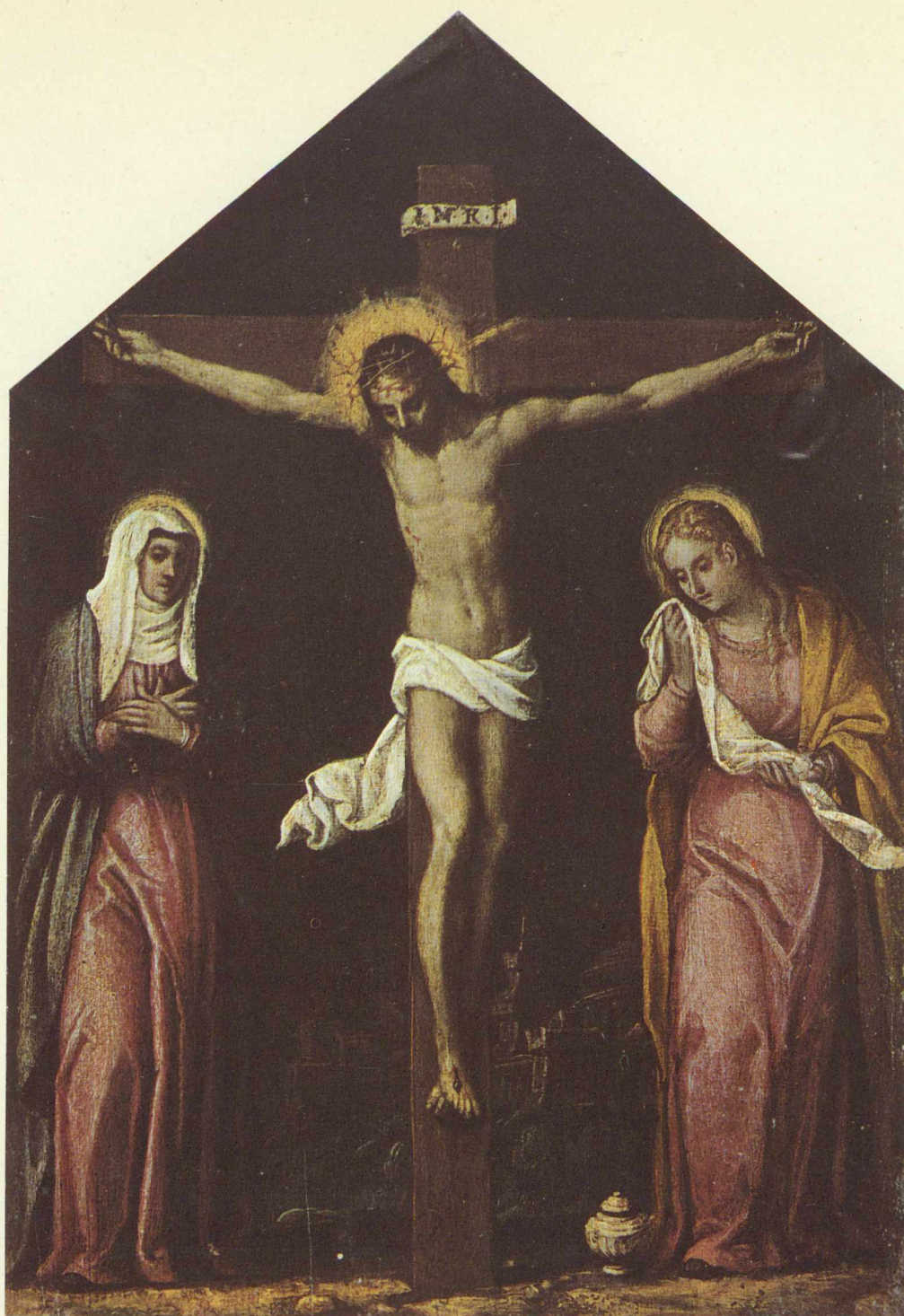
106 *Krisztus sírbatétele* (55.216)

Fa, tempera, 43×55 cm. — Erősen rongált, lemaratott, kopott állapotban. — Az Ipolyi-gyűjteményből. — Kiállítva a budapesti Múcsarnok 1930. évi Őszi kiállításán, 89. sz.

A kép alsó részén, a kőmellvéd, illetve sírláda szélén látható elmosódott cartolinon valószínűleg a művész jelzése volt.

MMTop. I. 1948, 68 (ferrarai, XV. század vége).

103

PANETTI, DOMENICO (ferrarai festő, Ferrara 1460 körül — 1513 előtt uo.)

A halott Krisztus Nikodémussal (Evangelista Szt. János?) és Arimathiai Szt. Józseffel 107
(55.213) IV

Fa, tempera és olaj, 60,5 × 50,5 cm. — Helyenként erősebben, másutt kevésbé kopott; kiegészített. Elég jó, helyrehozott állapotban. — A Bertinelli-gyűjteményből, 14. sz. (Mantegna iskolája).

A művésznek Pietro Perugino hasonló képe után kisebb változtatásokkal készült műve (a Perugino-kép: Williamstown, Massachusetts, Sterling and Francine Clark Art Institute; fa, 91,4 × 71,1 cm; róla legutóbb: E. Camesasca, *Tutta la pittura del Perugino*. Milano

1959, 78. old., 102. t., a két alak Evangelista Szt. János, illetve vagy Arimathiai József vagy Nikodémus, valószínűleg 1498 körül készült).

Maszlaghy F., II. 1891, 92. sz. (Mantegna iskolája). — Lepold A.—Homor I., EK 1924, 97. — Gerevich T., PA 1928, 232 (Panetti). — E. Berti Toesca, Dedalo XII. 1932, 959 (ua.). — MMTop. I. 1948, 86 (ua.). — Mojzer M., V. 1958, 9 (ua.). — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 98.

CRIVELLI, CARLO (velencei festő, Velence 1430—35 körül — 1500 előtt)

108 *Szt. Bonaventura (55.214-1)*

Fa, tempera, 29 × 18 cm.

109 *Sienai Szt. Bernardin (55.214-2)*

Fa, tempera, 34 × 26,5 cm.

110 *Szt. Domonkos (55.214-3)*

Fa, tempera, 30 × 20 cm.

Igen jó állapotban. — A Bertinelli-gyűjteményből, 32. sz. (Crivelli).

A művész késői, oltárpredellához tartozó képei. F. Zeri szerint az esztergomi három tábla a párizsi Jacquemart André-múzeum hat hasonló táblaképével („Szt. Pál”, „Chrisostomus”, „Basilus”, „Lajos”, „Jeromos”, „Péter”) és a római Angyalvár gyűjteményének két táblájával („Áldó Krisztus”, „Szt. Onofrius”) alkotott predellasorozatot. E sorozat Carlo Crivellinek 1493-ban a fabrianói S. Francesco-templomban felállított (jelenleg a milánói Brerában levő) és Mária koronázását ábrázoló oltárához tartozott.

Rényi R., EPK 1879, 15. — Z[ádori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 674. — Maszlaghy F., II. 1891, 93. sz. (Carlo Crivelli). — A. Colosanti, Bolletino d'Arte IV. 1910, 407 (Vittorio Crivelli). — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20. 3. — Gerevich T., A krakkói Czartoryski-képtár olasz mesterei. Bp. 1918, 153—159 (Carlo Crivelli). — Lepold A.—Homor I., EK 1924, 97. — F. Drey, Carlo Crivelli und seine Schule. München 1927, 104—106, 158 (a párizsi és római predellatáblákat a „Brera-beli predellaképek mesteré”-nek tulajdonítja; az esztergomi képeket nem ismeri). — Gerevich T., PA 1928, 238 (nagy méretű oltár predellaképei Carlo Crivellitől). — O. Benesch, Belvedere VIII. 1929, 70 (Carlo Crivelli). — E. Berti Toesca, Dedalo XII. 1932, 956 (ua.). — B. Berenson, It. Pict. 1932, 163 (Vittorio Crivelli). — B. Berenson, Pitt. it. 1936, 140 (ua.). — G. Delogu, Emporium XLII. 1936, 184 (Carlo Crivelli). — R. van Marle, It. Schools XVIII. 1936, 60 (ua.). — MMTop. I. 1948, 66 (ua.). — U. Galetti—E. Camesasca, Enciclopedia 1950, I. 762 (Vittorio Crivelli). — Czobor Á., V. 1955, 9 (Carlo Crivelli jelentős művei). — B. Berenson, Ven. School 1957, I. 71 (Vittorio Crivelli). — Mojzer M., V. 1958, 9 (Carlo Crivelli). — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 98. — F. Zeri, Cinque schede su Carlo Crivelli. Klny.: Arte Antica e Moderna 1961, 17—18 (a római Castel S. Angelo, a párizsi Jacquemart André-múzeum és az esztergomi gyűjtemény táblái a Brera-beli „Mária koronázása”-nak voltak a predellaképei; Carlo Crivelli művei 1493-ból). — P. Zampetti, Carlo Crivelli

e i Crivelleschi. Venezia 1961 (kiállítás a Palazzo Ducaléban), 132—133 (Carlo Crivelli késői művei; idézi F. Zeri megállapításait). — P. Zampetti, Carlo Crivelli. Milano 1961, 62, 97 (ua.). — A. Bovero, Tutta la pittura del Crivelli. Milano 1961.

VERONAI FESTŐ, XVI. század harmadik negyede

111 VI *A halott Krisztus három angyallal (55.257)*

Vászon, olaj, 58,5 × 46 cm. — Kisebb sérülésekkel. Elég jó állapotban. — Az Ipolyi-gyűjteményből. — Kiállítva a budapesti Műcsarnok 1930. évi Őszi kiállításán, 67. sz. (bresciai festő).

Gerevich T., PA 1928, 236 (bresciai iskola, Moretto köre). — MMTop. I. 1948, 63 (ua.).

BELLINI, GIOVANNI (velencei festő, 1430 körül — 1516 Velence) KÖVETŐJE

112 V *A Szent család, Szt. Zakariás, Evangelista Szt. János és Szt. Magdolna (?) (55.241)*

Fa, olaj, 61 × 93,5 cm. — Kopott. Elég jó állapotban. — A Bertinelli-gyűjteményből, 60. sz. (velencei iskola).

Giovanni Bellini 1490—1500 körül festett, elveszett, hasonló tárgyú képének kompozíciója után, változtatásokkal készült variáns; talán a Bellini-műhelyben dolgozó tanítványtól. A virágdíszes, fehérfelhős, kék ég-háttér későbbi ráfestés; az ez alatt levő eredeti, fekete háttér jelenleg feltárás alatt. — A kompozíciónak számos teljes változata van, és egyes részleteinek is több variánsa. A teljes változatok: a velencei Museo Correrben, a bécsi Kunsthistorisches Museumban (fekete háttérrel; többen az elveszett eredetinek tartják), a berlini volt Kaiser Friedrich Museumban, a padovai Galleriában (Geiger itt kettőt említ Vincenzo della Destrétől), a veronai Museo Civicóban, a velencei Accademián (Francesco Bissolótól), ugyanitt a S. Zaccheria-templomban, a milánói Casa Borromeóban, a New York-i Borchard- és a müncheni Julius Böhler-gyűjteményben; ezek közül is több fekete háttérrel. — Készült 1500—1510 körül.

Rényi R., EPK 1879, 14 (Bellini). — Z[átori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 759—760 (ua.). — Maszlaghy F., II. 1891 (nem említi). — Gerevich T., PA 1928, 238 (Bellini elveszett eredetije után készült igen jó másolat, talán Mansuetitől). — O. Benesch, Belvedere VIII. 1929, 70 (bellineszk). — R. van Marle, It. Schools XVIII. 1936, 458 (nagyon valószínű, hogy Vincenzo dalle Destre műve). — MMTop. I. 1948, 62 (Bellini iskolája). — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 99.

PAGANO, VINCENZO (Marche vidéki festő, Monterubbiano 1490 körül — 1568 uo.)

113 V *Trónoló Mária a kis Jézussal és négy férfiszenttel (balról Keresztelő Szt. János és Nikodémus, jobbról Szt. Péter és Szt. Domonkos) (56.766)*

Fa, tempera, 224 × 150 cm. — Fent íves záródású. Helyenként kiegészített; középen végighúzódnó repedés; a felület jórészt eredeti állapotában; a festékréteg lazult (restaurálás alatt). — A Bertinelli-gyűjteményből, 54. sz.

Rényi R., EPK 1879, 12—13. — Maszlaghy F., II. 1891, 332. sz. (ismeretlen). — MMTop. I. 1948, 83 (olasz festő, 1500 körül). — Mojzer M., Bulletin du Musée Hongrois des Beaux-

Arts — A Szépművészeti Múzeum Közleményei 10. 1957, 21—25 (Vincenzo Pagano késői műve). — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 99 (F. Overbeck és T. Minard 1878. évi véleménye szerint: Pagano). — Garas K., Művt. Ért. X. 1961, 23.

PALMEZZANO, MARCO (romagnai festő, Forli 1459 körül — 1539 uo.)

Szt. Sebestyén (55.221)

114
V

Fa, tempera és olaj, 81 × 60 cm. — A helyenként mutatkozó szúrágástól eltekintve igen jó állapotban. — A Bertinelli-gyűjteményből, 7. sz. (Marco Palmezzano).

A művész hasonló kompozíciói közül (Párizs, Sedelmeyer-árverés, 1907. jún. 3—5., jelzett 1493-ból; Karlsruhe, Galerie, 1521?-ből; Padova, Museo Civico) kiemelkedően a legjobb.

Z[ádori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 675—676. — Maszlaghy F., II. 1891, 71. sz. — A. Colosanti, Bolletino d'Arte IV. 1910, 407. — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20. 3. — Gerevich T., VU 1916, 825. — Lepold A.—Homor I., EK 1924, 17. — Gerevich T., PA 1928, 236 (Palmezzano főműve). — E. Berti Toesca, Dedalo XII. 1932, 958. — B. Berenson, It. Pict. 1932, 414. — B. Berenson, Pitt. it. 1936, 356. — G. Delogu, Emporium XLII. 1936, 184. — MMTop. I. 1948, 86. — Czobor Á., V. 1955, 9 (Palmezzano egyik legkiválóbb műve). — C. Grigioni, Marco Palmezzano. Faenza 1956, 529, 663—664 (csak irodalmi utalásokból ismeri). — Mojzer M., V. 1958, 9. — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 98 (mind Palmezzano műveként említik).

Mária a kis Jézussal, Szt. Józseffel, Alexandriai Szt. Katalinnal és a kis Keresztelő Szt. Jánossal (55.222)

115
V

Fa, olaj, 83,3 × 65 cm. — Különösen a kis Jézus testén, Mária fején és kezén kopások; hosszanti repedések, a ruhákon több helyen lemart foltok. Közepesen kielégítő állapotban. Jelezve lent jobbra, a cartolinón: „Marcus palmezanus foroloviensis faciebat MCCCCXX9”. — A Bertinelli-gyűjteményből (Marco Palmezzano).

Rényi R., EPK 1879, 17. — Maszlaghy F., II. 1891, 107. — A. Colosanti, Bolletino d'Arte IV. 1910, 407 (Palmezzano egyik legjobb műve). — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20. 3. — Lepold A.—Homor I., EK 1924, 97. — Gerevich T., PA 1928, 236. — E. Berti Toesca, Dedalo XII. 1932, 959. — B. Berenson, It. Pict. 1932, 414. — B. Berenson, Pitt. it. 1936, 356. — G. Delogu, Emporium XLII. 1936, 184. — MMTop. I. 1948, 86. — Czobor Á., V. 1955, 9. — C. Grigioni, Marco Palmezzano. Faenza 1956, 103—104, 354, 529 (a kis Jézus Palmezzanónak a grenoble-i, 1530. évi, illetve a milánói Brerában levő „Jézus születése” képei Babinóihoz hasonló). — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 98.

A Szent család a kis Keresztelő Szt. Jánossal, Alexandriai Szt. Katalinnal és Szt. Sebestyénnel (55.223)

116
V

Fa, olaj, 63,5 × 80,5 cm. — Kisebb kiegészítések (főleg a kis Szt. János fején, kezén). Elég jó állapotban. — A Bertinelli-gyűjteményből, 8. sz. (Marco Palmezzano).

A művész 1520 körül készült, többször variált kompozíciója. Hasonló (töredékes) példány a budapesti Szépművészeti Múzeumban (1032. lt. sz.).

Maszlaghy F., II. 1891, 72. sz. — A. Colosanti, Bolletino d'Arte IV. 1910, 407. — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20. 3. — Lepold A. — Homor I., EK 1924, 97. — Gerevich T., PA 1928, 236 (késői mű). — Pigler A., Gazette des Beaux-Arts LXXIV/II. 1932, 134. — E. Berti Toesca, Dedalo XII. 1932, 959. — G. Delogu, Emporium XLII. 1936, 184. — MMTop. I. 1948, 86. — U. Galetti—E. Camesasca, Enciclopedia 1950, II. 1830 (a budapesti és esztergomi példányokkal kapcsolatban említi a baltimore-i, basileai, brooklyni, padovai variánsokat). — Pigler A., A régi képtár katalógusa. Bp. 1954, 432—433 (a New York-i Friedsam-gyűjteményben — később brooklyni —, a meiningeni kastélyban és az egykori római Scialoja-gyűjteményben voltak variánsok). — C. Grigioni, Marco Palmezzano. Faenza 1956, 529, 653 (tévesen azonosítja az egykor Dal Corno di Treviso grófnő tulajdonában volt hasonló példánnyal; talán a brooklyni kép volt Dal Corno-tulajdonban?). — Prokoppné Stengl M., Anneles Strigonienses I. 1960, 98.

RIBERA, JUSEPE DE (?) (spanyol festő, Jatiba 1590 körül — 1652 Nápoly)

117 *Szt. Jeromos (58.921)*

Vászon, olaj, 100 × 70 cm. — Jó állapotban. — A Capese-Zurlo—San Marco-gyűjteményből.

Képünk változata (mint Ribera követőjének műve) a müncheni Bayerische Staatsgemäldesammlungenben (909. sz., Kat. 1904, 1286. sz., 74 × 59 cm).

Lepold A.—Lippay L., Esztergomi útikönyv. Esztergom 1938, 55. — MMTop. I. 1948, 102 (Ribera). — Czobor Á., V. 1955, 10 (Ribera követője). — Mojzer M., 1958, 12 (ua.).

ROSITI, GIOVANNI BATTISTA (forli festő, működött 1470 és 1507 között)

118 *Mária a kis Jézussal (55.220)*

IV

Fa, tempera és olaj, 51 × 41 cm. — Kisebb kiegészítésektől eltekintve jó állapotban. Jelezve lent jobbra, görög betűkkel: „Joannes Baptista de Rositis Foroloviensis pinxit. theo toco — in luogo di Dei Genitrice. — 1507.” — Simor primás gyűjteményéből, ahová Rómából került; előzőleg Savorelli gróf gyűjteményében volt.

A művésznek ezen kívül mindössze csak két képe ismeretes: a forli városi képtárban és a velletri Spirito Santo-templomban.

Guarini, Not. stor. e descrizione della Pinacoteca forliv. Forli 1874, 93. — Maszlaghy F., II. 1891, 84. sz. („Nicolletti-Rosex”). — A. Colosanti, Bolletino d'Arte IV. 1910, 408 (a kép származása). — C. Ricci, L'Arte XIII. 1911, 92 (feliratát töredékesen közli). — A. Venturi, Storia VII/II. 1913, 93. — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20. 3. — Gerevich T., VU 1916, 825. — Gerevich T., PA 1928, 233—234. — R. Buscaroli, La pittura Romagna del Quattrocento. Faenza 1931, 248—251. — Rónay M., A Műgyűjtő V. 1931, 6. — E. Berti Toesca, Dedalo XII. 1932, 958. — U. Thieme—F. Becker, Lexikon XXIX. 1935, 50. — R. van Marle, It. Schools XVII. 1935, 460, 464 (Rositi, 1507; Cima da

Conegliano iskolájának gyenge műve). — MMTop. I. 1948, 93—95. — C. Grigioni, Marco Palmezzano. Faenza 1956, 664. — Mojzer M., V. 1958, 10. — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 98.

SPANYOL FESTŐ (?), XVII. század

119 *Szt. Izidor feltámaszt egy halottat (?) (55.922)*

Vászon, olaj, 50 × 55 cm. — Elég jó állapotban. — Csernoch primás vásárlásaiból. Feltehetőleg Nápolyban festett kép.

Lepold A.—Homor I., EK 1924, 97. — MMTop. I. 1948, 102 (Zurbaran követője).

LYS, JAN, másként Johann Liss (német—holland származású velencei festő, Oldenburg 1593 körül — 1629 Velence)

120 *Fiatal nő a mulandóság szimbólumaival; a háttérben Kronosznak, az idő allegorikus alakjának szárnyas figurája (55.275)*

Vászon, olaj, 130 × 105 cm. — Jó állapotban. — Simor primás vásárolta 1876-ban az Erba-Odescalchi-család egy magyarországi tagjától.

Az ábrázolásra nézve l.: Pigler A., Barockthemen. Bp. 1956, II. 383—385. — Lys szerzőségét először H. Begemans vetette fel esztergomi látogatásakor. A képet R. Longhi fénykép után szintén Lys művének ítélte (Czobor Á. közlése). Az esztergomi kép legközelebbi stílusbeli analógiájának Lys oeuvre-jén belül egy genovai magángyűjtemény Cupido-képét tekinthetjük (először közölte mint Lys művét: A. Morassi, Mostra della pittura del seicento e settecento in Liguria. 1947, Kat. 146. sz.; Morassi véleményéhez csatlakozott később V. Bloch is: The Burlington Magazine XCVII. 1955, 323—324). Az esztergomi kép színei — amelyek Lys többi, általában élénkebb színekkel festett műveinek koloritjánál tompítottabbak —, az éles fény-árnyék s egyfajta festői-ideális választékosság arra mutat, hogy a kép talán Lys római útja alkalmával, vagy inkább közvetlen az után készült. Lys művészetének olyan kitűnő emléke, amely leginkább tanúskodik a festő Caravaggio és követői által keltett élményeiről. A genovai és az esztergomi képek feltehetőleg a drezdai képtár ún. „Magdolna döntése” (bizonytalan tárgymeghatározás; az ábrázolás szokatlan, talán a drezdai kép is egyféle Vanitas-ábrázolás) képével készülhettek nagyjából egy időben. Az utóbbit V. Bloch (i. h.) K. Steinbarttal egyetértve (Johann Liss. Wien 1946, 41) a művész „középső idejére”, illetve a második velencei tartózkodás elejére datálja. Itt említjük, hogy a Lyssel ismerős Nicolas Regnier (Renieri)-nek a stuttgarti képtárban levő „Vanitas”-a (154. sz.) és képünk között, keletkezésüket tekintve, esetleg kapcsolat állhat fenn.

-ó, Magyar Korona III. 1879, 20. sz. — Z[ádori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 763. — Maszlaghy F., II. 1891, 112. sz. (Guido Reni). — A. Colosanti, Bolletino d'Arte IV. 1910, 408 (Caravaggio szép műve). — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20. 3. — Gerevich T., PA 1928, 241 (Artemisia Gentileschi). — Nagy Z., Corvina 1938, 585 (Orazio Gentileschi). — MMTop. I. 1948, 71—72 (ua.). — Czobor Á., V. 1955, 11 (ismeretlen olasz festő, Caravaggio hatása alatt). — Mojzer M., V. 1958, 11 (közép-itáliai). — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 96 (a kép származásáról).

VELENCEI FESTŐ, XVI. század második fele

121 *Jézus körülmetélése (55.251)*

Vászon, olaj, 366 × 269 cm. — Repedezett festékréteg, kisebb szakadások. Közepesen jó állapotban. — Simor primás gyűjteményéből.

Z[ádori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 847. — Lepold A.—Homor I., EK 1924, 97. — Gerevich T., PA 1928, 238 (Jacopo Bassano korai műve). — MMTop. I. 1948, 61 (Jacopo Bassano követője).

NÁPOLYI FESTŐ, XVII. század eleje

122 *Előkelő, páncélos férfi képmása (55.285)*

Vászon, olaj, 100 × 75 cm. — Rongált, több helyen kiegészített állapotban. — Simor primás római vásárlásaiból.

-ó, Magyar Korona III. 1879, 21. sz. — Maszlaghy F., II. 1891, 301. sz. — MMTop. I. 1948, 80.

NÁPOLYI FESTŐ, XVII. század

123 *Krisztus töviskoronázása (55.268)*

VII

Vászon, olaj, 64 × 76 cm. — Helyenként kopott, a szélek felé sérülések. Közepesen jó állapotban. — A Capese-Zurlo—San Marco-gyűjteményből.

MMTop. I. 1948, 64 (Michelangelo Cerquozzi).

NÁPOLYI FESTŐ, XVIII. század

124 *Csatajelenet (55.290)*

Vászon, olaj, 48 × 65 cm. — Elég jó állapotban. — Ismeretlen származású.

MMTop. I. 1948, 81.

MANETTI, RUTILIO (sienai festő, Siena 1571 — 1639 uo.)

125 *Ábrahám megvendégeli az angyalokat (55.307)*

Vászon, olaj, 165 × 170 cm. — Jelentéktelen kisebb kiegészítések; az előtérben megfestett díszes, aranyozott tálnak ma csak nyomai látszanak (pentimento? vagy későbbi lemosás?). Jó állapotban. — Csernoch primás szerzeménye.

Feltehetően az 1630 körüli évekből (vö. a festő „Lót és leányai” című képével, Firenze, Sergardi—Biringucci-gyűjtemény; közli: C. Brandi, Rutilio Manetti. Siena 1931, XXI. t.). Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20. 3 (Mattia Preti). — Lepold A.—Homor I., EK 1924, 97. — Gerevich T., PA 1928, 240—241 (Mattia Preti). — E. Berti Toesca, Dedalo XII. 1932, 960 (ua.). — Jajczay J., A művészet hódolata az eucharisztia előtt. Bp. 1938, 26. kép. — Nagy Z., Corvina N. S. I. 1938, 585. — MMTop. I. 1948, 91—92 (Mattia Preti). — Czobor Á., V. 1955, 10—11 (ua.). — Pigler A., Barockthemen. I. Bp. 1956, 36 (Manetti?). — Mojzer M., V. 1958, 11—12 (Manetti).

CASTELLO, BERNARDO (?) (genovai festő, Genova 1557 — 1629 uo.)

A keresztfelállítás (55.266)

126

Levétel a keresztről (55.267)

127

Fa, olaj és tempera, egyenként 55 × 72 cm. — Elég jó állapotban. — Simor primás gyűjteményéből.

A hagyományos attribúció helyességét a művész bécsi (Albertina) és budapesti (Szépművészeti Múzeum) rajzai látszanak alátámasztani.

Maszlaghy F., II. 1891, 361—362. sz. (Castelli Bernát). — Gerevich T., PA 1928, 240 (ua.). — MMTop. I. 1948, 64.

CANTARINI, SIMONE (bolognai festő, Oropezza, Pesaro 1612 — 1648 Verona)

¹²⁸
VI *A Szent család a kis Keresztelő Szt. Jánossal (55.264)*

Vászon, olaj, 76 × 62,3 cm. — Jó állapotban. — Ismeretlen származású.

Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20. 3. — Lepold A.—Homor I., EK 1924, 97. — Gerevich T., PA 1928, 240 (Cantarini). — MMTop. I. 1948, 64 (ua.). — Mojzer M., V. 1958, 11 (ua.).

VACCARO, ANDREA (nápolyi festő, Nápoly 1598 — 1670 uo.)

¹²⁹
VII *A Szent család (55.312)*

Vászon, olaj, 114 × 142 cm. — A szélek felé kisebb sérülések. Jó állapotban. — A Capese-Zurlo—San Marco-gyűjteményből.

MMTop. I. 1948, 101 (Vaccaro).

NÁPOLYI FESTŐ, 1720

¹³⁰ *Jegyespár pappal és két előkelő férfivel (55.291)*

Fa, olaj, 24 × 40 cm. — Jó állapotban. A kép hátán 1720-as évszám. — Ismeretlen származású.

Nagy Z., Corvina 1938, 585. — MMTop. I. 1948, 81.

TURCHI, ALESSANDRO (veronai festő Rómában, Verona 1588—1590 körül — 1649 Róma)

¹³¹
VII *A halott Krisztus egy angyallal (56.764)*

Fa, olaj, 18,5 × 14 cm. — Jó állapotban. — Simor primás vásárolta a bécsi Kunsthalle egyik árverésén.

A képről még Bécsben Carl Agricola készített rézmetszetet (mint Annibale Carracci művéről, l.: Nagler Lexikon. I. München 1835, 30). — A kompozíció és színezés Paolo Veronesének a leningrádi Ermitázsban őrzött „Krisztus siratása” képe hatását mutatja; közelről rokon Felice Brusasorci hasonló tárgyú és hasonló festői előadású műveivel (Budapest, Szépművészeti Múzeum; Eger, Képtár).

Beszédes K., Esztergom II. 1875, 43. sz. — Maszlaghy F., Uj Magyar Sion VII. 1876, 111 (Annibale Carracci). — Földvály I., Fővárosi Lapok XXII. 1876, 760 (ua.). — Rényi R., EPK 1879, 16. — Z[ádori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 763—764. — Maszlaghy F., II. 1891, 110 (Annibale Carracci). — MMTop. I. 1948, 100 (Turchi). — Prokopppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 94.

GENTILESCHI, ORAZIO (?) (római festő, Pisa 1563 — 1647 körül London) vagy KÖVETŐJE

¹³²
VI *Női szent mártíromsága (55.273)*

Vászon, olaj, 123 × 83 cm. — Kisebb kopások, főleg a fejen; kiegészítések a kép alsó részén. Elég jó állapotban. — A Capese-Zurlo—San Marco-gyűjteményből.

Nagyméretű kép bal alsó részének töredéke. A tárgy korábbi meghatározásánál — „Magdolna” — valószínűbbnek látszik, hogy a kép mártíromsági jelenetet ábrázol; talán nem Kálvária-kép részlete. — Czobor Á. szóbeli véleménye szerint a kép mestere Orazio Gentileschi köréhez tartozik. A fej mozdulata, az arctípusok, a kezek, a ruha-redők Gentileschi műveinek hasonló részleteivel igen rokonok.

Gerevich T., PA 1928, 241, 243 (Domenico Feti). — MMTop. I. 1948, 68 (ua.). — Mojzer M., V. 1958, 11.

GIMIGNANI, GIACINTO (pistoiai festő, Pistoia 1611 — 1681 Róma)

Scipio fogadja a legyőzött karthagóiakat (55.277)

133
VII

Vászon, olaj, 171 × 240 cm. — Jó állapotban. Jelezve lent jobbra: „Hyacinthus gemignianus pistoiensis pingebat AD 1653.” — Simor primás (valószínűleg 1874-ben) Rómában vásárolta.

Előkészítő rajzvázlata a római Pallavicini-képtárban (közölve: F. Zeri, La galleria Pallavicini in Roma. Firenze 1959, Catalogo, 222. t.).

Maszlaghy F., Uj Magyar Sion VII. 1876, 116. — -ó, Magyar Korona III. 1879, 21. sz. — Maszlaghy F., II. 1891, 330. sz. — Gerevich T., PA 1928, 241. — MMTop. I. 1948, 72—73. — Pigler A., Barockthemen. Bp. 1956, II. 405. — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 94.

SIRANI (?), ELISABETTA (bolognai festőnő, Bologna 1638 — 1665 uo.)

Jézus bemutatása a templomban (55.310)

134

Vászon, olaj, 145 × 177 cm. — Elég jó állapotban. — Csernoch primás szerzeménye. Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20. 3 (Sirani). — Gerevich T., PA 1928, 240 (ua.). — MMTop. I. 1948, 99 (ua.).

LAZZARINI, GREGORIO (velencei festő, Velence 1665 — 1730 Villabona)

A szeretet (Caritas) (55.279)

135
VII

Vászon, olaj, 166 × 128 cm. — Jó állapotban. — Simor primás római, 1874. évi vásárlásaiból.

Színben nyersebb ismétlése a velencei S. Giorgio Maggiore-kolostorból a velencei képtárba került (507. lt. sz.). Lazzarini hasonló tárgyú, rokon kompozíciójú képei a velencei Museo Correrben (2065. és 2211. lt. sz.; vö.: T. Pignatti, Il Museo Correr di Venezia. Catalogo. Venezia 1960, 132—135). — Készült 1690 körül.

Maszlaghy F., Uj Magyar Sion VII. 1876, 110 (Lodovico Carracci). — Z[átori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 763. — Maszlaghy F., II. 1891, 113. sz. (Lodovico Carracci). — Gerevich T., VU 1916, 825 (Marc' Antonio Franceschini). — Gerevich T., PA 1928, 240 (Lazzarini, a XVII. század végéről). — MMTop. I. 1948, 74 (ua.). — Mojzer M., V. 1958, 12 (ua.). — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 94 (ua.).

Fontebasso, Francesco (velencei festő, Velence 1709 — 1769 uo.)

136 A pásztorok imádása (55.308)

Vászon, olaj, 57 × 73,5 cm. — Jó állapotban. — Simor primás gyűjteményéből.

Az új meghatározás R. Pallucchini véleményén (szóbeli közlése, 1962) alapul: a művész fiatalkori, Diziani stílusához még közelálló műve. — Dizianinak az esztergomi képhez hasonló kompozíciójú, azonos témájú rajza a firenzei Uffiziben (vö.: M. Muraro, Mostra di disegni veneziani del seie settecento. Catalogo. Firenze 1953, 75. sz., 50. kép; Fenyő I., Acta Hist. Art. VI. 1959, 106).

Maszlachy F., II. 1891, 550. sz. (Tiepolo modorában). — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20. 3 (Sebastiano Ricci). — Gerevich T., VU 1916, 825 (ua.). — Gerevich T., PA 1928, 240. — MMTop. I. 1948, 92—93 (Sebastiano Ricci; közli M. Pelliccioli szóbeli véleményét: Gaspare Diziani). — Czobor Á., V. 1955, 11 (Diziani). — Mojzer M., V. 1958, 12 (ua.). — R. Pallucchini szóbeli közlése (Fontebasso).

Panini, Giovanni Paolo (római festő, Piacenza 1691 — 1765 Róma)

137 Antik romok alakokkal (Egy apostol prédikációja?) (55.304)

VII

Vászon, olaj, 98,5 × 73,5 cm. — Kopások főleg az ég-háttéren, helyenként kiegészítések. Elég jó állapotban. — Simor primás gyűjteményéből, aki valószínűleg Rómában vásárolta.

A művész korai műve.

Z[átori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 766 (ismeretlen). — Maszlachy F., II. 1891, 349. sz. (ismeretlen). — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20. 3 (Panini). — Lepold A. — Homor I., EK 1924, 97. — Gerevich T., PA 1928, 241 (ua.). — MMTop. I. 1948, 86 (ua.). — Mojzer M., V. 1958, 12 (ua.). — F. Arisi, Gian Paolo Panini. Piacenza 1961, 32, 36—37, 109 (Panini? korai, valószínűleg még Piacenzában festett műve De Longe hatására, 1710—15 körüli; képünk kompozíciós részleteit a művész később is variálja: W. Rockhill Nelson Gallery of Art, Cansas City, 1744-ből; Stockholm, Nemzeti Múzeum). — G. Fabretti, Emporium LXVIII. 1962, 44—45 (az F. Arisi által Panininek tulajdonított fiatalkori művek között a legvalószínűbben a művész alkotása). — C. L. Ragghianti, Sele d'Arte X. 1962, 53 (Panini fiatalkori műve).

Észak-olasz festő, XVIII. század első fele

138 Jelenet Padovai Szt. Antal legendájából (A számarcsoda) (56.562)

VII

Vászon, olaj, 74 × 58 cm. — A festékréteg régebbi, helytelen restaurálás következtében több helyen erősen kopott, részben elhalványult. Közepesen kielégítő állapotban. — Ismeretlen származású.

A korábbi irodalomban egyöntetűen Kremerschmidtnek tulajdonított kép az 1730—1740-es években készülhetett. Észak-olasz — esetleg osztrák? — festő műve.

Maszlachy F., II. 1891, 291. — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20. 4. — Lepold A. — Homor I., EK 1924, 97. — Gerevich T., PA 1928, 220. — MMTop. I. 1948, 135

136

VELENCEI FESTŐ, XVIII. század

Mária Magdolna elragadtatása (55.313)

Kosztka Szt. Szaniszló elragadtatása (55.314)

Vászon, olaj, egyenként 44 × 34 cm. — Jó állapotban. — Ismeretlen származásúak.

MMTop. I. 1948, 102 (velencei festő, XVIII. század).

139
VII
140
VII

ÉSZAK-OLASZ FESTŐ, XVIII. század

Jézus bemutatása a templomban (55.305)

Vászon, olaj, 95 × 90 cm. — Kisebb hiányoktól eltekintve (a szélek felé sérülések) jó állapotban. — Ismeretlen származású.

MMTop. I. 1948, 91 (Giovanni Battista Pittoni).

141
VII

VELENCEI FESTŐ, XVIII. század

Erdős táj fahíddal és két alakkal (55.315)

Vászon, olaj, 115 × 132 cm. — Kisebb kiegészítések, főleg a kép alsó részén, valamint

142

a vízszintes szakadás mentén, a híd magasságában. Jó állapotban. — Ismeretlen származású.

A festő Marco Ricci és főleg Francesco Zuccarelli stílusát követi, de darabosabb modorú, nyersebb színeket használó művész. Az esztergomival rokon művének látszik egy velencei magángyűjtemény képe („Erdős táj patakon átgázoló kecskékkal és alakokkal”, Velence, Cav. F. Asta; mint Zuccarelli műve közölve: G. Delogu, Pittori veneti minori del settecento. Venezia 1930, 93. kép, a szerző a szövegben nem említi).

Gerevich T., PA 1928, 241 (Francesco Zuccarelli). — MMTop. I. 1948, 102 (ua.).

SPANYOL (?) FESTŐ, 1480 körül

^{143—}
¹⁴⁵ *Három bibliai öreg (55.373-1—3)*

^v Fa, tempera, egyenként 20 × 18 cm. — Predellatábla három töredéke. Mustrás aranyhátterük kopott; a ruhákon kiegészítések, karcolások. Közepesen jó állapotban. — Az Ipolyi-gyűjteményből.

A „Franciaország délkeleti határhelyei egyikéről” vásárolt képek — amelyeket a Keresztény Múzeumban 1954-től osztrák festő műveiként állítottak ki — származásuk, színezésük és a háttér mintái szerint valószínűleg spanyol művész alkotásai. — A szétfűrészelt predella ábrázoltjai nem feltétlenül apostolok; nincs glóriájuk. Kettejük mutató mozdulata esetleg arra vall, hogy prófétákat ábrázoló predellasorozat „tagjai”, akik közül a könyvet tartó és a szőrcsuhás eredetileg is egymás mellett, a tábla jobb szélén volt.

Uj Magyar Sion II. 1871, 372—373 (a táblák származásáról). — MMTop. I. 1948, 110 (avignoni festő, 1480 körül).

MAGYARORSZÁGI FESTŐ, XIV. század harmadik negyede

Szent püspök mellképe pástorbottal (54.1)

Al fresco, mészkőalapon, 18 × 24,5 cm. — Négykarélyos képmező töredéke. A glória rozettamustrás, benyomott díszítéssel. Színezése fakult. Közepesen jó állapotban. — Valószínűleg az Ipolyi-gyűjteményből.

146
IX

Rómer Flóris 1881. évi nagyváradi ásatásából, a székesegyház törmelékeiből származik. A találás körülményeinek leírása a freskótöredékek üvegfedeles dobozán: „Ezen valódi freskó-töredék egy egész képsorozat egyetlen maradványa. 1881-ben, a váradi vár egyik belső épületének lebontásakor az emeleti fal kövei közül Bunyitay Vincze szemeláttára került elő. Azon belső épületet Bethlen Gábor fejedelem rakatta, Sz. László lebontott székesegyházának köveiből.” — A képzőművészeti kincsekben bővelkedő, szárnyasoltárokkal gazdagon felszerelt nagyváradi (Oradea) székesegyház egyetlen fennmaradt festett emléke. Olasz iskolázottságú, feltehetően hazai mester munkája, aki az elpusztult nagyváradi székesegyházat a XIV. század harmadik negyedében falképekkel díszítette. Valamivel későbbre datálható, hasonló püspök-mellképet ábrázoló freskótöredék 1933-ban került elő, restaurálás közben, a budapesti belvárosi plébániatemplomban; ez a gótikus templom szentségházához tartozott (Horváth H., Budapest művészeti emlékei. Bp. 1938, színes tábla a 64. old. után).

VU 1882, 672 (Vaisz Ignác akadémiai előadásán Masolinónak tulajdonította). — Bunyitay V., A váradi püspökség története. Nagyvárad 1883—1884, III. 36—37, 165—166 (olasz mester a XIV. századból, Szt. Ágoston). — Gerevich T., A régi magyar művészet európai helyzete. Bp. 1924, 14. — Gerevich T., Ungarische Jahrbücher V. 1925, 155. — Gerevich T., PA 1928, 205 (Tomaso da Modena). — Lázár B., Magy. Műv. 1938, 382 (Miklós mesternek, a Kolozsvári-testvérek apjának műve). — Dercsényi D., Nagy Lajos kora. Bp. 1941, 132. — Dercsényi D., Építészet 1942, 120 (Niccolò di Tommaso). — Gerevich T., Szépművészet 1942, 212 (Tommaso da Modena). — Balogh J., Az erdélyi renaissance. Kolozsvár 1943, 21, 38, 350, 373. — MMTop. I. 1948, 13 (magyarországi — olasz?)

— festő, 1350 körül). — Radocsay D., A középkori Magyarország falképei. Bp. 1954, 41—42, 188 (1955-ig teljes irodalommal). — Mojzer M., V. 1958, 6.

A „BÁTI I. MESTER”, 1410 és 1420 között

- 147 *Két jelenet Alexandriai Szt. Katalin legendájából (54.2) — A jegyesét kereső királyleány tükörben nézi magát, A remete Madonna-képet ad a megtérő Szt. Katalinnak. Nagyméretű oltár bal szárnyának belső oldala, a külső oldalon Alexandriai Szt. Katalin és Szt. Borbála elmosódott, erősen megkopott álló alakja*

Fa, tempera, 88 × 132 cm. — A tábla alsó és felső része levágva. A jobb oldali kép háttérének mustrája későbbi, a bal oldali kép arany-háttere megújított. A széleken, a bal oldali kép oszlopain átfestések, Katalin koronáján, glóriáján és a köpenyeken kiegészítések. — 1916-ban, Csernoch prímás idejében került a Múzeumba a Hont megyei Bát (Bátovce) r. k. templomából.

Báton másodlagos elhelyezésben két, Szt. Borbálát, illetve Alexandriai Szt. Katalint ábrázoló későbbi szárnyképpel közös keretben antependiumként használták. A későbbi, 1480 körül készült szárnyképek egyúttal a korábbi oltárszárny hozzáférhetetlenné vált, azonos témájú hátoldali képeit is helyettesíthették. A bal oldali jelenet sima arany-háttérét a festett architektúra elválasztotta a hozzászerelt Borbála-kép mustrás arany-háttérétől, a jobb oldali jelenet arany-háttere viszont érintkezett a hozzászerelt Katalin-kép mustrás háttérével. Ezért itt a sima arany-háttér is mustradísszal egészítették ki. A jelenet újabb mustradíszítése megegyezik a garamszentbenedeki (Hronský Svätý Beňadik) Szent vér kápolna 1510-ben készült belső szárnyképeinek mustrájával (Keresztény Múzeum, 55.91—92. lt. sz.). A fentiek alapján feltételezhetjük, hogy a báti antependium összeállítása garamszentbenedeki mester közreműködésével 1510 körül történt. Lehetséges, hogy ezt megelőzően a Katalin-legendát ábrázoló oltárszárny Garamszentbenedeken állt. — A XV. század elején működő, olasz ikonográfiai ábrázolásokat követő, a hazai freskó- és miniatúraművészet hagyományait egyesítő „Báti I. mester” a korai nürnbergi festészettel áll közeli stílusrokonságban. A báti Katalin-oltárhoz hasonló szerkezetű szárnyasoltárt a nürnbergi cadolzburgi oltár mestere festett 1417 körül. Ez a mű ugyancsak töredékesen maradt fenn. Középképe Alexandriai Szt. Katalin eljegyzését (München, Alte Pinakothek), a hozzátartozó szárnyak belső oldalai félalakos női vértanúszűzeket, külső oldalai jeleneteket ábrázolnak Alexandriai Szt. Katalin legendájából (A. Stange, Deutsche Malerei der Gotik. IX. 1958, 15—16).

Henszlmann I., Utijegyzetek. AÉ XII. 1878, 248. — Divald K., Magyarország csúcsíves-kori szárnyasoltárai. II. Bp. 1911, 22—26 (az egykori báti antependium képei: 23—26. t.). — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 14. 3. — Gerevich T., VU 1916, 553. — Gerevich T., Ungarische Jahrbücher V. 1925, 155—156. — Gerevich T., PA 1928, 205—206. — L. Baldass, Städel-Jahrbuch VII—VIII. 132, 72. old., 53. kép. — Genthon I., RMF 1932, 23—26. old., 2. kép. — Hekler A., A magyar művészet története. Bp. 1934, 60. — —r. [Pigler], MM XI. 1935, 117 (a téma meghatározása, analógiák). — Hekler A., Ungarische Kunstgeschichte. Berlin 1937, 76. old., 104. kép. — Csánky M., A szepesi és sárosi tábla-

képfestészet 1460-ig. Bp. 1938, 5—6 (1450 és 1460 között, a XV. század eleji nürnbergi festészet hatása alatt, „a sokat emlegetett nürnbergi kapcsolatok első kimutatható jelentkezése”). — Guy de Tervarent, *Les énigmes de l’art du moyen âge*. Paris 1938, I. 9—12. old., I. t. (a megtérés legendájának leírásával). — MMTop. I. 1948, 3—14. old., 2. kép (1390 körül). — Radocsay D., KMT 1955, 46—47, 275—276. old., VI—VII. t. (1955-ig teljes irodalommal). — Entz G., *A Magyar Tudományos Akadémia Társadalmi-Történeti Tudományok Osztályának Közleményei VII.* 1956, 360. — Mojzer M., V. 1958, címkép és 5. old. — Lajta E., *Művt. Ért.* VIII. 1959, 170 (a csehországi litomericei Szt. Katalin-táblák a báti jelenelek pontos megfelelői érett reneszánsz megfogalmazásban). — Mucsi A., *Annales Strigonienses I.* Bp. 1960, 11—23. old., V—XIV. t. (a báti képek ikonográfiájával és analógiájával; az oltár megrendelője Kanizsai János királyi főkancellár lehet, aki 1384-től 1418-ig esztergomi érsek). — Dercsényi D., *Művt. Ért.* X. 1961, 243. — A. Stange, *Deutsche Maleirei der Gotik*. XI. München—Berlin 1961, 151—156 (a nürnbergi festészet, a langenzenni és a Deocarus-oltár hatása alatt; magyar vagy szláv festő műve, 1440—1450 körül).

MAGYAR (?) FESTŐ, 1447

Cholenperger Henrik epitáfiuma (Magdolna Szt. Lambert püspökkel és a donátorral) (54.15)
Fa, tempera, kerettel 126 × 101 cm, a kép 103 × 85 cm. — Fakult, helyenként lekoptatva, kisebb kiegészítésekkel. Közepesen jó állapotban. Felirata a képkeret alsó részén:

148
VIII

„Anno domini milesimo cccc^o quadragesimo septimo obyt hainricus cholnperger in vigilia sancti andree hic sepultus pie memorie.” A keret felső részén, a szent püspök feje felett: „s. lambrecht”. — Az Ipolyi-gyűjteményből. — Kiállítva a budapesti Múcsarnok 1930. évi Őszi kiállításán.

Uj Magyar Sion II. 1871, 372. — Ipolyi A., BvM 1898, 72. sz. — Gerevich T., PA 1928, 212. — O. Benesch, Belvedere VIII. 1929, 68. — Gerevich T., IpGy 1930, 87. — K. Oettinger, Zeitschrift für Kunstgeschichte VII. 1938, 261. — MMTop. I. 1948, 24. — Radocsay D., Szabad Művészet IX. 1955, 12. — Radocsay D., KMT 1955, 323. old., XXV. t. (ismeretlen helyről).

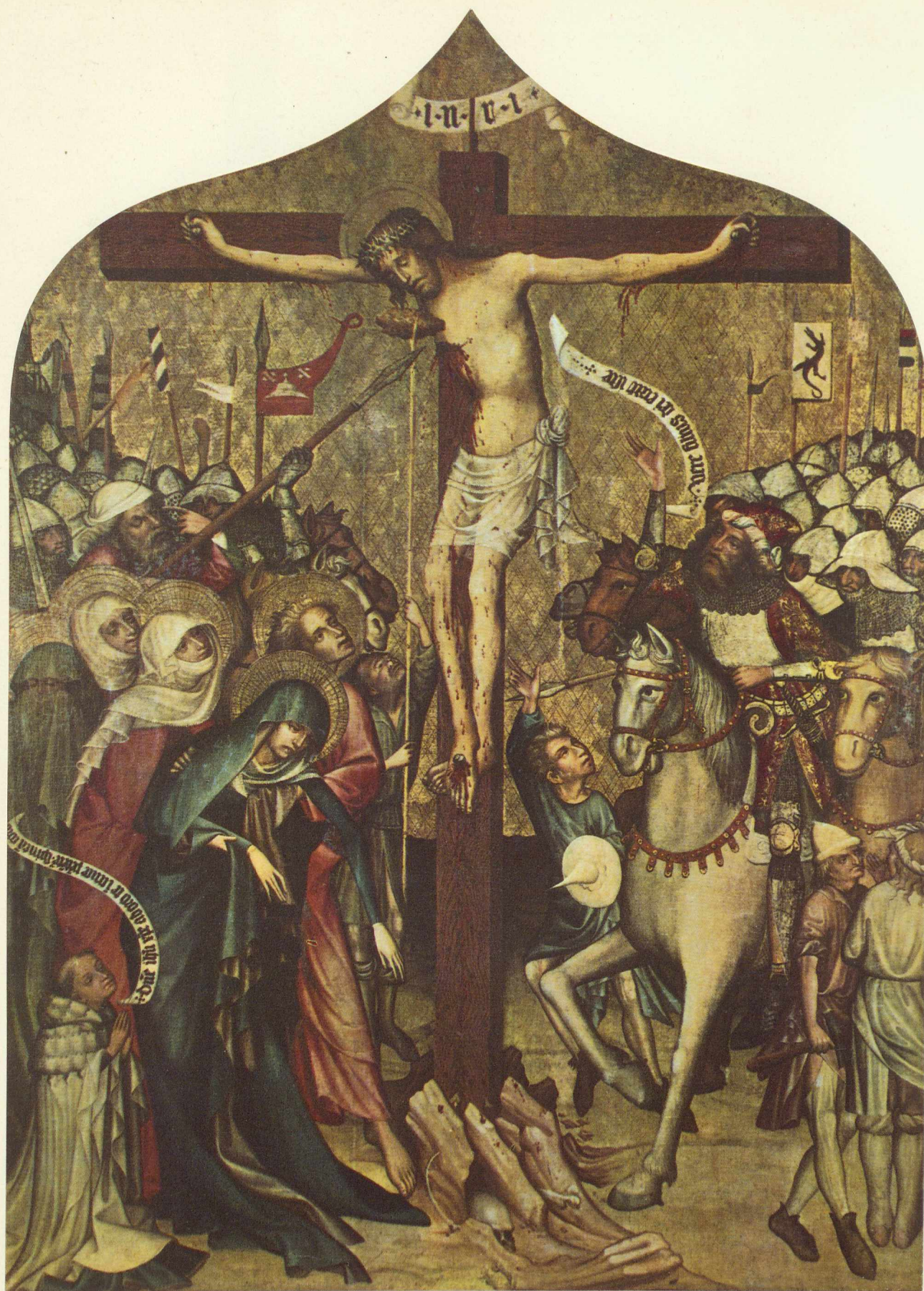
KOLOZSVÁRI TAMÁS, azaz Thomas de Coloswar, 1427

- 149 *A Kálvária (54.3)* 242 × 177 cm — *Kálvária-oltár középképe*
- 150 *Az Olajfák hegye (54.4)* 90 × 67 cm — *Belső szárnykép*
- 151 *Keresztvitel (54.5)* 87 × 68,5 cm — *Belső szárnykép*
- 152 *Feltámadás (54.6)* 87 × 68,5 cm — *Belső szárnykép*
- 153 *Mennybemenetel (54.7)* 90 × 71,5 cm — *Belső szárnykép*
- 154 *Szt. Miklós gabonacsodája (54.8)* 88,5 × 69 cm — *Külső szárnykép*
- 155 *Szt. Benedek és a húsvéti étel csodája (54.9)* 90 × 68,5 cm — *Külső szárnykép*
- 156 *Szt. Egyed és a szarvasünő csodája (54.10)* 89,5 × 69 cm — *Külső szárnykép*

Fa, tempera. — Kiegészítések a Kálvária-képen (pl. a kereszt tövében álló jobb oldali pribék félalakja) és az Olajfák hegye jelenetén (pl. Krisztus feje). A többi szárnyképen (repedéseknél) számos kisebb kiegészítés. Az oltár barokk átfestéseinek eltávolítása és a képek restaurálása 1933 és 1939 között történt. — Simor primás gyűjteményéből.

Kétszárnyú festett oltár maradványai. A szétfűrészelt szárnyak a felül számárhátívben záródó középképhez csatlakoztak. Az oltár kilencedik képe elveszett, feliratos predellája 1905-ben elégett. A szétfűrészelt képek új keretezésére valószínűleg a képtár megnyitásakor, 1875-ben került sor. Ekkor a táblák nagyrészét körülvágták. (A Szt. Miklós-legenda jelenetén az alsó mondatszalg is csonka.) A külső képek legendajelenetei a középső Kálvária-jelenettel szoros tartalmi összefüggésben állnak. Az önfeláldozó Szt. Egyed, vérző sebbel a jobb oldalán, Krisztus önkéntes keresztáldozatára, a húsvéti étel és a gabonaszaporítás csodája pedig a kenyér átváltoztatására, a miseáldozat csodájára utal. A szétfűrészelés nyomait egybevetve megállapítható, hogy a Szt. Miklós csodáját ábrázoló legendajelenet a jobb alsó „Feltámadás” hátoldala, a hiányzó külső tábla pedig a bal alsó „Keresztvitel” hátoldala volt és a Benedek-kép alatt foglalt helyet. A középkép és a külső szárnyképek ikonográfiai egybevetéséből arra következtethetünk, hogy a hiányzó külső kép ugyancsak a Benedek-legendából vette témáját, és Szt. Miklós gabonacsodájának párdarabjaként Szt. Benedek éhségtől fenyegetett szerzeteseinek s a lisztesodának történetét, vagy a „Keresztvitel” párhuzamaként a gyermek Jézust a vízen átvivő Szt. Kristófot ábrázolta. — Az 1905. évi képtári tűzben elégett az oltárhoz tartozó feliratos predella. Pontos rajzát és alábbi, miniszkulás szövegét Knauz Nándor 1890. évi monográfiája közölte: „Item istam Tabulam fecit fieri honorabilis vir dominus

Nicolaus de sancto benedicto, filius Petri dicti petws, Lector et Canonicus ecclesie Jauriensis, Cantorque Capelle Regie maiestatis per magistrum Thomam pictorem de Coloswar. Ad honorem sancte et individue trinitatis et virginis matris gloriose et sacti Egidi et omnium sactorum, ut ipsi intercedere dignentur pro anima eius et animabus parentum et consanguineorum et omnium benefactorum suorum in conspectu domini nostri ihu. xhi. Amen. Anno domini m. cccc° xx° VII°." A predella szövegéből ismerjük az oltár elkészülésének évszámát (1427), a művész (Tamás mester, kolozsvári festő), valamint a megrendelő (szentbenedeki Petüsfia Miklós, győri lektor és kanonok, a királyi kápolna kántora) nevét. Az utóbbi egy 1424-ben kelt oklevélből ismeretes (Házi J., Sopron szk. város története. I/2. Sopron 1923, 263). — A predella 1811-ben még a garamszentbenedeki konvent levéltárában függött. Első leírását Kovachich Márton 1810—12. évi kéziratot utinaplójában találjuk (Martini Kovachich Repertorium Expeditionis Litterariae. Széchényi Könyvtár. Fol. Lat. 139. 161. old., 87. lap, 4778. tétel). A képek 1870 körül a garamszentbenedeki (Hronský Svätý Benadik) apátsági templomból kerültek a Múze-

umba. — Tamás mester a XV. századi magyar festészet legjelentősebb alakja. Garamszentbenedeki oltárának latin nyelvű predellája a festő származási helyét (Kolozsvár — Cluj) magyaros formában nevezi meg (de Coloswar). Művének megrendelője, Petüsfia Miklós kanonok a budai királyi udvarral állt összeköttetésben. Tamás mester művészi egyéniségének kialakításában a XIV. századi francia művészetnek (narbonne-i paramentum) és a kortárs cseh festészetnek, főleg a Wittingau-i (Třeboň) és a Raigerni (Rajhrad) mesternek volt a legjelentősebb szerepe. Legendaábrázolásain olasz előképek hatása is érződik.

Kruchten J., Tudományos Gyűjtemény II. 1821, 124. — Maszlaghy F., Uj Magyar Sion VII. 1876, 116. — Ipolyi A., A besztercebányai egyházi műemlékek . . . Bp. 1878, 78. — Z., Uj Magyar Sion XVI. 1885, 523—524 (a Kálvária-kép leírása után: „Csak sejtem, hogy Pethös kanonok csináltatta Kolosvári Tamás által; majd kitűnik talán valaha”). — Knauz N., A Garan melletti szentbenedeki apátság. Bp. 1890, 52. old., 9. t. (a predella rajzával). — Maszlaghy F., II. 1891, 27—29, 34—35, 44. sz. (Gentile da Fabriano modo-

rában). — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 14. 3. — Gerevich T., VU 1916, 552—553. — Gerevich T., Kolozsvári Tamás, az első magyar képtáblafestő. Thomas von Kolozsvár (Klausenburg), der erste ungarische Tafelmaler. Kny. az Orsz. Magy. Régészeti Társulat Évkönyvéből. Bp. 1923 (az oltár rekonstrukciójával, teljes képanyaggal és analógiákkal). — Gerevich T., Ungarische Jahrbücher V. 1925, 166—167. old., II—X. t. — Gerevich T., PA 1928, 206—207. — O. Benesch, Wallraf-Richartz Jahrbuch I. Köln 1930, 94 (kapcsolat a Raigerni — Rajhrad — mester műveivel). — Genthon I., RMF 1932, 36—39 (kapcsolat a sziléziai graudenzi oltárral és a raudnitzzi „Mária halála”-val, a lovon ülő százados Zsigmond király és császár hiteles, egykorú portréja). — L. Baldass, Zeitschrift für Kunstgeschichte IV. 1935, 317—319. old., 14. kép (olasz és cseh hatások kereszteződése, a Raigerni mester döntő hatása). — Hoffmann E., AÉL. 1937, 20—21 (a donátor személyének pontos meghatározása, a magyaros névforma kiemelésével). — Hekler A., Ungarische Kunstgeschichte. Berlin 1937, 76—77. old., 105—106. kép (a mester stílusa az 1400 körül olasz hatás alatt felvirágzó burgundi festészettel rokon). — K. Oettinger, Zeitschrift für Kunstgeschichte VII. 1938, 262—263 (közvetlen kapcsolat a cseh festészettel). — K. Oettinger, Hans von Tübingen und seine Schule. Berlin 1938, 93 (a Raigerni mester hatása). — M. Walicki, Malarstwo Polskie XV. wieku. Warszawa 1938, 51—52, 108 (Kolozsvári Tamás a bambergi oltár mesterének műhelyében tanult; Lorenzo Monaco és Altichiero hatása). — Horváth E., Il rinascimento in Ungheria. Studi e Documenti Italo-Ungheresi della R. Accademia di Roma. Annuario III. Roma 1939, 123—124. old., 61. kép. — A. Matejcek, Gotische Malerei in Böhmen. Prag 1939, 143, 166, 175 (raigerni hatás). — V. Wagner, Vznik a vývin gotického umenia na Slovensku. Pamiatky a Muzeá III. 1954, 109 (cseh—dél-morva kapcsolatok). — A. Matejcek—L. Pesina, Gotische Malerei in Böhmen. Prag 1955, utószó (a Raigerni mester és a Jakobs-altar festője közötti fejlődési fokon; morva műhelyből származik). — Radocsay D., KMT 1955, 16, 32, 38, 42, 49, 50—59, 65, 71, 115, 136, 307—310. old., IX—XIX. t. (1955-ig teljes irodalommal). — Mojzer M., V. 1958, 5. — V. Vataşianu, Istoria artei feudale în țările române. Bucureşti 1959, 427—429, 388—393 (segéd közreműködését is feltételezi; főleg a nyugat-német művészet hatása alatt álló mester, burgundiai iskolázottságú segéd). — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 94 (1875 előtti szerzemény). — A. Stange, Deutsche Malerei der Gotik. XI. München—Berlin 1961, 159—161. old., 321—323. t. (illuminált francia és cseh — Vencel — kéziratok hatása; a festő legtöbbet a cseh művészettől tanult, mint a Raigerni mester kortársa; fiataalkori műve a raudnitzzi — Roudnice — oltár).

MAGYAR FESTŐ, 1440 körül

Szt. Pál (54.14) — Oltárszárny belső oldala, a csillagos háttérű külső oldalon: Három alvó apostol

157
VIII

Fa, tempera, 81,5 × 39,5 cm. — Elég jó állapotban. — Az Ipolyi-gyűjteményből. — Kiállítva a budapesti Múcsarnok 1930. évi Őszi kiállításán, 14. sz.

Ipolyi A., BvM 1898, 140. sz. — Gerevich T., IpGy 1930, 86—87, képe: 98. old. (szepesi mester). — Genthon I., RMF 1932, 46. old., 26. kép (a külső kép egy „Olajfák hegye” kom-

pozíció részlete; a fejtípusok a salzburgi D. Pfenning nagyszabású, robusztus stílusára emlékeztetnek). — MMTop. I. 1948, 24. old., 11—12. kép (a festő a salzburgi Konrad Laibhoz áll közel, talán magyar, 1445 körül). — Radocsay D., KMT 1955, 78 (osztrák hatás alatt). — A. Stange, Deutsche Malerei der Gotik. XI. München—Berlin 1961, 156 (bajor hatás alatt, 1430—1440 körül).

CSEGÖLDI FESTŐ, 1450 körül

158
VIII

Mária és Erzsébet találkozása (54.16) — Az alakok ruháján magzatábrázolások (a dicsfényben ülő kis Jézus előtt a kis Keresztelő Szt. János térdel)

Fa, tempera, 86 × 72 cm. — A rongált állapotban levő mustrás arany-háttér átfestve. — A Szatmár megyei Csegöld gör. kat. templomából Csernoch primás idejében került a Múzeumba.

Lepold A.—Homor I., EK 1924, 96. — Gerevich T., PA 1928, 212. — Péter A., A magyar művészet története. I. Bp. 1930, 118. — Genthon I., RMF 1932, 47. — Gerevich T., A magyar művészet szelleme. Mi a magyar? Szerk. Szekfű Gy. Bp. 1939, 443. — MMTop. I. 1948, 24. old., 13. kép. — Radocsay D., Szabad Művészet IX. 1955, 12. — Radocsay D., KMT 1955, 49—50, 62, 284, 486. old., XXIV. t.

Az „ARANYOSMARÓTI II. MESTER”, 1460 körül

159
VIII
160
VIII

A királyok imádása (54.22)

A tizenkét éves Jézus a templomban (54.23)

Fa, tempera, 107 × 59 cm. — Kisebb hiányokkal és pótlásokkal, a repedések mentén kiegészítve. Eléggé jó állapotban. — A Bars megyei aranyosmaróti (Zlaté Moravce) r. k. templomból Csernoch primás idejében, 1911 és 1916 között kerültek a Múzeumba; 1911 előtt a plébánia szobájában függtek.

Szétfűrészelt oltárszárny belső és külső oldala. Mindkettő rokokó keretben. — A XV. század harmadik negyedében működő „Aranyosmaróti II. mester” művészete a tirolai festészethez áll közel. Markáns arctípusai Jakob Sunter képeire emlékeztetnek.

Divald K., Magyarország csúcsíveskori szárnyasoltárai. II. Bp. 1911, 41. old., 43. kép. — Divald K., Múzeumi és Könyvtári Értesítő 1911, 162. — Gerevich T., VU 1916, 553. — Genthon I., RMF 1932, 50. old., 33. kép. — V. Wagner, Gotické tabul'ové maliarstvo na Slovensku. Turčiansky Svätý Martin 1942, 19 (a németlipcsei — Partizánská Lupča — főoltár festőjétől, 1460 körül). — MMTop. I. 1948, 26. old., 18—19. kép. — Radocsay D., KMT 1955, 63, 114, 257. old., XXVI. t. (1955-ig teljes irodalommal).

MAGYAR FESTŐ, 1470 körül

161
IX

Predella nyolc apostollal (54.19) — Szt. Tamás, id. Jakab, ifj. Jakab, Pál, András, Simon, Júdás Taddeus és Bertalan félalakja

Fa, tempera, 44 × 168 cm. — Közepesen jó állapotban. Főleg a szemek vonalában húzódó egykori repedés mentén kisebb kiegészítésekkel. — Az Ipolyi-gyűjteményből.

Ipolyi A., BvM 1898, 108. sz. — MMTop. I. 1948, 28. — Radocsay D., KMT 1955, 324 (ismeretlen helyről).

Az „ARANYOSMARÓTI I. MESTER”, 1450 körül

- 162 *Keresztelő Szt. János lefejezése (55.20) — Oltárszárny belső oldala, a külső oldalon: Bemutatás a templomban*

Fa, tempera, 95 × 61,5 cm. — Jó állapotban.

163
VIII

Id. Szt. Jakab lefejezése (55.21) — Oltárszárny belső oldala, a külső oldalon: Mária halála
Fa, tempera, 93 × 60 cm. — Jó állapotban. — Az oltárszárnyak a Bars megyei aranyosmaróti (Zlaté Moravce) r. k. templomból Csernoch primás idejében, 1911 és 1916 között kerültek a Múzeumba; 1911 előtt a képek a plébánia szobájában függtek.

Az „Aranyosmaróti I. mester” Hans Multscher irányzatának magyarországi képviselője. Művészetének közvetlen stílusforrása Sziléziában, az 1447-ben készült boroszlói Szt. Borbála-oltár műhelyében keresendő. Alakjai a bártfai (Bardejov) Szt. Borbála-oltár szereplőivel is rokonságban állnak.

Divald K., Magyarország csúcsíveskori szárnyasoltárai. II. Bp. 1911, 540. old., 44—45. kép. — Divald K., Múzeumi és Könyvtári Értesítő V. 1911, 162. — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 14. 4. — Gerevich T., VU 1916, 553. — Gerevich T., PA 1928, 212—213. — Genthon I., RMF 1932, 48—49. old., 31—32. kép (a Konrad Witz-periódus magyar képviselője). — Csánky M., A szepesi és sárosi táblaképfestészet 1460-ig. Bp. 1938, 37. — MMTop. I. 1948, 24—25. old., 14—15. kép. — Radocsay D., KMT 1955, 96, 257—258. old., XLIX. t. (1955-ig teljes irodalommal). — Mojzer M., V. 1958, 5.

MAGYAR FESTŐ, 1480 körül

164
IX

A királyok imádása (55.38) — Közös keretben levő két táblán: Térdelő öreg király a Madonna előtt; A második király és az ifjú szerezsenkirály (Mindkét táblán lenn a bal sarokban egy madár)

Fa, tempera, egyenként 72,5 × 30 cm. — A széleknél kissé körülvágva, egyébként jó állapotban. — Az Ipolyi-gyűjteményből. — Kiállítva a budapesti Múcsarnok 1930. évi Őszi kiállításán, 5. sz.

A bányavárosi iskolához tartozó festő a „Jánosréti mester” köréhez kapcsolódik.

Uj Magyar Sion II. 1871, 372. — Gerevich T., A régi magyar festészet európai helyzete. Bp. 1924, 24. — MMTop. I. 1948, 28. old., 23. kép. — Radocsay D., KMT 1955, 106, 325 (ismeretlen helyről).

MAGYAR FESTŐ, 1470 körül

- 165 *Szt. Fülöp, Szt. Tamás és Szt. Máté (55.34)*

- 166 *Ifj. Szt. Jakab, Szt. Júdás Taddeus és Szt. Bertalan (55.35)*

Fa, tempera, egyenként 73 × 59,5 cm.

Szétfűrészelt szárnyasoltár belső képei.

167 *Az apostolok búcsúja (55.36)*

168 *Mettercia és Szt. Magdolna (55.37)*

Fa, tempera, egyenként $69 \times 59,5$ cm. — Restaurálva 1931-ben. Közepesen jó állapotban. — Ismeretlen származásúak.

Szétfűrészelt szárnyasoltár külső képei. — Rácsozás előtt az egyik kép hátán a Kapeller-család egy tagjának neve volt olvasható. E tény a képek sárosi származására enged következtetni. Stílusuk szerint inkább a tiroli művészethez tartoznak.

MMTop. I. 1948, 28 (bártfai? festő, 1470 körül; stílusuk szerint a képek a tiroli művészet-hez tartoznak). — Radocsay D., KMT 1955, 324 (ismeretlen helyről). — Végh J., Művt. Ért. VIII. 1959, 148—149. old., 8. kép (a Szt. Erzsébet-ábrázolás meghatározása).

A „JÁNOSRÉTI MESTER”, 1465 és 1470 között

¹⁶⁹
VIII *A Kálvária (55.24)* $157 \times 112,5$ cm — *Középkép*

170 *Vir dolorum (55.25)* 46×97 cm — *Predella*

171 *Keresztvitel (55.26)* — *Belső szárnykép*

172 *Krisztus sírbatétele (55.27)* — *Belső szárnykép*

173 *Feltámadás (55.28)* — *Belső szárnykép*

174 *Noli me tangere (55.29)* — *Belső szárnykép*

175 *Krisztus az Olajfák hegyén (55.30)* — *Külső szárnykép*

176 *Krisztus elfogatása (55.31)* — *Külső szárnykép*

177 *Krisztus ostromozása (55.32)* — *Külső szárnykép*

178 *Krisztus Pilátus előtt (55.33)* — *Külső szárnykép*

Fa, tempera, a szárnyképek egyenként 75×55 cm. — Eléggé jó állapotban. Helyenként, főleg a repedések mentén kiegészítésekkel. A szárnyképek letisztításakor az ostromozás-jelenet alsó részén meghagyták az újabb átfestést. — A szétszedett oltártáblák 1875 előtt a garamszentbenedeki (Hronsky Svätý Beňadik) apátsági templomból kerültek a Múzeumba, Simor primás gyűjtéséből.

Festett szárnyasoltár — Kálvária-oltár — szétfűrészelt maradványai. A kétoldalas szárnyképek szétfűrészelésére már korábban, az új keretezésre valószínűleg a képtár megnyitásakor, 1875-ben került sor. — A „Jánosréti mester” a 70-es években virágzó bányavárosi iskola vezető egyénisége volt, elnevezését a budapesti Szépművészeti Múzeumban álló főművéről, a jánosréti (Lúcky pri Kremnici) főoltárról nyerte. Népes műhely élén működött; legkorábbi ismert művének, a garamszentbenedeki Kálvária-oltárnak szárnyképeit tanítványaival festette. A középső Kálvária-kép és a predella „Vir dolorum” képe feltétlenül sajátkezű műve. Határozottan megfogalmazott, zárt körvonalú, megnyújtott alakjai szobrászatban is jártas művészegyeniségre vallanak.

Maszlaghy F., Uj Magyar Sion VII. 1876, 32. — -ó, Magyar Korona III. 1879, 19. sz. — Z., Uj Magyar Sion XVI. 1885, 524. — Maszlaghy F., II. 1891, 31—32. sz. (Zeitbloom). —

Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 14. — Gerevich T., VU 1916, 553. — Gerevich T., Kolozsvári Tamás, az első magyar képtáblafestő. Bp. 1923, 32. — Gerevich T., A régi magyar művészet európai helyzete. Bp. 1924, 12—13, 23. — Genthon I., Magyar művészek Ausztriában a Mohácsi vészig. Bp. 1927, 57—58. — Gerevich T., PA 1928, 210. — Fenyő I.—Genthon I., Magy. Műv. IV. 1928, 75. — Péter A., A magyar művészet története. Bp. 1930, I. 116. — Genthon I., RMF 1932, 54—56. old., 38. kép (stílusa a kölni művészetéhez kapcsolódik; a Meister des Marienlebens müncheni képének — „Mária templomba-menetele” — hatása a Kálvária Mária-alakján). — Péter A., Magy. Műv. VIII. 1932, 320. — Csánky M., Magy. Műv. XIII. 1937, 58 (kapcsolat a lőcsei Vir dolorum oltárral). — Horváth E., Il rinascimento in Ungheria. Annuario III. 1939, 102. — MMTop. I. 1948, 26—28. old., 20—22. kép. — Radocsay D., Szabad Művészet IX. 1955, 11. — Czobor Á., V. 1955, 5—6. — Radocsay D., KMT 1955, 104—105, 310—311. old., LXXIII—LXXV. t. (1955-ig teljes irodalommal). — Mojzer M., V. 1958, 5—6. — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. Bp. 1960, 93—94 (a Múzeum 1875 előtti szerzeménye). — A. Stange, Deutsche Malerei der Gotik. XI. München—Berlin 1961, 156 (az alakok talán a német rottweili csoporttal vethetők össze).

MAGYAR FESTŐ, 1480 körül

A királyok vonulása (55.39)

179

A királyok vonulása (55.40)

180

Fa, tempera, egyenként 73 × 30 cm. — Jó állapotban. — Az Ipolyi-gyűjteményből. A festő valószínűleg a „Jánosréti mester” köréhez kapcsolódó 55.38. lt. sz. táblakép bányavárosi mesterével azonos.

Ipolyi A., BvM 1898, 127—128. sz. — Gerevich T., A régi magyar művészet európai helyzete. Bp. 1924, 24. — MMTop. I. 1948, 29. — Radocsay D., Szabad Művészet IX. 1955, 12. — Radocsay D., KMT 1955, 106, 325 (ismeretlen helyről).

A „JAKABFALVI MESTER”, 1480 körül

181
X Oltárszárny, kívül-belül két-két legendajelenettel id. Szt. Jakab apostol legendájából (55.41)
— Belső oldal: 1. A zarándok és fia egy fogadóba érkezik, éjjel a fogadós aranyserleget rejt a fiú tarsolyába. 2. A fiút tolvajként elfogják és bíró elé vezetik. Külső oldal: 1. A kakascsoda. A zarándok bizonyítja, hogy ártatlanul felakasztott fia él. 2. A fiút levágják a kötélről

182
X Oltárszárny, kívül-belül két-két legendajelenettel id. Szt. Jakab apostol legendájából (55.42)
— Belső oldal: 1. A vesztőhelyre menő Szt. Jakab meggyógyít egy bénát, Josiás megtérése. 2. Szt. Jakab és a megkeresztelt Josiás lefejezése. Külső oldal: 1. Lupa királyné és Szt. Jakab holtteste az ökrösszekéren. 2. A tanítványok Szt. Jakab ravatalánál

Fa, tempera, egyenként $75,5 \times 67$ cm. — Közepesen jó állapotban. A belső képeken az arany-háttér megújítva. A Szt. Jakab kivégzését ábrázoló belső képeken a köpenyek jórészt átfestve. — A két szárnykép a Zólyom megyei Szentjakabfalva (Svätý Jakub) r. k. templomból származik. — Kiállítva a budapesti Műcsarnok 1930. évi Őszi kiállításán, 25, 30. sz.

Az oltár Ipolyi Arnold leírásából ismert. A képek egy ideig a besztercebányai (Banská Bystrica) plébániatemplomban voltak. A Szt. Jakabot ábrázoló középkep elveszett. — A festő a bányavárosi iskola jelentős művészegyenisége volt, aki szoros kapcsolatban állt a „Jánosréti mester”-rel és a lőcsei (Levoča) Vir dolorum oltár mesterével.

Ipolyi A., Századok VIII. 1874, 684. — Ipolyi A., Schematismus historicus diocesis Neosoliensis. Besztercebánya 1876, 135. — Ipolyi A., A besztercebányai egyházi műemlékek története és helyreállítása. Bp. 1878, 151. — Divald K., Zólyom vármegye csúcsíveskori szárnyasoltárai. Bp. 1909, 125—126. — Divald K., Magyarország csúcsíveskori szárnyasoltárai. II. Bp. 1911, 9. — Gerevich T., PA 1928, 210. — Gerevich T., IpGy 1930, 87—89. old., képek: 93. old. — Péter A., A magyar művészet története. I. Bp. 1930, 116. — Genthon I., RMF 1932, 58—59. old., 41. kép. — Csánky D., Magy. Műv. XIII. 1937, 346. — Horváth E., Il rinascimento in Ungheria. Roma 1939, 52. — Horváth H., Ungarische Jahrbücher XX. Berlin—Leipzig 1940, 199. — MMTop. I. 1948, 29—30. old., 24—25. kép. — Sz. Lajta E., Művt. Ért. II. 1953, 160—161 (az oltár ikonográfiája). — Radocsay D., KMT 1955, 109, 432—433. old., XC. t. (1955-ig teljes irodalommal).

A „TUROCBÉLAI MESTER”, másként „Báti II. mester”, 1480 körül

183 Szt. Borbála (55.44)

184 Szt. Katalin (55.45)

Oltárszárny belső oldalai, a külső oldalon az Angyali üdvözet Máriaja, illetve az Angyali üdvözet angyala

Fa, tempera, egyenként $81 \times 29,5$ cm. — A táblák körülévágva, és fenn erősebben megcsonkítva, különben jó állapotban. — A Hont megyei Bát (Bátovce) r. k. templomból 1916. évi szerzemény.

Báton másodlagos elhelyezésben, az Alexandriai Szt. Katalin megtérését ábrázoló két legendajelenettel (54.2. lt. sz.) közös keretbe foglalva, antependiumként használták

képeinket. — A „Jánosréti mester” köréhez tartozó „Turócbélai mester” művei. A festő készítette a budapesti Szépművészeti Múzeum két turócbélai (Belá) oltárszárnyát is. Henszlmann I., AÉ 1878, 248. — Divald K., Magyarország csúcsíveskori szárnyasoltárai. II. Bp. 1911, 23—25 (az egykori báti antependium képei: 23—26. t.). — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 14. — Gerevich T., VU 1916, 553. — Gerevich T., PA 1928, 212. — Genthon I., RMF 1932, 61. — MMTop. I. 1948, 31. old., 26. kép. — Radocsay D., KMT 1955, 276—277. old., LXXXII. t. (1955-ig teljes irodalommal). — Mucsi A., Annales Strigonienses I. Bp. 1960, 11—12.

BÁNYAVÁROSI FESTŐ, 1480 körül

Szt. Benedek (55.46)

185

Fa, tempera, 84 × 44 cm. — Rossz állapotban. Hiányos, több helyen rosszul kiegészítve. Ék alakú felső záródása újabbkori csonkítás. — A garamszentbenedeki (Hronský Svätý Beňadik) apátsági templomból.

Talán önálló függőkép volt. A festő a „Jánosréti mester” köréhez tartozik.

Haiczl K., A garamszentbenedeki apátság története. Bp. 1913, 144. — Gerevich T., PA 1928, 210—212. — Genthon I., RMF 1932, 60. — MMTop. I. 1948, 32. old., 27. kép. — Radocsay D., KMT 1955, 105, 311.

MAGYAR FESTŐ, 1470 és 1480 között

Szt. Miklós megakadályozza három ifjú kivégzését (55.85)

186

Szt. Miklós és a szegény nemes három leánya (55.86)

IX
187

Krisztus az Olajfák hegyén (55.87)

188

Keresztvitel (55.88)

189

Fa, tempera, egyenként 82 × 51,5 cm. — Kopott, hiányos, sérült, helyenként átfestett állapotban. A két külső passióképen a festék táskásodott, pereg. — A műkereskedelemből vétel útján kerültek a Múzeumba.

MMTop. I. 1948, 42 (magyar festő, 1500 körül). — Radocsay D., KMT 1955, 325.

MAGYAR FESTŐ, 1480 körül

Az apostolok búcsúja (55.43) — Töredék. Két glóriás apostol mellképe, mögöttük egy donátor (?) feje

190
IX

Fa, tempera, 33 × 33 cm. — Jó állapotban. — Valószínűleg az Ipolyi-gyűjteményből. MMTop. I. 1948, 29 (az emauszi tanítványok és donátor). — Radocsay D., KMT 1955, 326 (ua.).

A „SZMRECSÁNYI FŐOLTÁR MESTERE”, 1480 körül

Mária-oltár (55.47) — Két szárnyán négy jelenet Mária életéből: Mária és Erzsébet találkozása, Angyali üdvözlés, Jézus születése, Háromkirályok. A külső oldalakon négy, barokk festésű passiójelenet a XVIII. századból: Krisztus az Olajfák hegyén, Keresztvivő Krisztus, Vir dolorum, Krisztus a kereszten. Predelláján: Veronika kendője két angyallal

191
X

Fa, tempera, egyenként 88×57 cm, a predella $44,6 \times 198$ cm. — A képeken a festékréteg táskásodó, felpattogzott, különösen az Angyali üdvözet jelenetén. Kisebb hiányok. Restaurálva 1933-ban.

— A Szepes megyei Felka (Velká) templomából 1913 után került a Múzeumba. Szamárhátíves, mérműves szekrényében a Madonna, négy kisebb fülkében balról Szt. Katalin és Szt. Borbála, jobbról Szt. Dorottya és Szt. Margit szobra áll. — Ugyanettől a mestertől való a méretben, ábrázolásaiban és szerkezetében hasonló, 1483-as évszámot viselő nagyszalóki (Vel'ky Slavkov) Mária-oltár a budapesti Szépművészeti Múzeumban. A festő a Szepesség legtermékenyebb mestere, névadó műve a, Liptó megyei Szmrecsány (Smrecany) templomának főoltára.

Radocsay D., KMT 1955, 129, 302. old., CXXIV. t. (1955-ig teljes irodalommal).

- 192 *Malompataki triptichon (55.48)* — Középső kép: *Háromkirályok*, hátlapján: *Szt. Lőrinc*. Bal szárny: *Alexandriai Szt. Katalin*, jobb szárny: *Szt. Borbála*. Fa, tempera, egyenként 75×42 cm, a jobb szárny 75×23 cm. — Jó állapotban. — 1938. évi vétel.

A malompataki (Milbach) r. k. templom Mária-oltárának képeiből utólag összeállítva.

- 193 *Jézus születése (55.49)* — Oltárszárny belső oldala, a külső oldalon: *Vir dolorum*. Fa, tempera, 74×43 cm. — Közepesen jó állapotban. — 1938. évi vétel. Szárnykép a malompataki r. k. templom Mária-oltáráról.

Radocsay D., KMT 1955, 129, 385—386 (1955-ig teljes irodalommal).

B E MESTER, 1494

Az Apostolok és segítőszentek oltára bélétképei — Zenélő angyal orgonával (55.61) 194

Zenélő angyal hegedűvel (55.62) 195

Zenélő angyal lanttal (55.63) 196

Zenélő angyal hárfával (55.64) 197

Fa, tempera, egyenként 100 × 36,5 cm.

Hét apostol (55.65) — Középen Péter, Andrással és Pállal, balról id. Jakab és Bertalan, jobbról Tamás és János (lenn, Bertalan lábánál, B E monogram, János lábánál 1494-es évszám). Külső oldalon: Krisztus az Olajfák hegyén 198 IX

Hét segítőszent (55.66) — Középen István vértanú, balról Erasmus, Sebestyén és Lőrinc, jobbról Márton, Kristóf és György. Külső oldalon: Keresztvitel 199 IX

Hét segítőszent (55.67) — Középen Miklós, balról Dénes és Vid, jobbról Magnus és Lénárd. Háttérben balról és jobbról egy-egy attributum nélküli férfi segítőszent. Külső oldalon: Krisztus Pilátus előtt 200

Fa, tempera, egyenként 100 × 93 cm.

— Erősen rongáltak. A repedések mentén a nagyobb hiányok kiegészítve. — A Szatmár megyei Csegöld gör. kat. templomából.

Az utóbbi képek ugyanazon oltár szárnyai. A hiányzó negyedik szárnykép az apostolok második csoportját ábrázolta, hátoldalán passiójelenettel. — A festő a „Jánosréti mester” köréhez kapcsolódó bányavárosi iskolához tartozik.

Lepold A.—Homor I., EK 1924, 96.

— Fenyő I.—Genthon I., Magy. Műv.

IV. 1928, 91. — Gerevich T., PA

1928, 208—210 (a három zenélő angyal

196

képe: L'arte antica ungherese. Ungheria 1929, 19. old., XIV. t.). — Hoffmann E., A Műgyűjtő V. 1931, 165. — Rónay M., A Műgyűjtő V. 1931, 3—4. — Genthon I., RMF 1932, 59—60. old., 42. kép. — Genthon I., Középkori magyar festészet. Bp. 1948, 8. old., 15. kép. — MMTop. I. 1948, 38—39. old., 38—41. kép. — Radocsay D., KMT 1955, 107—108, 285—286. old., LXXXIII, LXXXV. t. (1955-ig teljes irodalommal).

Az „APOSTOLVÉRTANÚSÁGOK MESTERE”, 1490 körül

- 201 *Felix, Regula és Exuperantius legendájának jelenetei: Elindulás Agaunumból (55.51)*
 XI 79 × 50,5 cm
- 202 *Elfogatás (55.52)* 74 × 42 cm
- 203 *Olajbafőzés (55.53)* 74,5 × 42 cm
- 204 *Kérékbtörés (55.54)* 72,5 × 50,5 cm
- XI
- 205 *Lefejezés (55.55)* 79 × 50,5 cm
- 206 *Az angyal és a szarvas megmutatja a vértanúk sírját (55.56)* 74,5 × 42 cm
- XI
- 207 *A vértanúk sírjának feltárása (55.57)* 79 × 50,5 cm

Fa, tempera. — Az „Elindulás Agaunumból” helyenként lekoptatva, az „Elfogatás” és az „Olajbafőzés” teljesen átfestve, egyébként jó állapotban. A „Kérékbtörés” és a „Lefejezés” jó állapotban, az utolsó két képen kisebb átfestések. — A képek — kettő kivételével — Ipolyi Arnold gyűjtéséből kerültek a Múzeumba. Az átfestett „Elfogatás” és „Olajbafőzés” gróf Zichy Edmund bécsi vásárlásából 1901-ben a család birtokába, majd a főváros Zichy-múzeumába, 1936-ban pedig a Szépművészeti Múzeumba jutott. Innen csere útján kerültek a Keresztény Múzeumba 1937-ben. — Kiállítva a budapesti Műcsarnok 1930. évi Őszi kiállításán, 33—36, 41. sz.

A képek, a hiányzó nyolcadik táblával együtt, egy Kassa (Košice) környéki templom szárnyasoltárának külső képsorozatát alkották. A nyolcadik tábla, amelyen a képsorozat hatodik jelenete volt — „Szt. Felix, Regula és Exuperantius levágott fejüket sírhelyük-höz viszik” —, 1937-ben a bécsi képtárba került (Österreichische Galerie, 1889. sz.). Radocsay szerint ugyanezen oltár belső képei voltak a Keresztény Múzeum párosával álló férfiszenteket ábrázoló táblái (55.68—55.70. lt. sz.). — A képek mestere a Bécsúj-helyről származó, apostolok vértanúságát ábrázoló képsorozatról nyerte elnevezését. A sorozat öt képe a budapesti Szépművészeti Múzeumban, egy magángyűjteményben, kettő Pozsonyban (Bratislava) és kettő a frankfurti Städelsches Kunstinstitutban van. A mester további munkái a bécsújhelyi templom próféta-mellképei és a prágai Národní Galerie Szt. Borbála lefejezését ábrázoló képe. Stílusát tekintve az 1477-ben készült bécsújhelyi Winkler-epitáfium mesteréhez áll legközelebb, akit Genthon Mikó Jánossal azonosított. Művészete szorosan kapcsolódott a bécsi Schottenstift mesterhez is. — A kefa-loforosz (= levágott fejüket vivő) svájci vértanúszenetek — Felix, Regula és Exuperantius — Zürich városának védőszentjei. Az esztergomi képsorozat legendájuknak egyetlen ismert táblakép-ábrázolása.

[Fraknoi V.], Uj Magyar Sion II. 1871, 373 (az Ipolyi-gyűjteményben őrzött öt kép Kassa vidékéről származik). — Ipolyi A., BvM 1898, 77. — Gerevich T., Arégi magyar művészet

európai helyzete. Bp. 1924, 24. old., V. t. — O. Benesch, *Belvedere VIII.* 1929, 69 (a képek a bécsújhelyi próféta-táblák és a Florian Winkler-epitáfium mesterétől). — O. Benesch, *Wiener Jahrbuch für Kunstgeschichte VII.* 1930, 186. — Genthon I., *RMF* 1932, 86—87. old., 67—68. kép („Apostolvértanúságok mestere”, aki a Winkler-epitáfium festőjével, a bécsújhelyi Mikó Jánossal azonos). — Gerevich T., *A lengyel és a magyar művészet kapcsolatai. Magyarország és Lengyelország.* Szerk. Huszár K. Bp.—Warszawa 1936, 121 (a mester Lengyelországban és Bécsben is dolgozott, stílusa a kassai főoltár első

mesterének művészetéhez vezethető vissza). — Csánky D., Az O. M. Szépművészeti Múzeum Évkönyvei VII. 1937, 172—173 (a sorozat két táblájának átvétele a fővárosi Zichy-gyűjteményből, az öt esztergomi képpel való együvértartozásukat Gerevich Tibor ismerte fel). — Guy de Tervarent, Les énigmes de l'art du moyen âge. I. Paris 1938, 15—16. old., IV—VI. t. (a legendatéma meghatározása, leírása és ikonográfiája). — MMTop. I. 1948, 36—38. old., 32—36. kép. — U. Thieme—F. Becker, Lexikon XXXVII. Leipzig 1950. 92 (K. Oettinger a sorozatból öt esztergomi táblát „Szt. Vid, Crescentia és Modestus legendája” címen említ Meister des Epitaphs des Florian Winkler művei között, a bécsújhelyi apostolvértanúság-jelenetekkel együtt felsorolva). — Radocsay D., KMT 1955, 116—117, 351. old., CVI—CIX. t. (1955-ig teljes irodalommal; a mester közvetítő szerepe az osztrák és a kassai művészet között). — A. Stange, Deutsche Malerei der Gotik. XI. München—Berlin 1961, 51. old., 107. kép.

SÁROSI FESTŐ, 1490 körül

208 *Alexandriai Szt. Katalin disputája a tudósokkal (55.85)*

209 *A megtérített tudósokat elégetik a máglyán (55.84)*

Fa, tempera, egyenként 66 × 53,5 cm. — Jó állapotban. — Az Ipolyi-gyűjteményből. A festő a bányavárosi iskolához tartozik. A képek Sáros és Szepes megye határterületéről származnak. A második kép hátoldalán az Angyali üdvözet angyala (erősen átfestve). Uj Magyar Sion II. 1871, 373. — Gerevich T., PA 1928, 212. — O. M. Képzőművészeti Társulat Évkönyve. Bp. 1930, 89. — MMTop. I. 1948, 38. — Radocsay D., KMT 1955, 328.

TELKIBÁNYAI MESTER, 1480 körül

210 *Öt sebből vérző Krisztus angyallal (55.58)*

211 *A Kálvária (55.59)*

Fa, tempera, egyenként 37,5 × 29 cm. — Restaurálva 1933-ban. Jó állapotban. — 1933-ban vétel útján kerültek a Múzeumba, állítólag az Abaúj megyei Telkibánya templomából. Talán diptichont alkotott a két kép.

Jajczay J., Az eucharistia a művészetben. Tükör VI. 1938, 330. — Jajczay J., A művészet hódolata az eucharistia előtt. Bp. 1938, 96. kép. — MMTop. I. 1948, 35. old., 30. kép. — Radocsay D., KMT 1955, 455. old., CXXII. t.

TÓTLAKI MESTER, 1490 körül

212 *Három vértanúsági jelenet (55.50) — Közös keretben: Vértanúk megkövezése, Vértanúk lenyilazása, Vértanúk lemészárlása*

Fa, tempera, egyenként 44 × 35,5 cm. — Jó állapotban. — A bécsi Múcsarnokban tartott árverésen Simor primás vásárolta.

A festő további képei a Vas megyei Nagytótlakról (Selo) a budapesti Szépművészeti Múzeumban.

Maszlághy F., Uj Magyar Sion VII. 1876, 32. — Földváry I., Fővárosi Lapok XIII. 1876, 760. — -ó, Magyar Korona III. 1879, 19. sz. — Z[ádori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 674. — Maszlághy F., II. 1891, 43. — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 14. 4. — Gerevich T., PA 1928, 212. — Fenyő I.—Genthon I., Magy. Műv. IV. 1928, 91. — Genthon I., RMF 1932, 65. — MMTop. I. 1948, 25—26. old., 31. kép. — Radocsay D., KMT 1955, 129, 328.

GARAMSZENTBENEDEKI FESTŐ, 1495

<i>Krisztus az Olajfák hegyén (55.71) — Kálvária-oltár külső képe</i>	213
<i>Krisztus ostromozása (55.72) — Külső kép</i>	214
<i>Krisztus töviskoronázása (55.73) — Külső kép</i>	215
<i>Ecce Homo (55.74) — Külső kép</i>	216
<i>Keresztvitel (55.75) — Belső kép</i>	217
<i>Krisztus siratása (55.76) — Belső kép</i>	218
<i>Krisztus sírbatétele (55.77) — Belső kép</i>	219
<i>Feltámadás (55.78) — Belső kép</i>	220

Fa, tempera, egyenként 65,6 × 45,5 cm. — A „Krisztus az Olajfák hegyén”, a „Krisztus töviskoronázása”, az „Ecce Homo”, és főleg a „Krisztus sírbatétele” erősen lekoptatott, hiányos állapotban. — A garamszentbenedeki (Hronský Svätý Beňadik) apátságból, Knauz Nándor vásárolta 1883-ban.

A szárnyképekhez tartozó, 1905-ben megégett oltárszekrényben háromalakos Kálvária-szoborcsoport áll. Az oltárszekrény alján minuszkulás felirat: „O Crux veneranda aⁿo iC. 1495”. — A „Keresztvitel” Schongauer nyomán készült. A „Krisztus sírbatétele” című kép háttérében Garamszentbenedek látképe.

Ipolyi A., A besztercebányai műemlékek. Bp. 1878, 78. — -ó, Magyar Korona III. 1879, 19. sz. — Simor János Emlékkönyv. Esztergom—Bp. 1886, 198 (a feliratos oltárszekrény szobrainak fényképével, a tűzvész előtti állapotban: „1495-iki fafaragványú Feszület”). — Maszlághy F., II. 1891, 9—16. sz. — Haiczl K., A garamszentbenedeki apátság története. Bp. 1913, 122. — Csánky D., Az O. M. Szépművészeti Múzeum Évkönyvei VIII. 1937, 13. — MMTop. I. 1948, 39—40. old., 42. kép. — Radocsay D., Szabad Művészet IX. 1955, 12. — Radocsay D., KMT 1955, 109, 311.

Az „APOSTOLVÉRTANŰSÁGOK MESTERÉNEK SEGÉDJE”, 1490 körül

<i>Szt. Bálint és Toulouse-i Szt. Lajos (55.68)</i>	221
<i>Szt. György és Szt. Sándor (55.69)</i>	XI
<i>Szt. Márton és Szt. Dömötör (55.70)</i>	222
	XI
	223
	XI

Fa, tempera, egyenként 75 × 42 cm. — Az első két tábla jó állapotban, átfestett mustrás arany-háttérrel. A harmadik lekoptatva, helyenként kiegészítésekkel. — Az Ipolyi-gyűj-

teményből. — Kiállítva a budapesti Múcsarnok 1930. évi Őszi kiállításán, 42—44. sz. (kassai mester, XV. század).

Szétfűrészelt szárnyasoltár belső képei. Feltehetően ahhoz az egykori, Kassa (Košice) vidéki Vértanúszenetek oltárához tartoztak, amelynek a Keresztény Múzeumban levő (egy híján teljes) külső képsorozata Szt. Felix, Regula és Exuperantius legendáját ábrázolja (55.51—55.57. lt. sz.). — Radocsay szerint a képek a Felix—Regula—Exuperantius-sorozat festőjének, az „Apostolvértanúságok mesteré”-nek műhelyében készültek; a mester egyik segédjének kitűnő munkái. Az egykori oltár belső szárnykép-sora bizonyára a hiányzó negyedik táblával volt teljes.

O. Benesch, Wiener Jahrbuch für Kunstgeschichte VII. Wien 1930, 186 (a bécsi iskolához kapcsolódnak; azonos méretük alapján lehetséges, hogy a három szent vértanú legendáját ábrázoló esztergomi táblákkal közös oltárhoz tartoztak). — Csánky D., Az O. M. Szépművészeti Múzeum Évkönyvei VII. 1937, 173. — MMTop. I. 1948, 41, 44—45. kép (magyar festő, 1500 körül). — Radocsay D., Szabad Művészet IX. 1955, 12. — Radocsay D., KMT 1955, 117, 118, 327—328. old., CX—CXI. t. (ismeretlen helyről, az „Apostolvértanúságok mesterének segédjé”-től).

M S MESTER, 1506

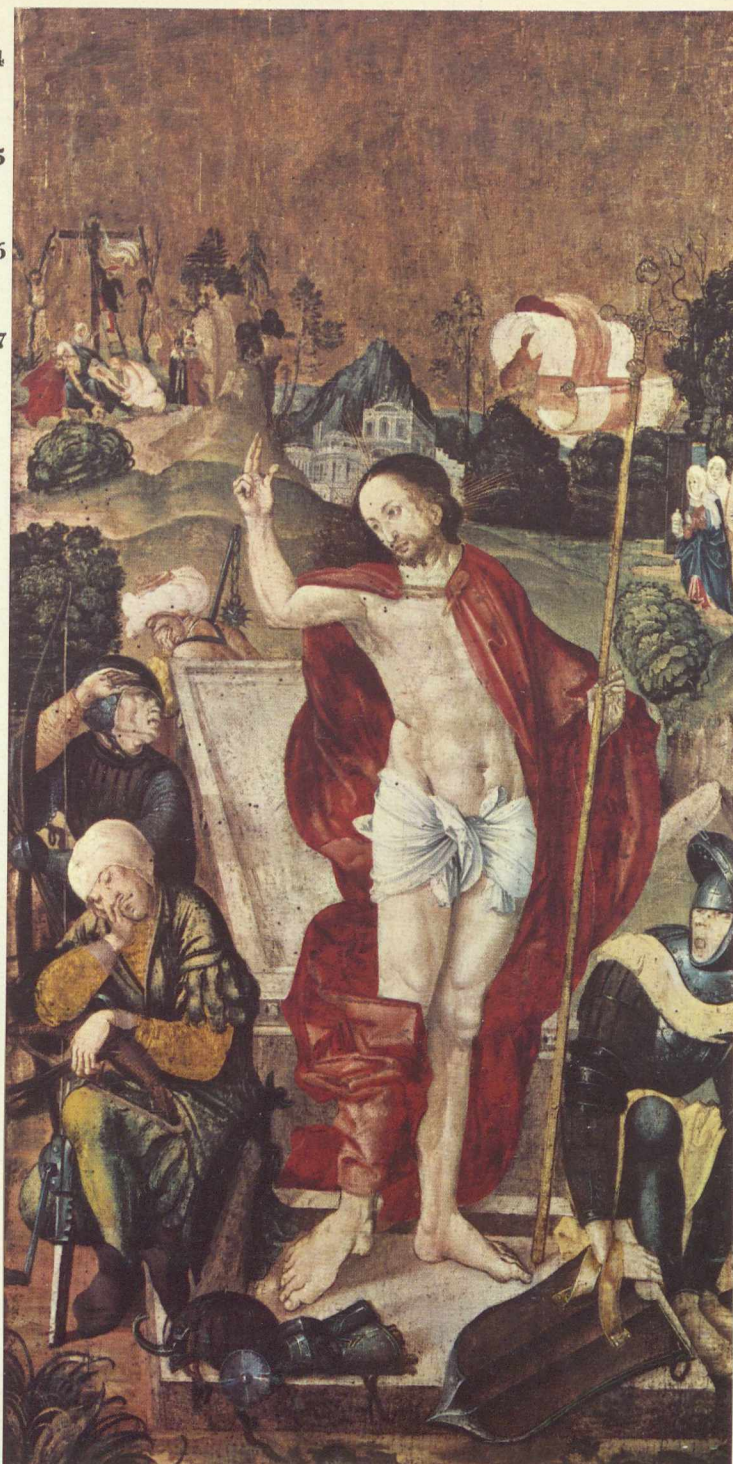
Krisztus az Olajfák hegyén 224
(55.101) 157 × 79 cm

Keresztvitel (55.102) 147 × 225
92,5 cm

A Kálvária (55.103) 145 × 91 226
cm

Feltámadás (55.104) 156 × 78 227
cm

Fa, tempera. — Erősen lekoptatva, számos kiegészítéssel. Szúrágások, a széleknél rongálások, hiányok. Közepesen jó állapotban. — A képek 1891 előtt a hontszentantali (Svätý Anton) r. k. templomból kerültek a Múzeumba, Simor primás gyűjtéseként. A selmecbányai (Banská Stiavnica) Szt. Katalin-templom egykori főoltárának négy külső képe. A „Krisztus az Olajfák hegyén” és a „Feltámadás” merev oltárszárny, a „Keresztvitel” és „A Kálvária” forgatható oltárszárny volt. Az utóbbi képek hátoldalán két-két álló alak, az egykori faragott domborművek körvonalai vehetők ki, erősen lekoptatott, rongált aranyhátterrel. A domborműveket tartó facsapok nyomai a festett oldalon is világosan látszanak. A bekarcolt körvonalak szerint a domborművek a külső oldalak festett ablakjaival méretben megegyeztek, és magasságuk nem töltötte be a táblák teljes felületét. A domborműves belső oldalak szabadon maradt alsó és felső részét áttört faragású,

mérműves dísz fedhette. — A négy esztergomi táblával egy időben készült és egy oltárhoz tartozhatott M S mester Vizitáció-képe is (Budapest, Szépművészeti Múzeum). Nem tartozhatott a fenti képekkel közös oltárhoz M S mester Jézus születését ábrázoló hontszentantali képe, amelyen Mária arctípusa merőben más, mint a Vizitáció, a Keresztvitel vagy a Kálvária jelenetén. Ugyanannak a szereplőnek feltűnően eltérő ábrázolása egy képsorozaton belül M S mesternél valószínűtlennek látszik. A hetedik M S mesternek tulajdonított kép, a „Háromkirályok imádása”, a lille-i múzeumban található. — A mester M S névjelzése és a szárnyasoltár befejezését jelző 1506-os évszám a „Feltámadás” koporsójának kőpárkányán olvasható. Az évszám a táblák 1915-ben történt restaurálása-kor, az újabb átfestések eltávolításakor került elő. — A XVI. század elején működő M S mester a későgotikus bányavárosi festészet legjelentősebb alakja. Fennmaradt hét képén a dunai iskola és Dürer művészetének hatása érződik. M S mester feltehetően szobrász- és ötvösmesterként is működött.

Maszlaghy F., II. 1891, 121—122. old., 534—537. sz. (Schongauer). — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 14. — Gerevich T., VU 1916, 553. — Gerevich T., PA 1928, 214—216. — Gerevich T., L'arte antica ungherese. Roma 1929, 19. — Genthon I., AÉ XLV. 1931, 120—147. — Genthon I., Ungarische Jahrbücher XII. 1932, 21—39. — Genthon I., RMF 1932, 100—113. old., 87—91. kép. — Hoffman E., AÉ L. 1937, 6. old., 9. kép. — Gerevich T., A magyar művészet szelleme. Mi a magyar? Szerk. Szekfű Gy. Bp. 1939, 436. — V. Wagner, Neskorogotická tabul'ová mal'ba slovenská. Sborník Matice Slovenskej XVIII. 1940, 190—194. — MMTop. I. 1948, 42—46. old., 47—50. kép. — U. Thieme—F. Becker, Lexikon XXXVII. Leipzig 1950, 435. — Radocsay D., KMT 1955, 149—163, 422—424. old., CLX—CLXXI. t. (1955-ig teljes irodalommal). — Radocsay D., Acta Historiae Artium 1957, 203—230. — Mojzer M., V. 1958, 6. — A. Stange, Deutsche Malerei der Gotik. XI. München—Berlin 1961, 152 (a mester stíluselőzményei a szepeshelyi Mária koronázása oltár képein). — Boskovits M., The New Hungarian Quarterly III. 1962, 6. sz., 96—109.

MAGYAR FESTŐ, 1500 körül

228 *Maximianus püspök megáldoztatja Magdolnát (55.60)*

Fa, tempera, 82 × 54,5 cm. — A tábla alsó része erősen kopott. Közepesen jó állapotban. — Az Ipolyi-gyűjteményből.

Ipolyi A., BvM 1898, 76. sz. — 1930. évi Őszi kiállítás képes tárgymutatója. Műcsarnok. Bp. 1930, 18. sz. — Jajczay J., Tükör VI. 1938, 332. — Jajczay J., A művészet hódolata az eucharisztia előtt. Bp. 1938, 75. kép. — MMTop. I. 1948, 41. — Radocsay D., KMT 1955, 330.

MAGYAR FESTŐ, 1500 körül

229 *Szt. Margit a donátorral (55.81) — Oltár bal szárnyának belső oldala; a külső oldalon Sárkányölő Szt. György álló alakja csillagos, vörös háttérrel*

Fa, tempera, 141 × 53 cm. — A festék több helyen lepattogzott, kisebb hiányok. 1934-

ben restaurálva. A ciszterci öltözetű donátor alatt minuszkulás felirat: „abt bern[nardus] allein cu sant salvator” (talán a Bars megyei lekéri — Lekír — bencés apátságra vonatkozik). — Az Ipolyi-gyűjteményből.

Uj Magyar Sion II. 1871, 373. — MMTop. I. 1948, 42. old., 46. kép. — Radocsay D., KMT 1955, 330.

MAGYAR FESTŐ, 1490—1500 körül

230 *Szt. Bálint és Szt. Tamás (55.82)*

Fa, tempera, 75 × 49 cm. — A tábla alsó részén kisebb kiegészítések, különben jó állapotban. — A budapesti műkereskedelemből 1935-ben vétel útján került a Múzeumba. MMTop. I. 1948, 42. — Radocsay D., KMT 1955, 330.

FELSŐERDŐFALVI FESTŐ, 1490 és 1500 között

231 *Szentháromság-oltár — Középkép: A Szentháromság két angyallal (117 × 99 cm), bal szárny: Evangelista Szt. János, alatta: Szt. Péter (117 × 41 cm), jobb szárny: Keresztelő Szt. János, alatta: Szt. Pál (117 × 41 cm), predella: Veronika kendője (32 × 130 cm)*

Fa, tempera. — Közepesen jó állapotban, helyenként kiegészítésekkel. Restaurálva 1943-ban. — A Szepes megyei Felsőerdőfálváról (Stará Lesná) került az oltár Kassára (Košice), onnan 1896-ban a budavári Mátyás-templomba. 1961 óta a Mátyás-templom letéteként a Keresztény Múzeumban.

A festő a szepeshelyi (Spišská Kapitula) iskolához tartozik.

Forster Gy., A budavári koronázó főtemplom. III. Béla magyar király emlékezete. Bp. 1900, 269—270. — Genthon I., RMF 1932, 93. old., 75—76. kép (erős salzburgi hatás alatt). — Genthon I.—Kolb J., Budapesti képeskönyv. Bp. 1933, 150. — Csánky D., O. M. Szépművészeti Múzeum Évkönyvei VIII. 1937, 63—64. — O. Schürer—E. Wiese, Deutsche Kunst in der Zips. Brünn—Wien—Leipzig 1938, 234. — Takács M., A budavári Mátyás templom. Bp. 1940, 65. — Genthon I., Középkori magyar festészet. Bp. 1948, 10—11. — U. Thieme—F. Becker, Lexikon XXXVII. Leipzig 1950, 219. — Genthon I., Magyarország műemlékei. Bp. 1951, 22. — Radocsay D., Művt. Ért. II. 1953, 92. — Radocsay D., KMT 1955, 126, 303—304. old., CXXXVI—CXXXVII. t.

GARAMSZENTBENEDEKI FESTŐ, 1510

232 *Vir dolorum és a donátor (55.91)*

IX

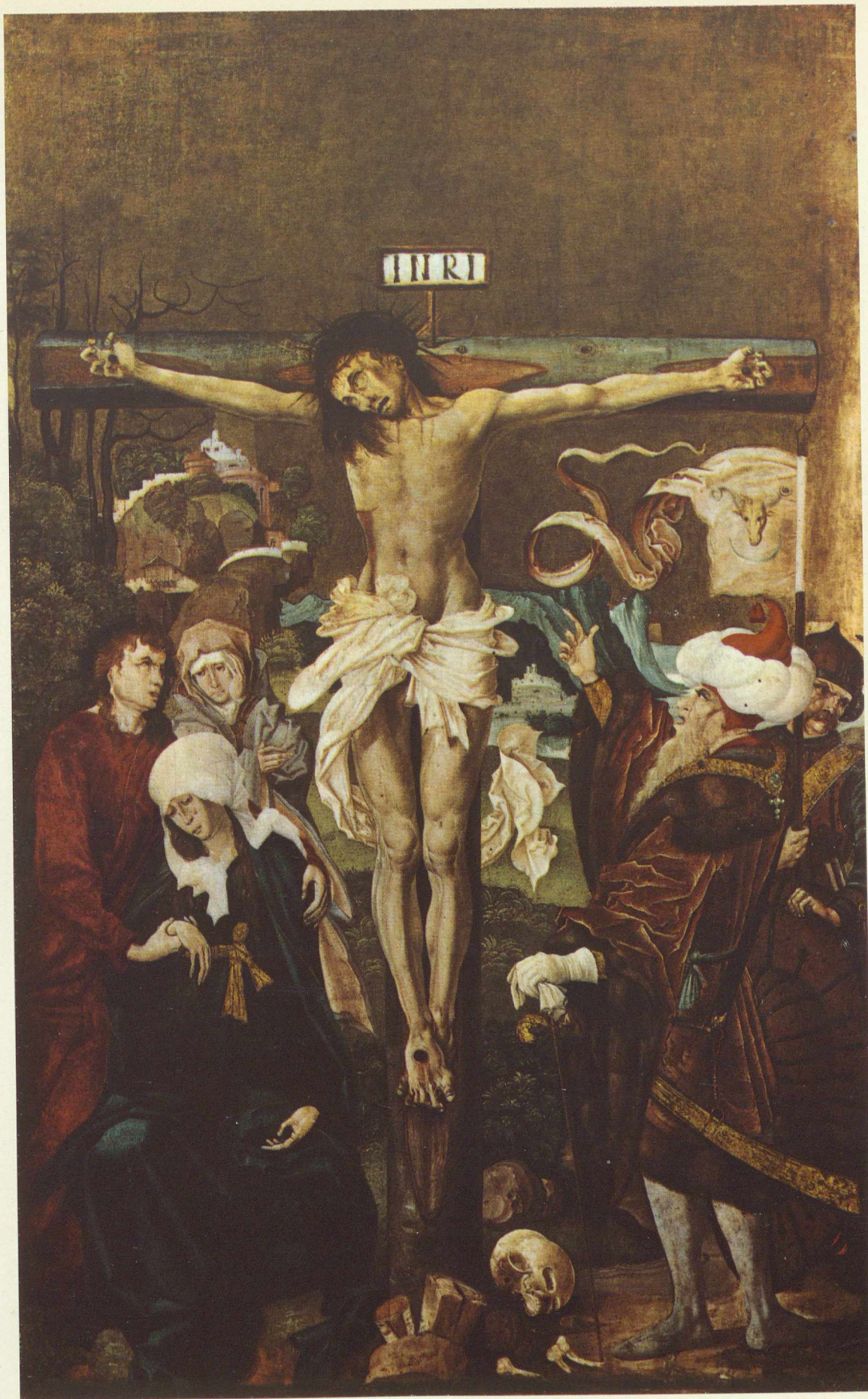
Minuszkulás felirata: „hoc opus fecit fieri reverendus iohannes abas ad sanctum benedictum anno domini 1510.”

233 *A tizennégy segítőszent (55.92) — Előtérben: Erasmus, Lénárd, Miklós, mögöttük: Egyed, Vid, Achatius, György, Pantaleon, háttérben: Eustachius, Balázs, Margit, Katalin, Borbála, Kristóf*

IX

234 *Krisztus az Olajfák hegyén (55.93)*

235 *Krisztus ostromozása (55.94)*

236 *Keresztvitel (55.95)*

237 *A Kálvária (55.96)*

Fa, tempera, egyenként 95×61 cm. — A képtáblák a repedések mentén kiegészítve. A belső képek 1933–34-ben restaurálva. Közepesen jó állapotban. — A szétfűrészelt oltártáblák 1875 előtt a garamszentbenedeki (Hronský Svätý Beňadik) apátsági templomból kerültek a Múzeumba, Simor primás gyűjtéséből.

A garamszentbenedeki Szent vér kápolna oltárának szárnyképei. A passiójelenetek — a négy külső kép — Schäuffelein, Baldung és Wolf Traut által készített metszetek után (B. 34; U. Pinder, Speculum passionis domini nostri Jhesu Christi. Nürnberg 1507). — Az első képen térdelő donátor III. János apát, Mátyás király kedvelt embere. Az apát ereklyetartóba fogja fel Krisztus vérét.

Jordánszky E., Magyarországon s az ahhoz tartozó részekben . . . Pozsony 1836, 27–28. — Maszlaghy F., Uj Magyar Sion VII. 1876, 32. — Knauz N., A Garam melletti szentbenedeki apátság. I. Bp. 1890, 44–45. old., 13. t. — Haiczl K., A garamszentbenedeki apátság története. Bp. 1913, 20, 23, 144. — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 14. — Gerevich T., VU 1916, 553. — Gerevich T., Kolozsvári Tamás, az első magyar képtáblafestő. Bp. 1923, 31. old., 2. ábra. — Gerevich T., PA 1928, 213. — Hoffmann E., A Műgyűjtő V. 1931, 5. — Genthon I., RMF 1932, 122–123. — Genthon I., Tanulmányok Budapest múltjából III. Bp. 1934, 139–140. — Jajczay J., Tükör VI. 1938, 330. — Jajczay J., A művészet hódolata az eucharisztia előtt. Bp. 1938, 98. kép. — MMTop. I. 1948, 46. old., 51–53. kép. — Radocsay D., KMT 1955, 136, 162, 312–313. old., CLXXX. t. (1955-ig teljes irodalommal). — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. Bp. 1960, 93–94 (1875 előtti szerzemény).

SZÁSZFALVI FESTŐ, 1515 körül

238 *Jelenet Szt. Lénárd legendájából (55.105)*

IX

Fa, tempera, $55 \times 41,5$ cm. — Megújított arany-háttér, kiegészítések különösen a felső részen. Közepesen jó állapotban. — Az Ipolyi-gyűjteményből.

A festő a zólyomszászfalvi (Sásóvá) r. k. templom Szt. Ilona és Szt. Egyed-oltárának mes-terével azonos.

Ipolyi A., BvM 1898, 146. sz. — MMTop. I. 1948, 48–49 (templomépítés).

GARAMSZENTBENEDEKI FESTŐ, 1510 körül

239 *Angyali üdvözlés (55.89) — Oltár szárnyának belső oldala; a külső oldalon: Krisztus az Olajfák hegyén*

240 *Mária és Erzsébet találkozása (55.90) — Oltár szárnyának belső oldala; a külső oldalon: Krisztus ostromozása*

Fa, tempera, egyenként $96 \times 51,5$ cm. — Jórészt átfestve. Az arany-háttér megújítva. — A garamszentbenedeki (Hronský Svätý Beňadik) apátság templomból.

Mindkét kép Dürer-fametszet (B. 19, ill. B. 84) után készült.

Maszlaghay F., II. 1891, 479—480. sz. — Haiczl K., A garamszentbenedeki apátság története. Bp. 1913, 144. — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 14. — Gerevich T., PA 1928, 213—214. — Genthon I., RMF 1932, 114. — Hoffmann E., AÉ L. 1937, 10, 14, 26. — MMTop. I. 1948, 46—48. — Radocsay D., KMT 1955, 313.

MAGYAR FESTŐ, 1520 körül

Szt. Vid olajbafőzése (55.106) 241

Szt. Miklós és a hajósok (55.107) 242

Fa, tempera, egyenként 78 × 42,5 cm. — A táblák megrepedve, a festék több helyen lepattogzott. Hiányos, kiegészítésekkel. — Az Ipolyi-gyűjteményből.

Ipolyi A., BvM 1898, 131. sz. — MMTop. I. 1948, 49. — Radocsay D., KMT 1955, 334.

MAGYAR FESTŐ, 1520 körül

A pásztorok imádása (55.100) — Oltárszárny belső, bal oldala, külső oldalán: A lovas Szt. György legyőzi a sárkányt (kompozíció bal oldali része) 243
VIII

Fa, tempera, 150 × 73 cm. — Mindkét oldalon erős lepattogzás, hiányok. Restaurálva 1934-ben. — Ismeretlen származású.

MMTop. I. 1948, 49. — Radocsay D., KMT 1955, 334.

MAGYAR (?) FESTŐ, 1520 körül

Szt. István vértanú megkövezése (55.97) 244

Szt. Lőrinc vértanúsága (55.98) 245

Keresztelő Szt. János lefejezése (55.99) 246

Fa, tempera, egyenként 79 × 60 cm. — Erősen felpattogzottak; kiegészítésekkel. Rossz állapotban. — A budapesti műkereskedelemből 1941-ben vétel útján kerültek a Múzeumba.

MMTop. I. 1948, 49. — Radocsay D., KMT 1955, 334.

MAGYAR FESTŐ, 1627

Krisztus feltámadása (55.129) 247

Fa, olaj, 65 × 43 cm. — Fenn félköríves záródású képmező, későreneszánsz, aranyozott-festett keretben. Eléggé jó állapotban. A kép hátán nagybetűs felirat: „Lvcas Coles Pictor. S: Georgy. Langgy P: L A: C: 1627.” — Ismeretlen származású.

LŐCSEI FESTŐ, 1650 körül

A Kálvária (55.113) 248

Fa, olaj, 106 × 96 cm. — Jórészt átfestve, egyébként jó állapotban. — A műkereskedelemből vétel útján került a lőcsei (Levoča) festő műve a gyűjteménybe, Serédi primás idejében.

A primási palota házikápolnájában.
MMTop. I. 1948, 50.

MAGYAR FESTŐ, XVII. század

249 *Balassa Bálint arcképe (59.1059)*

XI

Vászon, olaj, 117 × 86 cm. — Kisebb kiegészítésekkel. Jó állapotban. Felirata lenn: „Valentinus Balasa Gyarmath Capitaneus Agriensis In Exercitu Mathiae Archiducis Chyliarcha, In Assultu Strigoniensis De-Pugnationis Turcis Traiectus, Gloriose pro Patria Occubit 1594, Aetatis Suae 33.” — A Ragályi-Balassa-család tulajdonából. Az egyetlen hiteles Balassa-képmás.

MAGYAR FESTŐ, 1650 körül

250 *Kapisztránói Szt. János Nándorfehérvárnál (55.111)*

Réz, olaj, 40 × 31 cm. — Ovális képmező. Elég jó állapotban, a széleknél kisebb kiegészítésekkel. Restaurálva 1933-ban. — Serédi primás idejében vásárolták.

MMTop. I. 1948, 49, 54. kép.

MAGYAR FESTŐ, 1650 körül

251 *Árpád-házi Szt. Erzsébet (55.112)*

Fa, olaj, 68 × 54 cm. — Elég jó állapotban. — A műkereskedelemből vétel útján került a gyűjteménybe, Serédi primás idejében.

MMTop. I. 1948, 50.

MAGYAR FESTŐ, XVIII. század vége

252 *Fáncsy Pál arcképe (56.783)*

Felirata lenn: „Spectabilis ac Magnificus Dominus Paulus Fancsy L. B. Denna. Anno 1658, Restitutor Dominii Bozok.”

253 *Fáncsy Pál felesége, Balassa Mária Szidónia (56.784)*

Felirata lenn: „Magnifica Domina Maria Sidonia Balassa, de Gyarmat, Uxor Pauli Fancsy.”

Vászon, olaj, egyenként 114,5 × 83,5 cm. — Jó állapotban. — Az esztergomi érseki szeminárium bozói (Bzovik) uradalmából.

Maszlaghy F., II. 1891, 541—542. sz.

MAGYAR FESTŐ, 1670 körül

254 *Szelepcsényi György primás arcképe (55.114)*

Miniatűrfestmény, pergamenen, 12 × 8 cm. — Elég jó állapotban. A hátulról szolgáló fatáblácskán a származásra vonatkozó felirat: „Imago haec ex Capella S. Michaelis translata ad Bibliothecam ven. Capituli E. M. Strig. Ao 1812. 11. Junii”. — Nagyszombatból (Trnava) származik.

Az ábrázolt, Pohronczi Szelepcsényi György (1595—1685), a XVII. század legjobb magyar rézmetszője, 1666-tól esztergomi érsek volt. A miniatúrfestmény Szelepcsényi hasonló méretű, rézmetszetes exlibris-önarcképének tükörképe, és valószínűleg mintaképe is (a rézmetszet képe: Pataky D., A magyar rézmetszés története. Bp. 1951, 317. old., 6. kat. sz.).

MMTop. I. 1948, 50 (a primási levéltárból).

MAGYAR FESTŐ, XVII. század vége

Zsófia, Lambert gróf felesége (56.782)

255

Vászon, olaj, 114,5 × 83,5 cm. — Jó állapotban. Felirata lenn: „Sophia uxor Lamberti comitis.” — Az esztergomi érseki szeminárium bozóki (Bzovik) uradalmából.

Lambert gróf felesége I. László király nőtestvére volt, aki 1135-ben férjével és fiával együtt alapította a Hont megyei bozóki prépostságot (N. Knauz, Monumenta Ecclesiae Strigoniensis. I. Esztergom 1874, 86. old., 60. sz.).

Maszlaghy F., II. 1891, 541. sz.

MAGYAR FESTŐ, 1710 körül

Kuruc csatajelenet, ugrató fehér lovassal (55.117)

256

Kuruc csatajelenet, pirosköpenyes lovassal (55.118)

XI

257

Vászon, olaj, egyenként 61 × 63 cm. — Jó állapotban. — A képek hátán a származásra vonatkozó felirat: „Ipolyi-gyűjtemény Nagyvárad I.—II.”

Uj Magyar Sion II. 1871, 376. — Gerevich T., PA 1928, 220. — Gerevich T., Az O. M. Képzőművészeti Társulat Évkönyve. Bp. 1930, 376. — MMTop. I. 1948, 50, 56. kép.

MAGYAR FESTŐ, 1710 körül

Kuruc csatajelenet, fekete lovasokkal (55.119)

258

Kuruc csatajelenet, lezuhanó fehér lovassal (55.120)

259

Vászon, olaj, egyenként 32 × 35 cm. — Elég jó állapotban. Restaurálva 1962-ben. — A képek hátán a származásra vonatkozó felirat: „Ipolyi-gyűjtemény Nagyvárad V.—VI.” Ipolyi Arnold 1870-ben külföldön vásárolta.

Ipolyi A., Századok IV. 1870, 572. — Gerevich T., PA 1928, 220. — Gerevich T., Az O. M. Képzőművészeti Társulat Évkönyve. Bp. 1930, 94. — MMTop. I. 1948, 50.

MAGYAR FESTŐ, 1758

Mária Terézia arcképe (55.125)

260

Vászon, olaj, 140 × 110 cm. — Ovális képmező. Jó állapotban. Felirata jobbról: „Eruditioni. — Philosophica. D. P. ac E. D. Jos. Majthény de K. 1758.” — Az Ipolyi-gyűjteményből.

Ipolyi A., BvM 1898, 318. sz. — MMTop. I. 1948, 51.

HUSZÁR FERENC, 1763

261 *Ipolyi Gáspár esztergomi kanonok arcképe (59.992)*

Vászon, olaj, $97,5 \times 82$ cm. — A vászon helyenként lyukas, a festékréteg felkagylósodott állapotban. — Ismeretlen származású.

262 *Ipolyi Gáspár vezeklőövekkel és láncokkal (55.128)*

Vászon, olaj, $64,5 \times 42$ cm. — Kissé kopott, de még jó állapotban. Felirata, egy asztalra támasztott pergamenlapon: „Gaspar Ipoly Cān Strigoni: Obyt Strigonii 1762”, alatta elmosódott írás és évszám. — Ismeretlen származású.

A vezeklő Ipolyit ábrázoló kép nagyméretű változata az esztergomi Főszékesegyházi Könyvtárban. — A képek festője, a pozsonyi (Bratislava) származású Huszár Ferenc főleg Egerben és Eger környékén működött, 1760 és 1794 között.

Meszlényi A., Ipolyi Gáspár esztergomi kanonok. Esztergom 1962, kézirat (a festő nevének megállapításával; Huszár a két portré megbízást, Barkóczy prímás utasítására, közvetlen Ipolyi halála — 1762. dec. 30. — után kapta).

MAGYAR FESTŐ, 1767

263 *Lambert gróf, a bozóki prépostság alapítója (56.781)*

XI

Felirata lenn, az ívesen elhelyezett mondatszalagon: „Lambertus comes Fundator Praeposituram S. Regis Stephani de Bozok. 1767.”

264 *Miklós, Lambert gróf fia (59.1052)*

Felirata lenn, az ívesen elhelyezett mondatszalagon: „Nicolaus Filius Lamberti Comititis Praeposituram Sacris donativis ditat.”

Vászon, olaj, egyenként 162×120 cm. — Eredetileg négyszögű, de oválisra kitoldott képmező. Az első kép eléggé jó állapotban. A másodiknak a felső része erősen sérült (a szemeknél is), a festékréteg pattogzik. — Az esztergomi érseki szeminárium bozóki (Bzovik) uradalmából.

Lambert gróf, felesége és fia, Miklós, a Hont megyei, Szt. Istvánról elnevezett bozóki prépostságot 1135-ben alapította a premontrei rend részére (N. Knauz, *Monumenta Ecclesiae Strigoniensis*. I. Esztergom 1874, 86. old., 60. sz.).

Maszlaghy F., II. 1891, 538—539. sz. — MMTop. I. 1948, 138.

MAGYAR (?) FESTŐ, 1780 körül

265 *Krisztus a keresztfán (körülötte kilenc jelenet szentek életéből) (55.127)*

Vászon, olaj, 115×75 cm. — A festékréteg helyenként lekoptatva, egyébként jó állapotban. — A budai jezsuita kolostorból a tabáni plébános ajándékként került a Múzeumba.

MMTop. I. 1948, 51, 55. kép.

MAGYAR FESTŐ, 1780 körül

Magyar nemes arcképe (55.132)

266

Vászon, olaj, 36,5 × 26,5 cm. — Jó állapotban. — Ismeretlen származású.

MMTop. I. 1948, 51.

MAGYAR FESTŐ, 1770 és 1780 között

Társasági jelenet, játékosokkal (55.121)

267

Társasági jelenet, látogatók gyermekekkel (55.122)

268

Vászon, olaj, egyenként 31 × 45,5 cm. — Jó állapotban. — Az Ipolyi-gyűjteményből. Ipolyi A., BvM 1898, 284, 287. sz. — Gerevich T., PA 1928, 220. — Az 1930. évi Őszi kiállítás képes tárgymutatója. Műcsarnok. Bp. 1930, 101—102. sz. — Gerevich T., Az O. M. Képzőművészeti Társulat Évkönyve. Bp. 1930, 94. — MMTop. I. 1948, 51, 58. kép. — Garas K., Magyarországi festészet a XVIII. században. Bp. 1955, 139. old., XIII—XIV. színes t.

AUSZTRIA–NÉMETORSZÁG

OSZTRÁK FESTŐ, 1420 körül

*Predella (55.110) — Jézus születése, Jézus elfogatása és a Keresztvitel, Jézus mennybe-
menetele* 269
XII

Fa, tempera, 61 × 188 cm. — Kisebb hiányoktól, kopásoktól, rongálódásoktól eltekintve jó állapotban. — Blasius Höfel 1839-ben elárverezett bécsújhelyi, Lemann bécsi és Ipolyi gyűjteményéből. — Kiállítva a budapesti Műcsarnok 1930. évi Őszi kiállításán, 38. sz.

Höfel gyűjteményében hozzá nem tartozó táblákkal erősítették össze.

Verzeichniss einer Sammlung altdeutscher Gemählde... Wien 1839, 17. sz. — Th. Frimmel, Lexikon der Wiener Gemäldesammlungen. II. München 1914, 176—177. — Gerevich T., Kolozsvári Tamás. Bp. 1923, 15, 29. — Genthon I., Magyar művészek Ausztriában a mohácsi vészig. Bp. 1927, 57. — Genthon I., AÉ XLIII. 1929, 161. — Genthon I., RMF 1932, 31. — Pigler A., AÉ XLVI. 1934, 132—134. — Csánky M., A szepesi és sárosi táblaképfestészet 1460-ig. Bp. 1938, 9. — MMTop. I. 1948, 16 (magyar festő?).

OSZTRÁK FESTŐ, 1420 körül

Szt. Borbála (55.108) 270

Alexandriai Szt. Katalin (55.109) 271

Fa, tempera, egyenként 130 × 50 cm. — Elég jó állapotban. — Blasius Höfel 1839-ben elárverezett bécsújhelyi, Lemann bécsi és Ipolyi gyűjteményéből.

Höfel gyűjteményében a képeket hozzájuk nem tartozó táblákkal erősítették össze.

Verzeichniss einer Sammlung altdeutscher Gemählde... Wien 1839, 17. sz. — Th. Frimmel, Lexikon der Wiener Gemäldesammlungen. II. München 1914, 176—177. — Gerevich T., IpGy 1930, 86. — Pigler A., AÉ XLVI. 1934, 132—134. — MMTop. I. 1948, 16 (magyar festő?, 1400 körül).

A „LICHTENSTEINI PASSIÓ MESTERE”, azaz „Meister von Schloss Lichtenstein”, másként „Meister der Lichtensteiner Passion” (osztrák — feltehetően bécsi — festő a XV. század első felében)

- 272 *Krisztus ostromozása (54.17)*
Fa, tempera, 101 × 45 cm.

- 273 *A töviskoronázás (54.18)*
XII Fa, tempera, 100 × 50 cm.

Helyenként kissé kopottak, kiegészítettek. Jó állapotban. — A Szatmár megyei Csegöld gör. kat. templomából.

A művész valószínűleg Rottenburgból (Niederbayern) származó oltárművének két külső szárnyképe. A többi, azonos méretű szárnykép a következő helyre jutott: az augsburgi St. Moritz-plébániára („Keresztvitel” és „Krisztus siratása”), a baseli képtárba („Olajfák hegye” és „Krisztus sírbatétele”), a müncheni képtárba („Feltámadás”). A szárnyak feltehetően azokhoz a Mária koronázását és Mária halálát ábrázoló táblákhoz tartoztak (Württemberg, Lichtenstein-kastély), amelyekről a mester elnevezését kapta. — Készültek 1440 körül.

Lepold A.—Homor I., EK 1924, 96. — Gerevich T., PA 1928, 212 (magyar festő). — O. Benesch, Belvedere VIII. 1929, 69 (a „Lichtensteini passió mestere”; a táblák összetartozása). — O. Benesch, Wiener Jahrbuch der Kunstgeschichte VII. 1930, 146—148 (ua.). — Péter A., A magyar művészet története. Bp. 1930, I. 118—120. — Genthon I., RMF 1932, 49—50 (az esztergomi képek darabosabbak a velük kapcsolatba hozott tábláknál; valószínűleg magyar festő művei). — L. Baldass, Jahrbuch der Preussischen Kunstsammlungen LVI. 1935, 14 (a „Lichtensteini passió mestere”). — K. Oettinger, Hans von Tübingen und seine Schule. Berlin 1938, 62 (ua.). — Mi a magyar? Bp. 1939, 450 (magyar festő). — MMTop. I. 1948, 25—26. kk. (csegöldi mester, 1450 körül). — U. Thieme—F. Becker, Lexikon XXXVII. 1950, 302 („Meister von Schloss Lichtenstein”; a további irodalommal). — E. Neumann, Österreichische Zeitschrift für Kunst- und Denkmalpflege VII. 1953, 127. — Radocsay D., Szabad Művészet IX. 1955, 12. — Radocsay D., KMT 1955, 61—62 (talán a „Lichtensteini passió mesteré”-nek magyar tanítványa). — Mojzer M., V. 1958, 19. — A. Stange, Deutsche Malerei der Gotik. XI. 1961, 25 (a „Lichtensteini passió mesteré”-nek korai művei).

OSZTRÁK vagy MAGYAR FESTŐ, 1430 körül

- 274 *Szárnyasoltár bal oldali, merev szárnyképe (54.11) — Fent Alexandriai Szt. Katalin, lent Szt. Dorottya*

Fa, tempera, 136 × 59 cm.

- 275 *Szárnyasoltár jobb oldali, merev szárnyképe (54.12) — Fent Szt. Borbála, lent Szt. Margit*
XII Fa, tempera, 139,5 × 62 cm.

- 276 *Predellakép (54.13) — Krisztus és a tizenkét apostol (mellképek)*
Fa, tempera, 35 × 243 cm.

Közepesen jó állapotban. — Blasius Höfel 1839-ben elárverezett bécsújhelyi, Lemann bécsi és Ipolyi gyűjteményéből.

Höfel gyűjteményében egy Mária koronázását bemutató, szoborműves szekrényű oltártöredékekkel kapcsolták e táblákat össze.

Verzeichniss einer Sammlung altdeutscher Gemählde... Wien 1839, 13. sz. — Th. Frimmel, Lexikon der Wiener Gemäldesammlungen. II. München 1914, 175—176. — O. Benesch, Belvedere VIII. 1929, 68 (hozzá nem tartozó szárnyakkal keveri össze). — Gerevich T., IpGy 1930, 87 (magyar festő). — Pigler A., AÉ XLVI. 1934, 131—132 (osztrák festő). — MMTop. I. 1948, 22—23 (magyar festő?, 1430 körül). — Radocsay D., KMT 1955, 78. — Czobor Á., V. 1955, 13 (osztrák festő a XV. század első feléből).

OSZTRÁK FESTŐ, 1440 körül

277
XII

Háromrészes festett szárnyasoltár (55.492) — Középen: Mária halála, a bal szárnyon fent: Krisztus az Olajfák hegyén, lent: A Kálvária, a jobb szárnyon fent: A Keresztvitel, lent: Feltámadás. A szárnyak külső oldalán Angyali üdvözlés (a balon az angyal, a jobbon Mária)

Fa, tempera, a középső kép $119,5 \times 83$ cm, a szárnyak egyenként $119 \times 35,5$ cm, az egész oltár eredeti keretében 127×182 cm. — Több helyen kopások, kiegészítések, rosszul lemosott részletek. A rongálásoktól nem érintett részekben jó állapotban. Mária ágyán, oldalt, minuszkuálás feliratú szalag: „+ Caspar + walthisar + melchior.” — Blasius Höfel 1839-ben elárverezett bécsújhelyi, Lemann bécsi és Ipolyi gyűjteményéből.

Höfel gyűjteményében két, más oltárhoz tartozott szárnyképpel (Alexandriai Szt. Katalin és Szt. Borbála, 55.108—55.109. lt. sz.) és predellával (55.110. lt. sz.) erősítették össze.

Verzeichniss einer Sammlung altdeutscher Gemählde... Wien 1839, 17. sz. — Th. Frimmel, Lexikon der Wiener Gemäldesammlungen. II. München 1914, 176—177. — Genthon I., RMF 1932, 28—29. — Pigler A., AÉ XLVI. 1934, 132—134. — MMTop. I. 1948, 126 (osztrák festő, 1440 körül; sajtóhibásan: 1400). — Czobor Á., V. 1955, 13 (osztrák). — Mojzer M., V. 1958, 14 (ua.). — A. Stange szóbeli véleménye (magyar mester, 1430 körül). — Dávid K., Művt. Ért. XI. 1962, 37.

SALZBURGI FESTŐ, 1440 körül

278
XII

A királyok imádása (59.1056)

Fa, tempera, 92×92 cm. — Restaurálva mindkét oldalon 1934-ben. A belső képen több helyütt pótlások, kiegészítések; az újabb arany-háttér alatt az eredeti mustrás arany-háttér nyomai. Külső oldala erősen kopott, az eredeti háttér hiányzik. Közepesen jó, kiegészítgetett állapotban. A hátoldalon két *apostol mondatszalagokkal*, amelyeken minuszkuálás felirat: „Er fur ab gen hell an driten tag er erstuond [sic!] von den toden”, illetve: „Er fur zum himel und sitzt zu d' rechten seiten got vaters des almechtige”. — Valószínűleg az Ipolyi-gyűjteményből.

Nagyméretű oltármű szárnyának belső oldala. A királyok imádásának több változatban ismert kompozíciója képünk esetében legközelebb Konrad Laib „Királyok imádása” táblájához áll (Cleveland, Museum of Art). Valószínűleg Laib egyik közvetlen tanítványától vagy műhelyéből (vö.: L. Baldass, Konrad Laib und die beiden Rueland-Frueauf. Wien 1946; O. Fischer, Pantheon XXXI. 1943, 1—12).

Genthon I. RMF 1932, 45 (az osztrák Albert-oltár mesterének hatására valló típusok; talán magyar festő?, 1440 körül). — MMTop, I. 1948, 23 (ua.). — Radocsay D., KMT 1955, 78. — Czobor Á., V. 1955, 13 (osztrák mester az Albert-oltár mesterének közeléből). — Mojzer M., V. 1958, 14, 22 (osztrák festő). — A. Stange szóbeli véleménye (Salzburgban tanult magyar festő).

OSZTRÁK vagy MAGYAR FESTŐ, 1440—1450 körül

Szárnyasoltár bal oldali szárnyképe (55.493) — Belső felén fent: Angyali üdvözlés, lent: Jézus születése, külső felén fent: Krisztus az Olajfák hegyén, lent: Szt. István vértanú megkövezése 279

Szárnyasoltár jobb oldali szárnyképe (55.494) — Belső felén fent: Mária és Erzsébet találkozás, lent: A királyok imádása, külső felén fent: A Kálvária, lent: Szt. Lőrinc vértanúsága 280
XIII

Fa, tempera, egyenként 120 × 46 cm. — Helyenként kopottak, kisebb hiányokkal. Elég jó állapotban. — Blasius Höfel 1839-ben elárverezett bécsújhelyi és Ipolyi gyűjteményéből. Höfel gyűjteményében egy Mária koronázását ábrázoló szoborcsoportos, szekrényes oltár szárnyai. Az oromzatkép — „ein langes Gemählde mit 23 Figuren, die Freundschaft Mariä” — ismeretlen helyre jutott.

Verzeichniss einer Sammlung altdeutscher Gemählde... Wien 1839, 13. sz. — Th. Frimmel, Lexikon der Wiener Gemäldesammlungen. II. München 1914, 175—176. — O. Benesch, Belvedere VIII. 1929, 68 (az Albrecht-oltár mesterének magyar tanítványa). — Gerevich T., IpGy 1930, 87. — Genthon I., RMF 1932, 45 (ua.). — Pigler A., AÉ XLVI. 1932—33, 131—132 (az oltár rekonstrukciója). — MMTop. I. 1948, 126—127 (osztrák festő, 1440 körül). — Czobor Á., V. 1955, 13 (ua.). — A. Stange, Deutsche Malerei der Gotik. XI. München—Berlin 1961, 35 (az osztrák Albrecht-oltár mesterének és a Friedrich-oltár mesterének modorát eldurvító segéd vagy tanítvány művei; további művek tőle a frankfurti és klosterneuburgi múzeumban, valamint bécsi magángyűjteményben).

A „HALLEINI OLTÁR MESTERE”, azaz „Meister des Halleiner Altars” (salzburgi festő a XV. század első felében)

Mária a kis Jézussal („Kalászos Madonna”), és előtte térdelő lovaggal (55.496) 281
XII

Fa, tempera, 60,5 × 45 cm. — Régebbi helytelen restaurálás több helyen erősen megviselte. Rongált állapotban. A lovag kezétől induló mondatszalonon minuszkulás felirat: „O Sancta Maria virgo ora pro nobis pec”. — Blasius Höfel 1839-ben elárverezett bécsújhelyi és Ipolyi gyűjteményéből.

Készült 1440 és 1453 között.

Verzeichniss einer Sammlung altdeutscher Gemählde... Wien 1839, 30. sz. — Th. Frimmel, Lexikon der Wiener Gemäldesammlungen. II. München 1914, 179. — Gerevich T., IpGy 1930, 87. — Pigler A., Gazette des Beaux-Arts LXXIV/II. 1932, 136 (a kalászos ruhadíszítés ikonográfiai jelentősége; az osztrák tartományok egyik festőiskolájából származó mű; a sárkányban a III. Frigystől 1468-ban alapított Szt. György-rendre való utalást lát, s a képet ezen évnél későbbre datálja). — Pigler A., AÉ XLVI. 1932—33, 134. — Pigler A., AÉ XLVII. 1934, 169 (O. Benesch a képet a „Halleini oltár mesteré”-nek tulajdonítja). — MMTop. I. 1948, 127 (osztrák, salzburgi festő, 1450 körül; epitáfium volt; a sárkány a lovag nevére — György — utalhat). — Czobor Á., 1955, 13. — Mojzer M., V. 1958, 14. — A. Stange, Deutsche Malerei der Gotik. X. München—Berlin 1960, 17—18 (a „Halleini oltár mestere”, 1440 és 1453 között).

OSZTRÁK (MAGYAR?) FESTŐ, 1450 körül

282 XII *Evagationes spiritus — Krisztus az Olajfák hegyén (56.495) — Oltár belső, illetve külső oldala*

Fa, tempera, 58,5 × 46,5 cm. — Helyenként kisebb kiegészítések, kisebb kopások. Jó állapotban. — Blasius Höfel 1839-ben elárverezett bécsújhelyi, Lemann bécsi és Ipolyi gyűjteményéből. — Kiállítva a budapesti Műcsarnok 1930. évi Őszi kiállításán, 45. sz., valamint a Szépművészeti Múzeum által rendezett Az életkép fejlődése a XIV—XIX. században című kiállításon, 1953, 4. sz., továbbá uo.: Csendéletkiállítás, 1962, 1. sz. (osztrák festő, XV. század).

Verzeichniss einer Sammlung altdeutscher Gemählde... Wien 1839, 34. sz. — Th. Frimmel, Lexikon der Wiener Gemäldesammlungen. II. München 1914, 179. — O. Benesch, Belvedere VIII. 1929, 68. — Gerevich T., IpGy 1930, 87. — Genthon I., RMF 1932, 46. — Pigler A., AÉ XLVI. 1934, 123—129 (a tárgy meghatározása: a szórakozottan imádkozó embernek rossz utakon tévelygő gondolatai). — Éber L., Magy. Műv. X. 1934, 255. — Pigler A., AÉ XLVII. 1935, 169. — Csánky M., A szepesi és sárosi táblaképfestészet 1460-ig. Bp. 1938, 9. — MMTop. I. 1948, 127 (osztrák festő, 1450 körül). — Czobor Á., V. 1955, 13. — Dercsényi D.—Zolnay L., Esztergom. Bp. 1956, 82. — Mojzer M., V. 1958, 15. — Czobor Á., Csendéletkiállítás. Kat. Bp. 1962, 9 (közli A. Stange szóbeli véleményét: valószínűleg magyar festő).

FELSŐ-AUSZTRIAI FESTŐ, 1450—1460 körül

283 *A Kálvária (55.442)*

Fa, tempera, 165 × 87,5 cm. — Arany-háttére teljesen megújított, a repedések mentén kiegészítések. Jó állapotban. Lent jobbra H B monogram és 1522-es évszám (mindkettő későbbi ráfestés). — Valószínűleg az Ipolyi-gyűjteményből.

Mária és Szt. János alakja Rogier van der Weyden kompozíciója nyomán.

O. Benesch, Belvedere VIII. 1929, 68 (salzburgi bajor iskola). — L. Baldass, A Szépművészeti Múzeum Évkönyvei VI. Bp. 1931, 89—90 (a „Darmstadti passió mesteré”-nek

tanítványa, 1450—1460 körül). — Kampis A., AÉ XLV. 1931 (utal a kompozíció távoli, Rogier van der Weyden-i hatására). — Éber L., Magy. Műv. VII. 1932, 318. — Elek A., Nyugat XV. 1932, I. 44. — MMTop. I. 1948, 119 (Közép-Rajna vidéki festő, 1450 körül). — Mojzer M., V. 1958, 14 (ua.). — A. Stange, Deutsche Malerei der Gotik. XI. München—Berlin 1961, 102. old., 227. kép (közel áll a hallstatti Passió-oltár mesteréhez; valószínűleg ugyanettől a mestertől való a linzi Landesmuseum Kálvária-képe — hátoldalán Szt. Márton-kép — s a „Találkozás az Aranykapunál” tábla; az esztergomi tábla erőteljesebben bajor hatású; felső-ausztriai).

OSZTRÁK FESTŐ, 1460 körül

A körülmetélés (55.443) — Előlapján dombormű: Mária halála 234

Fa, tempera, az eredeti kerettel 124 × 87 cm, a képmező 106 × 65 cm.

Mária és Erzsébet találkozása (55.444) — Előlapján dombormű: A királyok imádása 235

Fa, tempera, az eredeti kerettel 124 × 87 cm, a képmező 106 × 65 cm.

Rongáltak, helyenként kiegészítettek. A domborművek eredeti festett felülete erősen kopott, hiányos; restaurálták a Jobst-testvérek Bécsben. Közepesen kielégítő állapotban. — Az Ipolyi-gyűjteményből. — Kiállítva mindkettő a budapesti Múcsarnok 1930. évi Őszi kiállításán, 97, 92. sz.

Szárnyasoltár szárnyképei.

Uj Magyar Sion II. 1871, 374. — E. Gombrich, Magy. Műv. XI. 1935, 223—228 (a képek a dél-tiroli művészet stílusára emlékeztetnek; 1450 után készültek; a domborművek pedig a znaimi oltár — Bécs, Kunsthistorisches Museum — domborműveivel rokonok). — MMTop. I. 1948, 119—120, a szobrok: 148 (német vagy osztrák festő, s osztrák? szobrász, 1460 körül). — Mojzer M., V. 1958, 14 (ua.).

OSZTRÁK FESTŐ, 1470 körül

A királyok imádása (56.501) — Belső kép 236

Júdás csókja (56.502) — Külső kép 237
XIII

Fa, tempera, 81 × 80 cm. — A függőleges repedések mentén nagyobb foltokban kiegészítések, így az alsó részen is. Kissé rongált állapotban. — Blasius Höfel 1839-ben elárverezett bécsújhelyi, Lemann bécsi és Ipolyi gyűjteményéből.

Szárnyasoltár szétfűrészt táblaképe.

Verzeichniss einer Sammlung altdeutscher Gemählde... Wien 1839, 23. sz. — Th. Frimmel, Lexikon der Wiener Gemäldesammlungen. II. München 1914, 178. — Pigler A., AÉ XLVI. 1934, 134. — MMTop. I. 1948, 128.

OSZTRÁK FESTŐ, 1470 körül

Szt. Ágnes és Szt. Dorottya (56.503) — Belső kép 238

Szt. Apollónia (56.504) — Külső kép 239

Szt. Margit és Alexandriai Szt. Katalin (56.505) — Belső kép 290

291 *Szt. Orsolya (56.506) — Külső kép*

Fa, tempera, egyenként $62 \times 39,5$ cm. — Repedt táblák, kielégítően jó állapotban. — Blasius Höfel 1839-ben elárverezett bécsújhelyi, Lemann bécsi és Ipolyi gyűjteményéből. — Kiállítva a budapesti Műcsarnok 1930. évi Őszi kiállításán, 2—4, 7. sz.

Szárnyasoltár két szárnyképének szétfűrészelt táblái.

Verzeichniss einer Sammlung altdeutscher Gemählde... Wien 1839, 5—6. sz. — Th. Frimmel, Lexikon der Wiener Gemäldesammlungen. II. München 1914, 174. — Pigler A., AÉ XLVI. 1934, 130. — MMTop. I. 1948, 128 (osztrák festő, 1470 körül).

OSZTRÁK FESTŐ, 1480 körül

292 *A vérző Krisztus Szt. Egyeddel és a donátorral (56.508)*

Fa, tempera, $85,5 \times 68$ cm. — Rongált, kisebb hiányokkal; részben átfestett minuszkulás felirattal a tábla alsó részén. — Blasius Höfel 1839-ben elárverezett bécsújhelyi és Ipolyi gyűjteményéből.

Epitáfium. Valószínűleg Bécsújhelyről.

Verzeichniss einer Sammlung altdeutscher Gemälde... Wien 1839, 2. sz. — Th. Frimmel, Lexikon der Wiener Gemäldesammlungen. II. München 1914, 173—174. — Pigler A., AÉ XLVI. 1934, 129—130. — MMTop. I. 1948, 129.

OSZTRÁK FESTŐ, 1480 körül

293 *Mária halála (56.513) — Szárnyasoltár középső képe*

294 *Szt. Miklós és a szegény nemes három leánya (56.514) — Belső kép*

XIII 295 *Szt. Balázs és Szt. Dénes (56.515) — Külső kép*

296 *Szt. Miklós és a hajósok (56.516) — Belső kép*

XIII 297 *Alexandriai Szt. Katalin és Szt. Borbála (56.517) — Külső kép*

Fa, tempera, a középkép 141×90 cm, a szárnyképek 82×50 cm. — A szárnyak szétfűrészelve, több helyütt kiegészítve. Közepesen jó állapotban. — Az Ipolyi-gyűjteményből. — Az első szárnykép kiállítva a budapesti Műcsarnok 1930. évi Őszi kiállításán, 66. sz. MMTop. I. 1948, 129 (osztrák festő, 1480 körül).

A „WINZENDORFI MESTER”, azaz „Meister von Winzendorf”, másként „Meister von St. Kathrein” (osztrák festő, 1460—1475 körül Bécsben működött)

298 *Szt. Simon apostol (56.497)*

XIII 299 *Szt. Bertalan apostol (56.498)*

XIII 300 *Szt. Fülöp apostol (56.499)*

301 *Szt. Mátyás apostol (56.500)*

Fa, tempera, az első kettő $67,5 \times 32,5$ cm, a második kettő 38×31 cm. — Helyenként kissé kopott táblák, apróbb hiányokkal. Elég jó állapotban. Az utóbbi két kép alul erősen megcsönkítva. — Blasius Höfel 1839-ben elárverezett bécsújhelyi, Lemann bécsi és Ipolyi gyűjteményéből.

Szárnyasoltár szétfűrészelt szárnyképei.

Verzeichniss einer Sammlung altdeutscher Gemälde . . . . Wien 1839, 7, 41. sz. — Ipolyi A., BvM 1898, 121, 123. sz. — Th. Frimmel, Lexikon der Wiener Gemäldesammlungen. II. München 1914, 174, 180. sz. — O. Benesch, Blätter für Heimatkunde VII. 1929, 66 (Stájerországban működött, de talán bajor festő művei). — Pigler A., AÉ XLVI. 1934, 130. — U. Thieme—F. Becker, Lexikon XXXVII. 1950, 356 („Meister von Winzendorf”). — Baldass—Buchowiecki—Feuchtmüller—Mrazek, Gotik in Österreich. Wien 1961, 62 (ua.). — A. Stange, Deutsche Malerei der Gotik. XI. München—Berlin 1961, 68 (a rohdorfi szárnyképekhez és a rottweili táblákhoz kapcsolódnak; hasonló táblák a stuttgarti múzeumban, amelyek 1420—1430 tájára datálhatók).

OSZTRÁK vagy MAGYAR FESTŐ, 1490 körül

Szárnyasoltár két oldalán festett táblája (59.944) — Előlap: Krisztus az Olajfák hegyén, 302
hátlap: Levétel a keresztről

Fa, tempera, 77 × 49,5 cm. — Jó állapotban. — Az Ipolyi-gyűjteményből.

Uj Magyar Sion II. 1891, 373. — MMTop. I. 1948, 29 (magyar festő?). — Mojzer M., V. 1958, 14 (osztrák festő).

A „HERZOGENBURGI MESTER”, azaz „Meister von Herzogenburg” (alsó-ausztriai festő a XV. század végén)

Mária és Erzsébet találkozása (56.507-1—2) — Két kép közös keretben

Fa, tempera, 98 × 36 cm. — A táblákon hosszanti repedések, kisebb hiányok. Közepesen jó állapotban. — Blasius Höfel 1839-ben elárverezett bécsújhelyi, Lemann bécsi és Ipolyi gyűjteményéből.

303
XIII

Verzeichniss einer Sammlung altdeutscher Gemälde . . . Wien 1839, 8. sz. — Th. Frimmel, Lexikon der Wiener Gemäldesammlungen. II. München 1914, 174. — Genthon I., Magyar Műv. 1927, 57 (Friedrich Pacher köre). — O. Benesch, Belvedere VIII. 1929, 69 („Meister von Herzogenburg”). — Gerevich T., IpGy 1930, 89. — Genthon I., RMF 1932, 93 (Friedrich Pacher köre, 1480 körül). — O. Benesch, Wiener Jahrbuch für Kunstgeschichte VIII. 1932, 27 („Meister von Herzogenburg”; a mester korai műve; a flatschachi oltár és az 1491-ből való herzenburgi oltártáblák közötti időből). — Pigler A., AÉ XLVI. 1934, 131 (a képek származása). — MMTop. I. 1948, 128—129 (osztrák, tiroli festő, 1480 körül). — U. Thieme—F. Becker, Lexikon XXXVII. 1950, 152 („Meister von Herzogenburg”). — A. Stange, Deutsche Malerei der Gotik. XI. München—Berlin 1961, 56 (ua.).

SVÁB FESTŐ, 1490 körül

Jézus születése (55.450)

Fa, tempera, 42 × 61 cm. — Repedt tábla, elég jó állapotban. — Valószínűleg az Ipolyi-gyűjteményből.

304
XIV

Lepold A.—Lippay L., Esztergomi útikönyv. Esztergom 1938, XV. t. — MMTop. I. 1948, 121 (német festő, 1490 körül).

SVÁB FESTŐ, 1470—1480 körül

- 305 *Hat apostol (55.446)* — *Az első sorban id. Szt. Jakab, Szt. Simon, Szt. Péter, mögöttük csak Szt. Tamás azonosítható*

Fa, tempera, 43 × 67 cm. — Jó állapotban; a glóriák és az arany-háttér újabb. — Ismeretlen származású.

Nagyméretű oltármű szétfűrészelt predellaképének bal fele, amely a hiányzó hasonló táblával — a többi hat apostol ábrázolásával — Krisztus félalakos képét fogta közre. — Képünkhöz hasonló predellarész (ez is bal oldali, öt apostollal, fa, tempera, 57 × 55 cm) elárverezve A. Weinmüller (München, 1953. dec. 16—17) aukcióján mint Bernhard Strigel műve.

MMTop. I. 1948, 121 (német — dél-német — festő, 1470 körül). — Mojzer M., V. 1958 14 (sváb festő).

NÉMET FESTŐ, 1500—1510 körül

- 306 *Szt. Julietta vértanúsága (56.540)*

XIV

Fa, tempera, 120 × 107 cm. — Jó állapotban. A szent szájából induló mondatszalagon felirat (minuszcula, rövidítésekkel): „gratias ago tibi domine quia me filio nico ad tuam gratiam pveme' voluisti S. Julita”. — Ismeretlen származású.

-ó, Magyar Korona III. 1879, 19. sz. — Z[ádori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 674 (Wolgemut). — Maszlaghy F., II. 1891, 42. sz. (ua.). — Lepold A.—Homor I., EK 1924, 97. — Gerevich T., PA 1928, 244 (Meister des Hausbuchs). — MMTop. I. 1948, 130 (Jan Pollak). — Czobor Á., V. 1955, 13 (ua.). — Mojzer M., V. 1958, 14—15 (ua.). — A. Stange szóbeli véleménye (magyar festő).

VESZTFÁLIAI FESTŐ, 1520 körül

- 307 *A Kálvária és Krisztus kínszenvedésének jelenetei (56.462)* — *A kínszenvedésre vonatkozó ószövetségi jelenetek: Izsák feláldozása, A rézkígyó, József kiemelése a kútból, Jónás tengerbevetése, Sámson az oroszlánnal*

Fa, tempera, 145 × 244 cm. — Általában kopott felület, sok kisebb-nagyobb kiegészítéssel, átfestéssel. Rossz állapotban fennmaradt, megviselt kép. — Osnabrückből Th. Wilhelm Achtermann szobrász (1799—1884) tulajdonába került Rómába, akitől Simor primás 1874-ben vásárolta.

A kép egyes alakjai és csoportjai Dürer-metszetek (B. 41, 85) kompozíciójának felhasználásával.

Uj Magyar Sion V. 1874, 637. — Maszlaghy F., Uj Magyar Sion VII. 1876, 109—110. — -ó, Magyar Korona III. 1879, 20. sz. — Rényi R., EPK 1879, 18. — Z[ádori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 524—525. — Körösy L., Esztergom. Esztergom 1887, 237. —

305

Maszlaghy F., II. 1891, 216. sz. — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 14. 5 (vesztfáliai hatású). — Gerevich T., VU 1916, 553. — O. Benesch, Belvedere VIII. 1929, 68 (bajor—salzburgi hatás). — MMTop. I. 1948, 122 (német—észak-német festő, 1520 körül). — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 91 (a megszerzés körülményei).

DÉL-NÉMET FESTŐ, 1530 körül

A Kálvária Máriával, Evangelista Szt. Jánossal és Mária Magdolnával (55.375)

308

Fa, tempera, 41 × 33 cm, a képmező 32 × 24 cm. — Félkörös felső záródással, eredeti keretével. Jó állapotban. — Az Ipolyi-gyűjteményből.

A kompozíciónak valamely korabeli metszet vagy metszetek szolgálhattak alapul, amelyeknek elemeiből a festő az alakokat és a háttérrel kompilálta.

Ipolyi A., BvM 1898, 93. sz. — Gerevich T., PA 1928, 246 (a Messkirchi mester módjában). — Gerevich T., IpGy 1930, 95. — MMTop. I. 1948, 111 (francia festő, 1520 körül).

NÉMET FESTŐ, 1490 körül

Az alvó apostolok — Krisztus az Olajfák hegyén (55.448—449) — Szárnyasoltár szárnyképeinek két táblája

309

Fa, tempera, egyenként 150×68 cm. — Közepesen jó állapotban. — Az Ipolyi-gyűjteményből.

Ipolyi A., BvM 1898, 141—142. sz. — MMTop. I. 1948, 121.

NÉMET FESTŐ, 1490 körül

310 *Krisztus keresztelese (59.1055)*

Fa, tempera, $132,5 \times 68$ cm. — Hiányos, kiegészített. Közepesen jó állapotban. — Az Ipolyi-gyűjteményből. — Kiállítva a budapesti Műcsarnok 1930. évi Őszi kiállításán, 48. sz.

Uj Magyar Sion II. 1871, 373. — MMTop. I. 1948, 38 (magyar festő).

NÉMET FESTŐ, XVI. század első fele

311 *Epitáfium Sanders von Ketteneis alakjával (56.472)*

Fa, tempera, $56,5 \times 32,5$ cm. — Rongált, részben átfestett tábla. Minuszkulás felirata lent: „hyr lycht begrabe Jokur Sanders von Kettenys a m. v. °; °v requiescat in pace.” Az utolsó, évszámra vonatkozó két betű kérdéses: 1515? — A kölni Ramboux-, ill. az Ipolyi-gyűjteményből.

Ramboux-kat. 1867, 522. sz. (az évszámot 1515-nek olvassa). — Ipolyi A., BvM 1898, 70. sz. (?) — MMTop. I. 1948, 124 (1540 körül készült).

NÉMET FESTŐ, 1520 körül

312 *Szt. Vilibald és Walpurga (56.470)*

Fa, tempera, 107×45 cm. — Helyenként rongált táblakép, amelynek alsó fele (51,5 cm. magasságig) újabb kiegészítés. — Ismeretlen származású.

MMTop. I. 1948, 124.

NÉMET FESTŐ, 1520 körül

313 *Mária és Keresztelő Szt. János (56.458)*

Fa, tempera, 125×60 cm. — Rongált, részben átfestett táblakép. — Az Ipolyi-gyűjteményből. — Kiállítva a budapesti Műcsarnok 1930. évi Őszi kiállításán, 50. sz.

Talán Kálvária-ábrázolás része.

MMTop. I. 1948, 122.

„AUGSBURGI MESTER 1477-BŐL”, „Meister von 1477” vagy „Schwäbischer Meister von 1477” (augsburgi festő, működött 1470 és 1500 között)

314 *A síró asszonyok Krisztus sírjánál (55.566) — A háttérben Noli me tangere jelenet*

Fa, tempera, 126×56 cm. — Igen jó állapotban. — Simor primás vásárolta Regensburgból, Dengler dómvikáriustól, 1876 márciusában.

Szárnyasoltár, talán triptichon jobb felőli szárnyának szétfűrészelt táblája, amely a stuttgarti Staatsgalerie-ben levő párdarabjával (Krisztust megfosztják ruháitól; A lábmossás és Töviskoronázás jeleneteivel) valószínűleg Kálváriát ábrázoló középső részt fogott közre. — Készült 1490 körül. — A művészre vonatkozólag: E. Buchner, *Die Augsburger Tafelmalerei der Spätgotik*. Kny.: *Beiträge zur Geschichte der Deutschen Kunst*. Augsburg é. n., 37—54; A. Stange, *Deutsche Malerei der Gotik*. VIII. München—Berlin 1957, 43—48.

-ó, *Magyar Korona* III. 1879, 19. sz. — Maszlaghy F., II. 1891, 33. sz. — Gerevich T., *Az Ujság* 1916. júl. 20. 4. — Gerevich T., *VU* 1916, 825. — Hekler A., *Századok* LVII—LVIII. 1923—24, 242. — Lepold A.—Homor I., *EK* 1924, 97. — Gerevich T., *PA* 1928, 244—245 (Hans Schüchlin). — Czobor Á., *V.* 1955, 13 (ua.). — Staatsgalerie. Stuttgart. Kat. 1957, 167 (az esztergomi képet tévesen mint Grablegungot említi; az oltárt Stange régebbi — 1477 körülre való — datálásá-

val szemben 1490 körülnek gondolja). — Mojzer M., V. 1958, 15 (sváb festő). — B. Bushart, Zeitschrift für Kunstgeschichte XXII. 1959, 152—153, 17. kép (a stuttgarti párdarab és az esztergomi összetartozása). — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 96 (a kép származása).

SCHAFFNER, MARTIN (ulmi festő, szobrász és érmész, 1478/79 — 1546/47 U.m)

315 *Mária a kis Jézussal (55.432)*

Fa, tempera, 39 × 28,5 cm. — Eredeti, a nyomokból következtethetően mustrás háttérét és a glóriákat újabb aranyozás fedi. Régebbi, helytelen restaurálás következtében több helyütt lekoptatott, lemosott állapotban. — Ismeretlen származású.

Feltehetően a művész korai korszakából. — Vö.: „Krisztus búcsúja anyjától” (München, Bayerisches Nationalmuseum, 1508—1509), „A királyok imádása” (Nürnberg, Germanisches Nationalmuseum, 1512 körül), és az esztergomi képhez közelálló töredék: „Mária a kis Jézussal” (Stuttgart, Staatsgalerie, mustrás háttérű, 1510—1520 körül); az utóbbi képünkénél valószínűleg későbbi.

MMTop. I. 1948, 117 (Hans von Kulmbach). — Mojzer M., V. 1958, 15 (Hans von Kulmbachhoz hozták kapcsolatba). — A. Stange szóbeli véleménye (Martin Schaffner).

KÖLNI FESTŐ, 1470 körül

316
XIV

Krisztus a kereszten, szentek és donátor (55.445) — Balról Assisi Szt. Ferenc, Mária, jobbról Evangelista Szt. János és Sienai Szt. Bernardin

Fa, tempera, 108 × 97 cm. — Régebbi restaurálások miatt néhol kissé kopott; kisebb kiegészítések. Jó állapotban. A térdelő donátortól induló minuszkuulás felirat: „bitt got viir h bernt v der elberch”. — Valószínűleg az Ipolyi-gyűjteményből.

A kép a kölni „Meister der Georgslegende” (Aachen, Köln, Bocholt) és a „Meister der Lyversbergischen Passion” (Lille) hasonló tárgyú és stílusú alkotásaihoz áll közel. Ezeknél azonban nehezkesebb, provinciálisabb. Feltételezhetően a fenti mesterek egyikének tanítványától (vö.: A. Stange, Deutsche Malerei der Gotik. V. München—Berlin 1952, 21. kk., 37. kk. képekkel).

MMTop. I. 1948, 121 (német, esetleg svájci festő, 1470 körül; közli P. Ganz szóbeli véleményét: kölni festő).

RAJNA-VIDÉKI FESTŐ, XVI. század eleje

317 *Szárnyasoltár (56.477) — A fonó Mária a kis Jézussal és a passió jelvényeit ábrázoló címert tartó angyallal (középső kép); Keresztelő Szt. János és Szt. Egyed (bal oldali szárnykép); Árpád-házi Szt. Erzsébet és Szt. Brigitta (jobb oldali szárnykép). A szárnyak külső felén térdelő donátor mondatszalaggal és Krisztus az oszlopnál*

Fa, tempera és olaj, a középső kép 60 × 50 cm, a szárnyak 60 × 20 cm. — Rongált, a belső képek mustrás háttére teljesen új. Több részlete kisebb mértékben, a külső oldal teljesen átfestve. — Az Ipolyi-gyűjteményből.

Uj Magyar Sion II. 1871, 374. — MMTOP. I. 1948, 124.

NÉMET vagy OSZTRÁK FESTŐ, 1490 körül

- 318 *Szt. Kristóf a kis Jézussal és a remete (59.1054)*

Fa, tempera, 108 × 87 cm. — Elég jó állapotban. Helyenként kiegészítések. — Ismeretlen származású.

MMTop. I. 1948, 38 (magyar festő, 1490 körül). — Mojzer M., V. 1958, 14 (német festő).

DÉL-NÉMET FESTŐ, 1510 körül

- 319 *Trónoló Mária a kis Jézussal és szentekkel (56.454)*

XIV

Fa, tempera, 33 × 97,5 cm. — Több helyen 2—3 mm-es ütődések, sérülések, aranyháttére kopott. Elég jó állapotban. — Valószínűleg az Ipolyi-gyűjteményből.

Predellakép.

MMTop. I. 1948, 121 (dél-német festő, 1510 körül).

NÉMET FESTŐ, XVI. század első fele

- 320 *Krisztus az Olajfák hegyén (56.463)*

Fa, olaj, 40 × 28 cm. — Elég jó állapotban. — Ismeretlen származású.

Szárnyasoltár szárnyának egyik képe.

MMTop. I. 1948, 109 (németalföldi festő, XVI. század).

BALDUNG, HANS, másként Grien (német festő, Schwäbisch Gmünd 1484/85 — 1545 Strassburg) MŰHELYE

- 321 *A Kálvária Máriával és Evangelista Szt. Jánossal (55.385)*

Fa, olaj és tempera, 61 × 47,5 cm. — Jó állapotban. — Az Ipolyi-gyűjteményből.

A kereszten függő Krisztus-test és az alakok igen közel állnak Baldung 1520 körül készült műveihez (többek között a frankfurti Krisztus keresztelése oltárhoz). A háttér németalföldies stílusjellege, a kissé nyersen festett ruharedők és a kompozíció némiképp pedáns szárazsága valószínűvé teszi, hogy Baldung közvetlen környezetében működött festő 1520 körüli műve. — A képet régen Albrecht Altdorfer művének hitték.

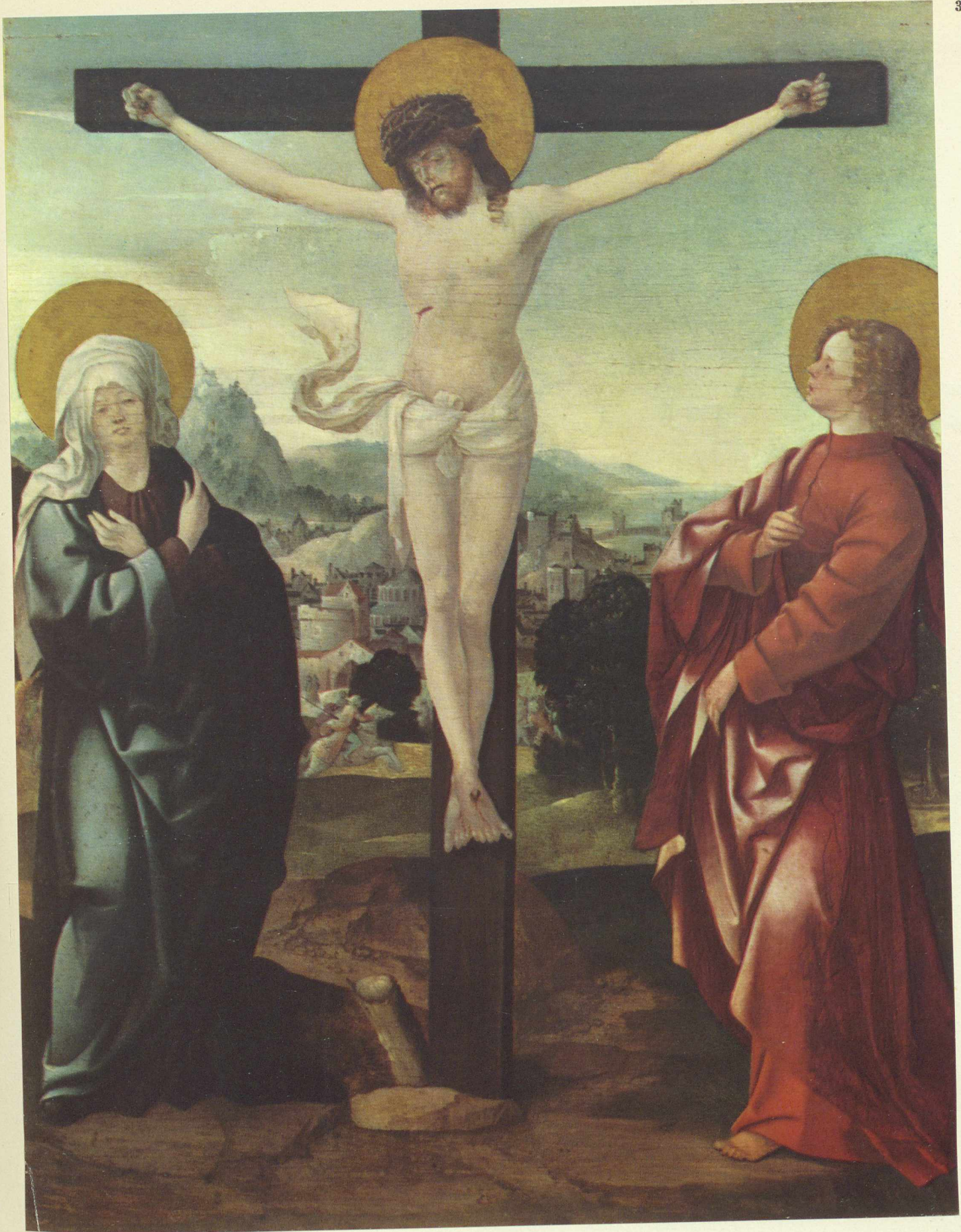
O. Benesch, *Belvedere* VIII. 1929, 70 (Cornelis Massys köre). — Gerevich T., *IpGy* 1930, 95. — MMTop. I. 1948, 112 (P. Ganz szóbeli véleménye alapján: Hans Baldung Grien).

NÉMET vagy NÉMETALFÖLDI FESTŐ, 1500 körül

- 322 *Az áldó Krisztus mellképe (55.348)*

Fa, tempera, 21 × 16 cm. — A tábla felső, eredetileg íves része 1,5—3,5 cm szélességben utóbbi kiegészítés. Az eredeti arany-háttéren újabb aranyozás, kisebb kiegészítések. Egy hosszanti repedés. Közepesen jó állapotban. — Simor primás gyűjteményéből. Maszlaghy F., II. 1891, 264. sz. (Martin Schaffner). — MMTop. I. 1948, 107 (németalföldi festő, 1500 körül).

LÜBECKI FESTŐ, 1500 körül

323
XIV

A szenvedő Krisztus (55.451)

Fa, tempera, 74 × 59 cm. — Jó állapotban. — Az Ipolyi-gyűjteményből. — Kiállítva a budapesti Műcsarnok 1930. évi Őszi kiállításán, 82. sz. (dél-német festő, XV. század).

A kép festője Hermen Rode követői közül a „Schinkel-oltár mesteré”-hez áll közel (vö.: A. Stange, Deutsche Malerei der Gotik. VI. Berlin—München 1954, 124. kk., 211—216. kép).

MMTop. I. 1948, 121 (német—dél-német festő, 1500 körül). — A. Stange szóbeli véleménye (lübecki festő).

SCHÄUFELEIN, HANS LEONHARD (német festő, Nürnberg? 1480—85 körül — 1538—1540 körül Nördlingen)

324
XIV
325

Jézus születése (56.559)

A körülmetélés (56.560)

Fa, tempera, egyenként 26,4 × 15 cm. — Elég jó állapotban. — Az Ipolyi-gyűjteményből.

„A körülmetélés” Dürer fametszetének (B. 86) kompozícióját ismétli. A művész korai művei, feltehetőleg abból az időből, amikor Schäufelein még Dürer műhelyében dolgozott, 1506 körül.

O. Benesch, Belvedere VIII. 1929, 69 (Schäufelein korai művei). — Gerevich T., IpGy 1930, 95. — Hoffmann E., A Műgyűjtő V. 1931, 169. — E. Buchner: U. Thieme—F. Becker, Lexikon XXIX. 1935, 559 (Schäufelein). — MMTop. I., 1948, 134 (ua.). — Mojzer M., V. 1958, 15.

NÉMET FESTŐ, 1546

326

A Kálvária (56.473)

Fa, tempera, 73 × 51 cm. — Meglehetősen kopott kép, javított. Közepesen jó állapotban. Lent jobbra „WARLICH WARLICH DIESER GOTTES SOHN GEWESEN 1546” felirat. — Az Ipolyi-gyűjteményből. — Kiállítva a budapesti Műcsarnok 1930. évi Őszi kiállításán, 80. sz. (német festő).

Ipolyi A., BvM 1898, 228. sz. — MMTop. I. 1948, 124. — Mojzer M., V. 1958, 15 (Lucas Cranach stílusának hatása). — A. Stange szóbeli véleménye (talán regensburgi festő).

NÉMET FESTŐ, 1520 körül

327 *Ecce Homo (56.464)* 114 × 62 cm

328 *Jézust gúnyolják (56.465)* 117 × 59 cm

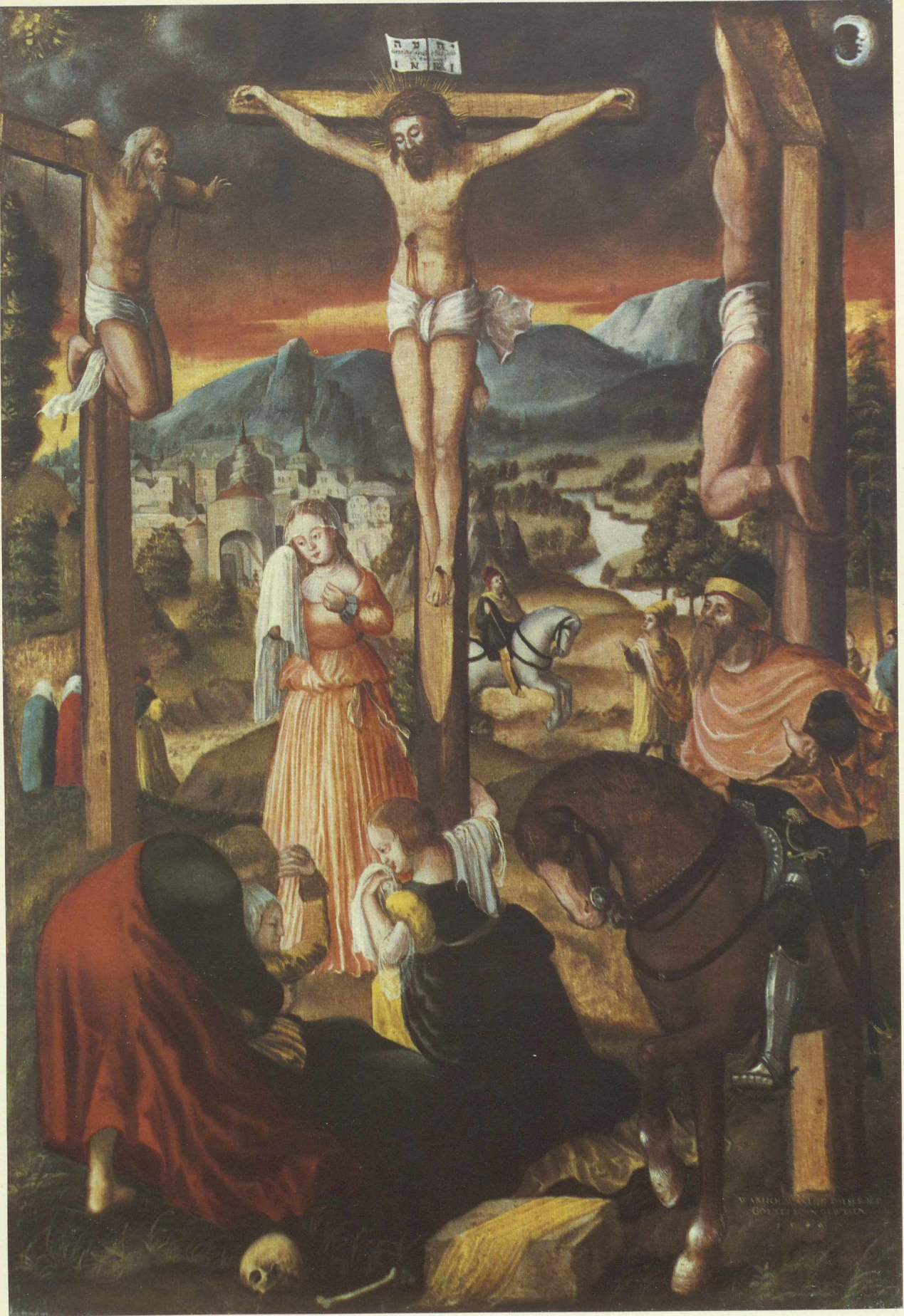
329 *A töviskoronázás (56.466)* 119 × 51 cm

330 *Jézust megostorozzák (56.467)* 114 × 59 cm

331 *Jézust a keresztre szegzik (56.468)* 117 × 59 cm

332 *Jézus és a hitetlen Szt. Tamás (56.469)* 94 × 62 cm

Fa, tempera. — Elég jó állapotban. — Simor primás 1876-ban vásárolta Regensburgból, Dengler dómvikáriustól.

Szárnyasoltár szétfűrészelt táblaképei, Dürer fametszetű kis passiója (B. 30, 34, 35, 33, 39, 49) után.

-ó, Magyar Korona III. 1879, 19. sz. — Z[átori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 524, 673 (az „Ecce Homo”). — Maszlaghy F., II. 1891, 17—22. sz. — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 14. 5; júl. 20. 4. — Gerevich T., PA 1928, 214. — MMTop. I. 1948, 124.

NÉMET FESTŐ, 1510—1520 körül

333 *Krisztus elfogatása (56.456)*

Fa, tempera, 95,5 × 40 cm.

334 *Szt. Péter megbízatása (56.457)*

Fa, tempera, 97 × 32,5 cm. — Repedezett táblák, néhol kisebb hiányok. Közepesen jó állapotban. Az alakok feletti mondatszalagon: „filius dei vivi — tu es petrus.” — Vétel 1929-ben Donát Sándor budapesti műkereskedőtől.

Nemes Marcell gyűjteményéből valók a képek. Ő az 1920-as évek elején Münchenben Freiherr von Grundherrtől szerezte. Az eredetileg Csehországból származó sorozat két táblája a prágai képtárba, kettő müncheni magángyűjteménybe, a „Lázár feltámasztása” és a „Szentlélek eljövede” budapesti magángyűjteménybe, s egy tábla („Ecce Homo”) feltehetően szintén magyar magángyűjteménybe jutott. — A „Krisztus elfogatása” Dürer fametszetű passiója (B. 27) kompozíciójának átvétele. A sorozatból a „Szentlélek eljövede” szintén Dürer (B. 50) metszete nyomán.

Az Ernst Múzeum Aukciói. Kat. XXXIV. 1927, 143—144. sz. (az „Ecce Homo” és a „Szt. Péter megbízatása”; frank festő, 1500 körül). — Hoffmann E., AÉ L. 1937, 19, 26. — MMTop. I. 1948, 121 (német festő, 1510 körül).

OSZTRÁK (BÉCSÚJHELYI) FESTŐ, 1498

335 *Mária halála — Heinperger Istvánné epitáfiuma (56.509)*

XIII

Fa, tempera, az eredeti kerettel 180 × 120 cm, a képmező 156 × 104 cm. — Több helyütt kiegészítve, eredeti kerete a széleken rongált. Közepesen jó állapotban. Felirata lent, gót minuszkulákkal: „anno dom[ini] 1498 an freytag sand mathias abendt ist gestorben die ersam frau d . . . . in g . . . ltn und des wolgelerten Steffan Heinperger lerer zu den siben freyen Künste und . . . Burger zu der Nystat . . . eliche hausfrau gewesen ist.” — Blasius Höfel 1839-ben elárverezett bécsújhelyi, Lemann bécsi és Ipolyi gyűjteményéből.

A kompozíció Schongauer (L. 14) metszete után. Hasonló méretű és korú, ugyanezen metszet után készült táblakép a bostoni Museum of Fine Artsban.

Verzeichniss einer Sammlung altdeutscher Gemählde . . . Wien 1839, 11. sz. — Uj Magyar Sion II. 1871, 373. — Divald K., A Magyar Mérnök- és Építészegylet Közlönye XLIII. 1909, 123. — Divald K., Magyarország csúcsíveskori szárnyasoltárai. II. Bp. 1911, 7. — Th. Frimmel, Lexikon der Wiener Gemäldesammlungen. II. München 1914, 174—175.

— Gerevich T., IpGy 1930, 95. — Hoffmann E., A Műgyűjtő V. 1931, 169. — Pigler A., AÉ XLVI. 1934, 130—131. — MMTop. I. 1948, 129 (osztrák, bécsújhelyi festő). — Czobor Á., V. 1955, 13. — Mojzer M., V. 1958, 15.

NÉMET FESTŐ, XVI. század vége

A Kálvária (56.475)

336

Fa, olaj, 22 × 29 cm. — Kissé kopott. Elég jó állapotban. — Ismeretlen származású. A művész a távolabbi, főleg az ifjú Pieter Brueghel modorát követő festők közül talán Anton Mozarttal (1527—1625) is kapcsolatban volt.

MMTop. I. 1948, 124 (német festő, 1550 körül). — Czobor Á., V. 1955, 12 (az id. Pieter Brueghel szerény késői tanítványa).

CRANACH, LUCAS, ID. (szász festő, Kronach 1472—1553 Weimar) MŰHELYE

Szt. Kristóf a gyermek Jézussal (55.395)

337
XIV

Fa, tempera és olaj, 71 × 40 cm. — Jó állapotban. — Az Ipolyi-gyűjteményből. — Kiállítva a budapesti Műcsarnok 1930. évi Őszi kiállításán, 81. sz. (Lucas Cranach).

Ipolyi A., BvM 1898, 224. sz. (Lucas Cranach). — Lepold A.—Homor I., EK 1924, 97. — Gerevich T., PA 1928, 246 (a „Messkirchi mester”). — Gerevich T., IpGy 1930, 95. — MMTop. I. 1948, 113 (Lucas Cranach). — Czobor Á., V. 1955, 13 (műhelymunka Lucas Cranach késői stílusában). — Mojzer M., V. 1958, 15 (ua.).

A pihenő Szent család (55.453)

338
XIV

Fa, tempera, 85 × 60 cm. — Elég jó állapotban. Mária köpenyének szegélyén későbbi eredetű H S A(?) monogram és 1435-ös évszám. — Az Ipolyi-gyűjteményből.

MMTop. I. 1948, 121 (német, frank festő, 1510 körül). — Czobor Á., V. 1955, 13 (műhelymunka az id. Lucas Cranach késői stílusában). — Mojzer M., V. 1958, 15.

F H MONOGRAMISTA (osztrák festő a XVI. század első negyedében)

Szárnyasoltár két oldalán festett táblája (55.408) — Előlap: Szt. Miklós és Szt. Ulrik, 339 hátlap: Az araráthegyi vértanúk

Fa, tempera, 136,5 × 62 cm. — Számos kisebb sérüléssel; kopások, hiányok. Közepesen jó állapotban. — Az Ipolyi-gyűjteményből.

Uj Magyar Sion II. 1871, 374 (lehet, hogy Heuglin műve?). — MMTop. I. 1948, 116 (osztrák festő, XVI. század).

DUNA-VIDÉKI FESTŐ (ún. „Donauschule”), 1520 körül

A Kálvária (56.471)

340
XIV

Fa, tempera, 120 × 92,5 cm. — A kép felülete egyenlőtlen mértékben, több helyütt erősen kopott. Régebbi, helytelen restaurálás miatt a festékréteg néhol hiányos. A hosz-

szanti repedések mentén kiegészítések. Újabb javítás révén kielégítően jó állapotban. — Az Ipolyi-gyűjteményből. — Kiállítva a budapesti Múcsarnok 1930. évi Őszi kiállításán, 68. sz.

Közel áll az ún. „Pulkaui mester” műveihez.

Uj Magyar Sion II. 1871, 393. — Gerevich T., IpGy 1930, 95. — MMTop. I. 1948, 124. — Mojzer M., V. 1958, 15.

ALTOMONTE, MARTIN (osztrák festő, Nápoly 1657 — 1745 Bécs)

341 *Szt. György vértanúsága (55.383)*

Vászon, olaj, 153 × 93 cm. — Jó állapotban. — Valószínűleg Lepold Antal szerzeménye.

Azonos azzal a képpel, amelyet a bécsi M. Schell-gyűjteményből árvereztek el a bécsi Kende-cégnél 1905. febr. 6-án (55. sz., „G. B. Tiepolo-Art des L. Giordano”, képe az aukciókatalógusban). — A művész vázlata az 1734-ben festett és Grossweikersdorfbán levő „Szt. György vértanúsága” oltárképéhez (Pigler Andor szíves közlése; vö. továbbá: Emporium LXVII. 1961, 242).

MMTop. I. 1948, 112 (Altomonte). — Dávid K., Műv. Ért. XI. 1962, 37—38.

QUERFURT, AUGUST (?) (német festő, Wolfenbüttel 1696 — 1761 Bécs)

342 *Zászlótartó lovas (60.998)*

XV

Vászon, olaj, 20,5 × 17 cm. — Kopott, helyenként kiegészítve. Kissé rongált állapotban — A Capese-Zurlo—San Marco-gyűjteményből.

Az új, egyelőre kérdéses meghatározás a művésznek a budapesti Szépművészeti Múzeumban levő képeivel történt összevetésen alapul.

Maszlaghy F., II. 1891, 289. sz. (Jacques Courtois, Le Bourguignon). — MMTop. I. 1948 (nem említi).

OSZTRÁK (valószínűleg TIROLI) FESTŐ, XVIII. század első fele

343 *Lovascsata (59.1006)*

344 *Lovascsata (59.1007)*

Vászon, olaj, egyenként 148 × 178 cm. — Erősen repedezett festékréteg. Mindkét kép (különösen lenn) rongált. — Ismeretlen származásúak.

Kastély vagy kúria díszítését szolgáló élénk színű, hatásos csataképek.

PLATZER, JOHANN GEORG (osztrák festő, St. Michael in Eppan 1704 — 1761 uo.)

345 *Ábrahám fogadja a három angyalt (56.519)*

346 *Rebeka és Eliézer a kútnál (56.520)*

Fa, olaj, egyenként 46,5 × 60 cm. — Jó állapotban. — Simor primás gyűjteményéből.

Az „Ábrahám fogadja a három angyalt” című képnek a XVIII. század első feléből való variánsa — esetleg példaképe — valószínűleg holland festőtől a budapesti Szépművészeti

Múzeumban (régebben Adriaen van der Werffnek tulajdonítva; 7465. lt. sz., tölgyfa, olaj, 37,5 × 49,3 cm).

Maszlaghy F., II. 1891, 164—165. sz. (ismeretlen). — MMTop. I. 1948, 130 (osztrák festő, XVIII. század). — Pigler A., Barockthemen. I. Bp. 1956, 38 (Platzer?). — Pigler A., A régi képtár katalógusa. Bp. 1956, I. 278.

OSZTRÁK vagy NÉMET FESTŐ, XVIII. század közepe

A királyok imádása (62.1075)

347

Vászon, olaj, 130 × 81 cm. — Jó állapotban. — Ismeretlen származású.

JANNECK, FRANZ CHRISTOPH (osztrák festő, Graz 1703 — 1761 Bécs)

Szt. József és Mária eljegyzése (55.420)

348

Réz, olaj, 40 × 34,5 cm.

Angyali üdvözlés (55.421)

349

Réz, olaj, 31,5 × 42 cm.

XV

Jézus bemutatása a templomban (55.422)

350

Réz, olaj, 32 × 41,5 cm.

Krisztus Szt. Péterre bizza az Egyház kulcsait (55.423)

351

Réz, olaj, 40,5 × 35 cm.

Krisztus Simon farizeus házában (55.424)

352

Réz, olaj, 40,5 × 34,5 cm.

Az utolsó vacsora (55.425)

353

Réz, olaj, 40 × 35 cm.

Szt. Péter utolsó kenetet ad fel (55.426)

354

Réz, olaj, 40 × 35 cm.

Valamennyi jó állapotban. Jelezve az 55.426. lt. sz. a zsámoly oldalán: „F. C. Janneck”, az 55.420. lt. sz. lenn balra: „F. C. Janneck”, hasonlóképpen az 55.424. lt. sz. — Simor primás gyűjteményéből.

Z[ádori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 847. — Maszlaghy F., II. 1891, 149, 452, 451, 147—148, 150—151. sz. — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20. 4. — Lepold A. — Homor I., EK 1924, 97. — Gerevich T., PA 1928, 220. — MMTop. I. 1948, 117.

Ecce Homo (55.427)

355

Keresztvitel (55.428)

356

Bádóg, olaj, egyenként 36,5 × 51 cm. — Jó állapotban. — Ismeretlen származásúak. Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20. 4. — Lepold A. — Homor I., EK 1924, 97 (mind Janneck művének említik).

A bűnbánó Magdolna (56.521)

357

Szt. Jeromos (56.522)

358

Fa, olaj, egyenként 18 × 13 cm. — Jó állapotban. — Simor primás gyűjteményéből. Az új meghatározás a művész fenti és magyar magángyűjteményekbeli képeivel történt összevetésén alapul.

Maszlachy F., II. 1891, 316—317. sz. (ismeretlen). — MMTop. I. 1948, 130 (XVIII. századi osztrák festő).

LEICHER, FELIX IVO (osztrák—morva festő, Wagstadt, Morvaország 1727 — 1812 Bécs)

359 *A Szent család Szt. Annával és Joachimmal (55.437)*

Vászon, olaj, 166 × 115 cm. — Jó állapotban. Kisebb kiegészítések jobb és bal oldalt; továbbá fent 7 cm-es, lent 8 cm-es toldás. — Az Ipolyi-gyűjteményből. Kiállítva a budapesti Múcsarnok 1930. évi Őszi kiállításán, 24. sz. (Maulbertsch).

A művész eddig ismert legkorábbi műveinek egyike. Franz Anton Maulbertsch hasonló tárgyú, a bécsi Kunsthistorisches Museumban levő, 1752-re datálható képének (132. lt. sz.) hatására készült.

Lepold A.—Homor I., EK 1924, 97. — Gerevich T., PA 1928, 220 (Maulbertsch). — Gerevich T., L'arte antica ungherese. Róma 1929, XXVI. t. — Gerevich T., IpGy 1930, 94 (Maulbertsch). — MMTop. I. 1948, 119 (ua.). — Czobor Á., V. 1955, 14 (Maulbertsch követője). — Mojzer M., V. 1958, 15 (Maulbertsch műhelye). — Garas K., Bulletin du Musée National Hongrois des Beaux-Arts 1958, 13. sz. 96, 101 (Leicher korai műve). — Garas K., Franz Anton Maulbertsch, 1724—1796. Bp. 1960, 237 (ua.).

SAMBACH, CASPAR FRANZ (osztrák festő, Boroszló 1715 — 1795 Bécs)

360 *Borromei Szt. Károly pestises betegeket áldoztat (58.821)*
XV

Vászon, olaj, 30 × 25 cm. — Jó állapotban. — Simor primás gyűjteményéből.

A művész színvázlata a Brno melletti Slavkov (Sloup) 1751 és 1754 között készült oltárképéhez. Képünk Pierre Mignard római tartózkodása alkalmával (1636—1657) a S. Carlo ai Catinari-templom számára festett főoltárképe (előkészítő vázlata: Nápoly, Marquis Tupputi de Schinosa-gyűjtemény) kompozíciójának felhasználásával készült — valószínűleg J. de Poilly metszete nyomán (vö.: F. Bologna, La Revue des Arts VIII. 1958, 106. kk.).

Maszlachy F., Uj Magyar Sion VII. 1876, 115 (Maulbertsch). — Maszlachy F., II. 1891, 315. sz. (ua.). — Gerevich T., PA 1928, 220 (ua.). — Jajczay J., A művészet hódolata az eucharisztia előtt. Bp. 1938, 79. kép (ua.). — MMTop. I. 1948, 91 (Giovanni Battista Pittoni; közli M. Pellicoli szóbeli véleményét: Pittoni köre). — Pigler A., Barock-themen. Bp. 1956, I. 441 (Sambach színvázlata). — Mojzer M., V. 1958, 15—16 (ua.). — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 95.

SCHMIDT, MARTIN JOHANN (?), azaz „Kremserschmidt” (osztrák festő, Grafenwörth, Krems közelében 1718 — 1801 Stein, Krems mellett)

361 *Krisztus keresztre feszítése (56.563)*

362 *Levétel a keresztről (56.564)*

Vászon, olaj, egyenként 90×51 cm. — Jó állapotban. — Simor primás gyűjteményéből. A művész késői művei (?), 1790 után készültek.

Maszlaghy F., II. 1891, 560—561. sz. (ismeretlen). — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20. 4. — Lepold A.—Homor I., EK 1924, 97. — Gerevich T., PA 1928, 220. — MMTop. I. 1948, 135 (Schmidt). — Czobor Á., V. 1955, 14. — Mojzer M., V. 1958, 16, 22. — F. Dworschak — R. Feuchtmüller—K. Garzarolli-Thurnlackh—J. Zykan, Der Maler Martin Johann Schmidt, genannt „Der Kremerserschmidt”, 1718—1801. Wien é. n. (nem említi).

SEITZ, JOHANN (prágai festő, megh. 1809 után)

363 *Bogáncskóró madarakkal és lepkékkel (56.567)*

364 *Virágos bokor madarakkal és lepkékkel (56.568)*

Réz, olaj, egyenként 67×50 cm. — Jó állapotban. Jelezve az 56.567. lt. sz. kép jobbra lent, egy kövön: „Joann Sitz F.” — Simor primás gyűjteményéből. — Kiállítva a budapesti Szépművészeti Múzeumban, Csendéletkiállítás, 1962, 59, 62. sz.

Beszédes K., Esztergom II. 1875, 43. sz. — Maszlaghy F., Uj Magyar Sion VII. 1876, 33. — -ó, Magyar Korona III. 1879, 20. — Z[ádori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 845. — Maszlaghy F., II. 1891, 135—136. sz. — Gerevich T., PA 1928, 248. — MMTop. I. 1948, 136. sz. — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 93, 95. — Czobor Á., Csendéletkiállítás. Kat. Bp. 1962, 19—20.

OSZTRÁK FESTŐ, XVIII. század

365 *Pompeius diadalmenete (56.511)*

366 *A rómaiak és germánok harca (56.512)*

Fa, olaj, egyenként 32×40 cm. — Jó állapotban. — Vétel Éliás Gyulától 1875-ben. Egykor Migazzi Kristóf váci gyűjteményében voltak.

Maszlaghy F., II. 1891, 252. és 251. sz. — MMTop. I. 1948, 130. — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 91—92 (a képek származása).

OSZTRÁK FESTŐ, XVIII. század

367 *Mária Terézia képmása (56.525)*

368 *Lotharingiai Ferenc képmása (56.526)*

Vászon, olaj, egyenként 90×74 cm. — Jó állapotban. — Simor primás gyűjteményéből. Maszlaghy F., II. 1891, 473—474. sz. — MMTop. I. 1948, 130.

OSZTRÁK FESTŐ, XVIII. század

369 *Mária Terézia (56.527)*

Vászon, olaj, 116×84 cm. — Jó állapotban. — Ismeretlen származású. MMTop. I. 1948, 130.

OSZTRÁK FESTŐ, XVIII. század

A gyermek II. József (56.530)

370

Vászon, olaj, 89 × 71 cm. — Jó állapotban. — Ismeretlen származású.

MMTop. I. 1948, 130.

OSZTRÁK FESTŐ, XVIII. század második fele

A Szentháromság (55.438)

371

Fa, olaj, 65 × 42 cm. — Jó állapotban. — 1934 előtti szerzemény, csere a budapesti Zsidó Múzeumtól.

Lepold A.—Lippay L., Esztergomi útikönyv. Esztergom 1938, 56 (Maulbertsch). — MMTop. I. 1948, 119 (ua.). — Garas K., Franz Anton Maulbertsch. Bp.—Wien 1960, 237 (osztrák—magyar festő, XVIII. század). — Dávid K., Művt. Ért. XI. 1962, 28.

OSZTRÁK FESTŐ, 1790 körül

VI. Pius pápa (56.518)

372

Fa, olaj, grisaille, 22 × 15 cm. — Jó állapotban. — A dombormű szélén felirat: „PIVS VI. PON. MAXIM.” — Simor primás gyűjteményéből.

Maszlaghy F., II. 1891, 429. sz. — MMTop. I. 1948, 130.

CAUCIG, FRANZ (osztrák festő, Görz 1762 — 1828 Bécs)

Pogány áldozat (55.393)

373

Odisszeusz és Nauszika (55.394)

374

Vászon, olaj, egyenként 145 × 208 cm. — Jó állapotban. — Simor primás gyűjteményéből.

-ó, Magyar Korona III. 1879, 20. sz. (az „Odisszeusz és Nauszika” kép; ismeretlen festő). — Z[ádori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 766 (ismeretlen). — Maszlaghy F., II. 1891, 122, 138. sz. (ismeretlen). — Lepold A.—Homor I., EK 1924, 97. — MMTop. I. 1948, 113 (Franz Caucig). — Mojzer M., V. 1958, 16. — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 95.

SCHROTH, ANDREAS (osztrák festő és szobrász, Bécs 1791 — 1850 után Magyarország?)

Rudnay Sándor primás arcképe (56.565)

375

Vászon, olaj, 42 × 34 cm. — Jó állapotban. — Ismeretlen származású.

MMTop. I. 1948, 135 (Andreas Schroth).

Rudnay Sándor primás arcképe (56.753)

376

Vászon, olaj, 145 × 96 cm. — Jó állapotban. Jelezve lent balra: „Andreas Schroth 1829.” — Ismeretlen származású.

Maszlaghy F., II. 1891, 469. sz. — MMTop. I. 1948, 144.

LAMPI, JOHANN BAPTIST, ID. (osztrák festő, Romano, Dél-Tirol 1751 — 1830 Bécs)

377 VII. Pius pápa arcképe (55.433)

Vászon, olaj, 113 × 85 cm. — Helyenként hiányok. Kiegészített. Elég jó állapotban. — Simor primás gyűjteményéből.

MMTop. I. 1948, 119 (id. Lampi).

378 Ercole Consalvi bíboros arcképe (55.434)

Vászon, olaj, 98 × 74 cm. — Különösen lent rongált. Kiegészített állapotban. — Simor primás gyűjteményéből.

Maszlaghy F., Uj Magyar Sion VII. 1876, 112. — Z[ádori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 846. — Maszlaghy F., II. 1891, 277. sz. (az id. Lampi). — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20. 4. — Gerevich T., VU 1916, 825. — Gerevich T., PA 1928, 230. — MMTop. I. 1948, 119 (az id. Lampi). — Mojzer M., V. 1958, 16.

ROTTENHAMMER, JOHANN (német festő, München 1564 — 1625 Augsburg)

379 XV A pásztorok imádása (59.945)

Vászon, olaj, 114 × 154 cm. — Jó állapotban. — Az Ipolyi-gyűjteményből. — Kiállítva a budapesti Múcsarnok 1930. évi Őszi kiállításán, 90. sz. (Bassano).

Kompozícióját, az angyalokat, az alakokat tekintve Rottenhammer velencei korszakának nagyméretű képeivel rokon. A művész hasonló modorban festett alkotása („Mária koronázása”, Althorp House, Northampton, Earl of Spencer) az 1500-as évek végéről való. A Mária mögötti fiatal nő feje hasonlóan ábrázolva Rottenhammernek a bécsi Albertinában őrzött rajzán (közli: R. A. Peltzer, Jahrbuch der Kunsthistorischen Sammlungen des allerhöchsten Kaiserhauses XXXIII. 1916, 324, 327). — A művészre képünk esetében Tintoretto festői modorán kívül különösen Francesco da Ponte hasonló tárgyú, éjszakai jelenetei lehettek hatással (E. Arslan, I Bassano. Milano 1960, 192—193; l. még Lucas Kiliannak Rottenhammer után készült „Pásztorok imádása” metszetét: Peltzer i. m. 362).

Uj Magyar Sion II. 1871, 375. — Lepold A.—Homor I., EK 1924, 97. — Gerevich T., IpGy 1930, 99. — MMTop. I. 1948, 62 (Jacopo Bassano követője). — Czobor Á., V. 1955, 13 (Hans von Aachen). — Mojzer M., V. 1958, 15.

NÉMET FESTŐ, XVII. század

380 Lovascsata (56.478)

Vászon, olaj, 164 × 250 cm. — Jó állapotban. — Simor primás gyűjteményéből.

Maszlaghy F., II. 1891, 434. sz. — MMTop. I. 1948, 124.

NÉMET FESTŐ, XVII. század

381 Ceres (55.341)

Vászon, olaj, 106 × 100 cm. — Jó állapotban. — Simor primás gyűjteményéből.

Maszlachy F., II. 1891, 146. sz. — Lepold A.—Homor I., EK 1924, 97. — MMTop. I. 1948, 104 (Abraham Janssens).

F M P MONOGRAMISTA (német festő, működött a XVII. században)

382 *Salamon király a bálványoknak áldoz (55.530)*

XV

383 *Salome tánca (55.331)*

Vászon, olaj, egyenként 76,5 × 96 cm. — Jó állapotban. Jelezve az utóbbi kép, az előtérben ülő kutya nyakörvén: „FMP”, és elől középen is: „FMP”. — Ismeretlen származásúak.

Az egyelőre ismeretlen monogramista jelzése mindeddig egyetlen XVII. századi festőnévvel sem hozható kapcsolatba. — A talán dél-német festő a képek előterében fellebentett függönyök s a kompozíció tanúsága szerint színpadi — esetleg díszlet — festéssel is foglalkozhatott. Különös a két pár-kép egymástól teljesen elütő festésmodora is — bár mindkettő egy kéztől származik.

Maszlachy F., Uj Magyar Sion VII. 1876, 33 (Franck Frigyes). — -ó, Magyar Korona III. 1879, 20. sz. — Z[ádori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 846—847. — Maszlachy F., II. 1891, 160, 162. sz. (Franck Frigyes). — MMTop. I. 1948, 104 (az ifj. Frans Francken követője, FMP monogrammal). — Czobor Á., V. 1955, 14 (Itáliában járt német festő). — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 95.

BRAND, CHRISTIAN HILFGOTT (német festő, Frankfurt a. d. Oder 1693 — 1756 Bécs)

384 *Tájkép várral (55.388)*

385 *Tájkép kis faluval (55.389)*

Vászon, olaj, az előbbi 45,5 × 62, cm, az utóbbi 48 × 64 cm. — Jó állapotban. — Simor primás gyűjteményéből.

Z[ádori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 773. — Maszlachy F., II. 1891, 272—273. sz. (Brand). — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20. 4. — MMTop. I. 1948, 112 (Brand). — Mojzer M., V. 1958, 16.

BRAND, CHRISTIAN HILFGOTT (?)

386 *Tájkép halászsokkal (55.390)*

387 *Tájkép falusi templommal (55.391)*

Vászon, olaj, az előbbi 23,5 × 31 cm, az utóbbi 23,5 × 30 cm. — Jó állapotban. — Simor primás gyűjteményéből.

Z[ádori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 773. — Maszlachy F., II. 1891, 274—275. sz. (Brand). — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20. 4. — MMTop. I. 1948, 112—113 (Brand; de tévesen a következő képet említi helyettük).

388 *Tájkép vízeséssel és halászsokkal (55.392)*

Fa, olaj, 11,5 × 15 cm. — Jó állapotban. — Simor primás gyűjteményéből.

Z[átori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 773. — Maszlaghy F., II. 1891, 281. sz. (Brand). — MMTop. I. 1948, 113 (ua.).

DIETRICH, CHRISTIAN ERNST, másként Dietricy (német festő, Weimar 1712 — 1774 Drezda)

Az asszonyok Krisztus sírjánál (55.407)

389
XV

Fa, olaj, 64 × 49 cm. — Jó állapotban. — Simor primás gyűjteményéből.

Maszlaghy F., II. 1891, 356. sz. (Christian Dietrich). — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20. 4. — Gerevich T., PA 1928, 248. — MMTop. I. 1948, 114 (Dietrich). — Czobor Á., V. 1955, 14 (ua.).

Tájkép falusi házakkal (55.400)

390

Tájkép vízimalommal (55.401)

391

Fa, olaj, 16,5 × 23,4 cm. — Jó állapotban levő párdarabok. — Migazzi Kristóf váci püspök gyűjteményéből Éliásy Gyula tulajdonába kerültek, akitől Simor primás 1875-ben vásárolta.

Rokon tárgyú és modorú alkotások a művész rajzai között pl. a schwerini Staatliches Museumban.

Maszlaghy F., Uj Magyar Sion VII. 1876, 112. — Maszlaghy F., II. 1891, 248—249. sz. (Christian Dietrich). — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20. 4. — Gerevich T., PA 1928, 248 (Dietrich). — MMTop. I. 1948, 114 (ua.; csak az egyiket említi). — Czobor Á., V. 1955, 14. — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 91—92 (a képek származásáról).

KÖNIG, JOHANN (augzburgi festő, 1586 — 1642 Nürnberg)

A pihenő Szent család (55.406)

392
XV

Márvány, olaj, 18 × 35 cm. — Jó állapotban. — Az Esterházy-gyűjteményből, ill. Bubics Zsigmond tulajdonából.

Inventarium No. 10 der fürstlich Esterházyischen Gemaehle, 1820 (l.: Meller S., Az Esterházy Képtár története. Bp. 1915, 205. sz.; Adam Elsheimer). — Rényi R., EPK 1879, 19—20 (Elsheimer). — Z[átori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 766 (ua.). — Maszlaghy F., II. 1891, 358. sz. (ua.). — Esztergom vármegye... Bp. é. n., 176. — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20. 4. — Lepold A.—Homor I., EK 1924, 97. — Gerevich T., PA 1928, 246—247 (Elsheimer). — MMTop. I. 1948, 115 (ua.). — Czobor Á., V. 1955, 13 (ua.). — Mojzer M., V. 1958, 15 (valószínűleg Elsheimer). — Czobor Á., Művt. Ért. IX. 1960, 112—114 (Johann König; az alakok rajza jobb, mint Könignél általában, s itt különösen szembeötlő C. Saraceni hatása). — Czobor Á., Pantheon XVIII. 1960, 25—28 (ua.).

A pásztorok imádása (55.358)

393
XV

Fa, olaj, 43,5 × 34 cm. — Kisebb kopásoktól eltekintve jó állapotban. — Simor primás gyűjteményéből.

Az új meghatározás Czobor Á. véleménye alapján: Johann König, akinek eklektizáló, olaszos és németalföldi motívumokat vegyítő modorára képünk jellemző példa. Hasonló kompozíció volt 1927-ben Münchenben, magángyűjteményben (réz, 47 × 38 cm; Czobor Á. szíves közlése).

Maszlaghy F., II. 1891, 202. sz. (Frans Francken). — MMTop. I. 1948, 142 (ua.). — Mojzer M., V. 1958, 13 (flamand, XVI. századi hagyományú).

NÉMET vagy OSZTRÁK FESTŐ, XVIII. század első fele

394 *Az útonállók támadása (59.983)*

Vászon, olaj, 88 × 118 cm. — Meglehetősen lekoptatott, maratott állapotban. — Simor primás gyűjteményéből.

Valószínűleg dél-német vagy tiroli festő műve.

Maszlaghy F., II. 1891, 259. sz. — MMTop. I. 1948, 142 (XVIII. századi holland festő).

DÉL-NÉMET FESTŐ, XVIII. század első fele

395 *Eszter Ahasvérus előtt (56.485)*

Vászon, olaj, 81 × 102 cm. — Jó állapotban. — Simor primás gyűjteményéből.

Maszlaghy F., II. 1891, 298. sz. — MMTop. I. 1948, 126 (német festő, XVIII. század).

DÉL-NÉMET FESTŐ, XVIII. század első fele

396 *Hadvezér arcképe (56.486)*

Vászon, olaj, 85,5 × 65 cm. — Helyenként kopott. Elég jó állapotban. — Ismeretlen származású.

MMTop. I. 1948, 126 (bajor festő).

DÉL-NÉMET FESTŐ, XVIII. század első fele

397 *Belzazár lakomája (56.487)*

Vászon, olaj, 90 × 11,5 cm. — Jó állapotban. A bal oldalon, a kutya nyakörvén FPMP betűk. — Ismeretlen származású.

MMTop. I. 1948, 126 (XVIII. századi német festő).

NÉMET FESTŐ, XVIII. század közepe

398 *Zenélő társaság szabadban (56.491)*

Fa, olaj, 45,5 × 36 cm. — Jó állapotban. — Simor primás gyűjteményéből.

Maszlaghy F., II. 1891, 266. sz. (ismeretlen). — MMTop. I. 1948, 104 (XVIII. századi holland festő).

NÉMET FESTŐ, XVIII. század második harmada

399 *A Szent család (56.578)*

Réz, olaj, 19,5 × 16 cm. — Jó állapotban. — Simor primás gyűjteményéből.

Maszlachy F., II. 1891, 325. sz. (ismeretlen). — MMTop. I. 1948, 133 (Johann Michael Rottmayr; a képet tévesen mégégszer említi a 130. oldalon).

REULING, KARL LUDWIG (német festő, működött 1757—1775 körül Münchenben)

A szentgotthárdi csata (?) (56.544)

400

A sziléziai csata (?) (56.545)

401

Vászon, olaj, egyenként 72 × 116 cm. — Elég jó állapotban. Jelezve lent balra, illetve lent középen, mindegyiken: „Carl Ludwig Reuling 1775.” — Simor primás gyűjteményéből.

Maszlachy F., Uj Magyar Sion VII. 1876, 111. — -ó, Magyar Korona III. 1879, 20. sz. — Z[átori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 850. — Maszlachy F., II. 1891, 267—268. sz. — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20. 4. — Gerevich T., PA 1928, 248. — MMTop. I. 1948, 132. — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 95.

TRAUTMANN, JOHANN GEORG (?) (német festő, Zweibrücken 1713 — 1769 Frankfurt a. M.)

Éjjeli táj várrommal (56.574)

402

Éjjeli táj rákászó társasággal (56.575)

403

Réz, olaj, egyenként 28 × 42 cm. — Jó állapotban. — Simor primás gyűjteményéből.

Maszlachy F., II. 1891, 240—241. sz. (Trautmann). — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20. 4. — Gerevich T., PA 1928, 248. — MMTop. I. 1948, 136.

ZICK, JOHANN (német festő, Lachen bei Ottobeuren 1702 — 1762 Würzburg)

Jézus és a szamáriai asszony (56.577)

404
XV

Vászon, olaj, 90 × 70 cm. — Jó állapotban. Jelezve lent balra: „Joan Zick 1754 pinxit.” — Simor primás gyűjteményéből.

Maszlachy F., II. 1891, 559. sz. — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20. 4. — Gerevich T., PA 1928, 248. — MMTop. I. 1948, 137. — Czobor Á., V. 1955, 14.

NÉMETALFÖLD – HOLLANDIA

A „BRAUNSCHWEIGI DIPTICHON MESTERE”, azaz „Meister des Braunschweiger Diptychons” (észak-németalföldi festő a XV. század végén)

Jézus születése (55.447)

405
XVI

Fa, tempera, 40 × 30,3 cm. — Erősen lekoptatott kép. Hosszanti repedései kiegészítve; színei és a finomabb részletek régebbi, helytelen restaurálás során sokat szenvedtek. — Ismeretlen származású.

Az esztergomi kép a művész néhány oltármű-töredékével rokon (London, Tate Gallery; Amszterdam, Rijks-museum; Minneapolis, Jones-gyűjtemény; vö.: M. J. Friedländer, *Die altniederländische Malerei*. V. Berlin 1927, 51. kk., XVIII–XX. t.). — A mester talán azonos Jacob Jansz. van Haarlemmel, aki feltehetőleg Haarlemben és Amszterdamban működött (*Niddeleeuwse Kunst der Noordelijke Nederlanden*. Kat. Amsterdam 1958, 55–58).

MMTop. I. 1948, 121 (német festő, 1480 körül; a sterzingi oltár mesterének köre). — Mojzer M., V. 1958, 12 (németalföldi festő). — A. Stange szóbeli véleménye (a „Braunschweigi diptychon mestere”).

NÉMETALFÖLDI FESTŐ, XVI. század első fele

Donátor fiaival és Evangelista Szt. János (55.355-1)

406

Donátor felesége leányaival és Szt. Ágnes (55.355-2)

Fa, tempera és olaj, egyenként 89 × 22 cm. — Jó állapotban. — Ismeretlen származásúak.

Szárnyasoltár szárnyainak belső képei.

MMTop. I. 1948, 108–109.

NÉMETALFÖLDI FESTŐ, XVI. század első fele

Donátor fiaival és Szt. Lőrinc (55.354-1)

407

Donátor felesége leányaival és Alexandriai Szt. Katalin (55.354-2)

Fa, tempera és olaj, az előbbi $83 \times 23,5$ cm, az utóbbi $83 \times 24,5$ cm. — Kisebb hiányok. Elég jó állapotban. — Ismeretlen származásúak.

Szárnyasoltár szárnyainak belső képei, amelyeket később — íves záródásukat megtoldva — szögletesre egészítettek ki.

MMTop. I. 1948, 108.

LAER, PIETER VAN, másként Bamboccio (holland festő, Haarlem 1582 — 1642 uo.
KÖVETŐJE

408 *Szállítás a hegyszorosban (55.343)*

Vászon, olaj, 41×30 cm. — Elég jó állapotban. — Simor primás gyűjteményéből.

A Pieter van Laer és Michelangelo Cerquozzi modorát követő képecske valamely holland „bamboccianti” festő műve.

Maszlaghy F., II. 1891, 159. sz. (Pieter van Laer). — MMTop. I. 1948, 105. — Mojzer M., V. 1958, 13.

MEMLING, HANS (?) (dél-németalföldi festő, Seligenstadt, Frankfurt a. M. mellett 1433 körül — 1494 Brügge)

409 *A szenvedő Krisztus (55.345)*

Fa, tempera és olaj, 13×10 cm. — Félkörös felső záródással. Jó állapotban. — A Bertinelli-gyűjteményből, 3. sz. (flamand festő). — Kiállítva a brüggei városi múzeumban rendezett Memling-kiállításon, 1939. jún. 22—okt. 1 (Memling).

A kép magas művészi kvalitása és Memlingnek több, az esztergomi képpel rokon alkotása alapján („Krisztus siratása”, diptichon, Granada, Capilla Real, 1475 körül; „Mária a halott Krisztussal”, Melbourne, Museum, 1475, 27×19 cm) a művész talán sajátkezű alkotásának tekinthető. Ha az, akkor az eddig ismert legkisebb méretű Memling-képek közé tartozik. Valószínűleg diptichon egyik szárnya, amelyhez talán a londoni Viscount Bearsted-gyűjteményben levő férfiarcképhez hasonló (16×12 cm) képtábla tartozott. — Feltehetően az 1470-es évekből.

Maszlaghy F., II. 1891, 335. sz. (állítólag Memling). — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20. 3 (Memling). — Gerevich T., VU 1916, 825 (ua.). — Lepold A.—Homor I., EK 1924, 97. — Gerevich T., PA 1928, 242—243 (Memling). — O. Benesch, Belvedere VIII. 1929, 70 (ua.). — Rónay M., A Műgyűjtő V. 1931, 8. — Exp. Memling. Cat. 2. kiad. Bruges 1939, 34. sz. — G. Marlier, Beaux-Arts 1939, 343. sz. 5 (Memling kis méretű művei között az egyik legjobb). — W. Schöne, Pantheon XXIV. 1939, 291 (Memling iskolája). — MMTop. I. 1948, 105 (Memling; közli Hulin de Loo szóbeli véleményét: Memling). — J. M. Friedländer, Memling. Amsterdam 1950 (nem említi). — Czobor Á., V. 1955, 11 (Memling). — Mojzer M., V. 1958, 12 (ua.). — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 97. — A. Stange szóbeli véleménye (talán Gerard David fiatalkori műve).

NÉMETALFÖLDI FESTŐ, XVI. század első fele.

Angyali üdvözlés angyala (55.356-1)

410

Angyali üdvözlés Máriaja (55.356-2)

Fa, tempera és olaj, egyenként 89 × 22 cm. — Kisebb hiányoktól eltekintve jó állapotban. — Ismeretlen származásúak.

Szárnyasoltár szárnyainak külső képei.

MMTop. I. 1948, 109.

BROECK, CRISPIN VAN DEN, latinos nevén Paludanus (flamand festő, Mecheln 1524 — 1591 Antwerpen)

Az utolsó ítélet (55.329)

411
XVI

Fa, olaj, 107 × 75,5 cm. — Erősen lekoptatott, lemaratott állapotban. — Simor primás gyűjteményéből.

Az új mestermegnevezéssel kapcsolatban vö. a művész hasonló tárgyú, rokon stílusú képeit (a brüsszeli múzeumban, 1560-ból; a berni Kunstmuseumban, 438. sz.; az antwerpeni Királyi Szépművészeti Múzeumban, 1571-ből; valószínűleg egy másik kép Arrasban; továbbiakat említ: W. Sumowski, *Oud Holland* LXXIV. II. 1959, 110—111, a hágai Van Marle—Bignell-árverésen, 1943. júl. 26., 11. sz., és a brüsszeli Fiévez-árverésen, 1951. ápr. 12., 196. sz.). Valószínűleg ezek egyikéről készített a művész leánya, Barbara van den Broeck metszetet (Hága, H. Hondius excud., 1649; vö.: F. W. Hollstein, *Dutch and Flemish Atchings, Engravings and Woodcuts*. III. Amsterdam é. n., 222). — Készült az 1555—1560-as években, amikor Crispin van den Broeck mesterét, Frans Florist is több hasonló tárgyú és általában még nagyobb méretű ábrázolás foglalkoztatta (utóbbtól hasonló: Brüsszel, Múzeum, 174. sz.; Antwerpen, Múzeum, 112. sz., Bécs, Kunsthistorisches Museum, 774. sz.).

Z[ádori J.], *Uj Magyar Sion* XVI. 1885, 850. — Maszlaghy F., II. 1891, 380. sz. (ismeretlen, „Michelangelo művéből vett motívumok után”). — *MMTop.* I. 1948, 104 (az id. Frans Francken; de közli L. van Puywelde szóbeli véleményét: Hendrich van den Broeck). — Mojzer M., V. 1958, 13 (romanizáló flamand festő, 1600 körül). — Dávid K., *Művt. Ért.* XI. 1962, 36.

UTRECHTI FESTŐ, XV. század második fele

⁴¹² *Szt. Ágnes eljegyzése (55.452)*

Fa, tempera, 68 × 51,5 cm. — Jelentéktelen kisebb kiegészítések. Jó állapotban. — Ismeretlen származású.

Készült 1470—1480 körül.

O. Benesch, *Belvedere* VIII. 1929, 70 (a kölni Bertalan-oltár mesterének köre). — G. Ring, *Oud Holland* LVI. 1939, 26—29, 39—41 (utrecht festő, 1470—1480 körül; tárgya Szt. Ágnes eljegyzése). — *MMTop.* I. 1948, 121 (német festő, 1500 körül). — Czobor Á., V. 1955, 13 (észak-németalföldi hatású). — Mojzer M., V. 1958, 15. — H. Aurenhammer, *Lexikon der Christlichen Ikonographie*. I. Wien 1959, 71 (az ábrázolás Alexandriai Szt. Katalin eljegyzéséhez hasonlóan történt, ahogyan ez különösen Németalföldön — Utrecht — fordul elő). — A. Stange szóbeli véleménye (utrecht festő).

BRÜSSZELI FESTŐ, 1520 körül

⁴¹³ *Szt. Orsolya és a tizenegyezer szűz vértanúsága (56.461)*

Fa, tempera, 77,5 × 82,5 cm. — Helyenként kopott festékréteg, kisebb kiegészítések. Elég jó állapotban. Szt. Orsolya köpenyének szélén hímzett, majuszkulás felirat: „MAERT... SINT VRSULLE BIDE VOERE ONS...” — Az Ipolyi-gyűjteményből. — Kiállítva a budapesti Műcsarnok 1930. évi Őszi kiállításán, 23. sz.

Ipolyi A., *BvM* 1898, 250. sz. — *MMTop.* I. 1948, 122 (kölni festő, 1520 körül). — N. Verhaegen levélbeni közlése (Brüsszel, 1962) fénykép alapján (brüsszeli festő, Barend van Orley műhelyéből).

WEYDEN, GOOSSEN VAN DER (dél-németalföldi festő, Brüsszel 1465 körül — 1538 után Antwerpen?) MŰHELYE

- 414 *Szt. György a császár és Athanasius varázsló jelenlétében megáldja a méregpoharat (56.459)*
XVI
415 *A kereszténnyé lett varázsló lefejezése a császár és Szt. György jelenlétében (56.460)*

Fa, tempera, egyenként 118,5 × 49,5 cm. — Kisebb hiányok, kiegészítések. Jó állapotban. — Ismeretlen származásúak.

Annak a szétdarabolt szárnyasoltárnak szárnyképei, amelynek hat további táblája — „Szt. György és a királyleány”, „Szt. György és a királyleány a megsebesített sárkányt a várba vezetik”, „Szt. György kerékbetörése”, „Szt. György kínzása a vaskampókkal”, „Szt. Györgyöt lóval vonszoltatják”, „Szt. György lefejezése” — a műkereskedelemből a kölni dómba került. Ezek ott idegen, faragott Kálvária-oltár szárnyai lettek (Gerevich T.). Közülük a két első tábla mérete igen kevés eltéréssel (116,5 × 49 cm) egyezik az esztergomiakéval (H. J. Smedt levélbeni közlése, Utrecht, 1962; vö. még: P. Clemen, *Der Dom zu Köln*. Düsseldorf 1937, 229—231; *Die Kunstdenkmäler der Rheinprovinz* VI. III/1. kép). — 1510—1520 körül készültek.

MMTop. I. 1948, 122, 124 (német vagy németalföldi, 1520 körül; közli Gerevich T. megállapítását). — Mojzer M., V. 1958, 13 (Goossen van der Weyden műhelye).

BENSON, AMBROSIUS (brüggei festő, Lombardia 1495 körül — 1550 Brügge) MŰHELYE

- 416 *Mária a kis Jézussal (55.318)*

Fa, olaj, 76 × 60 cm. — Elég jó állapotban. — Hatvany Ferenc ajándéka.

A Rogier van der Weydentől származó kompozíció (vö.: M. J. Friedländer, *Old Masters Drawings*. I. 1926, 30—31. old., V. t.) Ambrosius Bensonnak és műhelyének képein is előfordul (San Mariano, California, Henry Huntington Library, háromnegyedalakos Mária; El Barco, Spanyolország, plébániatemplom, tájképes háttérrel; vö.: G. Marlier, *Ambrosius Benson et le Peintre à Bruges au temps de Charles-Quint*. Damme 1957, 298. old., LXXVII. t.).

Gerevich T., *Az Ujság* 1916. júl. 20. 3 (antwerpeni festő). — Gerevich T., PA 1928, 243 (ua.). — O. Benesch, *Belvedere* VIII. 1929, 70 (Benson). — MMTop. I. 1948, 102 (antwerpeni festő, XVI. század eleje). — Mojzer M., V. 1958, 13 (Benson vagy műhelye; a kompozíció Rogier van der Weyden nyomán). — N. Verhaegen levélbeni közlése (Brüsszel, 1962) fénykép alapján (Benson tanítványa, talán Albert Cornelisz egy elveszett eredetije után).

COCK, PIETER VAN ALOST vagy AELST (antwerpeni festő, Aelst 1502 — 1550 Brüsszel) UTÁNZÓJA

- 417 *Háromrészes szárnyasoltár (55.351) — Középső képe: A királyok imádása, bal szárny: Jézus születése, jobb szárny: A körülmetélés*

Fa, tempera, a középső tábla 109 × 70,5 cm, a szárnyak 109 × 33 cm. — Íves, törtvonalú

záródással. Jó állapotban. — Az Ipolyi-gyűjteményből, ahová egy Hont megyei templomból jutott. — Kiállítva a budapesti Múcsarnok 1930. évi Őszi kiállításán, 28. sz. (magyar bányaavidéki mester).

Az igen sok változatban fennmaradt kompozíció a feltehetően eredeti őspéldányt, a hollandiai oldenzaali Plechelmus-templom triptichonját követi, amely a műhelyképek és utánzatok között valószínűleg egyedül tekinthető Pieter Cock saját kezű művének (vö.: M. J. Friedländer, *Die altniederländische Malerei*. XII. 1935, 181). Képünkkel rokon példány a londoni Wighmore Picture Galleriesben 1948-ban (*Burlington Magazine* XC. 1948, III, a hirdetések között mint Pieter Cock műve). Az esztergominál is gyengébb változat magyar magángyűjteményben (Bírálat 1956. márc. 19). — A szárnyak más formátumú változatait lásd alább.

Gerevich T., *A régi magyar művészet európai helyzete*. Bp. 1924, 25 (magyar festő németalföldi hatásra). — Gerevich T., *L'arte antica ungherese*. Roma 1929, 20 (ua.). — Péter A., *A magyar művészet története*. I. Bp. 1930, 116 („minden bizonnyal magyarországi”). — Pilger A., *AE XLIV*. 1930, 261. kk. (Pieter Coecke van Aelst modorában; felsorolja a kompozíció három további változatát). — Gerevich T., *IpGy* 1930, 89. — Genthon I., *RMF* 1932, 121—122 (antwerpeni manierista, 1520 körül). — Hoffmann E., *AE L*. 1937, 24. — Horváth E., *Il rinascimento in Ungheria*. Roma 1939, 97. — *MMTop*. I. 1948, 108 (németalföldi festő követője, 1520 körül). — Dercsényi D.—Zolnay L., *Esztergom*. Bp. 1956, 81—82. — Mojzer M., *V*. 1958, 13.

418 *Jézus születése (55.352)*

419 *A körülmetélés (55.353)*

Fa, tempera, egyenként 56,5 × 31 cm. — Jó állapotban. — Reiner János püspök hagyatékából.

A fentebbi szárnyképek (felül megcsonkított?) egyenes záródású megfelelői, közel ugyanabból az időből, más kéztől.

Az irodalom ugyanaz, mint fent.

COCK, JAN DE (antwerpeni festő, megh. 1527 előtt Antwerpenben)

420 *Szt. Antal megkísértése (55.474)*

Fa, olaj, 58 × 49 cm. — A hosszanti repedések mentén kisebb kiegészítések. Jó állapotban. — Ismeretlen származású.

Festőnk valószínűleg azonos Lucas Cornelisz de Cockkal (szül. 1495 körül; vö.: N. Beets, *Oud Holland* LII. 1935, LIII. 1936; G. J. Hoogewerff, *De Noord-Nederlandsche Schilderkunst*. Hague 1939, III). — Czobor Á. meghatározása (szóbeli közlés) szerint e kép Jan de Cock jellemző műve. A művész — Jan, ill. Lucas Cornelisz de Cock — többször, más formátumú és kompozíciójú, azonos stílusú képén is ábrázolta e tárgyat (Leyden, Grafikai Kabinet, két rajz; Amszterdam, egykori N. Beets-gyűjtemény; uo., Goudstikker, 1926; Brüsszel, Múzeum; Genf, Musée d'Ariana; Bécs, Lichtenstein-gyűjtemény, rajz). *MMTop*. I. 1948, 124 (német festő, 1550 körül).

DÉL-NÉMETALFÖLDI FESTŐ, 1520 körül

421
XVI

Mária a gyümölcsöt áldó kis Jézussal (55.350)

Fa, tempera, kerettel 32 × 24 cm. — Félkörű felső záródással. Kis részben átfestett (?). Elég jó állapotban. A keret alsó szélén „beni est le fruit” (későbbi, illetve átfestett) felirat. — Ismeretlen származású.

MMTop. I. 1948, 108 (németalföldi festő, 1500 körül).

HEMESSEN, JAN VAN (németalföldi festő, Heimishem 1500 körül — 1575 után Haarlem)

422

A keresztet vivő Krisztus (55.332)

Fa, olaj, 111 × 97,5 cm. — Jelentéktelen kiegészítésektől eltekintve igen jó állapotban. Jelezve lent balra, bekarcolva: „1553 IOHANNES DE HEMESSEN PINGEBAT.” — Simor primás vásárolta 1874-ben Gustav Bayer bécsi műkereskedőtől.

A kép kompozíciója Sebastiano del Piombo hasonló témájú műveinek (Budapest, Lenin-grád, Madrid) hatását mutatja. Az esztergomival rokon szerkesztésű, azonos tárgyú kép Hemessentől a soestdijki királyi kastélyban (1550-es évek) és Bécsben (DIÖZ-Mus.). Maszlaghy F., Uj Magyar Sion VII. 1876, 34. — Z[ádori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 765—766. — Maszlaghy F., II. 1891, 161. sz. — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20. 3. — Gerevich T., PA 1928, 243. — P. Wescher, Belvedere VIII. 1929, I. 39—40. — O. Benesch, Belvedere VIII. 1929, 70. — Rónay M., A Műgyűjtő V. 1931, 8. — M. J. Friedländer, Die altniederländische Malerei. XII. Leyden 1935, 187. old., 192. sz. — MMTop. I. 1948, 104. — Czobor Á., V. 1955, 12. — Mojzer M., V. 1958, 12. — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 90, 95 (a vásárlás körülményei).

CORNELISZ, JACOB VAN AMSTERDAM (németalföldi festő, Oostsanen 1470 körül — 1533)

423
XVI

Tájkép Remete Szt. Antallal, Szt. Rókussal, Szt. Kristóffal és donátorpárral (55.325)

Fa, tempera és olaj, 56 × 84 cm. — Több helyütt erősen kopott, lemaratott állapotban; az ég-háttéren átfestések; számos kisebb kiegészítés. Erősen megviselt kép. — Az Ipolyi-gyűjteményből. — Kiállítva a budapesti Műcsarnok 1930. évi Őszi kiállításán, 86. sz. (Jacob Cornelisz).

O. Benesch, Belvedere VIII. 1929, 70 (Cornelisz). — Gerevich T., IpGy 1930, 95. — J. M. Friedländer, Die altniederländische Malerei. XII. Leyden 1935, 197. old., 280. sz. (csak Benesch említése alapján tud róla). — MMTop. I. 1948, 102 (Cornelisz). — Czobor Á., V. 1955, 12. — Mojzer M., V. 1958, 13.

BALEN, HENDRIK VAN (?) (flamand festő, Antwerpen 1575 — 1632 uo.)

424
XVI

A szabin nők elrablása (55.319)

Fa, olaj, 143 × 163 cm. — A repedések mentén kiegészítve; helyenként kissé megkoptatott. Jó állapotban. — Simor primás gyűjteményéből.

Maszlaghy F., II. 1891, 389. sz. (ismeretlen). — Lepold A.—Homor I., EK 1924, 97. — Gerevich T., PA 1928, 244 (Balén). — O. Benesch, Belvedere VIII. 1929, 70 (az ifj. Frans Francken). — Rónay M., A Műgyűjtő V. 1931, 8. — MMTop. I. 1948, 102. — Czobor Á., V. 1955, 12 (Balennek tulajdonítják). — Dercsényi D.—Zolnay L., Esztergom. Bp. 1956, 82. — Pigler A., Barockthemen. Bp. 1956, II. 402 (Balén; de megjegyzi, hogy C. Hoet, Catalogus... I. 1752, 83. old., 43. sz. az ifj. Frans Franckennek egy hasonló képét említi). — Mojzer M., V. 1958, 13 (ua.).

LAMEN, CHRISTOPH JACOB SZ VAN DER (flamand festő, Antwerpen 1606 körül — 1652 előtt uo.)

425 *Társaság szobában (55.344)*

Fa, olaj, 40,5 × 53 cm. — Elég jó állapotban. — Simor primás gyűjteményéből.

Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20. 3 (Laamen). — Gerevich T., PA 1928, 243 (ua.). — Rónay M., A Műgyűjtő V. 1931, 8. — MMTop. I. 1948, 105 (az id. Jacob van der Lamén). — Mojzer M., V. 1958, 13 (ua.).

FLAMAND FESTŐ, XVII. század első fele

426 *A királyok imádása (55.367)*

Fa, olaj, 52,5 × 84,5 cm. — Helyenként kopott; kisebb kiegészítések. Jó állapotban. — Simor primás gyűjteményéből.

Beszédes K., Esztergom II. 1875, 4. sz. — MVV. Esztergom vármegye . . . Bp. é. n., 176. — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20. 3. — Lepold A.—Homor I., EK 1924, 97. — Gerevich T., PA 1928, 243 (Gerard Seghers). — Rónay M., A Műgyűjtő V. 1931, 8. — MMTop. I. 1948, 110 (Gerard Seghers). — Czobor Á., V. 1955, 12 (XVII. századi flamand festő). — Mojzer M., V. 1958, 13 (ua.).

FLAMAND FESTŐ, XVII. század első fele

427 *Fiatal férfi és nő képe (55.360)*

Vászon, olaj, 49 × 70 cm. — Helyenként kopások, kiegészítések. Közepesen jó állapotban. A férfi kalapjába tűzött zászló gótbetűs, nehezen olvasható, több helyütt kiegészített felirata: „Qc sietmere mennech foort van bont gemuiynde Sinnen | daernem niet dan een pluym pleechtee vinden | nue ist al geel en vit net veel ruychs behangen | hier . . . is . . . en Gouerschoon met roochgebsc . . . wangen”. A zászló lebegő két végén CG betűk (monogram?). — Ismeretlen származású (San Marco-gyűjt.?).

Gerevich T., PA 1928, 263—264 (Rubéns hatása). — MMTop. I. 1948, 109.

FLAMAND FESTŐ, XVII. század első fele

428 *Faluvége parasztokkal és lovasokkal (55.321)*

Fa, olaj, 46 × 72,5 cm. — Kopott, közepesen jó állapotban. — Simor primás gyűjteményéből.

Az 1954 óta Lucas van Uden műveként kiállított kép mestere Lucas van Uden modorán kívül Jan Wildens tájképeit látszik követni.

Maszlaghy F., II. 1891, 303. sz. (Peter van Bredael; a képen jobbra lent „J. Bredael-monogram”-ot említ, amely ma nem látszik). — MMTop. I. 1948, 102 (ua.). — Mojzer M., V. 1958, 13 (Lucas van Uden).

FLAMAND FESTŐ, XVII. század

Ecce Homo virágkeretben (55.366)

429

Vászon, olaj, 132 × 96 cm. — Elég jó állapotban. — Simor primás gyűjteményéből.

Maszlaghy F., II. 1891, 393. sz. (Daniel Seghers). — MVV. Esztergom vármegye . . . Bp. é. n., 176. — Lepold A.—Homor I., EK 1924, 97. — Gerevich T., PA 1928, 244 (Daniel Seghers). — Rónay M., A Műgyűjtő V. 1931, 8. — MMTop. I. 1948, 110 (Daniel Seghers).

FLAMAND FESTŐ, XVII. század

Józsefet eladják testvérei (55.327)

430

Vászon, olaj, 167 × 230 cm. — Elég jó állapotban. — Simor primás gyűjteményéből.

Maszlachy F., *Uj Magyar Sion* VII. 1876, 116 (ismeretlen). — -ó, *Magyar Korona* III. 1879, 21. sz. — Maszlachy F., II. 1891, 331. sz. — MMTop. I. 1948, 102—103 (flamand festő, XVII. század). — Prokoppné Stengl M., *Annales Strigonienses* I. 1960, 95.

FRANCIA FESTŐ, XVII. század

431 *Szt. Pál megtérése (55.380)*

Vászon, olaj, 84 × 98 cm. — Jó állapotban. A kép négy sarka toldás, eredetileg nyolcszögletű volt. — Az Ipolyi-gyűjteményből. — Kiállítva a budapesti Műcsarnok 1930. évi Őszi kiállításán, 88. sz. (Eustache Lesueur).

MMTop. I. 1948, 111 (Eustache Lesueur).

MOEYAERT, CLAES CORNELISZ (?) (holland festő, Amszterdam 1592/93 — 1655 uo.)

432 *Fülöp diakónus megkereszteli Kandaces főtisztjét (55.347)*

XVI

Fa, olaj, 75 × 107 cm. — Jó állapotban.

Festetits Sámuel bécsi gyűjteményében (árv.: 1859. márc. 7—ápr. 3; *Katalog der ... Gem. Sammlung des Herrn Samuel Grafen von Festetits*. Wien 1859, 97. sz.) mint Leonhard Bramer műve, majd a bécsi Plach-cég 1859. nov. 21-i árverésén szintén Bramer képeként. — A téma ábrázolása a Pieter Lastman-tanítványok és -követők között igen gyakori (Fr. Venant, J. Pynas, Rembrandt, S. de Bray, S. Koninck, G. van den Eeckhout, C. Moeyaert, valamint L. Bramer). Többször is visszatérnek hozzá képekben, rajzokban, sőt: Rembrandt karcban is (vö.: Pigler A., *Barockthemen*. I. Bp. 1956, 382—384). A kompozíciók Lastman hasonló képeit (Berlin, München, Párizs, Karlsruhe) variálják. Így az esztergomi kép is, amelynek csaknem azonos kompozíciójú megfelelője, némiképp eltérő színekkel, a baseli Öffentliche Kunstsammlungban található, mint Salomon Koninck műve (R. J. Burckhardt, *Katalog der Gemäldesammlung von Frau Prof. J. J. Bachofen-Burckhardt*. 1907, 61; Basel, Kunstmuseum. Kat. 1946, 1157. sz., olaj, fa, 78,5 × 89 cm). — Az esztergomi kép talán Moeyaert fiatalkori alkotása.

Maszlachy F., *Uj Magyar Sion* VII. 1876, 33—34 (Leonhard Bramer). — Z[átori J.], *Uj Magyar Sion* XVI. 1885, 766 (ua.). — Maszlachy F., II. 1891, 134. sz. (ua.). — Th. Frimmel, *Lexikon der Wiener Gemäldesammlungen*. I. München 1914, 374—375 (valószínűleg nem Bramer, hanem inkább Lastman műve). — Gerevich T., *VU* 1916, 825 (Gerbrandt van den Eeckhout). — Gerevich T., *PA* 1928, 243 (ua.). — O. Benesch, *Belvedere VIII*. 1929, 70 (Moeyaert). — MMTop. I. 1948, 107 (ua.). — Czobor Á., *V*. 1955, 12 (ua.). — Mojzer M., *V*. 1958, 13—14 (a Rembrandt-kör egyik tagja). — Prokoppné Stengl M., *Annales Strigonienses* I. 1960, 95 (Salamon Koninck).

JANSSENS, VICTOR HONORÉ (flamand festő, Brüsszel 1658 — 1736 uo.)

433 *A pihenő Szent család (55.342)*

XVI

Vászon, olaj, 64,5 × 50 cm. — Erősen kopott állapotban. Jelezve a kép alsó jobb sarkában: „V. Janssens”. — A Bertinelli-gyűjteményből.

Feltehetően a művész római tartózkodása idejéből, 1680—88 tájáról, főleg Francesco Albani hatására (vö.: I. H. Voss, Die Flucht nach Aegypten. Saggi e Memorie di Storia dell'Arte I. 1957, 25—61).

Z[ádori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 850. — Maszlaghy F., II. 1891, 201. sz. (Janssens Ábrahám). — Lepold A.—Homor I., EK 1924, 97. — Gerevich T., PA 1928, 244 (Abraham Janssens). — MMTop. I. 1948, 104 (ua.). — Mojzer M., V. 1958, 14 (Victor Janssens, Poussin hatására).

NÉMETALFÖLDI vagy NÉMET FESTŐ, 1600 körül

A Kálvária (55.328)

434

Fa, olaj, 98 × 75 cm. — Jó állapotban. — A Múzeum 1930-as évekbeni szerzeményeiből.

A metszet alapján festett kompozíciónak az esztergomi képhez hasonlóan gyenge minőségű változataiból több szerepelt árveréseken: Berlin, Lepke, 1904. dec. 6—7., 94. sz. (mint az ifj. P. Claeissens műve, 98 × 125 cm); Budapest, Ernst Múz. XXVIII. 1924. nov., 485. sz.; uo. XXXIV. 1927. ápr., 133. sz. (német vagy flamand, olaj, fa, 103 × 72 cm); München, Helbing, 1930. jún. 5—6., 367. sz. (mint az ifj. Frans Francken műve, 83 × 60 cm). — Az ágaskodó ló és lovas hasonlóan fordul elő egy, az id. Frans Franckennek tulajdonított kvalitásos képen — „A Keresztvitel” —, amely (egykor?) magyar magángyűjteményben volt.

G. Glück 1930. dec. 19-i attestje (flamand festő, közel áll az id. Frans Franckenhez). — MMTop. I. 1948, 104 (az id. Frans Francken).

RUBENS, PEETER PAUWEL (flamand festő, Siegen 1577 — 1640 Antwerpen) UTÁN

Az adógaras (56.722)

435

Vászon, olaj, 51,5 × 73,5 cm. — Erősen repedezett, közepesen kielégítő állapotban. — Az Erba-Odescalchi-gyűjteményből 1876-ban Simor primás vásárolta (Procaccini).

Gyenge minőségű, metszet nyomán készült, tükröképes, régi másolata Peeter Pauwel Rubens egyik képének, amely a San Francisco-i M. H. De Young Memorial Museumban található (az eredeti 1611—12 körül készült, fa, 56½ inch × 74¾ inch). További kópiák: Melnik (Csehszlovákia, magángyűjtemény), München (Helbing-árverés, 1911. jan. 18., 95. sz.), Berlin (Kunstauktionhaus, Nachlass Joh. Orth., 1912. nov. 11—18., 532. sz.); és egy közölve: The Connoisseur XXXVIII. 1914, 265.

Z[ádori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 764. — Maszlaghy F., II. 1891, 79. sz. (Camillo Procaccini). — MMTop. I. 1948, 141 (ua.). — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonien-ses I. 1960, 96.

SCHALCKEN, GODFRIED (?) (holland festő, Made 1643 — 1706 Hága)

Fáklyát fúvó gyerek (55.362)

436

Fa, olaj, 16 × 12 cm. — Jó állapotban. — Simor primás vásárolta a brünni (Brno) Volavy-gyűjteményből.

A képet sem C. Hofstede de Grot (Beschreibung und kritisches Verzeichnis der Werke der hervorragenden holländischen Maler des XVII. Jahrhunderts. V. Esslingen a. M.—Paris 1912), sem E. Trautscholdt (U.Thieme—F. Becker, Lexikon XXIX. Leipzig 1935) nem említi.

Z[ádori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 850.—Maszlaghy F., II. 1891, 285. sz. (Schalcken). — Lepold A.—Homor I., EK 1924, 97. — Gerevich T., PA 1928, 244 (Schalcken). — MMTop. I. 1948, 109 (ua.).

437 *Fáklyát fúvó gyerek (55.363)*

Fa, olaj, 15 × 11,7 cm. — Jó állapotban. — Ismeretlen származású.

Az előbbi kép variánsa, talán régebbi másolata.

Lepold A.—Homor I., EK 1924, 97. — Gerevich T., PA 1928, 244. — MMTop. I. 1948, 109 (Schalcken).

THIELEN, JAN PHILIPP VAN (flamand festő, Mecheln 1618 — 1667 Boisshot)

438 *Angyali üdvözlés virágfüzérben (56.364)*

439 *A szeplőtelen Mária virágfüzérben (56.365)*

Réz, olaj, egyenként 54 × 39,5 cm. — Jó állapotban. — Szántóffy Antal esztergomi kanonok tulajdonából, 1875. — Kiállítva a budapesti Szépművészeti Múzeumban, Csendéletkiállítás, 1962, 25. és 27. sz. (Thielen).

Maszlaghy F., Uj Magyar Sion VII. 1876, 33 (Daniel Seghers). — Földváry I., Fővárosi Lapok XIII. 1876, 760. — Rényi R., EPK 1879, 20. — Z[ádori J.], Uj Magyar Sion XVI. 1885, 844. — Maszlaghy F., II. 1891, 132—133. sz. — MVV. Esztergom vármegye. Bp. é. n., 176. — Gerevich T., Az Ujság 1916. júl. 20. 4. — Lepold A.—Homor I., EK 1924, 97. — Gerevich T., PA 1928, 244 (Daniel Seghers). — Rónay M., A Műgyűjtő V. 1931, 8. — MMTop. I. 1948, 110 (Daniel Seghers). — Czobor Á., V. 1955, 12 (ua.). — Mojzer M., V. 1958, 14 (ua.). — Prokoppné Stengl M., Annales Strigonienses I. 1960, 95. — Czobor Á., Csendéletkiállítás. Bp. 1962, 13—14 (Jan Philipp van Thielen).

HOLLAND FESTŐ, XVIII. század

440 *Lakomázó társaság (55.320)*

Vászon, olaj, 68 × 82 cm. — Közepesen jó állapotban. — Simor primás gyűjteményéből. Maszlaghy F., II. 1891, 302. sz. (ismeretlen). — Gerevich T., PA 1928, 244 (Balthasar van den Bosche). — Rónay M., A Műgyűjtő V. 1931, 8. — MMTop. I. 1948, 102 (Balthasar van der Bosche).

MŰVÉSZNÉV-MUTATÓ

Aachen, H. v. 178*
 Achtermann, W. 160
 Agapiti, P. P. 20, 87, **95/V**
 Agricola, C. 106
 Albani, Fr. 199
 Az „Albrecht-oltár mestere” 155
 Allegri, P. 87
 Altdorfer, A. 166
 Altichiero 121
 Altomonte, M. 341
 Amerling, F. 8
 „Amico di Sandro” 79
 Andrea Bonaiuti (Andrea da Firenze) 44, 45, **23/I**
 Andrea di Bartolo 20, 45, 50, **33(sz)**
 Andrea di Cione 46
 Andrea di Niccolò 65, **52/III**, **53/III**
 Angelico, Fra 62
 Az „Apostolvértanúságok mestere” 18, 134, 135, 138, **201/XI**, **204/XI**, **205(sz)**, **206/XI**
 Az „Apostolvértanúságok mesterének segédje” 137, 138, **221/XI**, **222/XI**, **223/XI**
 Az „Aranyosmaróti I. mester” 126, **162(sz)**, **163/VIII**
 Az „Aranyosmaróti II. mester” 124, **159/VIII**, **160/VIII**
 Aspertini, A. 86, **87/IV**
 „Augsburgi mester 1477-ből” 22, 162, **314(sz)**
 Bacchiacca 80, 81, **78/IV**
 Balducci, M. 68
 Baldung, H. 22, 144, 166
 — műhelye 166, **321(sz)**
 Balen, H. v. 21, 194, **424/XVI**
 A „Baltimore-i Páris-történet mestere” 20, 82, **83(sz)**
 Barna da Siena 42

* A vékonyan szedett számok az oldalszámot, a vastagon szedett a lapszéli számot jelzik. A lapszéli szám mellett (sz) jelzés színes táblát jelent; a római szám a fekete-fehér reprodukció táblájának száma. — A katalógusrészben a képek címe után zárójelben, dőlt szedéssel a leltári szám található.

Bartolo di Fredi 44, 54
 Bartolomeo Veneto 88
 Basaiti, M. 91
 Bassano, Francesco da Ponte 178
 Bassano, J., id. 104, 178
 Bastarolo l.: Mazzuoli, G.
 A „Báti I. mester” 15, 114, **147(sz)**
 A „Báti II. mester” l.: A „Turóc-bélai mester”
 B E mester 18, 133, **194(sz)**, **196(sz)**, **198/IX**, **199/IX**, **200**
 Beccafumi, D. 66, 68, 78, **56**, **54/III**
 Bellini, Giov. 90, 98
 — követője 98, **112/V**
 Benson, A. 21
 — műhelye 190, **416(sz)**
 Bernardino dei Conti l.: Conti
 Bicci di Lorenzo 34, 36, 44
 — műhelytársa 34, **9(sz)**
 Biondo, Giovanni del 29, 35
 Bissolo, Fr. 88, 98
 Blaas, C. v. 8
 Boccati, G. 20, 66, **55(sz)**
 Bolognai festő, XV. sz. **29/I**
 — XVI. sz. **92/VI**
 Bonifazio de' Pitati da Verona (Bonifazio Veronese) követője 88, **97/V**
 Bossche, B. v. d. 200
 Botticelli, S. 20, 78, 79
 — követője 78, **75/IV**
 Botticini, Fr. 79
 Bramer, L. 198
 Brand, Chr. H. 180, **384**, **385**, **386**, **387**, **388**
 A „Braunschweigi diptichon mestere” 185, **405/XVI**
 Bray, S. de 198
 Brea, A. 81, **80/V**
 Bredael, J. (?) 197
 Bredael, Peter (?) 197
 Brescianino, A. 66
 Broeck, Barbara v. d. 188
 Broeck, Crispin v. d. 187, 188, **411/XVI**
 Broeck, Hendrich v. d. 188
 Brueghel, P., id. 171
 Brusasorci, F. 106
 Brüsszeli festő, 1520 k. **413/XVI**
 Bulgarini, B. 54

Cantarini, S. 21, 106, **128/VI**
 Caravaggio 102

Carracci, Annibale 86, 106
 Carracci, L. 107
 Castello, B. 105, **126**, **127**
 Cauzig, F. 8, 177, **373**, **374**
 Cecco di Pietro 43
 Cerquozzi, M. 104
 Chulinovich l.: Schiavone, Gr.
 Cima da Conegliano 78, 100–101
 Cimabue 58
 Claeissens, P., ifj. 199
 Cock, Jan de 21, 192, **420(sz)**
 Cock, Lucas Cornelisz (Jan de Cock?) 192
 Cock, Pieter v. Alost 192
 — utánczója 190, **417**
 Cola della Matrice 90
 „Compagno di Pesellino” 72
 Conti, Bernardino dei 88
 Cornelisz, Albert 190
 Cornelisz, Jacob van Amsterdam 194, **423/XVI**
 Correggio 87
 Courtois, J. 172
 Cozzarelli, G. 20, 64, 68, **49/III**
 Cranach, L., id. 168, 171
 — műhelye 171, **337/XIV**, **338/XIV**
 Credi, L. di 20, 76, **71(sz)**
 Crivelli, C. 20, 76, 78, 94, 98, **108(sz)**, **109(sz)**, **110(sz)**
 Crivelli, V. 94

Daddi, B. 19, 29, 36
 — követője 29, **1/II**
 Dalmáciai festő, XIV. sz. **28/II**
 A „Darmstadti passió mestere” 156, 157
 David, Gerard 186
 Deger, E. 8
 De Longe 108
 Desiderio da Settignano 72
 Destre, Vincenzo dalle 98
 Dietrich, Chr. W. E. 181, **389/XV**, **390**, **391**
 Diziani, G. 108
 Dobyaschofsky, F. J. 8
 Domenico Veneziano 66, 72
 Duccio 20, 38, 39, 40, 42, 52, **15(sz)**
 Dürer, A. 12, 140, 145, 160, 168, 170

Eeckhout, G. v. d. 198
 Észak-olasz festők, XIV. sz. **3/II**

— — XV. sz. 81, 84
 — — XVI. sz. 93/VI,
 94, 105
 — — XVIII. sz. 138/VII,
 141/VII
 Eyck, J. v. 66
 Ferenczy Béni 14
 Ferrarai festő, XV. sz. 106
 Feti, D. 107
 F H monogramista 171, 339
 Firenzei festők, XIV. sz. 2, 8/II
 — — XV. sz. 10/I, 70
 — — XVI. sz. 73
 Flamand festők, XVII. sz. 426,
 427, 428, 429, 430
 Flatz, G. 8
 Floris, Fr. 188
 F M P monogramista 180, 382/XV,
 383
 Fontana, L. 86, 88/VI
 Fontebasso, Fr. 21, 108, 136(sz)
 Foppa, V. 20, 78
 — követője 78, 74(sz)
 Franceschini, Marco Ant. 107
 Francesco di Giorgio 62, 64, 66
 Francia, Fr. 6
 Francia festő, XVII. sz. 431
 Francken, Fr., id. 199
 Francken, Fr., ifj. 182, 199
 Francucci, Innocenzo l.: Innocenzo
 da Imola
 A „Friedrich-oltár mestere” 155
 Fungai, B. 83
 Führich, Jos. v. 8
 Gadányi J. 14
 Gaddi, A. 30, 32, 34, 36, 47
 — műhelytársa 30, 5/I
 Gaddi, T. 19, 32, 36, 38
 — műhelye 32, 7(sz)
 Galassi, Galasso 82
 Gentile da Fabriano 34, 58, 74, 119
 Gentileschi, A. 102
 Gentileschi, O. 102, 107
 — követője 106, 132/VI
 Gerino da Pistoia 69
 Gerolamo da Carpi 92
 Ghirlandaio, D. 80
 Giampietrino 20, 84, 85(sz)
 Gimignani, G. 107, 133/VII
 Giordano, L. 172
 Giotto 32, 42, 46
 Giotto 32
 Giovanni d'Allemagna 58
 Giovanni da Melano 46
 Giovanni di Bartolomeo Cristiani
 46, 47, 26(sz)
 Giovanni di Paolo 20, 54, 56, 57,
 58, 60, 64, 41(sz), 42(sz),
 43/III
 Girolamo da Treviso 92
 Girolamo di Benvenuto 60
 Gozzoli, B. 52
 Granacci, Fr. 71, 72, 80, 65
 Grassi, Giovannino de' 82
 A „Griggs-Kálvária mestere” 20,
 36, 12(sz)
 Gualtieri di Giovanni 54
 Guidoccio Palmerucci 46
 A „Halleini oltár mestere” 155,
 156, 281/XII
 A „Hallstatti Passió-oltár mestere”
 157
 Hardy, C. B. 8
 Hemessen, J. v. 21, 194, 422(sz)
 A „Herzogenburgi mester” 159,
 303/XIII
 Heuglin (?) 171
 Holland festő, XVIII. sz. 440

Höfel, B. (bécsújhelyi gyűjtemé-
 nyéből, 1839) 269, 270, 271,
 274, 275, 276, 277, 279, 280,
 281, 282, 286, 287, 288, 289,
 290, 291, 292, 298, 299, 300,
 301, 303, 335
 Huszár F. 148, 261, 262
 Innocenzo da Imola 81, 84, 86/VI
 Ittenbach, Fr. 8
 Jacob Jansz. van Haarlem 185
 Jacopo da Treviso 92
 Jacopo dei Bavosi 46
 Jacopo di Cione 32
 A „Jakabfalvi mester” 18, 130,
 181/X, 182/X
 Janneck, Fr. Chr. 173, 349/XV
 A „Jánosréti mester” 18, 22, 126,
 128, 129, 130, 131, 133, 170(sz)
 169/VIII
 Janssens, A. 180, 199
 Janssens, V. H. 198, 199, 433/XVI
 Juan de Borgoña 20, 88 96(sz)
 Kaulbach, W. 8
 Kilian, L. 178
 Kolozsvári Tamás (Thomas de
 Coloswar) 15, 22, 116, 118,
 119, 121, 149–156 (146, 151,
 152, 153, 154, 155, 156 sz)
 Koninck, S. 198
 A „Kölmi Bertalan-oltár mestere”
 188
 Kölni festő, XV. sz. 316/XIV
 Könis, J. 181, 182, 392/XV, 393/XV
 Kremserschmidt l.: Schmidt, M. J.
 Kulmbach, H. v. 164
 Laer, P. v. 186
 — követője 186, 408
 Laib, K. 124, 155
 Lamen, Christoph Jacobs v. d. 196,
 425(sz)
 Lampi, J. B., id. 178, 377, 378(sz)
 Lastman, P. 198
 Lazzarini, Gr. 107, 135/VII
 Leicher, F. I. 22, 174, 359(sz)
 Leonardo da Vinci 78, 84
 Lesueur, Eustache 198
 Leyden, L. v. 80
 Liberale da Verona 91
 Libri, Girolamo dai 78
 A „Lichtensteini passió mestere”
 152, 272(sz), 273/XII
 Liezen-Mayer S. 8
 Ligeti A. 8
 Lippi, Filippo 72
 Lippi, Filippino 71, 72
 — követője 74, 67
 Lippo Memmi 42
 Liss, J. 21, 102, 120(sz)
 Lombardiai festő, XIV–XV. sz.
 31/I
 Lorenzetti, A. és P. 20, 36, 38, 41,
 44
 Lorenzetti, A. 38, 41
 Lorenzetti, P. 34, 42
 „Lorenzetti, Ugolino” 20, 40, 42,
 16(sz), 17(sz)
 Lorenzo di Niccolò 29
 Lorenzo Monaco 34, 36, 121
 Lorenzo Veneziano 30, 38, 39
 Lotz K. 8
 Luca di Tommè 20, 36, 43, 44,
 22(sz)
 — követője 43, 20
 Luini, B. 82
 — követője 81, 82
 Lübecki festő, 1500 k. 323/XIV
 Lys, J. l.: Liss, J.

„Maestro del Bambino Vispo” 35,
 36, 11/I
 „Maestro delle Madonne” 30
 „Maestro dell'Ovile” vagy „Ma-
 estro di San Pietro Ovile” (l.:
 „Lorenzetti, Ugolino”-t is) 41,
 54
 „Maestro di Città di Castello” 37
 „Maestro di San Miniato” 79, 80
 „Maestro di Santa Verdiana” 30,
 32
 „Maestro Mino” 41
 A „Magdolna-oltár mestere” 19,
 22, 30
 — — ének műhelye 30, 4(sz)
 Magyar (magyarországi) festők,
 XIV. sz. 146/IX
 — — — XV. sz. 148/VIII,
 157/VIII, 158/VIII, 161/IX,
 164/IX, 165, 166, 167, 168,
 179, 180, 185, 186/IX, 187,
 188, 189, 190/IX, 208, 209,
 213–220
 — — — XVI. sz. 228, 229, 230,
 231/X, 232/IX, 233/IX, 234,
 235, 236, 237, 238/IX, 239,
 240, 241, 242, 243/VIII, 244—
 —246
 — — — XVII. sz. 247, 248,
 249/XI, 250, 251, 254, 255
 — — — XVIII. sz. 252, 253,
 256/XI, 257, 258, 259, 260,
 263/XI, 264, 265, 266, 267,
 268
 Mainardi, S. 79, 80, 76/IV, 77/IV
 Manetti, R. 21, 104, 125(sz)
 Mansueti, G. di N. 98
 Mantegna, A. 93, 94
 Margaritone d'Arezzo 30
 Markó K., id. 8
 Martino di Bartolomeo 52
 Masolino 35, 52, 113
 Massys, C. 166
 Matteo di Giovanni 20, 54, 60, 61,
 62, 64, 44/III, 45(sz), 46(sz)
 Maulbertsch, F. A. 22, 174, 177
 Mazzucchelli l.: Morazzone, P. F.
 Mazzuoli, G. 92
 „Meister der Georgslegende” 164
 „Meister der Lyversberger-Passion”
 164
 „Meister des Albrechts-altars” 155
 „Meister des Friedrich-altars” 155
 „Meister des Halleiner Altars” 155,
 156, 281/XII
 „Meister des Hausbuchs” 160
 „Meister des Marienlebens” 129
 „Meister von 1477” vagy „Schwäbi-
 scher Meister von 1477” 22,
 162, 314(sz)
 „Meister von Herzogenburg” 159,
 303/XIII
 „Meister von Messkirch” 171
 „Meister von Schloss Lichtenstein”
 152, 272(sz), 273/XII
 „Meister von Winzendorf” 158,
 298/XIII, 299/XIII, 300, 301
 Memling, H. 21, 186, 409(sz)
 Meo da Siena 48
 Michelangelo 188
 Michele da Verona 78
 Michele di Matteo (Lambertini) 48
 Mignard, P. 174
 Miklós mester 113
 Mikó J. 134, 135
 Moeyaert, C. C. 21, 198, 432/XVI
 Molnár J. 8
 Morazzone, P. F. 86, 89/VI
 Moretto da Brescia 78, 98
 Morone, D. 81
 Mozart, A. 171

M S mester 18, 22, 139–140,
224(s), 225(s), 226(s),
227(s)
Multscher, H. 9, 126

Nápolyi festők, XVII–XVIII. sz.
122, 123/VII, 124, 130

Nardo di Cione 46

Német (dél-német) festők, XV. sz.
309, 310, 318

– – – XVI. sz. 306/XIV, 308,
311, 312, 313, 319/XIV, 320,
322, 326(s), 327–332, 333,
334, 336

– – – XVII. sz. 380, 381

– – – XVIII. sz. 394, 395,
396, 397, 398, 399

Németalföldi festők, XVI. sz. 406,
407, 410, 421/XVI, 434

Neri di Bicci 74, 80, 69(s)

Neruccio 20, 62, 66, 47/III

Niccolò Alunno (Niccolò da Fo-
ligno) 20, 64, 68, 69, 70, 58/IV

Niccolò di Buonaccorso 38

Niccolò di Pietro Gerini 34

Niccolò di Tommaso 113

Orley, B. v. 188

Osztrák festők, XV. sz. 269/XII,
270, 271, 274/XII, 275/XII,
276, 277/XII, 279, 280/XIII,
282/XII, 283, 284, 285, 286,
287/XIII, 288–291, 292, 293,
294/XIII, 295–297, 302,
335/XIII
– – XVI. sz. 340/XIV
– – XVIII. 343, 344, 347, 365,
366, 367, 368, 369, 370, 371,
372

Overbeck, F. 8

Pacher, F. 159

Padovai festő, XV. sz. 79

Pagano, V. 20, 98, 113/V

Palma Vecchio 88

Palmezzano, M. 20, 99, 114/V,
115/V, 116/V

Panetti, D. 93, 94, 107/IV

Panini, G. P. 21, 108, 137/VII

Paolo di Giovanni Fei 43, 44, 54
– műhelye 43, 21/II

Paolo Veneziano 48

Parmegianino 86, 87

Passarotti, B. 86, 90/VI

Pedrini, G. l.: Giampietrino

Pellegrino da Modena 80, 81

Pellegrino di Mariano 64

Penni, G. Fr. 80

Perugino, P. 8, 69, 70, 86, 93
– követője 69, 60

Peruzzi, B. 68

Pesellino, Fr. 20, 22, 70, 72, 64(s)
– műhelye 72, 66(s)

Petrucchioli, Cola 44, 46

Pettenkoffen, A. 8

Pfenning, D. 124

Pierfrancesco Fiorentino 20, 72,
76, 78, 72/IV

Piero della Francesca 66

Pietro di Lorenzo 37, 72

Pietro Giovanni d'Ambrogio 4, 20,
54, 56, 39(s), 40(s) címkép

Pinturicchio 20, 69, 70
– követője 69, 61/III

Piombo, S. del 194

Pisanello 74, 82

Pittoni, G. B. 109, 174

Platzner, J. G. 172, 173, 335, 336

Poilly, J. de 174

Polidoro da Lanciano 88, 98/V

Pollaiuolo, A. és P. 76

Ponte, Giovanni dal 32, 6/I

Poussin, N. 199

Preti, M. 104

„Pseudo-Avanzi” 42

Puccio di Simone 29

A „Pulkaui mester” 172

Pynas, J. 198

Querfurt, A. 172, 342/XV

Raffaello Santi 2, 12, 80, 81

Raigerni (Rajhradi) mester 119,
121

Rajna-vidéki festő, XVI. sz. 317

Ramboux, J. A. (kölni gyűjtemé-
nyéből, 1867) 4, 7, 13, 14, 15,
16, 17, 18, 19, 20, 21, 22,
25, 26, 30, 31, 35, 36, 37, 38,
40, 41, 43, 44, 48, 49, 50, 52,
53, 54, 56, 57, 70, 311

Regnier (Renieri), N. 102

Rembrandt H. v. Rijn 198

Reni, G. 102

Reuling, K. L. 183, 400, 401

Ribera, G. 21, 100, 117(s)

Ricci, M. 110

Ricci, S. 108

Rode, H. 168, 323/XIV

Rosellino, A. 72

Rosello di Jacopo Franchi 36

Rositi, G. B. 20, 100, 118/IV

Rottenhammer, H. 22, 178, 379/XV

Rottmayr, J. M. 183

Rubens, P. P. 196, 199

Sambach, C. F. 174, 360/XV

Sano di Pietro 20, 53, 54, 65, 50/III
– követője 65, 51

Santacroce, Fr. da 90, 100(s)

Sassetta 50, 52, 54, 56, 58, 91

Scarsellino (Ippolito Scarsella) 92
– köre 92, 103(s)

Schaffner, M. 164, 166, 315(s)

Schalcken, G. 199, 200, 436, 437

Schäufelein, H. L. 144, 168,
324/XIV, 325

Schedoni, B. 87

– műhelye 87, 91

Schiavo, P. 74, 68/II

Schiavone, A. 90

– után 90, 99

Schiavone, Gr. 81, 91

– után 91, 102

Schmidt, M. J. 108, 174, 176, 361,
362

Schnorr von Carolsfeld, J. 8

Schongauer, M. 137, 170

Schottenstift mester 134

Schroth, A. 177, 375, 376

Schüchlin, H. 163

Seghers, D. 197, 200

Seghers, G. 196

Segna di Bonaventura 39

Seitz, J. 176, 363, 364

Settegast, J. 8

Sienai festők, XIV. sz. 14/I, 18,
19/II

– – XV. sz. 35, 36(s), 37,
48/III

– – XVI. sz. 57

Signorelli, L. 69, 86

– követője 69, 59

Simone Martini 20, 42, 50

Sirani, E. 107, 137

Sodoma 68

Solario, A. 78

Spanyol festők 119, 143(s), 145/V

Spinello Aretino 44

Spinello Propago 53

Starnina, Gh. 33, 34, 54

Stefano da Verona 90

Steinle, E. 8

Strigel, B. 160

Sunter, J. 124

Surchi, G. F. 92

Szászfalvi festő 144, 238/IX

Szelepcsényi Gy. 146, 147

A „Szmrecsányi főoltár mestere”
131, 191/X

Szoldatits F. 8

Szőnyi I. 14

Taddeo di Bartolo 54, 70

Telkibányai mester 136, 210/VIII,
211

Thielen, J. Ph. v. 200, 438, 439

Tiepolo, G. B. 108, 172

Tintoretto 178

Tiziano, V. 8

Tommaso da Modena 113

Toszkánai festő, XV. sz. 38

Tótlaki mester 136, 212/X

Traut, Wolf 144

Trautmann, J. G. (?) 183, 402, 403

Třeboňi mester l.: Wittingau mester

Turchi, A. 106, 131/VII

A „Turócbélai mester” 130, 131,
183, 184

Turrita, J. 30

Ubertini, Fr. l.: Bacchiacca

Uden, L. v. 197

Ugolino da Siena 36, 41, 42

– követője 36, 13/II

Ugolino di Prete Ilario 43

„Ugolino Lorenzetti” l.: „Maestro
dell’Ovile”

Umbriai festők, XIV. sz. 24/I, 25/II

– – XVI. sz. 62, 63

Utrechti festő, 1470–1480 k. 188,
412(s)

Vaccaro, A. 106, 129/VII

Vecchietta 52, 54, 64, 65, 66, 74

Veit, Ph. 8

Velencei festők, XIV. sz. 27/II,
30/II, 32

– – XV. sz. 34/II

– – XVI. sz. 121

– – XVIII. sz. 139/VII,

140/VII, 142

Venant, Fr. 198

Veronai festők, XV. sz. 101/V,
111/VI

Veronese, P. 106

Verrocchio, A. 70, 76, 83

Vesztfáliai festő, XVI. sz. 307

Vivarini, Ant. 82

Waldmüller, F. G. 8

Werff, A. v. d. 173

Weyden, Goossen v. d. műhelye
190, 414/XVI, 415/XVI

Weyden, Rogier v. d. 21, 156, 190

Wildens, J. 197

A „Winkler-epitáfium mestere”
134, 135, 136

A „Winzendorfi mester” 158,
298/XIII, 299/XIII, 300, 301

Wittingau mester 119

Witz, K. 126

Wolgmut, M. 160

Zick, Johann 183, 404/XV

Zuccarelli, Fr. 110

Zurbaran, Fr. 102

TARTALOMJEGYZÉK

Esztergom	5
A Keresztény Múzeum	8

KATALÓGUS

Rövidítések	28
Itália	29
Magyarország	113
Ausztria — Németország	151
Németalföld — Hollandia	185
Művésznév-mutató	201
Táblák	I—XVI

Magyar mester, 1490 körül: Az Atyaisten zenélő angyalokkal (részlet)

A KIADVÁNY SZÍNES KÉPEIT AZ OFFSET NYOMDA KÉSZÍTETTE
NÉGYSZÍN OFFSET-NYOMÁSSAL, MŰNYOMÓ PAPÍRON. A KÖNYV
SZEDÉSÉT, NYOMÁSÁT ÉS KÖTÉSÉT AZ AKADÉMIAI NYOMDA
VÉGEZTE. A TÁBLA-PLAKETT AZ ÁLLAMI PÉNZVERŐBEN KÉ-
SZÜLT. A FÉNYKÉPTÁBLÁK FELVÉTELEIT PETRÁS ISTVÁN, KÁ-
RÁSZ JUDIT ÉS EITLER GOTTFRIED KÉSZÍTETTE. — A KIADÁ-
SÉRT ÉS A NYOMDÁÉRT FELELŐS BERNÁT GYÖRGY. FELELŐS
SZERKESZTŐ SZUCSÁN MIKLÓS. A MŰSZAKI MUNKÁLATOKAT
RADNÓTI KÁROLY MŰSZAKI VEZETŐ IRÁNYÍTOTTA. A TIPOG-
RÁFIÁT FARAGÓ MIHÁLY MŰSZAKI SZERKESZTŐ KÉSZÍTETTE.
A MAGYAR NYELVŰ KIADÁS 4500 PÉLDÁNYBAN JELENT MEG.

TÁBLÁK

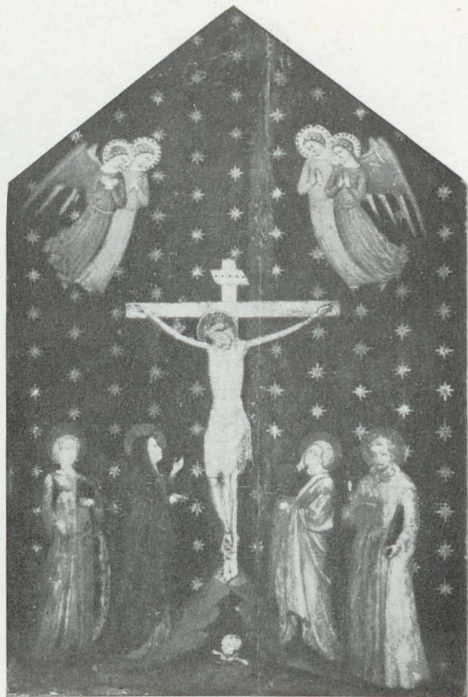

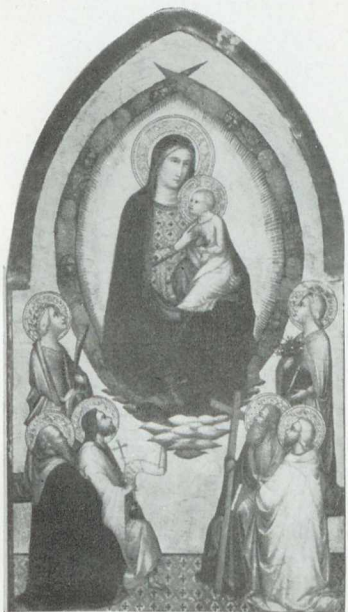
14

24

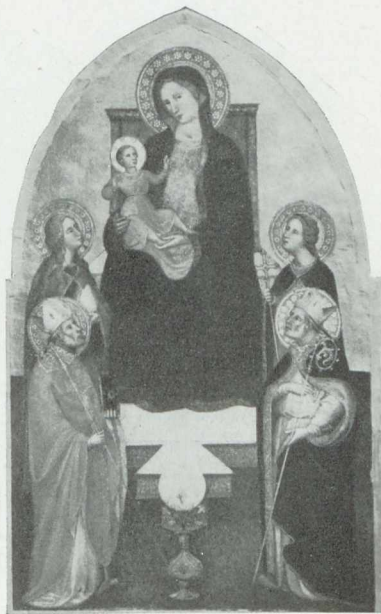
31

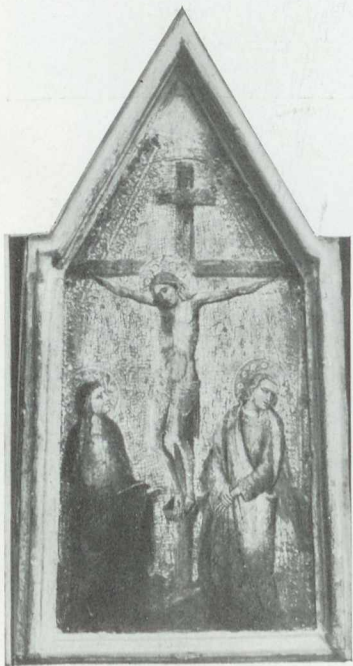
5

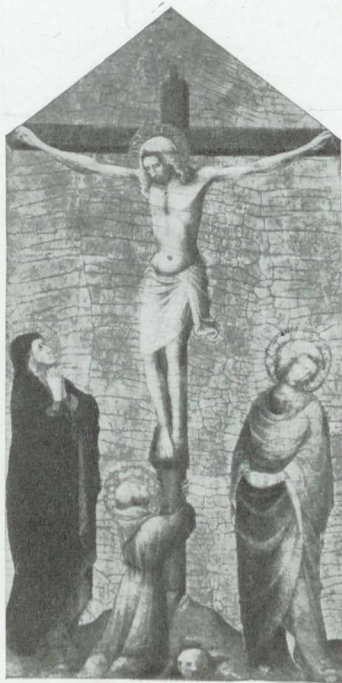
29

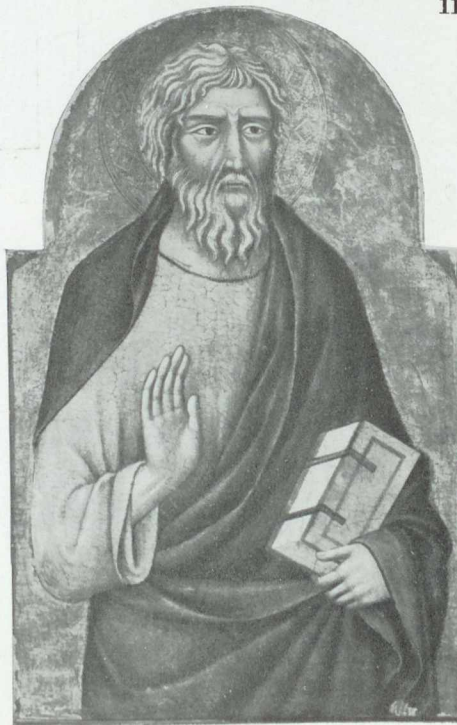
11

6

10

23

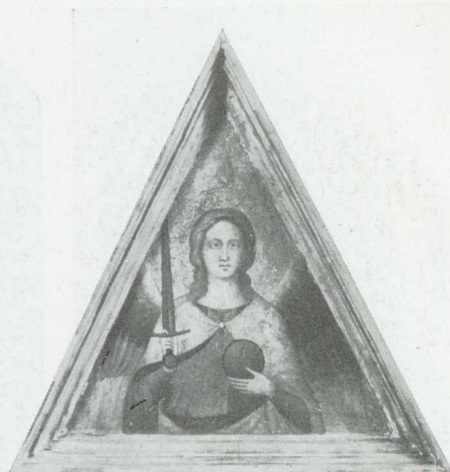

27

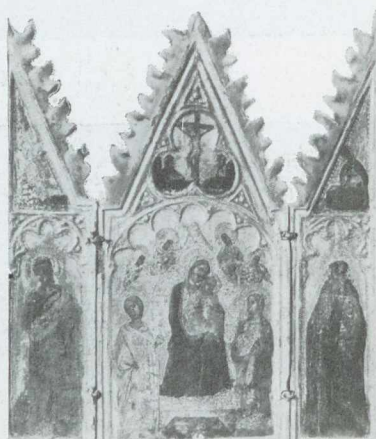
68

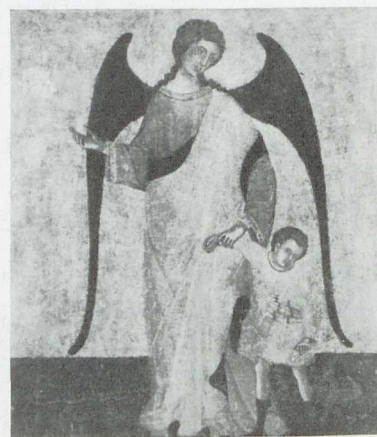
3

30

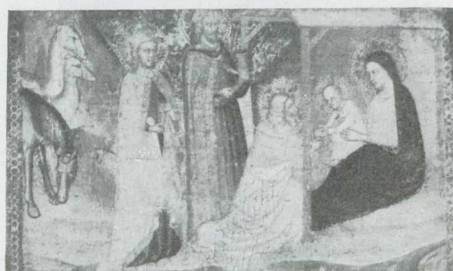
21

28

8

1

34

25

13

19

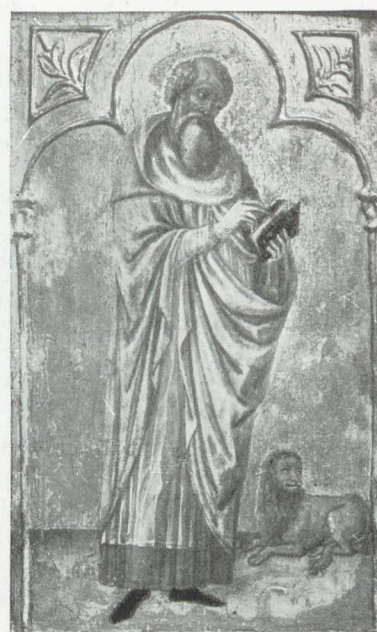

50

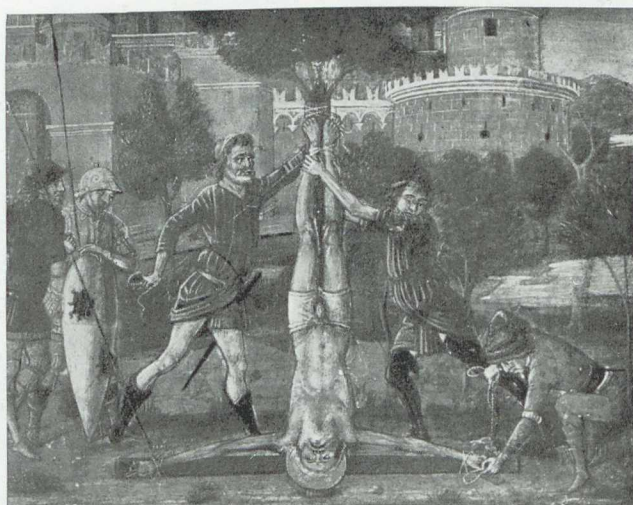
47

44

43

49

52

61

54

53

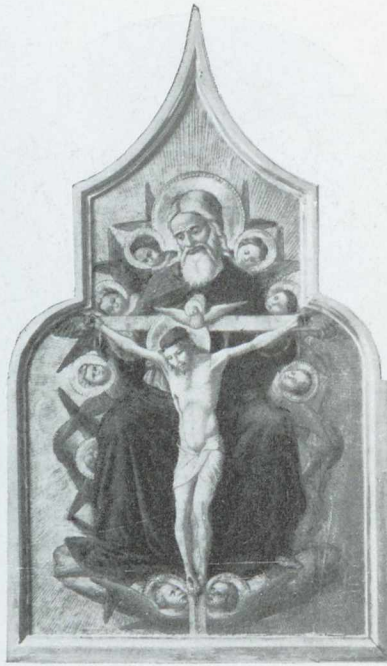

48

78

58

87

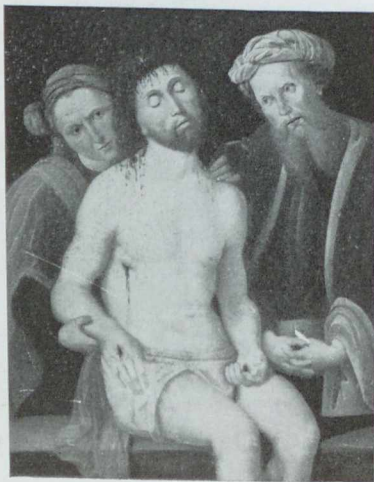
72

75

77

107

76

118

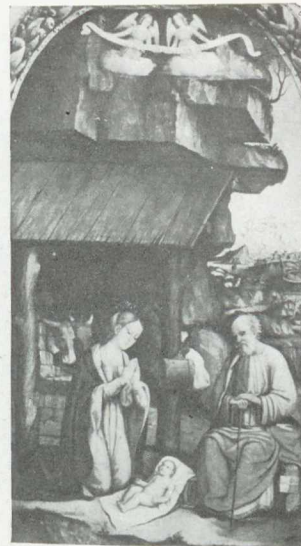

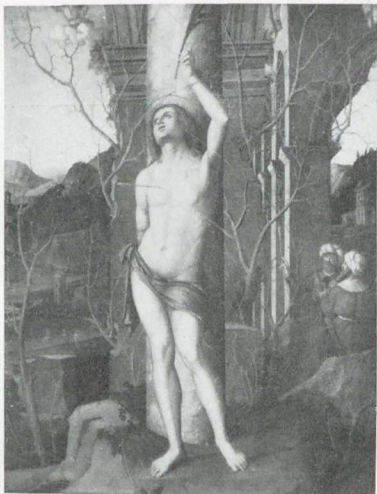
115

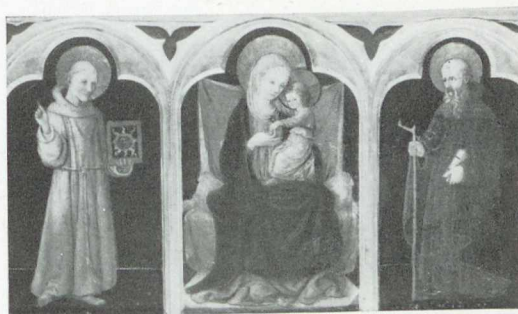
116

95

114

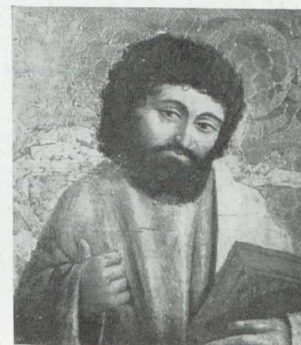
101

98

97

144

113

112

80

86

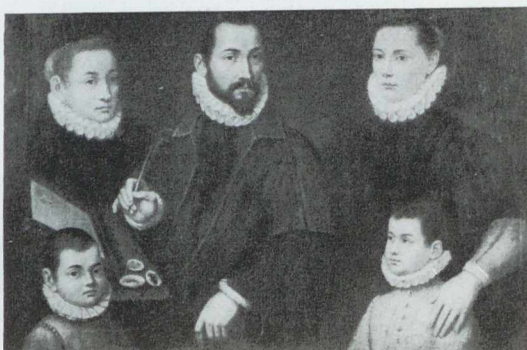
93

90

111

92

88

132

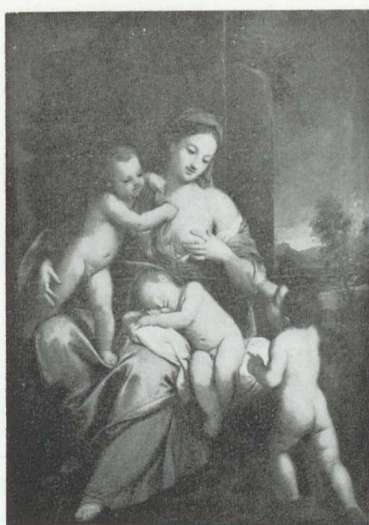

128

89

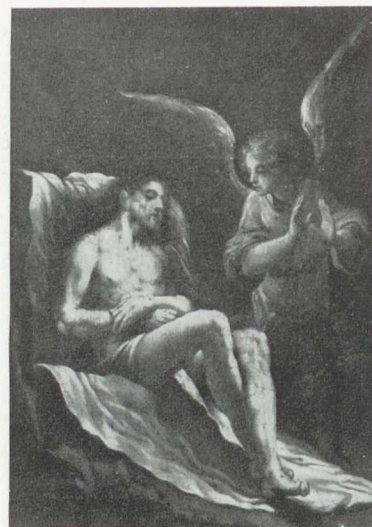

135

141

131

137

129

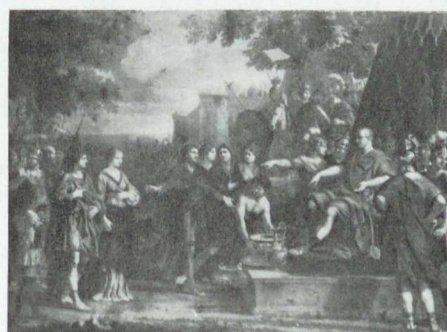
138

123

139

133

140

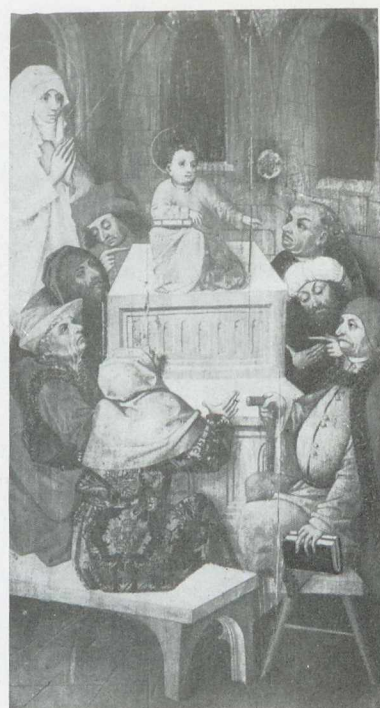

159

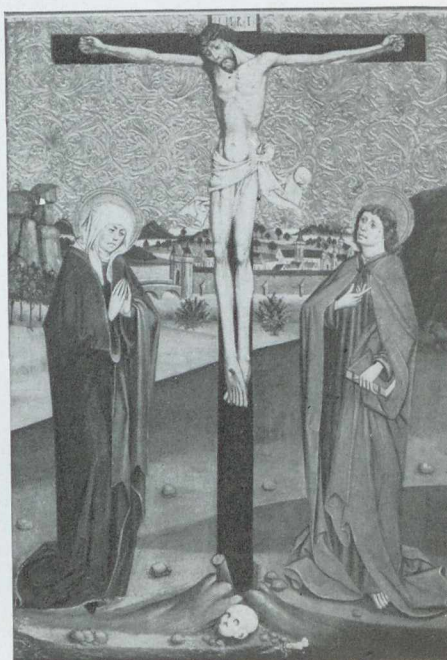
158

160

163

169

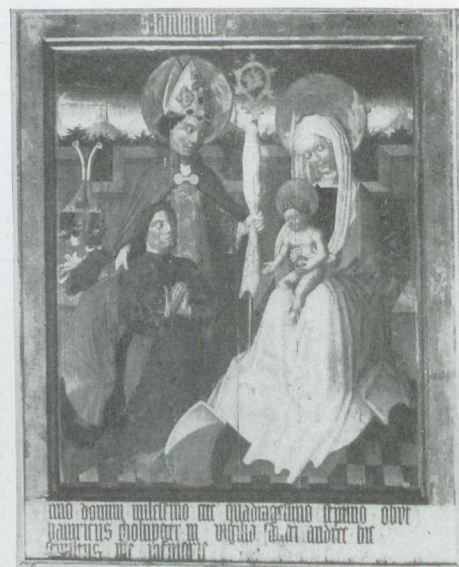
157

210

243

148

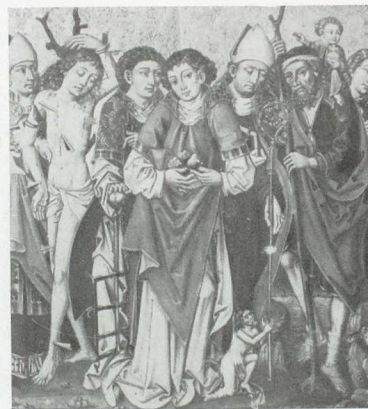

198

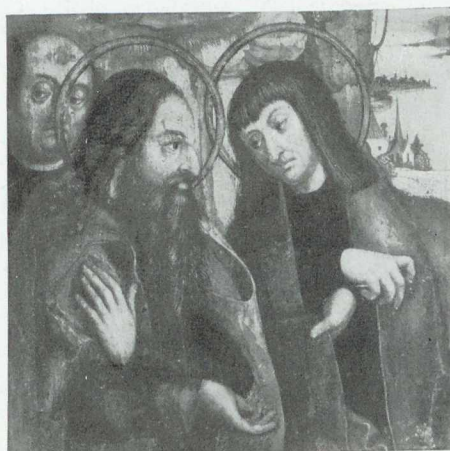
146

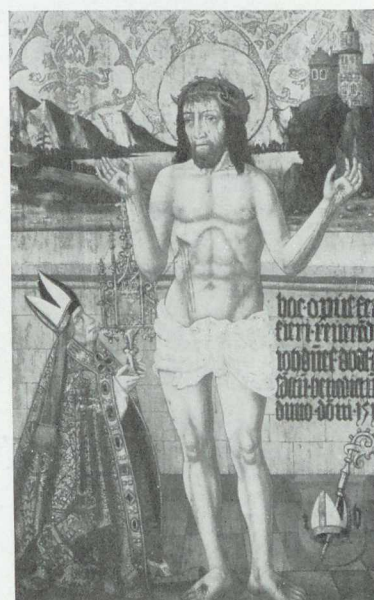
199

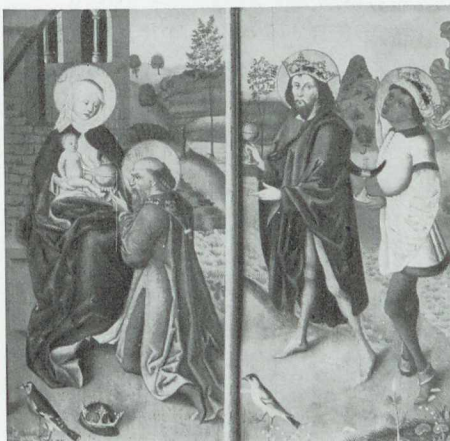
233

190

232

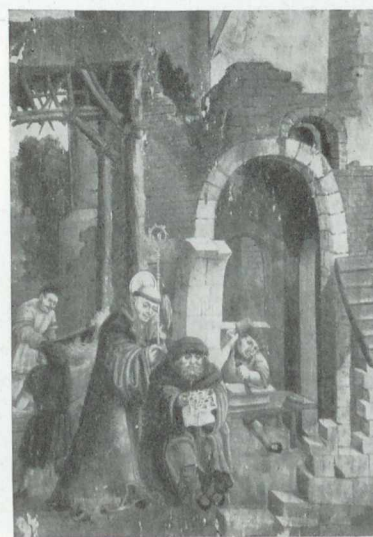
164

186

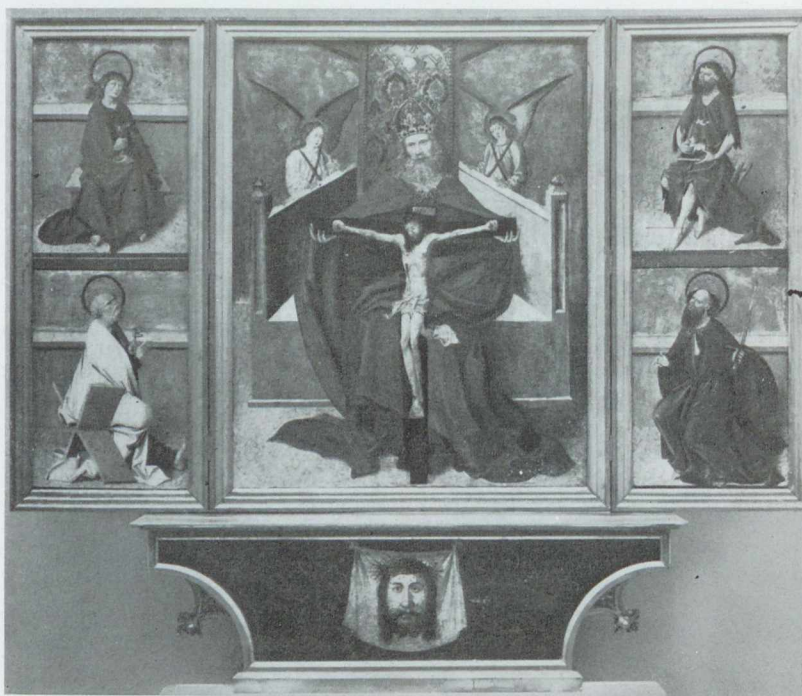

161

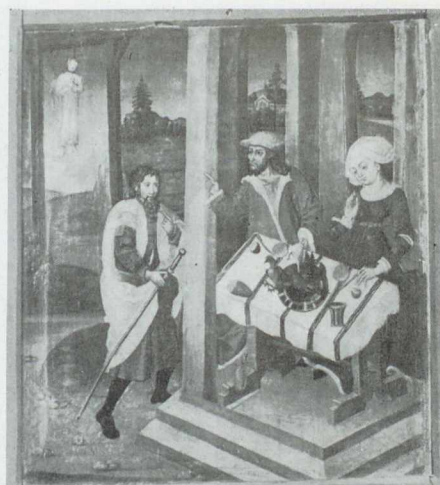

238

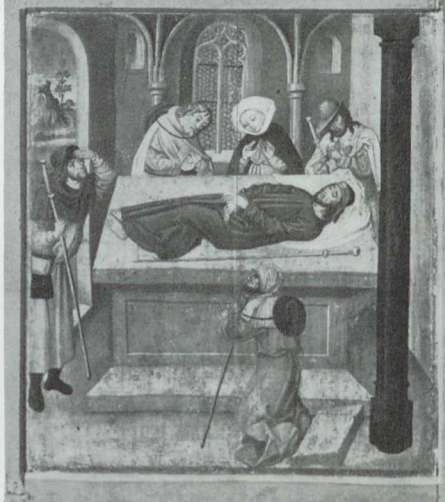
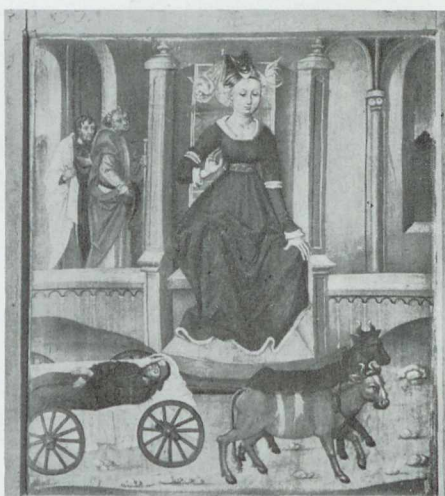
231

181

191

182

212

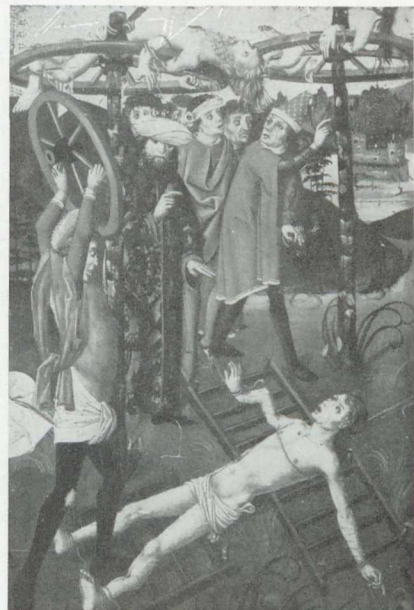

201

206

204

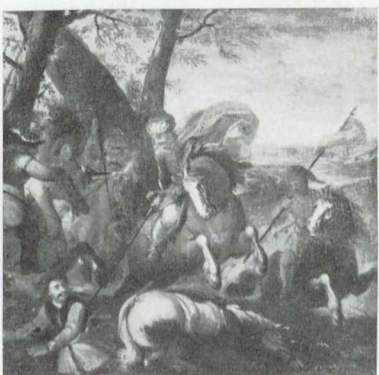
121

223

222

256

249

263

282

281

275

269

274

278

278

277

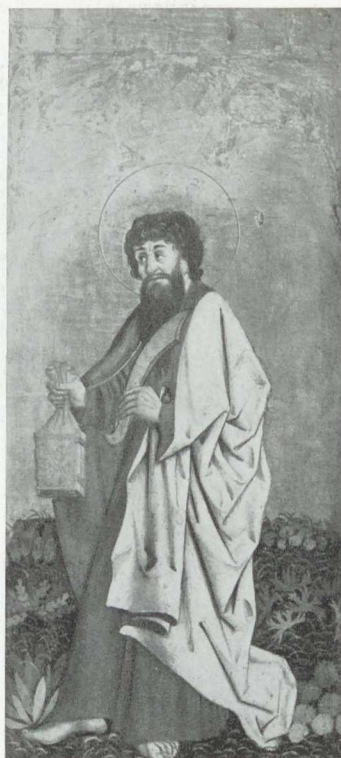

273

298

299

303

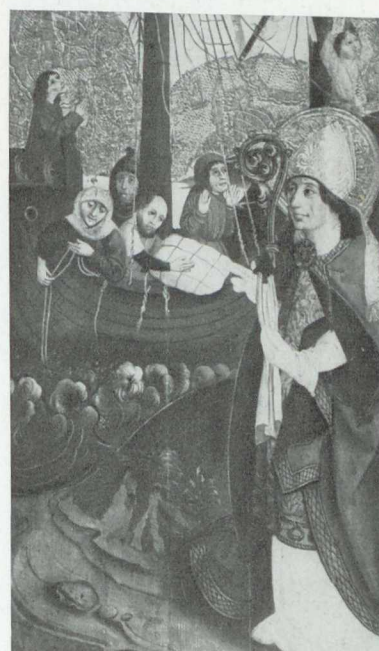
303

335

294

296

280

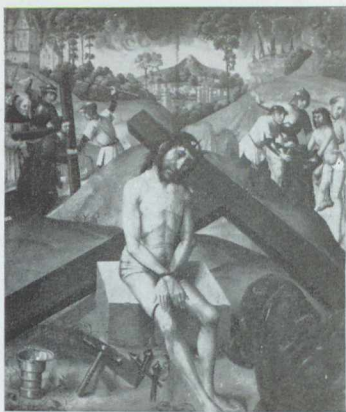

287

280

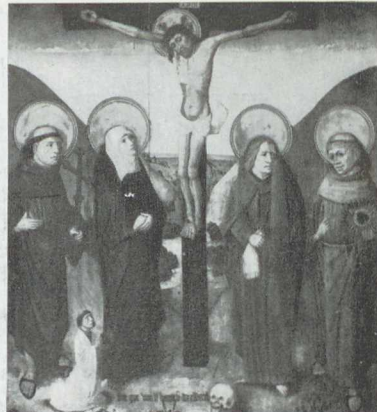

323

306

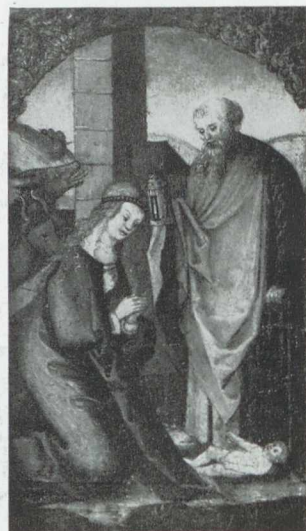
316

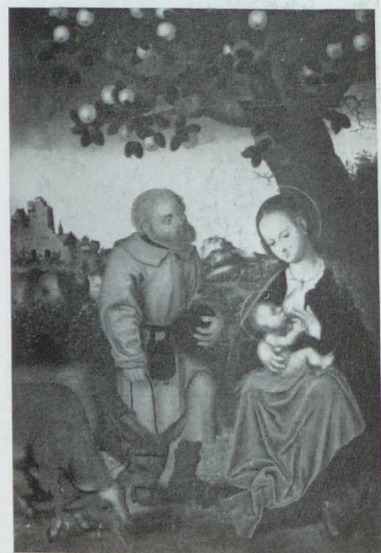
340

337

324

338

304

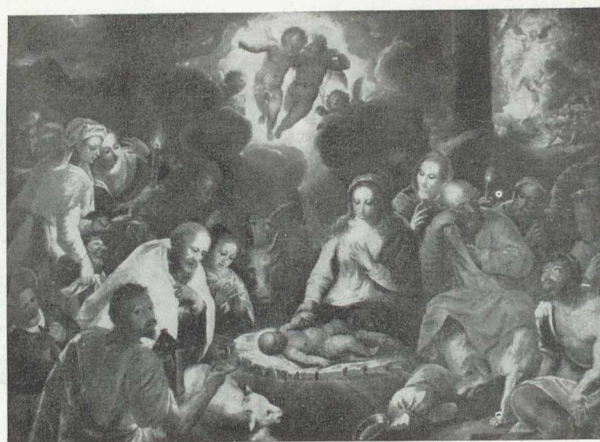

319

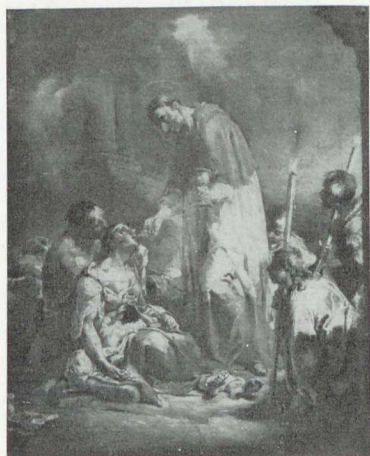

382

379

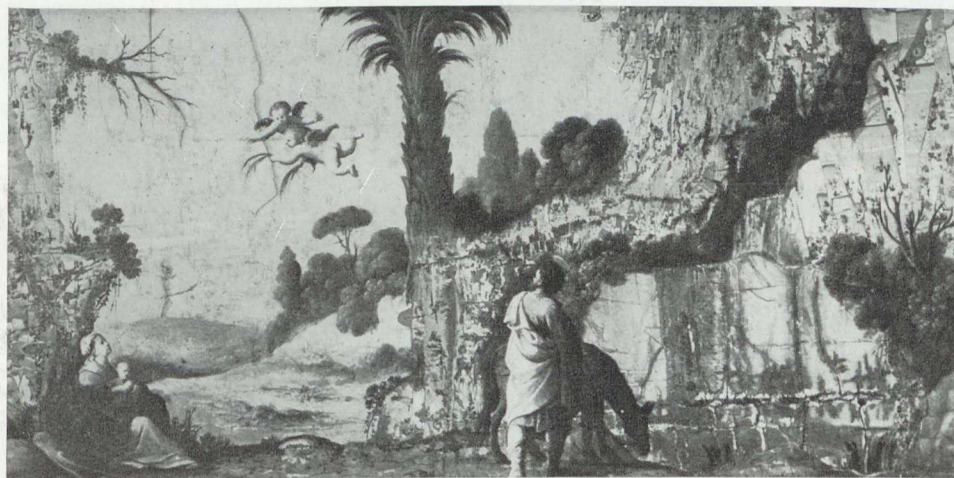
360

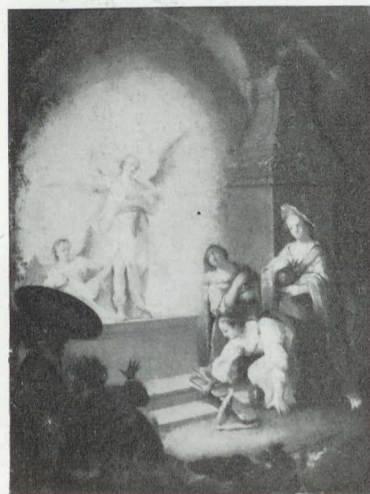
349

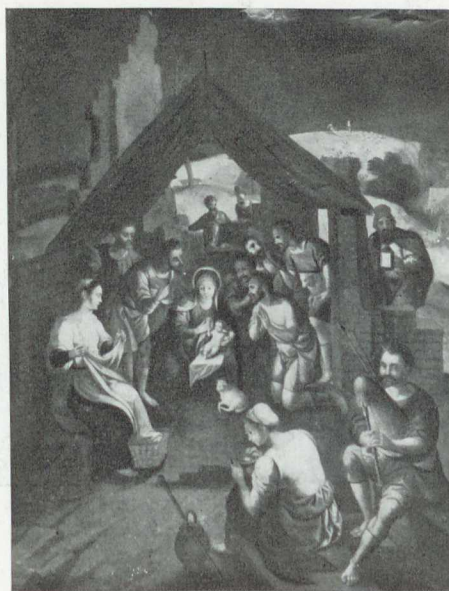
342

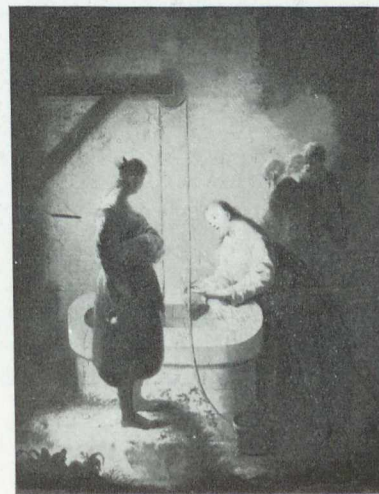
392

389

393

404

405

413

423

421

424

414

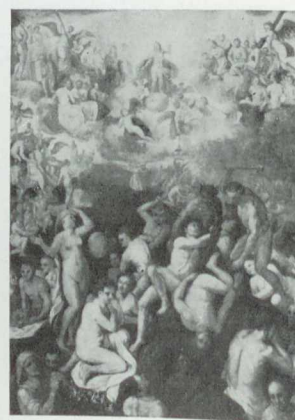
415

432

433

411

352282

UNIVERSITY
OF
TORONTO
LIBRARY

504550

AZ ESZTERGOMI KERESZTÉNY MÚZEUM KÉPTÁRA

